

PAMÄTNÍK

SLOVENSKÝCH POSLUCHÁČOV

KAT. BOHOSLOVIA

K TISÍCRÓČNEJ OSLAVE

SVÄTÉHO CYRILLA,

ROZPOMIENKA

NA KŇAZSKÉ DRUHOTINY

SVÄTÉHO OTCA PÁPEŽ-KRÁĽA

PIA IX.

V SKALICI,

TLAČOU JOZEFA ŠKARNICLA ČEST. KNIHTLAČIARA

MATICE SLOVENSKEJ.

1869.

PII. IX.

Pontificis. sVpreMI.

VIstbILIs.

ECCLestae. lesV. CapltIs.

honoribV s.

pletas.

sLAVICI. IVnfortIs. CLerI.

Vngariae.

SEM SA!

sem sa bratia od Váhu, od Hrona,
Sem sa, sem sa, Tatier synovia,
Sem sa mládež, sem sa starcovia:
Čiňme i my, čo kresťanstvo koná!

Kde strážcovi Kristovho zákona
Činia úctu Cirkvi Otcovia,
Oddanosti hojní poslovia.
Naša myseľ . . ta nech letí ona.

Sem sa bystro! ani nemeškajme —
Srdcom vrelým v svätom nadšení
Čo vládzeme, ta na oltár dajme.

Nech zahučí silno pieseň naša
Vo velebnom radostnom znení:
Nech jej ohlas svetom sa roznáša.

Ode ad Papam.

„*Tu es Petrus.*“
Matth. XVI. 18.

qui sine armis, quo datur amplius
Nusquam sub astris, imperium tenes,
Quod nec benigna solis unquam
Lumina cogitur abdicare,

Cui corde subsunt Ortus et Occidens,
Australis aequae quam gelidus Polus;
Cui laetus offert Continentis
Incola munera et insularum:

En! hic habes Tuos nos quoque subditos!
Slavorum avitum, mite, pium genus;
Jurare quos pios Tibi esse
O Pie! nunc pietas adurget.

In Te fideles usque manebimus;
Quidcunque fiet, nos erimus Tui,
Neque ulla circumstantiarum
Vis rapiet tibi corda nostra!

Te derelicto, quo, Pater, ibimus?
Quid quaereremus? Par Tibi non datur!
Te verba vitae possidente
Haec datur optio: vel Tu, vel mors!...

Non malit ecquis vivere, quam mori? —
Et vita Tecum, et mors sine Te quid est!
Haec vita vitam fert in aevum,
Mors ea — non moritura mors est!

Ut fons in alto culmine montium
Directe aquarum recipit agmina,
Et tunc abundans uberanda
Inferiora rigat per arva:

Sic tangis et Tu sidera vertice,
Et gratiarum suscipiens sinu
Rorem cadentem ex corde Christi
Tu vegetas recreasque mundum!

Tu fortis Atlas, nescius orbui,
Ecclesiae qui fers humeris petram,
Adversus illam Teque nunquam
Impia Tartara praevalent.

Quis sanus unquam deserat aggeris
 Necquicquam asylum? sponte quis inferat
 Hastis catervae se nefandae
 Marte truci misere obruendum?

Navem Petrinam Tu regis, o Pater,
 In tot procellis, aequoris aestibus,
 Interque Scyllas ac Charybdes
 Tam solidâ placidâque mente!

Vitae per aequor quisque bonus potest
 Tuto Tuis se credere puppibus,
 Tu creditos reddes salutis
 Portibus incolumes quietis.

Qui vero in arca non fuerit Tua,
 — Sic tradiderunt ora Patrum pia, —
 Grassantis aevo nostro in undis
 Diluvii miser interibit!

Nonne esset amens, pectore saxeus,
 Qui de hacce navi, refugio unico,
 Nostri gehennae desiliret
 Exitii cupidus in undas?

A mente nostra tale nefas abest:
 Confidimus nos remigio Tuo;
 Petre Tibi adhaeremus usque;
 Tuque animas, Pie, pasce nostras.

Qui rediderunt nos Tibi subditos,
Cunctis colendi coelicolae modo,
Ipsi bonum exemplum dederunt
Schismata nos fugere exsecranda.

Avellere a Te nos nequit ulla vis,
Semper simul nos ah! simul erimus,
Ipsos aberrantesque fratres
Appetimus simul esse tecum.

O terque nobis desiderabilis
Noli morari, sed properes dies,
Qua Pastor unus universis
Christicolis sit et unum ovile!

ŽIVOTOPIS

SV. APOŠTOLOV SLOVANSKÝCH,

CYRILLA a METHODA.

„In generationibus gentis suae gloriam adepti sunt, et in diebus suis habentur in laudibus.“ *Eccl. 44, 7.*

Ľakokolvek kresťanstvo známe bolo tým Slovanom, ktorí s východnou a západnou cirkvou hraničili: preca ono hlboko do nesmierneho slovanského územia nevníklo. Príčinou tohto byly roztržky a svady kacírství s cirkvou Kristovou; — boj židovstva a mohamedánstva proti kresťanstvu v susedstve východných Slovanov; — frankská západná politika, osobujúca sebe moc nad tými krajinami, ktoré sohnuly hlavy svoje pod sv. krst; — vasallské postavenie biskupov k frankskej države, ktorí priháňajú Slovanov do ovčínca Pánovho, museli ích hnať i pod jarmo frankské; — nemecké kňazstvo, ktoré pro svoj súcit k frankskej države neznámost reči slovanskej a vybieranie a vyvážanie desiatkov a rozličných poplatkov (*christianitatis*) nepožívalo dôveru, ba ošklivým sa činilo slobodomilovnému ľudu slovanskému.

Rastislav vidiac teda na Bulharoch príklad i politickej slobody a neodvislosti i cirkevného prospechu a samostatnosti a chcejúc toto isté získať a zabezpečiť i svojej slovansko-moravskej, mužne sa smáhajúcej države: dľa príkladu bulharského Boriš-Michala obrátil zrak svoj k Carrihradu, kde Michal na cisárskom a Ignác na patriarchálnom tróne sedeli.

Slnko spravodlivosti jasnejšej zasvitlo teda slovenským ocom naším od východu účinkovaním nesmrteľných dobrodincov našich Cyrilla a Methoda.

Na brehu egejského mora vo slovanskej Macedonii ležalo pamätné mesto Solún (Thessalonika). Tuná na počiatku IX storočia sa narodil Konštantín a Method.

Otec jejich, ktorý pochádzal z rodu šľachtického a oplýval statkami a hodnosťou pri dvore cisárskom, nazýval sa Leo, matky ale meno bolo Maria. Zo siedmych synov najmladší menoval sa Konštantín (Cyrill) a narodil sa okolo roku 827.

Method starší brat, o ktorého mladistvom veku veľmi málo vieme, vynikal čnosťami a umením a jako taký bol na vrchu Olympe za kňaza vysvätený. Mimo kňazských povinností zaobieral sa maliarstvom; Konštantín ale vzdelával medzitým schopného ducha svojeho v ústavoch vedeckých tak že obrátil na seba pozor opatrovníka Michala cisaroviča, ktorý ho ku dvoru povolal a vymenoval ho za spoločníka budúceho panovníka državy carihradskej. Tuná mu daná bola príležitosť ku všestrannému vzdelávaniu sa. Za kňaza vysvätený a kniževníkom carihradským učený, tak pokročil vo filozofických a dialektických umeniach, že vôbec filozofom ho menovali, a že v učených hádkach s Jánom Grammatikom, Phóciom a inými bludármi nejdennrát zvíťazil.

V tom čase sa stalo, že Kozári, národ to slavianský, bydlíaci na Čiernomorí si žiadali vierozvestov kresťanských; a preto Konštantín bol ta vyslaný, ktorý ustáľiv tu vieru Kristovu vyzdvihol pozostatky sv. Klementa a navrátil sa s nimi do Carihradu.

Podobne šťastlivým a blahonosným výsledkom účinkoval Method u Bulharov, ktorým i od Konštantína do slovančiny preložené sv. knihy k pokresťaneniu dopomohly.

Toto spásonosné účinkovanie (Cyrilla) Konštantína a Methoda rozneslo slávnú svoju povesť aj do tedajšej državy Veľkomoravskej.

• Rastislav, kráľ moravský, ponevác šírenie kresťanstva medzi Moravanmi nemeckým kňazom sa nedarilo, vypravil posolstvo do Carihradu, aby východných kňazov k pokresťaneniu Moravy vyžiadali. Michal, cisár grécky s radosťou prijal toto posolstvo a pričínil sa žiadosti tejto hneď zadosť učiniť. Dielo pokresťanenia Moravy svereno bolo Konštantínovi (Cyrillovi), ktorý sostaviv slovanskú azbuku (abecedu), preloživ nektoré čiastky Písma sv. a sostaviv bohoslužobnú slovanskú liturgiu pri boku milovaného brata svôjho s ostatkami sv. Klementa dal sa na cestu do Moravy. Roku 863. teda hojne zasvitlo slnko spravodlivosti praotcom naším! Svätí Bratia majú list od cisára svôjho k Rastislavovi, nesúc ostatky sv. Klementa a opatrení slovanskými posvätnými knihami vkročili na územie terajšieho Uhorska — do drevnej Moravy. Ľud slovanský všade ích vítal s radosťou, najsrdečnejšie ale bolo ích privítanie u kniežatského dvoru v Nitre a u kráľovského dvoru vo Velehrade.

Method
Cyrill
posolstvo
do
Carihradu

veľký

Príklad Rastislava a vládykov, neunavené apoštolské práce sv. Bratov a ich učedelníkov to docielily, že sotva štyri roky uplynuly, čo pohanstvo v Morave temer celkom bolo vyhosteno. Ano nelen v Morave ale aj v Kocelovej Pannonii. Evangelium v reči Iudu hlásané potkávalo sa s prospechom, k slovanskej bohoslužbe pospiechal Iud s ochotnosťou, stavaly sa školy a chrámy a v nich rozliehaly sa nábožné spevy slovanské.

Pokroky tieto však potkaly sa s odporom zo stránky nemeckých biskupov pasavského a solnohradskeho. Oba cítili sa trazenými v právach svojich, ponevác tamten i na území Rastislavovom, tento ale na území Kocelovom biskupskú pravomoc prevodzoval. Zadali teda žalobu na sv. Bratov u Mikuláša I. R. P. obviňujúc ich z porušenia práva diecesánskeho, zo zaprevodenia slovanskej bohoslužby, ba i z kacírstva. Pápež skutočne obával sa, aby Konštantín (Cyrill) a Method, ponevác z Carigradu prišli, neboli nahončí rozkolného Fócía, ktorý práve vtedy tropil roztržky medzi gréckou a latinskou cirkvou; neprenáhlil sa však; lež aby nepodvrátil si nádeje, ktoré z ohľadu odstránenia Fócía, v Basilia, nového gréckeho cisára skladal a sa presvedčil sám, nakóľko základné sú žaloby nemeckých biskupov, povolal slovanských Vierozvestov do Ríma. —

Sv. Bratia opatrení listom od Rastislava, Svätopluka a Kocela vybrali sa na cestu do Ríma k sv. Otcovi nesúc ostatky sv. Klementa, s niekoľko učedelníkami svôjmi.

Medzitým, čo oni cestu túto do Ríma konali umrel Mikuláš I. R. P. 13. nov. 867, a 24. dec. za nástupca jeho vyvolený bol Adrián II.

Jaknáhle v Ríme rozniesla sa povest, že sv. Bratia sa blížia a nesú ostatky sv. Klementa P. a M. zaradoval sa pápež a so slávnostným prôvodom vyšiel im v ústrety; vprovodil ich do mesta a prijav z ich rúk prinesené ostatky, uhospodil ich v greckom kláštore. — Na to pápež nemeškal jednať s nimi strany žalôb, proti nim od diecesánskych nemeckých biskupov zadaných. K cieľu tomu svolal duchovenstvo do snemu, pred ktorým sv. Bratia mali vydať počet, z práce a viery svojej. — Nemalú radosť mali všetci z toho, čo Konštantín a Method medzi Kozármí, Bulharmi, Moravanmi, Slovákmi a Pannoncami vykonali; presvedčili sa všetci, že ich viera a náuka je čistá od fociánskych blúdov medzi Grékami vtedy vypukujúcich.

Nie tak snadno bolo im ospravedlniť obrad slovanský; výmluvný Konštantín (Cyrill) však vyložil jasné dôvody, ktoré snem tak presvedčily, že nelen potvrdil oný slovanský obrad, lež i v chrámoch samého Ríma

konala sa v prítomnosti samého pápeža bohoslužba slovanská skrze Konštantína a Methoda, ktorých pápež za biskupov vysvätil.

Zdržali sa v Ríme oba asi rok — Konštantín zriekol sa biskupstva a vstúpil do kláštora pod reholným menom „Cyrilla.“ Medzitým však už r. 869 14. febr. v 42 roku veku svôjho dokonil púť tuzemskú a pochovaný bol v chráme sv. Klementa.

Sv. Method, verný slovu, umierajúcemu Bratovi danému a od pápeža za biskupa menovaný vrátil sa k slovanskému stádu svojemu. Zavítal na Blatoňský hrad ku Kocelovi, *) ktorý ho prijal s úctou velikou.

Rehnut Čo sa Method v Pannonii bavil rozmohla sa tam bohoslužba natolko, že latinskí kňazi temer opustili Pannoniu. Nato Kocel požiadal pápeža, aby obnovil drevnu sriemskú biskupskú stolicu. Čo tento aj urobil. Tým ale bola väčšmi povzburaná zášť biskupa solnohradského, takže tento neočakávajúci priaznivý výsledok od pápeža, svolal synodu nemeckých biskupov, ktorá Methoda bezprávne zo stolice biskupskej shodila.

Zpráva táto o nedlho dostala sa do Ríma. Ján VIII. pápež interdiktom zahrozil biskupom nemeckým, ktorý mal dotiaľ trvať, dokiaľ by Methoda nenavrátili pannonskej stolici biskupskej. Neopomenul avšak tiež zastať právo svoje na biskupstvo pannonské, dokazujúc, že ono dľa dávnych a nezašlých práv rímskej stolici prislúcha. Aby mu teda nemeckí biskupi právo toto postúpili, slúbil im, že Methodovi zapovie v tej miere užívať slovanský jazyk, jako mu od Adriána II. povolené bolo. Skutočne i zakazal mu užívať východno slovanského jazyka pri Omši, ktorá mala budúce spievaná byť buď latinsky alebo grécky a nie ináč; kázať ale a vôbec učiť ľud jazykom slovanským bolo mu dovolené.

Sv. Method z rúk Nemcov vyslobodený odobral sa zas ku Kocelovi; keď však tuná zas biskupskú moc prevodzoval, nemeckí biskupi primäli Karlmana kráľoviča k tomu, aby mu v tom prekážal. Avšak list, ktorý poslal pápež Karlmannovi a nezadlho smrť nemeckých biskupov mali ten výsledok, že náš slov. Apoštol pokoj požíval, ba od pápeža i arcibiskupom pannonským menovaný bol. Nedlho však pričinením Svatopluka dostal právomoc i nad celou Moravou, a konal opäť sväté obrady v jazyku slovanskom, ponevác sa domnieval, že dielo svoje má dokonáť dľa návodu Adriána II. Okolnosť túto použili protivníci jeho, osočujú ho nie len u pápeža ale aj u Svatopluka. Svatopluk nie len pre

*) Mních Chrabr menuje doslovne Kocela „kniežatom blatonským.“

domnelé bludné učenie, ale aj preto, pretože mu Method poklesky vytýkal, vyslal k pápežovi Jána, kňaza jakéhosi, a ta vec doniesol, že tento prísny listom povolal k sebe nášho sv. Vierožvesta.

Sv. Method hneď sa vidal na cestu, na ktorej ho Zemežižn a Viching, kňaz nemecký, sprevádzali. V Ríme zase tak dobre rozložil vec svoju, že ho pápež na arcibiskupstvo moravske preniesol. Vichinga za biskupa nitrianskeho vysvätil a so všetkým moravským kňazstvom ktoréhokoľvek obradu Methodovi podriadil; podobne tiež schválil užívanie slovenskej reči, a len tú vymienku učinil, aby sa pri sv. Omši Evanjeliu najprú latinský a potom po slovanský čítalo. Ustanovizne tieto zdelil pápež Svatoplukovi listovne a tým ho i uspokojil.

Sv. Method spolu s pomocou kráľa svojho pričínal sa o to, aby cirkev moravská dľa návodu stolice rimskej upravená bola. To sa sv. mužovi aj darilo, až kým horemenovaný Viching nových ťažkostí narobil. Tento schytralec, sotva že dostal hodnosť biskupskú, odopieral poslušnosť svoju Methodovi, a v mene pápežovom pisaný, falošný list podstrčil Svatoplukovi, v ktorom Methoda opäť podozrieval. Sv. Method vidiac, že Viching ulisnosťou svojou priazeň nachádza pri dvore kráľovskom obrátil sa so žalobou na pápeža s dotazom aj na oný list, sám ale vybral sa do Carihradu, kam ho povolal grecky cisár. Pápež nemeškal dlho s odpoveďou, lebo už 23-ho marca r. 881. písal Methodovi k trpezlivosti ho povzbudzujúc, a ubezpečujúc, že ani Svatoplukovi, ani Vichingovi žiadne tajné nariadenie nedal; konečne sľubil mu, že dá vec vyšetrovať a výrokom súdu svojeho vinného potresce, — čo či sa potom stalo lebo nie, neni isté.

Sv. Method nemohúc diať trpeť prikorie sebe robené od Vichinga a rozhorčený súc nad rozpustilosťou mravov dvoru kráľovského, vyniesol cirkevnú kliatbu nad Svatoplukom a jeho súvinníkami a vybral sa na onú cestu do Carihradu. Na tejto ceste u východného Dunaja sretol sa s vojvodom maďarským, ktorý sa odporúchal do modlitby jeho.

Po odchode sv. Methoda z Moravy nepoživali viac Nemci priazne Svatoplukovej a podobný osud potkal aj Vichinga. Svatopluk, ľutujúc že sa oproti svojmu arcibiskupovi nevďačne choval, vypravil poslov za ním, sľubujúc mu pokanie, aby sa vrátil do zeme moravskej.

Vyslyšal Method prosbu kráľa kajúceho a vraciac sa do Moravy s veľikou slávnosťou prijatý bol na Velehrade.

A teraz už, v prosred práci, ale i radosti, pribývalo Methodovi i bremeno staroby svojej; ačkoľvek láska a horlivosť ešte nijak nevychla-

dla z útrob veľkého muža tohoto: pracoval v chrámoch a školách, zaoberajúc sa najmä s dokončením slovanského prekladu sv. Písma, až kým úplných dvádväť rokov nedoplnil medzi Slovanmi, milovaným to stádom svojim. Konečne vidiac už blízkosť smrti svoju, odporučal sa do modlitby veriacich svojich, a 6-ho apríla r. 885. odovzdal ducha pánovi tomu, ktorému slúžil. Pochovaný bol na Velehrade v stolnom chráme rodičky božej, Marie Panny.

Pýšni sme zaiste na týchto mužov našich, sv. Cyrilla a Methoda, a neni verné dieťa svätej Matky Cirkve, ktoré by povďačnosť oproti dobrodincom týmto necítilo, a nemalo nádej, že sv. Bratia títo pamiatkou svojou budú dakedy i apoštoli jednoty katolickej medzi národami slovanskými.

Ján Tencer,

b. bystrický poslucháč bohoslovnia na r. III.

CYRILL a METHOD.

krajín cudzých zpoza vôd
Od ustia Dunaja,
Kde začína slnko chod
Sem do nášho kraja:

Ztade idú dva bratia,
Vyslaní od Boha:
Pohanské sa tmy tratia,
Kde kročí jích noha.

Modli na ohni tlejú,
Križ vífazne vstáva,
Kde na krsť vođu lejú
Dunaj, Váh, Morava,

Pýšne väže miest, hradov
K nebu sa dvíhajú:
Tam sväté svätých bratov
Slová zaznievajú.

Kde skrytá v plášť chudoby
V neskvosnom obydlí
Od staro-otecov doby
Čnosť, čistosta sídli:

Tam srdcu udelujú
Hľadanú potechu:
Krížu vchod pripravujú
Pod chudobných strechu. —

Kážu lásku Ježiša,
Jako nás miloval,
Jak sa na dreve kríža
Z lásky obetoval.

Lásku kážu, konajú,
Štepia nádej, vieru!
Práce sa jím prímajú. —
Pláca to nad mieru.

My sa čím odplatíme? —
Čím? — nuž povďačnosťou.
Z vďačnosti sa chopíme
Jích slov s ochotnosťou.

J. G.

Initia religionis christianæ apud Slavos.

„Lumen ad revelationem gentium.“ L. II. 33.

Scythia Slavorum, antiquis sub diverso nomine nota scriptoribus, incolit ab immemoriali aevo orientalem Europam atque occidentalem Asiam; continentem videlicet, qui a veteribus Scythia vocabatur. Eos tandem Jornandes, seculi VI. scriptor, primus veterum propria nomenclatione notavit in tabulis historicis, uti incolas veteris Scythiae.

„Scythia inquit Jornandes, Germaniae terrae confinis, eotenus, ubi Hister oritur amnis, vel stagnum dilatatur Mysianum ¹⁾ tendens usque ad flumina Tyram, Danastrum et Vagosolam magnunque illum Danubium, Taurumque montem, non illum Asiae sed proprium, id est Scythicum, per omnem Mæotidis ambitum, ultraque Mæotida, per angustias Bospori usque ad Caucasum montem, amnemque Araxem: ac deinde in sinistram partem reflexa, post mare Caspium, quæ in extremis Asiae finibus ab Oceano Euroboreo, in modum fungi primum tenuis, post hæc latissima et rotunda forma exoritur, vergens ad Hunnos, Albanos et Seres usque digreditur. Hæc inquam patria, id est Scythia, longe se tendens, lataque aperiens, habet ab Oriente Seres, in ipso suis principio ad litus Caspii maris commanentes; ab Occidente Germanos, et flumen Vistulæ; ab Arctoo, id est Septentrionali, circumdatur Oceano: a meridie Perside, Albania, Hiberia, Ponto, atque extremo alveo Histri, qui dicitur Danubius ab ostio suo usque ad pontem. In eo vero loci latere, quo Ponticum litus attingit, oppidis haud obscuris involvitur, Boristhenide, Olbia, Callipode, Chersone, Theodosia, Pareone, Minnycione et Trapezunte: quas indomitæ Scytharum nationes Græcos permisere condere, sibimet commercia, præstaturus. In cuius Scythiæ medio est locus, qui Asiam Euro-

1) Lacus Mæsiæ, Mutenum, Musunum, Musun, lacus Mosoniensis, Neusiedler See in Hungariæ Comitatu Mosoniensi, qui olim Mæsia Pannoniæ appellabatur.

pamque ab alterutro dividit. Riphæi scilicet montes, qui Tanain vastissimum fundunt intrantem Mæotida, cuius paludis circuitus passuum millia CXLIII. nusquam octo ulnis altius subsidentis . . . in quo Scythia prima ab Occidente gens sedit Gepidarum, quæ magnis opinatisque ambitur fluminibus. Nam Tisianus per Aquilonem eius Corumque discurrit. Ab Africo vero magnus ipse Danubius, ab Euro fluvius Tausis secatur: qui rapidus ac verticosus in Histri fluente furens devolvitur. Introrsus illi Dacia est, ad coronæ speciem arduis Alpibus emunita: iuxta quorum sinistrum latus, quod in Aquilonem vergit, et ab ortu Vistulae fluminis per immensa spatia venit, Vinidarum natio populosa consedit. Quorum nomina licet nunc per varias familias et loca mutantur, principaliter tamen Slavini et Antes nominantur. Slavini a civitate nova et Slavino Rumunnense²⁾, et lacu, qui appellatur Musianus³⁾, usque ad Danastrum et in Boream Viscla tenus commoratur: hi paludes silvasque pro civitatibus habent. Antes vero qui sunt eorum fortissimi, qui ad Ponticum mare curruntur, a Danastro extenduntur usque ad Danubium, quæ flumina multis mansionibus ab invicem absunt.“

Slavis in hoc immenso terrarum spatio habitantibus, sed vario nomine venientibus, iam in ipsis Ecclesiæ primordiis Solem justitiæ affulxisse, nobis indubium est. Quis enim ambigit — ait Joannes X. in literis ad Tomislavum Chroatiæ et Michaellem Zachlumia principem — Slavinarum regna in primitiis apostolorum et universalis ecclesiæ esse commemorata, cum a cunabulis escam prædicationis apostolicæ ecclesiæ perceperunt cum lacte fidei? Porro Chronicon Nestoris ait, s. Paulum Slavis in Illyrico, quod — secundum Suetonium — inter Italiam regnumque Noricum, et Thraciam ac Macedoniam, interque Danubium flumen et sinum maris Adriatici patebat, prædicasse verbum Dei; sed ipse etiam Praedicator gentium Rom. 15, 19. ait: „Ab Jerusalem per circuitum usque ad Illyricum repleveram evangelium Christi.“ Quibus verbis Illyricum inclusive esse sumendum, habemus præter alios testes, s. Hieronymum, qui ep. 148. ad Marcellam scribit: Deum fuisse cum Paulo in Illyrico.

Ast non tantum ad Slavos in Illyrico pervenit matutinus Ecclesiæ

2) Potissimum hunc locum, in MSS diversimode expositum, reducunt eruditi ad originalem contractionem: Noviet (*unum*) Scla(*vo*)rum, que urbs, ad Colapim in Pannonia Savia sita, Intenerario Antonii Noviedunum, nobis autem Noogradum est.

3) Vide supra n. 1.

sol, verum et ad Russos, teste Chronico Nestoris, — ad Sarmatas, Dacos, Scythas et Bessos, quorum nomine veteres Slavi veniebant, teste Tertuliano et Metaphraste.

Sed quoniam instituti nostri non est, totius innumerabilis nationis Slavicæ historiam texere ecclesiasticam, eorum tantum cognitioni paulo longius inhærebimus, quæ Sarmatas, Slavorum subcarpaticorum antenatos, adtinent.

Veteres Slavos Ungariæ (Ugoriæ), in utraque Danubii ripa habitantes, olim iam lumine fidei collustratos esse, habemus testem Eugenium II., qui in literis, ad principes et optimates Avariæ et Moraviæ datis ait, in terris eorum (seu hodiernæ Hungariæ) Romanorum Gepidarumque ætate, in septem ecclesiarum parochias ab episcopis Laureacensibus exercitum fuisse ius metropoliticum.

Quamvis, quoad antiquos episcopatus ripæ Pannonicæ *Salagius* in celeberrimo opere suo „*de veteri Pannonia*“ inscripto sat lucis ex historia de Arianis protulerit, tamen quoad antiquos episcopatus in septemtrio-orientali ripa Danubii ungarici haeremus in spissis tenebris, quibus vix et ipse clarissimus *Sasinek*, noster Historiæ ecclesiasticæ professor in historicis licet felicissimus, dispellendis, par erit.

Pauca sunt porro, quæ ex laboribus s. Nicetæ apostolicis, propemptico s. Paulini laudatis, de Daco-Slavis ultra Tibiscum noscimus; imo pauciora adhuc de cistibiscanis Slavo-Sarmatis, quamvis secundum Tertulianum iam olim fide illuminatis; de solo tandem marcomanico a „*legione fulminatrice*“ historicis mirando memorabilique, plura nobis in fastis occurrunt! Etsi nomen antiquissimæ urbis nostræ Nitriæ, eremitarum olim patriæ, non diceremus allatum esse ab anachoretis orientalis Nitriæ, tamen sat patentia iam seculo IV. deprehendimus in hac patria christianitatis vestigia. Fridegilla quippe — ut narrat eruditus vir, P. Martinus Velehradiensis in Moravia monachus — Rosemundi regis Moravorum conjux, postquam sacros cineres Divi Ambrosii Mediolanensis Archi-Dpiscopi (a quo per specialem catechetica instructionem catholicam fidem edocta fuerat) non absque amaris lacrimis Mediolani venerata fuisset, domum redux varios Episcopatus instituit, imprimis Olomucensem, tunc Julio-Montanum, et Nitriensem, datis utrique Praesulibus; priori quidem Fretella, posteriori vero Sunia, ambobus Mediolanensis illius sanctissimi Antistitis discipulis. Viri hi eruditionis exquisitæ, et graeci etiam sermonis periti, ubi Psalterii Davidici codicem, a LXX. interpretibus graece, latine autem a S. Hieronymo redditum, accepissent, et quandam in

eodem a Graeca vulgari versione diversitatem animadvertissent; ipsum sanctum doctorem consulendum statuerunt. Is in responsione, ad eos per Firmum Presbyterum transmissa, in haec verba exorsus legitur Tom. I. pag. 316. Epist. N. CXV.: „Hieronymus Sunniae et Fretellae. Vere in vobis Apostolicus et propheticus sermo completus est: in omnem teram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum. Quis hoc crederet, ut barbara Getarum lingua ⁴⁾ hebraicam quaereret viritatem.

Neque exposit semina Evangelii circa Granum, Moravam, Anasum et Rabam fluvios in solo Slavo-Rugorum ⁵⁾ penitus exstincta sunt. Feletheus enim ait „Pauli Varnefridi filius in Gestis Longobardorum — ulteriorem Danubii ripam incolebat, quam a Norici finibus idem Danubius separat. In his Noricorum finibus, Beati tunc erat Severini coenobium, qui omni abstinentiae sanctitate praeditus, multis iam erat virtutibus clarus. Qui cum hisdem in locis, ad vitae usque metas habitasset, nunc tamen eius corpus Neapolis retinet. Hic saepius hunc, de quo diximus, Feletheum, eiusque conjugem, cuius vocabulum Gisa fuit, ut ab iniquitate quiescerent, verbis coelestibus monuit.“ Haec eo clariora fiunt ex Eugippio, scriptore vitae s. Severini; quod nomen adiectivum „*severini*“ slavicae linguae peritis „*septentrionalem*“ denotat.

Post hoc historia religionis christianae in hoc patrum nostrorum solo aut tacet aut gemit sub pulveribus inaccessibilium archivorum; quamvis divinari licet, Carolum Magnum, victricia hic circumferentem arma, in retinendis et restaurandis seminibus Evangelii sua fecisse. Etenim non tantum Annales Reginarium episcopum Pataviensem „Moravarum apostolum“ nominant, verum etiam Eugenius II. (824—827) literas mittit: „Rathfredo Sanctae Favianensis Ecclesiae, et Methodio Speculi Juliensis, quae Soriguturenensis nuncupatur, atque Alevino, Sanctae Nitriensis Ecclesiae, parique modo Annoni, Sanctae Vetvarensis Ecclesiae ⁶⁾ Episcopis: simul etiam Tuttundo nec non Moymaro, Ducibus et Optimatibus, exercitibusque plebis Hunniae, quae et Avaria dicitur, et Moraviae . . . a sancta Romana Matre Ecclesia vobis eum (Uolfum Lauria-

4) Getarum seu Dacorum lingua denotat linguam Slavorum, qui veteribus historicis illo sub nomine veniunt, a Trajano sub jugum missorum; uti hoc — praeter alia — e slavo-latino sermone Valachorum indubium fit.

5) Rugorum, Rugiorum, Rugorum, Ruzzorum, Ruzorum, Ruthenorum, Ruizzorum, Russorum, quod Annalibus Gottvicensibus sat illustratur.

6) Difficultas circa hanc ecclesiam solvitur lectione „*Vetu-arcensis*“; qua appellatione Vetus arx, Staré hrady, Ó-vár, Altenburg in Pannonia venit.

censem Praesulem) rectorem transmisimus, atque in praefatis regionibus Hunniæ, quae et Avaria appellatur, sed et Moraviae, provinciarum quoque Pannoniae, sive Mesiae⁷⁾ Apostolicam vicem nostram, et Dioecesim, atque ius Ecclesiasticum exercendi, et usum ac potestatem antecessorum Suorum, videlicet Sanctae Laureacensis Ecclesiae Archi-Episcoporum, sibi successoribusque suis canonica auctoritate committimus.“

Tandem insigne, quod sententiam nostram probat, monumentum est memoria slavici Principis Privinae; cui — ut Anonymus Juvaviensis inquit — quondam (ante a. 830.) Adalrammus archiepiscopus (Salisburgensis) ultra Danubium, in sua proprietate, loco Nitrava, consecravit ecclesiam.

Stephanus Kankovský

Neosoliensis SS Theol. Alumnus in a. II.

7) Hodie comitatus Mosoniensis. Vide supra n. 1.

NA DEŇ 11-ho APRÍLA 1869.

(PEJMA NÁBOŽNÁ.)

Recitativ.

am klačí odbleskom blažených venčaný
Pri svätom oltári,
Tu klačí, a srdca vďačného dnes s nami
Žertví Bohu dary!
Slyš! Cherub i Seraf volajú
Slávnostne z nebeského kraju:
Pokoj, blaho Otče Ti,
Blaho, šťastné Vám deti!

Sbor.

To najväčšie, najsvätejšie dnes vykonať dielo
Kráča k trónu Beránka po zklone liet pädesiat,
V svätobete i nesvojích unáša unelo
K nebesiam sebou, jak pred tými poprvýkraf.

Recitativ.

Tu vrelej vďaky cit púpä „syrotiek“ rozvíja,
I blaženostou plesá,
Jak v triumfe nebesá,
Útly ten sbor blažených skrz „otca“ svôjho Pia!
A milostný starečkov zrak
Zperlený krásne na zázrak,
Radostný zvonov ples, sviatočná chóru melodija
Odnáša srdcá synov, dcier k nebu,
Kde o božieho trónu velebu
Vrúca jich prosba v tišných hlaholoch sa rozbíja!

*) Na základe Dr. Schermerovej „Primitzfeier.“

Aria.

Zachvej sa slzo v oku,
 Nebráň srdca návalu!
 Pejte hymnu vysokú,
 O rty hlahoľte chváľu!
 Duša slasťou mi zvlnená,
 Pre utrôb cit nemám mena,
 Veď kriedla cherubov vlajú
 Chrámom od kraja ku kraju,
 Vidím anjelov stavať trofeje
 A pejmu srdca Jeho Duch peje!:

Solo.

Vita dolcissima
 Speranza mia,
 Salve purissima
 Vergin' Maria.

Ohlas (duett).

Speranza mia!

Sbor.

Pejte hymnu vysokú
 O rty, hlahoľte chváľu!

Recitativ A.

Dnes deň spanilý, tvár nebies tak čistá!
 V tvári **Jeho** milosť prekveta
 I láska, kvet z rajského sveta,
 Poklady obe zdedené od Krista!

Recitativ B.

Slasť svätá jasá oslávencu z očí,
 Jakby lampád nebeských žiara;
 Postať svätobňom rozhára
 Jako zápaľom božím duch proročí.

Duett 1.

Chvála dnes unáša zem sebou k nebu,
 Seraf Jemu slávu šveholí,
 Jeho žehná Beránok bez všej viny.

Duett 2.

Vysoko vznáša sa ponad hviezd velebu,
 Slúcha nebies lubé blaholy:
 „Sláv Pie slávne kňazské druhotiny!“

Tercett.

Chvála, dnes unáša zem sebou k nebu;
 Vysoko povznesen ponad hviezd velebu
 Seraf Jemu šveholí slávu!

Aria.

Nad kráľov vynikáš
 Milosťou Otče náš!
 Tebe drahý dnes
 Platí slávny ples!
 Povznesený
 Tys' zo zemi,
 Sfér veleba,
 Víta Teba!
 Vidíš v oslávených tam sláve
 Otea Slávov Cyrilla,
 Slyšíš jak Bohu milá
 Pieseň synov k jeho oslave!

Recitativ.

Hľa slobodne vzletá on už v nadšení
 Tam kde v skvosi brieždiva sa zora,
 Kde lásky večnej oheň plápolá,
 Kde v pokoj, radosť a česť vše sa mení!
 Vďačným oko zas slasti slzu roní,
 Do večných končín jim srdca zašly
 A v dušách nevyslovná túžba tróni.

Duett.

To nie puhé zdanie, nie márnosť ni sny!
 Či nie veniec oslavy ho krásli?
 Či neslyšíte anjelov spev tíšny?

Sbor.

Pri tak sviatočného plesu leposti;
 Zpadá i mne z očí závoj zemslosti

Neverný zemi, oddaný nebu
Tiež slyším pejmy rajskej veľebu.

Aria.

Zostup dolu,
Tam k prestolu,
Veľký kňazu
Pri slávnom sborov dúrazu!
Pri prosieb hlaholu
Zostup dolu,
Žehnaj nás,
V Tvojom žití
Buď blažený,
A po smrti
Oslávený!

Duett.

Mlčte slávnostné sbory!
Zatichnite hlaholy!
Hľa otec náš,
Už žehná nás!

Celý sbor.

O kňazu veľký blaho Ti.
Vždy kráľuj žezlom milosti
Tvôj hrad Boh je i viera,
Z ktorej spása vyviera.
„Tys' skala!“ o ktorej hrany
Nech zlámu sa pekla brány!
Kráľuj žezlom milosti!
Sláva Pie, blaho Ti!

Ziskri sa radosť v oku,
Pejme hymnu vysokú!
Bohu sláva, česť a chvála
Buď po všetky veky!
Jak dnes tak na veky
Bohu česť a sláva. —

P. Blaho.

ŽIVOTOPIS

PÁPEŽ-KRÁĀA PIA IX.

USPORIADAL

RICHARD FRÁŇKO OSVALD

OSTRIHOMSKÝ POSLUCHÁĀ BOHOSLOVIA R. IV.

„Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, et portae inferi non praevalent adversus illam.“

(Math. XVI, 18.)

„Timor Domini delectabit cor, et dabit laetitiam et gaudium, et longitudinem dierum.“

(Ecclesiast. I, 12.)

I.

Pius IX narodil sa 13-ho mája 1792 v Sinigaglii, v starovekej to Sena-Gallica v cirkevnom štáte. Rodičia: gróf Jeroným Mastai-Ferretti a Katarina Solazzi¹⁾. Pri svätom krste dano mu meno *Ján Maria* sťa zahalená vešfba, že celý jeho život bude Jánov v láske a Mariin v čistote. Na Petrovom stolci v Ríme sedel v ten čas Pius VI. muž to žúlový, ktorého šlechetná vážnosť, ňouž práva svojho trónu a slobodu Cirkve hájil, už vtedy ku prahu bezcitného väzenia viedla. Vo Francúzsku potokami tiekla krv vyznávačov Pána, a svetom zavznieval už temný hlas: „Pius VI. pápež ostatný.“ Nebezpečie, ktoré loдке Pánovej pohrúžením hrozilo, obavou naplnilo srdcia kresfanské a vrúčne prosby pokorných duší vznášaly sa každodenne k nebesám. Medzi týmito pokornými dušami nájdeme neskôr i malučkého Jána Mariu.

Dobrá matka grófka Mastai-Ferretti nepremeškala vstúpiť už za mladý do mäkeho srdiečka malého Janka pravú a vňútornú nábožnosť, a jako dobrá katolíčka modlila sa s ním každé ráno a večer i za svätého Otca, hájiteľa dedietva Petrovho.

Jednoho večera objala matka svoje milené dieťa a riekla: „Dieťa moje, dnes večer musíme sa so vzláštou vrúcnosťou modliť za svätého Otca: nebezpečie, ktoré mu hrozilo, sa blíži, ozbrojenci ho slapali a teraz vedú ho ďaleko ďaleko z Ríma.“

Malý Ján Maria plakal s matkou a modlil sa, jako sa len Anjel modliť môže.

Po modlitbe pýtal sa matky sedemročný chlapčok: „Ale jako že

1) Koncom 14-ho stoloetia prestehovali sa Mastaiovci z Cremy v Lombardskom, do Sinigalie okresu urbiského a pesarského. Viac údov z nich dostávalo až po naše dni najvyššie úrady, tak že to na posledy prislovím zostalo, že najvyššia hodnosť — gonfaloniere — je majetkom mastaiovským. Koncom 17-ho stoloetia povýšil knieža Farnese Mastai-ho za odmenu vernosti a úradovania na hodnosť grófsku. Neskôr spojili sa s posledným potomkom z rodiny Ferretti-ch, od ktorých čias najstarší Mastai obe mená nosí. (Abbé V. Dumax).

môže Boh vystaviť námestníka Syna svojho toľkému nebezpečiu? Jako len môže dopustiť, odvliecť ho, jako zločinca do väzenia?“

„Dieťa moje drahé, odpovedala matka, práve preto, pretože je pápež námestník Kristov, dopúšťa Boh všetko toto. Či sa ešte rozpamätáš, čo som ti o živote Spasiteľovom rozprávala: že Spasiteľ, ktorý bol láska samá, predca mal nepriateľov, a jako sa ho títo nepriatelia smocnili, jako ho ukrutne mučili a konečne i na kríž pribili? A hľa, dieťa moje, Boh to tak chcel, aby pápež bol i v mukách podobný Kristovi, čo sa i na Piovi VI. plní.“

„„Veď sú to len zlí ľudia, čo tak ukrutne zachádzajú so svätým Otcom . . a my by sme sa vari mali modliť, aby jích Boh potrestal!““

„Lubé dieťa, odpovedala grófka, nikdy neslobodno Boha prosiť, aby nekoho potrestal! Rozpomeň sa len, čo činil Kristus na kríži. Modlil sa za svojích nepriateľov, prosil Boha, aby sa smiloval nad nimi a priviedol jejich nakazené srdcia k dobrému. To isté činí teraz i Pius VI. a preto povinní sme spojiť svoje prosby s jeho modlitbami a prosiť Boha, aby osvietil oných bezbožníkov, ktorí neboja sa sužovať jeho námestníka na zemi.“

— „O vznešený kráľu Cirkve Pie IX, keby bol po tomto rozhovore Anje! Boží odhálil závoj, pod ktorým skrývala sa vtedy Tvoja budúcnosť, a zaveštil ti, že o pädesiat rokov ty budeš sedieť na posvätnom tróne pápežov, čo piaty nástupca Pia VI.! Keby ti bol rozvinul pred očami oborný obraz tvojho pápežovania, a ty videl bys bol oné strasti, ktoré sa na teba v behu času vyliatť majú; oných nepriateľov, s ktorými Ty krutý boj máš započatť, oné slzy tvojích verných poddaných, jejich k nebu pozdvihnuté ruky, Tvoju ušlechtilosť a dobrotivosť na proti tým, ktorí ňa budú nenávidieť — o vtedy by si bol ešte lepšej pochopil, že tiara pápežov nechráni jejich etihodnú hlavu proti súženiu, a že keď jím Boh všetkým dľa nevyskumatelnej múdrosti podáva horký kalich, ktorý Kristus pil, posilni jích doista i milosťou, aby mohli sia nevinné obety trpeť, a svojím nepriateľom odpúšťať.“ —

Jako chlapec strávil asi šesť rokov vo Volterre u kňazov pobožného riadu, (seoloppi) v jejichž velechýrnom collegiume študoval reči, dejiny, zemepis, počtovedu, múdroslovie a physiku. Tu vynikal vzláštňou pracovitosťou, šlechetnou vážnosťou, svoje leta prevyšujúcou múdrosťou a nelíčenou nábožnosťou, ktorá ho od toho času nikedy neopustila. Mastai Ferretti stal sa už tu predmetom všestrannej obľúbenosti a nie jedno vyznačenie dostalo sa mu medzi súdruhými. Z mnohých len

o jednom. Za oného času bol i cirkevný štát vriadený do francúzskeho územia. Nová vláda vyslala jedného dozorca francúzskej university preskúmať tamejšie účeliská. Tento navštívil i Volterru. V collegiume scolopiiov zaviedli skúšku s chovancami; i mladý Mastai musel ukiazať čo vie; jistota v odpovedi, všestrannosť vedomostnej zbehlosti, ktorú skvele dokázal, nie menej zaujímavý pozor a skromné držanie sa Jánové vzbudily pozornosť u francúzskeho vyslanca a vynútily mu toto prorocké soznanie: „tento mladý človek ďaleko to privedie, jestli mu i okolnosti jako tak priaznivé budú.“ A ovšem, že ďaleko to priviedol, ďalej, než by sa bola obrazotvornosť inšpektorova vzlietnuť odvážila, bo obratný chovanec Volterranský venčený tiarou stojí v popredí najväčších pápežov Cirkve katolíckej. Inšpektor zomrel roku 1830, dožil teda iba čiastočné vyplnenie vešľby, ponevác práve vtedy zvestovaly noviny vymenovanie opáta Mastaiho za arcibiskupa spoletánskeho.

Priblížilo sa osemnásťte jaro v živote nášeho oslávenca, a s ním svätý púd vznešeného povolania ku kňazstvu, avšak ťažká nemoc vadila nádejám šlechetného mladíka; vzdor tomu prijal roku 1809 od volterranskeho biskupa tonsuru. Ten istý rok odišiel do Rímu, aby sa v potrebných ku kňazskému stavu vedách a čnosťach vzdelať mohol; tu býval u svojého strýca, kapitulníka u sv. Petra. Jeho srdco i tak schopné všeho dobrého našlo v svätom meste bohaté žriedlo životnej sily; celým zápalom oddal sa skutkám kresťanskej lásky, a predovšetkým venoval svoje prázdne hodiny sirotám, ktoré v opatrovne „Tata Giovanni“²⁾ nazvanej pristrešie našly. Medzi tymito opustenými deťmi pripravoval sa Pius IX. k svätému úradu, ku ktorému ho Hospodin povolal!

Svedkom bol tu násilného odvedenia Pia VII do Savony (6 jul. 1809). A ponevác i strýc prinutený bol zanechať nepokojami rozvlnený Rím, odobral sa i on do otcovského domu 1810. Rodina chcela mať z neho vojáka; v Milane (1812)³⁾ bol by doista vstúpil do čestnej —

2) „Tata Giovanni“ vychovateľna pre siroty; založená bola od chudobného ale dobrosrdečného zedníka menom Giovanni Borgi. Tento chudobný remeselník pracoval na celých dňoch a strávil celé noci pri lúžkach chorých. Istý večer idúc popri Rotunde zhliadol dve chudobné deti sedieť na kamenoch pri Pantheone. Pohnutý milosrdenstvom, zaujal sa ubohých opustených. Pomaly množil sa počet sirôt. On menoval ích svojimi deťmi; tieto zas jeho svojim ocom (tata). Odtiaľ to meno „Tata Giovanni“, ktoré zostalo potom sirotárne na pamiatku dobrodinca. — (Abbé V. Dumax).

3) Táto okoličnosť bola príčinou onej chybnjej mienky, jakoby Mastai prijímúc poz-

stráže, keby ho nebola nemilá jeho nemoc pozbavila povinnosti. Až po víťazoslávne navrátenie sa Pia VII do Rímu sdržiaval sa u rodičov. V Sinigaglii predstavený bol najslávnejšiemu toho času triumphatorovi, so slávou vracajúcemu sa pápežovi, ktorého šťastia o nedlho opetne súčastnil sa v Ríme, kde čo svetský počúval bohoslovie. Dňa 24-ho mája 1814 vtiahol ťažko navštevovaný Pius VII do Rímu. Tu bol svedkom náš Mastai oného nadšenia, s ktorým národ svoju slobodu víta, tu videl, jako zvykol ľud sláviť túžené navrátenie sa drahého Otca.

Vojanský stav lákal ešte na čas jeho myšlienky, avšak blížila sa už hodina k zanoreniu nádejných výhľadov. Knieža Barberini, toho času na čele pápežovej stráži noble-garde, — do ktorej zamýšľal vstúpiť Mastai, odmietol prosbu bládeho mladíka, za čo ho tento o 30 rokov milo potrestal. S pápežom prestáva i noble-garde; avšak novo nastupujúci pápež obyčajne zadrží stráž svojho predchodcu i pre seba a preto načím jej uchádzať sa o potvrdenie: za touto príčinou prišiel i Barberini do Vatikana. „Z potvrdenia nebude nič, znela odpoveď Pia IX, vy ste moju prosbu nemilosrdno odmietli, od toho času mohol som už byť dôstojníkom.“ A o chvíľu bolo vidieť novým záslužným riadom ozdobené prsia v úrade potvrdeného starčoka.

Pozbavený ďalších nadejí prosil mladý Mastai osvietenie z hora; v neistote, ktorý stav má si svoliť, utiekal sa k Piovi VII., ktorý sa ho otcovský zaujímal: „čo si mám počať, nemám budúcnosti, som ztratený.“ „Neboj sa synku“ znelo otcovské potešenie „neboj sa, komu sú známe cesty božie! Domnievaš sa, že ti Boh ťažký kríž uložil, keď zabatil ti cestu k vojenstvu; a kto vie či ťa práve vtedy sebe nevyvolil. Buď spokojný a odporúč sa do Jeho nesmiernej lásky. Modli sa k Bohu a utíkaj sa pod ochranu Matky Božej, ktorej meno nosíš.“

Mladý Mastai poslúchnul slovám jako vítanej zvesti z neba; túžba po venovaní sa Bohu z novu ožila v jeho šlechetnom srdci a synovská dôvera v „potešenie zarmútených“ zaviedla ho do Loreta,⁴⁾ kde pred obra-

vane bol sa dal zapísať do radov a slúžil až do pádu Napoleonovho. Nektori francúzski područníci veľmo sa tým honosovali, že v ten čas s jeho svätosťou v Miláne slúžili. Avšak toto všetko je iba chybná mienka, ktorá odtiaľ povstala, že jedon z bratov jeho pod Napoleonom skutočne slúžil v tej tak rečenej čestnej garde, zakiaľ Mastai Giovanni pre jeho neprestajnú chorlivosť doma zostal a nikdy zbroj nenosil, k čomu ani chuti ani povolania nemal.

4) Jako známo; v Lorette nachádza sa oný domček, v ktorom prebýval Spasiteľ, v Nazarete. Keď Turci vrátili sa do svätej zemi všade všetko pustošiac, stalo

zom milostivej matky obnažil srdce zo všetkých útrap, pochyb a obáv. Tu klečal zanorený v modlitbách, bytie jeho ztratilo tu príťažlivosť k biednej hmote a duša jeho zmizla jako svetielko svätojánskej mušky vo všetko bleskom svojím zaplávajúce slnce modlitby: on túžil po nadzemskom, veď srdce kázalo mu prosiť kráľovnu nebies o pomoc k užšiemu obcovaniu s nebom, a modlitba pokorného oblaky preráža, a dokud sa nepriblíži nebude potešený, ani neodstúpi, dokud nepopatrí naň Najvyššia. Svätá Panna vyslyšala prosbu mladého pútnika; a on navrátil sa z Loreta odhodlaný vstúpiť do kňazského stavu. Od toho času tíšila sa i ťažká nemoc, až po vysvätení za subdiakona konečne zmizla. Vtedy vstupoval do 22-ho roku.

II.

Tri roky počúval theologické prednášky na rímskej akademii; hovorí sa, že by bol raz veľslovný theolog Graziosi, jeho učbár, jatý ušlechtilosťou, tichosťou a zbožnosťou Mastai-ho nadšene svolal: „Mastai má srdce pápežovo!“

5-ho januára 1817 obdržal nižšie riady; 18-ho decembra 1818 vysvätený bol za podjahňa, neskôr však za jahňa — v lateránskom kostole. Avšak želanie jeho vrcholilo vo vyššom ciele: nekrvavú obeť prinášať Všemohúcemu na oltári Pánovom, bolo sredom jeho myšlienok i túžob. 10-ho apríla 1819 prijal sviatosť posvätenia kňazstva a 11-ho t. m. v nedelu Velikonočnú obeťoval Bohu svoje kňazské prvotiny v malom kostole S. Anna dei funari, alebo dei falegnami nazvanom. Bol to kostolík sirotárny „Tata-Giovanni.“ Ešte pred vysviackou stal sa náš Ján Maria spravcom tohoto ústavu. Ten, čo bol už predtým nábožným a dobrotivým priateľom opustených sirôt v Tata-Giovanni, stal sa jím teraz drahým otcem; a či vari môže dobrý otec sláviť v pravde radostné sviatky i bez svojích miláčkov? Svätina sirotárny bola mu krajšia nad všetky katedrálne chrámy a baziliky, ona mu bola collegiatou núdzných a opustených. Tak to chcel Hospodin, aby dom, ktorý skrýval v sebe vznešené prvotiny čnosti Mastaiho stal sa živým svedkom i jeho

sa totiž, že Anjeli domček tento, predmet to všeobecnej úcty, pred zkazou roku 1291, dňa 10-ho mája najprv do Dalmacie, vtedy k Uhorsku patriacej, o dva roky neskôr do Recanati, a konečne do jednej brešťanovej zahrady, neďaleko Ankony preniesli. Od 500 rokov viac jako 50 millionov ľudstva putovalo na toto sväté miesto.

prvej obety kňazstva; chcel, aby ten, jehož si vyvolil za námestníka na zemi, začal svoju obetnú dráhu medzi deťmi a chudobnými, z jejichž povďačných srdce čerpať bude v čas útrap nadobyčajnú silu, zbraň proti vztekem zlého sveta. Veď hovorí sa, že slzy povďačných sirôt zbiera Anjel Pána a prináša jich Hospodinovi v obeť za stížených osudom dobrodincov.

Asi sedem rokov strávil Mastai v Tata Giovanni. Svoje imanie, všetky sily i čas, všetko venoval hmotnému i mravnému pozdvihnutiu tohoto ústavu. Jak ďaleko zasahovala jeho starosť o malé dietky nelze vypísať. On jim bol opravdivým Otcom. Jeho srdce nachádzalo rozkoš v radosti opustených sirôt, a preto jim i častejšej pripravil príslušné radovánky: „Neni dosť len chovať chudobné matkinej lásky a všetkej radosti života pozbavené deti; aj to je dobre uložený poklad, ktorý nám donáša neobyčajné úroky, jaké sú k. pr. smiech, radosť, hlasitá rozkoš nešťastných sirôt, ktoré hneď po narodení prinútené byly vstúpiť v nemilý sňatok s bezcitnou biedou a nemilosrdnou bolastou.“

Tolká dobrota, úprimnosť a láska nemohla nelákať nevinnosť malúckych, alebo nepremôčť neschopnosť dospelších, a preto nebolo v Tata Giovanni srdca, jehož tajnosti a strasti nebol by poznal Abbate Mastai. Jeho pamiatka bola u chovancov sirotárny voždy požehnaná, a keď neskôr povýšený bol na stolicu Petrovu, odznievaly vďačné ústa jejich všestranú ozvenu radosti: „Sláva Otcovi chudobných; sláva pápežovi opustených!“

Avšak nič stáleho pod slncom; i dobrotou kojené srdcia Mastai-ho miláčkov musely zakúsiť horký cit lúčenia. Roku 1818 odtrhlo sa Chili v Amerike od Španielska; neskôr 1823 prišiel do Rimu Monsignor Muzi, kanovník z Chili, prosiť pápeža Pia VII, aby poslal dakoho do Santiaga, (hlavného mesta Chili-ánskeho) kto by pomery medzi Cirkvou a novovzniklými občinami Chili, Peru, Mexico atď. usporiadal a usporiadané obapoľnou smluvou zabezpečil. Úloha vyslanstva tohoto bola plná ťažkosti, požadovala muža, jehož schopnosti utúžiť mali pápeža v nádejách na blahý výsledok vyjednávania, a Pius VII. neváhal dlho; Abbate Mastai zdal sa mu dôstojne sodpovedať vážnej úlohe; vymenoval ho teda za uditora (auditor) k boku apoštolského teraz už vikára Monsignora Muzi.

Nelze vypísať, jak nemilo dotkla sa táto zvesť matky nášeho uditora; srdce, poklad, ba svet nádejí mala jej odniesť neistá loď za more, kde vystavený búrlivému nebezpečiu, a zlobivým vášňam cudzincov za-

stávať mal úrad, ktorý dľa jej zdanja nijak nezbližoval sa k vysokým zaslubám milného syna; a preto usilovala sa všemožne sdržať ho vo svojej blízkosti. Láska a úcta synova naproti matke nezvífazila nad poslušnosťou kňazovou naproti hlave Cirkve, nie nad voľou Hospodínovou; tyto byly Mastai-mu merítkom v každom hnutí; a už 3-ho julia 1823 odcestoval s Monsignorom Muzim a Salusti-m do Genuy, z kadiaľ po trápnej plavbe dostali sa cez Eloysia brigg do nového sveta.

Započalo sa vyjednávať.

Neočakávané ťažkosti, ktoré sa často opakovali, srazily sa nad už i tak chúlístivým predmetom missie a hrozily prekaziť nádejný prospech vyjednávania. Mladý uditore vyvinul v každom zasedání nadobyčajnu dôvtipnosť v podivuhodnom družstve s neohrozenou smelosťou a mužnou vytrvalosťou; avšak všetko nadarmo. Pozbavený ďalších nádejí prinutený bol po dvojročnej márnej práci, po nesčíselných trampotách a ťažkých skúškach navrátiť sa do Rímu.

Pius VII zomrel už 21-ho augusta 1823; za ním nasledoval Kardinal Hannibal della Genga čo Leo XII. Povesť mladého uditora, jeho zbehlosť v cirkevnom práve, dokázaná čo najskvelejšej chilianskou misiou, jeho hlboká múdrosť a rózna vytrvalosť nemohla pominiť pozornosť Leovu; a zásluby Mastai-ho dôjšly uznania a slušného ocenenia u spravodlivého pápeža; vymenoval ho za kanovníka chrámu Santa Maria in Via lata; bola to prvá cirkevná hodnosť nášho teraz už monsignora Mastai-ho. I tu videl v ňom ľud kňaza oplývajúceho čnosťami a kresťanskou láskou, úprimne oddaného svojmu svätému úradu, on neprestal ni tu lámať miláčkom Ježiša Krista chlieb slova božieho.

O krátky čas stal sa správcem opatrovny „San Michele a Ripa Grande,“ toho času najväčšieho dobročinného ústavu na svete, jehož správa požadovala schopnosti múdreho státnika. Dlhý, vnútorný neporiadok, nedobrá kázeň, neblahé dosavádne hospodárenie byly príčiny nemilého stavu v ktorom si opatrovna nového správcu uvítala; avšak sotva minuly dva roky a novým životom, novým kvetom vynikala. Tento ústav sv. Michala bol opravdivou školou pre Mastai-ho; tu mal najlepšiu príležitosť, vzdelat sa za svetského panovníka, nakoľko môžeme pomenovať opatrovnu malým svetom, kde najdeš každé nešťastie, každú biedu a trampotu, kde zastúpený je priemysel, nevyobcované úmenie. ⁵⁾

5) Dĺžosť tohoto ústavu obnáša 334 metrov, abo 1336 strevíc, šírka 80 metr. abo 320 str.; objem 850 m. čili 3400 stôp. Stavanie toto zaujíma celú dialku

Tu treba poznamenáť, že Mastai nesbohatol ani z praelatury ani z spravcovstva; zlaté a strieborné nádoby a svietniky stopily sa v rukách chudobných, do ktorých, čo do ohňu neprístupnej schránky, ukladal Mastai svoje poklady.

21-ho mája 1827 ztratilo mesto Spoleto svojho drahého Arcipastiera. Leo XII. na srdci nosil osudy milého rodiska a preto nenahal ho dlho bez Otca; už 24-ho mája vymenoval v shromaždení Kardinálov Monsignora Mastai-ho za Arcibiskupa spoletánskeho.

III.

V Spolete tak jako v Ríme neprestal byť Mastai Otcem chudobných. Ústavy pre chudobných mladíkov, mienivších sa venovať službe božej; verejné asyly pre siroty, školy pre deti chudobnejších tried; bohato zapustené nemocnice, utočisko pre kajúce hriešnice . . . všetko dobré skutky sú hlasití svedkovia obetavosti dobrého pastiera.

Mastai bol Spoletu anjelom Strážcom. Roku 1831 zaplavil neduh revolucije takmer celú Italiu. I Spoleto bolo navštívené a už sa blížilo rakúske vojsko, čo malo pridať povstalcov k poriadku. Spoleto bolo na rozpakách. Dobrí smútili, vinníci ovesili hlavy, všetci tušili ostrosť hroziaceho trestu.

Monsignor Mastai vie, že dobrý pastier vydá i seba v nebezpečie za ovce, namieri kroky von z mesta, ta kde Rakúšania táborom zastali, a na jeho prosby klesá k trestu pozdvihnutá ruka; Arcibiskup zaviazne sa odzbrojiť povstalcov — bez zbrani, a vrátiť sa do mesta ležia u nŕh tisíce ručníc a päťsto diel. Pred láskou znajúcou uchlácholiť trestom hroziaci hnev, a zachrániť vášňami rozpálené srdcia, mizne povstanie, chradne zbúra. Spoleto večne bude pamätať na svojho Arcibiskupa, ktorý ho po čas búrlivých liet bránil ochranou z neba, zastával štítom požehnania Hospodinovho.

Rozniesla sa zvesť, že Mastai zanechá Spoleto, a o nedlho klečalo vyslanstvo u nŕh Hrehora XVI-ho s poníženou prosbou o zachovanie dobrého pastiera na arcibiskupskej stolici spoletánskej. Avšak darmo. Politické obnovy nútily Hrehora XVI-ho postarať sa o muža múdreho,

nábregia Ripa-Grande (prístavu mesta Rímu), a pozostáva zo 4 veľkých oddielov oddelených jeden od druhého; jeden totižto pre starcov, druhé pre staré a slabé ženy, veľká škola pre mladé chudobné dievčata a priestorné dielne pre opustené deti.

mierneho a bohabojného, jehož character vedel by zvíťaziť v zapasení s pohromami, ktoré *Imolu* hrozily. Nádeje pápežove mal naplniť monsignor Mastai a Imola dostala 17-ho decembra 1832 nového biskupa. Celá Italia môže rozprávať, jako bol vážený a milovaný Mastai vo svojej novej diecezi; no láska musí vzbudiť lásku a Mastai i tu bol dobrým pastierom, vzláštne otcom malučkých. Z oných skutkov kresťanského milosrdenstva, jejichž pamiatky Imola až po dnes prechováva, udám len jedon; veď kto že by vedel vypočítať všetky diela lásky, ktorá u Mastai-ho neznala hraníc. Jeho srdce boľastou típlo, keď videlo, jako potulujú sa utrápené ovečky hladajúc, kto by jích do ovčince priviedol; preto povolal z Angersu mníšky „dobrého pastiera“ do Imoly, kde sveril jím starosť o vychovávanie všetkej pomoci pozbavených detí; — v prospech tohoto ústavu zriekol sa patrnej časti svojich biskupských dôchodkov.

V biskupstve pokonával všetko podľa srdca Hospodinovho; všetky jeho rozkazy a namáhania ta smerovali, aby mohol vychovať a vzdelaf kňazov odiatých duchom svätého povolania; otcovskú starostlivosť rozprestrel i na staršie kňazstvo svolávajúc ho k svätým cvičeniam, aby tak okriati nebeskými slasťami Bohom sdelených nauk, volnejšej vynaúčovali sverené stádo ku uprimnému obcovaniu s nebom.

Bohu milé čnosti a vysoké zásluhy viedly Mastai-ho k väčším hodnosťam. 23-ho decembra 1839 bol vymenovaný za Kardinála *in petto*⁶⁾; 14-ho decembra 1840 ale prehlásený za Kardinála s názvom chrámu sv. Petra a Marcellína.

Hrehor XVI podlahol farche liet, dokonal svoj namáhania plný život 1-ho júnia 1846. Smutná zvesť prekvapila Mastai-ho práve keď konal sv. cvičenia so svojimi kňazmi. Povinnosť Kardinálova volala ho do Rímu; Mastai bral sa do Conclava. Bez najmenších nárokov v srdci, bez zovnajšej nádhery, vzdor sympathiám, s ktorými sa v každom mestečku stretnul, vzdor nadšeniu, ktoré na svojej ceste v každom srdci roznieťil, ktoré sa v slovách: „to bude náš pápež; Boh nám ho dá“ ozývalo, — ani len zďaleka netušil, že naňho čaká uprázdnená stolica Petrova.

12-ho júnia večer prišiel do Rímu. 14-ho večer shromaždilo sa

6) „In petto“ = in pectore, t. j. taký kardinál, jehož povýšenie na kard. hodnosť pápež, ktorý jedine má právo vymenovať dakoho za kardinála, (Concil. Trident. Sep. XXIV c. 1 de Reformatione) už oznámil, avšak meno ešte neuverejnil, čo sa v riadnom consistoriume stáva. (Müller Lexicon d. Kirchenrecht).

50 kardinálov do Quirinálu, a conclave sa zamklo. 15-ho o deviatej ráno nasledovalo po sv. mši „Veni Sancte“ prvé hlasovanie (scrutinium). Väčšina musí mať 34 hlasov, tak požadujú kánony.

Medzi osobnosťami, okolo ktorých točiť sa malo dľa verejnej mienky hlasovanie, zaujímal prvé miesto kardinal Lambruschini, ktorý asi osemnásť rokov napomáhal Hrehora XVI v snášaní ťažkých ťarch, strastí a klopôt kráľovskej moci; áno môže sa povedať, že čo dôverník panoval s pápežom.

Avšak patrný div. Meno veľkého státnika, mnohomohúceho praelata, ešte voždy všemohúceho veliteľa vynšlo len *pätnásť* razy z urny; *trinásť* hlasovných lístkov priniesly meno Mastai.

Večer bolo druhé scrutinium. Nové vífazstvo pre Mastai-ho. Štyry hlasy pribudly Mastai-mu; Lambruschinimu odpadly dva.

Nasledovalo tretie hlasovanie 16-ho o 9-tej ráno. Mastai dostal 27; Lambruschini už len 11 hlasov.

Už tretí raz oznamovaly dýmové kotuče spálených hlasovných lístkov zvedavému ľudu, že vôľa Božia nenie ešte odhalená; a už druhý raz vídať veľiký prôvod rímskeho kňazstva pohybovať sa v svätých modlitbách ku Quirinalu; už druhý raz sputuje sa radcov rotý: habemus-ne Pontificem? opetne však koná zpiatočnú púť odspievávajúce skrúšené „Veni Creator.“ Ľud vie, že pápeža ešte nevyvolili, netrpezlivosť jeho sa síce smáha, avšak hlboké tušenie javí sa v nádrach shromaždených, naplnenie túžob zdá sa jím blížiti.

Nazrime do conclava!

O tretej po poludní započalo sa štvrté scrutinium. Po velebnom odznení hymny „Veni Creator“ prijala urna volebné lístky; hrobové ticho rozlahlo sa po conclave; z urny mala sa povzniesť vôľa Hospodinova.

Okoličnosti tak priniesly, že obeta, na ktorú Boh umienil naložiť obrovskú ťarchu hodnosti a sôdpovednosti, sama prinútená bola vyhlásiť netušený výrok Najvyššieho. Mastai stál u urny, oznamoval obsah hlasovných lístkov.

Sedemnášť razy už čítal svoje meno; ruka pečína sa mu triasť, hlas slabnúť a pri sočení osemnásteho lístku vymrelo mu slovo na jazyku; mdloba sa ho smocnila, nastalo ticho . . . darmo, scrutinium nesmie sa pretrhnúť. „Oddýchnite si a premáhajte sa“ ozvaly sa hlasy! . . . Mastai plakal, avšak nebesá posilnily svojho vyvolenca, v tiahaní lístkov sa pokračovalo. Šest a trideať razy bolo čítané meno Mastai-ho a o nedlho roznášal sa klenutinami pavlínskej kaple len jedon hlas, meno

Mastai. Voľba bola potvrdená acclamatiou. Novo vyvolený pápež klečal pred oltárom; srdce a duch jeho požadovaly pokoja. . . po malej chvíľe pýtal sa ho kardinál Macchi, medzi najstaršími druhý: *acceptas — ne electionem de te factam in Summum Pontificem?* Mastai vstal od oltára, a posilnený modlitbou odvetil: prijímam. Spýtaný, aké chce nosiť meno? vyvolil si v dejinách katolíctva už oslávené: Pius, majúce doista pred očima svätý život svojho predchodcu na biskupskej stolici v Imole Pia VII; a o nedlho prijal Pius IX prvé *homagium* (holdovanie) kardinálov ⁷⁾.

Bolo deväť hodín v noci. Slávnostné uverejnenie čili vyhlásenie odročené bolo na zajtrašný deň. Pius IX utiahol sa do svojho pokojíka a písal bratom do Sinigaglie o výsledku *conclava*.

„Rím 16-ho júnia o 11³/₄ hod. večer.“

„Dobrému Bohu, ktorý povyšuje i ponizuje, ľúbilo sa pozdvihnúť mňa nehodného na najvyššiu hodnosť na zemi: buď vôľa Jeho svätá! Ja dobre cítim nesmiernosť tejto farchy a slabosť svojích síl; a preto modlime sa, modlite sa i Vy za mňa.

Jestli by za touto príčinou zamýšľalo mesto: poctiť ma verejnými demonstráciami, vtedy Vás prosím, a to je moje súrne želanie, vynaložte vydať sa majúci úhrň na ciele, ktoré *gonfaloniere* (mešťanosta) a *anziani* (prisediaci) za dobré uznajú.

Vás drahí bratia, s celým srdcom v Ježišu Kristu objímam a prosím, nič si nezakladajte v mojom povýšení, ale radšej majte sútrpnosť s Vaším bratom, ktorý Vám udeľuje apoštolské požehnanie.“

Na druhý deň bol monte Cavallo už pred svitánim zaplavený zástupami zvedavého ľudu; každý už vedel, že pápež je vyvolený, pretože včera až do noci neobjavily sa dymové obláčky nad pavlínskou kaplou.

Netrpezlivosť sa zmáhala. Bilo deväť. Murári započali prácu, a o nedlho prerazila sa radostná zpráva prez múry *conclava* na úslnie verejnosti; jedon z Kardinálov vystúpil na pavlač a hlásal:

„Oznamujem Vám veľikú radosť. Vyvolili sme za pápeža osvieteneho a vysoko dôstojného Pána Jána Mastai-Feretti, nekdy Kardinála svätej rímskej Cirkve. Prijal meno: Pius IX.“

Ľud stál stáby zmeravený; povest, ktorá chcela mať Kardinála

7) V novejšom veku nebolo tak krátkeho *Conclava*. Voľba Leva XII najkratšia trvala za 26 dní; Pia IX volili asi za 36 hodín; hovoria že kardinál Altieri odporúčal prvý Mastai-ho na pápežskú hodnosť.

Gizzi-ho za pápeža, zamračilo meno: Mastai. Pius IX. zjavil sa na pavlačí, aby požehnal svetu i mestu; a jako svetielko mdlej hviezdy pred jasným slncom, tak miznú sklamané nádeje, a razom strhne sa víchor v zástupoch, hlasy stotisícov splinú v nadšený hluk a vovzduchom hrmí hlučné „Evviva Pio nono!“

O desiatej nasledovalo druhé homagium v sixtinskej kapli; tretie v basilike sv. Petra všade sprevádzané rozčúlenou radosťou prítomných.

O štyri dni slávnostne venčanie tiarou.

Večer veľkolepé osvetenie mesta. Velikánska baňa na sv. Petrovom chráme plávala v ohnivom mori. „Radosť všeobecná, všade veselost, dôvera, blaženosť!“

IV.

Rozhliadnime sa po obzore časov, v ktorých zaujal náš veľký pápež stolicu Petrovu.

Sv. Cirkev mala voždy nepriateľov. I Pius IX. musel spatriť mračná, ktoré mu predzvestovali divoký orkán.

„Revolúcia od roku 1789 menej stíhaná voždy však odbojnejšia, umiernila zdánlivo divoké nájezdy, skutočne ale nadobývala ukrutnejšej povahy, širšieho priestoru, a roku 1846 sa jej už ponektoré vlády alebo bály, alebo daly sa s ňou do dosť nízkého bratričkovania, alebo ju bez obalov podporovali. V utrobách národov sa pomalu síce, avšak oči-vidomo rozmáhala, a keď na jednej strane socialismus predrel sa k novému životu, vidíme na druhej neznabožstvo dobíjať sa úplnej platnosti. Ona nehrozila už verejne trónom, ba usilovne lákala jich marnými nádejami — a vytýčila si *Cirkev* za cieľ budúcich nájezdov. Nie hlukom nie jakoby chcela rozvinúť onú spráchnelú zástavu: „Niet Krista! Niet Boha;“ ach nie, ona šetrne mala sa do práce, ctíla Krista sťa mudrea, Boha čo vidmu; ani nehlásala: „Netreba služby božej, dolu s kňazmi!“ ona bola aj s tým spokojná, keď mohla vykrikovať: „dolu s neodvislou Cirkvou!“ a to stačilo; bo reč taká nenahnala celému svetu strachu, predca však došla k cieľu, ktorý väzil jedine v ohlušení náboženského citu, v oslabení nábožného povedomia.

Vo Francúzku počali síce chápať vysokú dôležitosť svätej stolice pre společenstvo; líče jasného slnca sa kde tu ukazovali, pohyby lásky a vernosti ožívaly; avšak jasné slnce, ktoré s ťažkými chmúrami na ďalekom obzore zapasiť muselo, nebolo bez mračien aj medzi osvedče-

nými katolíckami nachádzaj takých, čo s vidinami moderných časov milujú, aspoň zdánlivo sa ku nim vinú a tak i proti vlastnému presvedčeniu, proti pravde do boja vystupujú. Tak zvaní *liberálni katolíci* nehanbili sa teraz rozsievať náhľady, ktoré zdaly sa volkať neznabožstvu, čomu sa ono nie málo tešilo; oni hnali vodu na mlin revolucionárskej tlačí, ktorá použijúc prázdnych slov bez obalu začala roztrusovať, že čo lepší katolíci prinútení sú žiadať nemožnosti; ponevác, jestli je vraj ozaj pravda, že žijú *nové časy*, tak od Luthera nijedon pápež nevedel nečo poviedať o svojom veku.“

Mastai-ho ešte keď bol v Imole, vyhlásila verejná mienka za takého, ktorý sa neľaká ideji moderného veku; preto to oduševnenie, ktorému nemohli odolať ni zbožňovatelia liberalismu, keď rozniesla sa zvesť, že na stolici Petrovej bude sedieť *muž „slobody“*; avšak i národ kochal sa nádejami, že už teraz možno bude spojiť požiadavky ľudu s neporušenými zvykmi dosavádnej pápežskej vlády.

Hrehor XVI. bol už pristarý, než aby si bol trúfal uskutočniť žiaduce obnovy, a preto nezostúpil až do posledného dňa z dráhy, ktorú mu starý poriadok vykázal.

Jeho námestník vedel použiť priaznivých obstojaťstiev, jako i všeobecného oduševnenia, čím zdal sa panovať nad každým srdcom; počal hlásať vážne obnovy; štedrou rukou udeľoval žiaduce concessie; slúbil ešte viac dať, a nežiadal si ničoho, len trpezlivosti a času, až si všetko dobre uváži.

Milosrdenstvo chce mať za hlavnú stĺp svojho panovania, kázalo mu to otcovské srdce, požadovalo to velpastierské povolanie. Prvý čin bola všeobecná amnestia, omilostnenie všetkých tých, ktorí za čas predošlej vlády pre politické prečiny odsúdení boli, pod tou jedinkou výminkou, aby sa každý čestným slovom zaviazal, že bude povďačný zákonnému panovníkovi, a že sa chce chovať jako verný poddaný. „Nie len vernosť, áno krv, život, dušu obetujeme za teba, drahý Otče,“ ozývali sa hlasy. Sláva Pia IX. a chválospev pápežský rozliehal sa všade. Náboženstvo a sloboda slávily tu úprimné spojenie. Celý svet rozprával o velikom, a krásnom čine Piovom.

O krátky čas povolil všelijaké slobody; k preskúmaniu celej správy, k opraveniu zákonodarstva nariadil commissie, sriadil novú štátnu radu, vymenoval Kardinála Gizzi-ho (známeho čo liberálny) za štátneho tajomníka, zlepšil mnohostranne zemskú správu a sveril najvyššie úrady mužom svetským, ačkoľvek jich až po tú dobu voždy len kňazi

zastávali; atď. Prirodzená vec že na taký spôsob stál sa pápež miláčkom celej Itálie. „Evviva Pio nono“ nechcelo stichnúť, ba i protestanská Európa súhlasila v chválospev pápežsky.

Pät mocností Rakúsko, Vlasko, Francúzsko, Anglia a Prusko, ktoré Hrehorovi XVI. roku 1831. oné nebezpečné memorandum podaly, počaly sa obávať, či vraj nebude nový pápež priliberálny, jeho meno pri-populárne! „Avšak Pius IX vôbec nemal úmyslu zastať, alebo sa dať k nečomu prinútiť. On účinkoval s úplnou slobodou, jako taký státnik, ktorý dobre zná hranice, ktoré prestúpiť nemožno; jako statočný človek, ktorý nebojí sa zrady a nevďačnosti, ale mužne je odhodlaný pozreť jím do očí — a to až po najkrajnejšie hranice možnosti, aby sa mu mohla poskytnúť príležitosť, skvele dokázať svoju statočnosť. Velikánska to a zdravá politika, jakú len človek neúhonný schopný je nasledovať, preto že len tento môže byť neohrozený a trpezlivý; taká politika, ktorá je u pápežov dedičná, a kroz ktorú drier neskôr, ale jiste voždy vedeli si získať dokonálu úctu u ľudského svedomia.“

Pius IX. dôveroval slobode; s istotou úfal uznanie, spolíhal sa na oné čestné slová a prísahy a tak stal sa obetou vlastnej viery a dôvery . . . Nech hovorí, čo chce tá tak zvaná verejná mienka; za Pia IX. svedčí svedomie celého kresťanstva, to verejné všesvedomie, ktoré keď je raz dojaté pravdou, neodrodí sa vernosti a viere nikdy, a jeho slovo dostačí ohlušit rachoty úmelej verejnej mienky.

Na veľkodušnosť Piovu odpovedali nájomníci revolúcie podlou zradou.

Z väzenia milosťou pápeža vyvedení prívrženci radikálnej stránky usilovali sa podmyť všetky stĺpy poriadku v štáte i v Cirkvi; a ľud? Ten ešte i teraz obdivoval milosťou Piove! Avšak najšly sa i medzi ním hadové srdcia a jazyky, ktoré mu pochlebovaly, aby ho ľahšou prácou zahubiť mohli. Pokým darilo sa jím použiť dobrodenia Pia IX. za prostriedok k dosaženiu svojích cieľov, dotuď odpovedali na ne pokrytým plazením; jaknáhle sa však milosti pápežove utiahly medzi hranice múdrej a dobre sriadenej štedrosti; vystúpili s otvorenou bezočivosťou a vrhnúť sa do prúdu bezúzdnych vášni prisahali vláde a radcom Pia IX. záhubu.

Revolúcia, ktorá sa najprv vo Švajcku vyšvihla na prestol, navštívila neskôr Francúzov, pochodila všetky zemi nemecké a získala si i Itáliu, vtierala sa i v Ríme za veliteľkynu; bezočivo počala si vystupovať s prehnanými nárokmi, žiadala od pápeža schválenie svojích nauk, vyvolávala ho zastať si pod jejej zástavu a bojovať za ňu, ba aby zau-

jal predsedníctvo v novej občine, ktorá má povstať zo všetkých zemí, z veškerého národa sjednotenej Itálie.

Nespokojní so slobodomyselnou ústavou, ktorú Pius IX, aby dľa možnosti zväčšil blaho ľudu, 14-ho marca 1848 vyhlásil, ⁸⁾ žiadali, aby opovedal Rakúsku vojnu, a vyvolal celú Itáliu k novému „krížackému ťaženiu“ proti rakúskej cudzovláde.

Darmo jích napomínal Pius 31-ho marca k miernosti, darmo odpovedal v allokuciji 29-ho apríla, „že čo Otec všetkých katolíkov nemôže brať podiel v politických stránkach, áno nádobno mu pokoj želať celému svetu, vzláštne však Itálii. Čo hlasateľ evanjelia nemôže schvalovať vyliovanie krve, čo spoločný biskup všech veriacych, zabraňuje mu svedomie, opovedať boj katolíckemu národu: on to nemôže, nesmie . . . Prvý raz postavil sa proti malcontentom s oným historicko-významným „non possumus“ ktoré neskorej voždy bolo na postrach nepriateľom jeho. „Non possumus“ v dejinách Pia IX. dokazuje najskvelejšej velikost ducha, čnosť srdca jeho.

Prvé toto „non possumus“ položilo základný kameň k novým katastrofam.

Rímski demagogi pozbavení prepjatých nádejí pozhadzovali konečne náličnice, a vystúpili na cestu verejných hriechov. Radostné „Hosanna“ premenilo sa v ukrutné: „Ukrižuj ho, ukrižuj.“ Odbojnáci a buričovia italskí hlásali nepriateľstvo Piovi IX.

V tomto rozpoležení vecí vymenoval pápež Pellegrino-Rossi-ho, nekdý francúzskeho vyslanca za ministra, a predsedu ministerialnej rady. Rossi bol muž slobody; nepriateľ každej neblahej tvrdošijnosti, ktorá bez príčiny oprávneným žiadostiam ľudu odporuje; — ale jako muž pravdy, bol i nepriateľ onej bezúzdnej netrpelivosti, ktorá staré zákony nohami šliape, a s mečom v pästi concessie žiada. Rossiho najoblúbenejšia myšlienka bola slobodomyselná ústava na zásadách práva a spravodlivosti. A tento Rossi bol prvou obetou čiernych úmyslov odbojníctva. 15-ho

8) 14-ho marca 1848 vyhlásil Pius IX základný zákon pre svetskú vládu svätej stolice. Bola to úplná, slobodná na základe constitutionalismu spočívajúca správa: dve komory; jedna pozustávajúca z členov doživotne vymenovaných; do druhej sa z času na čas volili, títo votizovali zákony. Štátna rada predstiera zákony; zodpovedné ministerium spravuje a collegium kardinalov, čo stále starešinstvo (senát) potvrdzuje uzavretia zákonodarstva. To je jadro stanov, na ktorých nová ústava spočívala. Úplným právom vstúpil Rím tiež do radu ústavných štátov. (Pie IX par M. de Saint-Hermel).

novembra mal zahájiť parlament, no doňho stúpiť bolo mu zabráneno. Sprisahaná sberba obtočila ho u schodov palácu, a na prahu komory vyslancov zavržala mu smrteľnú ranu nečistá ruka vrahova. Rossi vypustil dušu, s nim padol najodvážnejší zastavateľ Pia IX, najmužnejší nepriateľ odbojníctva, anarchie; s Rossi-m padla i rímska ústava.

Na druhý deň výskala hluza s vrahmi po uliciach večného mesta, zástavy vialy, zbraň cvendžala a vovzduchom hučal rukot rozvlnených vašní: „Požehnaná ruka, ktorá Rossiho ubila.“

V tomto boji bezuzdných živlov nezanechal pokoj ducha, a veselost duše sv. Otca ani na okamih. Vo dverách oratoria v blízkosti Ukrižovaného bavil sa s vyslancami, ktorí prišli k nemu — aby — „utvorili so svojich tiel neodolateľnú baštu okolo Svätej osoby Námetníka Kristovho.“

Sbúra sa zmáhala, rachot strelby, kliatba, urážlivý krik dráždivo rozháňal povetrie, brány Quirinala byly stredišťom nehanobných nájezdov vášnivých spiklencov. Hluza hrozila podpáliť brány, posekať tých šesdesiat šesť statných synov Svajčiarských — ktorí nezronení hrozbou neprestali brániť prístup ku príbytku Sv. Otca — jestli vraj nevyhovie sa žiadostám ľudu. A čo to byly za žiadosti? Demokratické ministerium, uznanie italskej národnosti, vojna proti Rakúsku, svolanie národného shromaždenia, sjazdu. Jedon z náčelníkov spiknutia, omilostnený to politický hriešnik, doručil pápežovi žiadosti povstalcov. Námetník Kristov, ktorý je nato na svete, aby soslabil moc a silu zlého, nemôže vstúpiť do spojenia s nájomníkami hriechu. Pius IX odpovedal na všetko jako pápež a kráľ, ktorý nesmie dovoliť, aby mu poddaní predpisovali zákony.

Ešte len teraz videl bys' bol rozpajedenú šelmu neskrotných náruživostí; odhodlaná odpoveď pápežova bola jej po chuti. Na Quirinál namierené už delá, po zdiach povešané už rebríky, a na jednej bráne rozložený už oheň, medzi strážcami palácu a metežnou luzou prelievaná krv.

Smutný tento pohľad dojal láskou prekypujúce srdce milostivého Otca.

Pius IX ustúpil krutej sile, avšak nijak nekoril sa jej, on i vtedy slávnostne protestoval podporovaný súc tým najsvätejším právom: „Páni moji“ — hovoril k vyslancom vonkajších vlád, ktorí neodstúpili od neho — „ja som tu väznom. V hodinu, ktorá ma každej podpory, všetkej moci olúpila, môže moje jednanie iba ta smerovať, aby som stoj čo stoj prekaziť mohol prelievanie bratskej krve za mňa. Iba z tejto príčiny ustupujem. — Avšak spolu žiadam, aby ste vedeli, Pánovia, aby vedela celá Europa, že ja ni podľa mena nemám čiastku vo vladá-

rení, a že si želám zostať mu v každom ohľade cudzým. Ohradil som sa proti nadužívaniu môjho mena, a naložil som, aby nebolo užívané ni v obyčajných formulách.“

Od tejto doby bol Pius stížený v každom hnutí; podplatení žoldnieri zastupovali „čestnú stráž.“ (!) —

Conditio sine qua non môcť plniť svoje povinnosti a vyhovieť duševným potrebám je sloboda Pápežova. Auktorita pápežská musí byť dokonalá, nikomu podkorená . . . Pápež prinútený bol teraz v úteku hľadať spasenie. Kniežatu Harcour-ovi podarilo sa vážnym umelým však zakročením usnadniť príležitosť k prevedeniu nebezpečného podniku. 24-ho novembra opustil Pius IX v jednoduchom svetskom rúchu nevďačné mesto, strážami pristavovaný síce, avšak od nikoho nepoznaný.

Jako pred 39 rokmi Pius VII jatý francúzami do väzenia, tak opustil Quirinal včul Pius IX.

Na hlave šlechetného úskoka . . . tam skvela sa len predca nepoškrvnená koruna kráľovská a tiara pápežská venčená odbleskom statočnosti a svätosti. Jako úskok dáva s Bohom večnému mestu, avšak presvedčený je, že Boh oslávi svojho Námestníka.

V.

Rano 25-ho novembra prišiel Svätý Otec pomocou gr. Spaura, vyslanca bavorského do Gaety, na hranicu neapolskú. Tu vyvolil si zakúsiť trpký chlieb vyhnanstva. I v Gaete bol Pius IX opravdivým pápežom katolíckym, neohrozeným kráľom rímskym. Jako nekdý jeho slávni predkovia z temných katakomb, tak spravoval i on z vyhnanstva Cirkev Kristovu, nepustil však z očí blaho svojích zvedených poddaných.

Avšak, jak podivný to zjav! Druhí králi a potentáti sú jako vychádzajúce slnce: nepohrešujú sveličovateľov, ktorí jím k nohám padajú, pokiaľ netratia nádeje v milosť veľikášov; jaknáhle jich však netušená revolúcia pozbaví prestolu, zrazu vidia sa o samote, iba niekoľko verných sprevádza jich do vyhnanstva. Ináč to s Piom IX. Celý svet zarazil sa nad tým, že Pápežovi nutno bolo zanechať Rím, opustiť kráľovstvo; celý svet dumal o spôsobe, jako napraviť spáchaný prečin Rimanov? tak že v consistoriálnej allokucii 20 apr. 1849 v Gaete držanej nemohol Pius IX nehovoriť ku Kardinálom o veľikom potešení čerpanom z onej sútrpnosti, ktorú celý svet, áno i tí, čo nejsú s ním sväzkom lásky spojení, naproti viditeľnej hlave kat. Cirkve verejne i súkromne javili.

A čo v Ríme?

V Ríme skrz Mazzinistov a Garibaldistov proklamovaná rímska občina; ľud terrorisovaný, vlastnosť cirkevná i súkromná v nebezpečí, náboženstvo s kňazmi sneuctené, na čele občiny triumvirat: Mazzini, Armellini, Saffi; 9-ho febr. 1849 vyhláseno, že pápež pozbavený je svet-ského panovania, a 18-ho na to naložil zákon považovať všetky statky „mrtvej ruky“ za štátne . . . , slubovaný poriadok zamenila úplná anarchia. Ľudu počalo sa snívať o starom Capitoliume, a už boli vyvolení tribúni, consuli, triumviri, nechýbel ni dictator.

Darmo „žiadal Pius IX pred celým svetom svoje a svojej Cirkve zaznané práva. V tejto dobe bol len jeden hlas vstave prerazil sa do ušú zaslepeného národa, ctižížnou a pýchou opojených demagogov: hlas to smrteľných diel.“ . . . Občinu Rímsku porazila prvá občina toho času, francúzska. Generál Oudinot prevzal na seba neľahkú úlohu. Už 25 apríla 1849 octlo sa francúzsko Iodstvo u Civita-Vecchie, 28-ho pohl sa Oudinot proti Rímu; 30-ho nasledovala prvá srážka, a po dvojmesačnom boji vtiahol čo víťaz do večného mesta; Garibaldi nečakal v Ríme nemilého hosťa, sutekav ešte v noci s 5000 mužmi.

Zvesť o oslobodení Rímu i s kľúčami večného mesta priniesol pápežovi do Gaety plukovník Niel. Správu mestskú prevzali pápežom vyslaní Comissári: Kardinali della Genga, Vomicelli a Altieri. — Už všetko bolo v poriadku, už zase požívali hriešni synovia dobroty láskavého Otca, — myslím tu čiastočnú amnestiu, ktorú Pius IX z vyhnanstva 18-ho septemb. vyhlásil, — už minul skoro rok, čo potlačila francúzska zbraň rímsku sbúru a Pius nechce sa navrátiť do sídelného mesta; až konečne v apríli odhodlal sa zanechať neapolsku púdu.

Priblížil sa deň, ktorý mal odlúčiť kráľa Ferdinanda II od toho, pred ktorým čo kresťan nehanhil sa skloniť kráľovskú korunu. Poho-stinstvo, ktoré Ferdinand II pápežovi po čas vyhnanstva poskytoval, bude predmetom úcty u veškerého katolíckeho kresťanstva.

4-ho apríla 1850 zanechal Pius IX Portici. Nebudem opisovať návrat z Gaety, nedostačí pero. Bola to cesta víťazstva; avšak nie, jako nehďajší velikáši sveta, viedol on za kočiarom sputnaných kráľov podmanených: nie, miermilovný podmaniteľ a víťaz on; milostivosťou v očiach, úšlechtilou uprimnosťou v rečách vie okúzliť nezpočetný ľud, ktorý ho sprevádza. Kríž pokoja zaujal miesto bojovného meča; a palmy náboženstva venčajú mu čelo miesto bobkov víťazstva; láska a úcta národov slúža mu za sprievod.

12-ho o 4-tej hodine mala sa dotknúť noha Piova otčinnej púdy, ktorú po sedemnásť mesačnom vyhnanstve prvýraz uzrel. Rachot diel zvestoval očakávanú radosť. „Sláva Piovi“ zavznievalo dalekým priestorom povzdušným; rachot hlučných diel a posvatné hlasy zvonov, plač radosťou a pokánim dojatých srdce, rozvlnenie priateľských citov vsplývaly v lúbo dojímavý concert smierenia. Pápež sám dojatý . . . , ruka pozdvihuje sa k svätému požehnanu . . . on zase našiel svoj ľud, svoj *rímsky ľud* . . on je šťastný.

Sláva a vďaka zato Francúzsku, najstaršej to dcere Cirkve; ono dalo Rímu pápeža, jehož predtým z neho vyhнали synovia satanášovi, ktorí chceli si tu opet rozložiť kráľovstvo svoje.

Rím bez pápeža je museumom, hrobom, Pápež von z Rímu je toľko, čo vyvážiť uhoľný kameň z europskej štátnej budovy. Zničte tento trón a uvidíte klátiť sa všetky prestoly . . preto prirodzená vec, že s pápežom navrátil sa do večného mesta nový život a blesk. Za útrapami, nedôverou a neporiadkom nasledovala radosť, nádej, bezpečnosť“ (Le Roi Pie IX per J. Chantrel).

Neni to z ruží pletená koruna, ktorú na zemi dostávame, pretože tu nádobno nám nosiť korunu trnovú. Ešte pred návratom Pia IX do Ríma doručený mu bol jedon programm, jehož prevedenie zavdať mohli pápežskému prestolu ranu, z ktorej trudno by mu bolo zotaviť sa; žiadali totiž v ňom *všeobecnú amnestiu, napoleonov zákonník, čisto svet-skú krajinskú správu* . . . , pápež mal zostať takým spôsobom iba rímskym biskupom.

Pius IX stál neohrozený i teraz hotový súc radnej vrátiť sa naspak do vyhnanstva, než podkopať vysokú dôstojnosť pápež-kráľa. Parižský programm zostal teda na papieri.

Po prekonaných ťažkosťach počal Pius IX zase lievať balzam úlevy na rany nemocných a chudobných; priemysel, umenia a vedy vyšvihly sa zase na stupeň, z ktorého jich revolúcia bola zhodila. Rím požíval pokoja. Kresťanské umenia, vzláštne starožitnosti dostaly Otca, nového Damasusa v Piovi IX, prečo ho náš vek „vindex antiquitatis“ hájiteľom starožitnosti pomenoval.

Z temných skrýš prvých kresťanov, z polámaných popolnic, z porúchaných náhrobníkov a mohýl povznáša sa ohlas dokazujúci čistotu náuk katolíckych. Rossi-ho „Roma sotterranea“, „inscriptiones christianae“, starožitnostné študia Garucciho, Caredoni-ho, Vinsconti-ho a Borghese-a svedčia o pravde.

Táto nová aera pápežovania Pia IX trvala až do 1858. Pominúť však mnohé prejdeme k jeho cirkevným úkonom.

VI.

Pius IX osvedčil svoju najvyššiu moc pastierskeho úradu skvelými, veľkými výkonmi. Cirkevná jeho účinnosť zaklučuje celý svet. K lepšiemu sriadeniu cirkevných provincií pozdvyhol 20 biskupských stolíc na Arcibiskupstva; založil nových 6 arcibiskupstiev a 111 biskupstiev, 20 apoštolských vikariátov a 7 prefektúr. Do Anglicka uviedol na miesto dosavadných apošt. vikariátov kath. biskupstva a svätovládu (hierarchiu 19 nov. 1850), to isté v Holandsku (7 marca 1852). Veľkými a radostnými nádejami uzavieral smluvy, konvencie a konkordaty s mnohými štátmi v Europe a v Amerike; (s Ruskom 1847, s Toskanou a Španielskom 1851, s Kostarikou a Quantimalou 1853, s Rakúskom 1855, s Vittembergami 1857 atď.) vymenoval výtečných hodnostárov vo Francúzsku, Španielsku, Veľkej-Británii, v Nemecku za Kardinálov, aby tým spôsobom z rozličných krajín hodnoverné a spoľahlivé zprávy dostával mohol o cirkevných pomeroch a pohyboch. Po čas prenasledovania kat. cirkve v Novej-Granade, v Mexiku, v Španielsku, vo Švajcku, v Rusku, v Polsku atď. pozdvyhol nie rás hlasu sútrpnosti, áno i výstrahy a hrozby v mnohých allokúciách, v početných listinách; zatratil všetky hlavné bludy nového veku na vedeckom, politickom a socialnom poli, ktoré v chýrnom „syllabe“ sebrané s rásnou encyklikou celému svetu v známoseť uvedené byly 8-ho dec. 1864.

Tri razy povolal Pius IX biskupov katolíckeho sveta k sebe do Ríma; a na jeho slovo sišlo sa zo všetkých končín sveta 8-ho decemb. 1854 vyše 200, a 9 jun. 1862 vyše 300, a 29-ho junia 1867 skoro 500 biskupov.

8 decembra 1854 bude u katolíkov povše veľkým sviatkom. Tento deň povýšil Pius IX na článok viery kat. učenie o nepoškrvenom počatí blahoslavenej Panny Marije. Za slávnostné vyhlásenie článku ďakuje zem i nebe pápežovi Piovi IX.

Už 2-ho februara 1849 oslovil v encyklike „ubi primum“ všetkých biskupov katolíckeho sveta, aby podaly mu svoje náhlady a žiadosti, jako i želania ľudu v tejto veci. 1-ho augusta 1854 vypísal všeobecné *milostivé leto* (jubileum), aby celé kresťanstvo vyprosilo mu zvláštneho osvietenia od Boha, aby o nepoškrvenom počatí blahoslavenej Panny Ma-

rije, Matky Božej stanovne rozhodnuto bolo, čo ku sláve Božej, ku večnej cti Panny Marije, a ku spáse celého kresťanstva slúžiť môže. Vyhlásenie dogmata stalo sa 8-ho dec. Po odspievaní sv. evanjelia a vzývaní Ducha Svätého pozdvyhol sa chvejúci hlas Námestníka Kristovho na vedomie dávajúc celému svetu, že „Panna Marija od prvého počatia od každej poškvvrny dedičného hriechu zachránená zostala, a že toto učenie zjavené je od Boha.“ Oči pápežove, všetkých biskupov a prítomných kresťanov zalievajú sa vďačnými slzami. — Pius IX hovoril, a 200 millionov katolíkov korí ducha a srdce pod jeho slovo z hĺbín jejich duší zavznieva odpoveď viery: „Credo.“

Druhé svolanie biskupov do Ríma nasledovalo na svätodušné sviatky 1862 z dvú príčin.

Toho roku strhla sa búra proti kráľovskému trónu pápežskému; nepriatelia jeho chceli ho olúpiť o majetnosť najspravedlivejšiu, o dedičstvo Sväto-Peterské. Pápež svolal biskupov na poradu. Odpoveď znela — no ináč nemohla znieť: — „V mene všetkých katolíkov uznávame svetkú vládu sv. stolice za *potrebnú*, a božou prozreteľnosťou nariadenú; neprestaneme soznávať, že svetská vláda stala sa k slobodnému spravovaniu Cirkve a duší surnou potrebou. Pápež, hlava Cirkve nesmie byť poddaným svetského kniežata, musí sa vo svojom kráľovstve tešiť tej najľahostejšej samostatnosti, aby katolícku vieru chrániť a brániť, celé kresťanské spoločenstvo však viesť a spravovať mohol.“

Týmito slovami spojilo sa s pápežom celé kresťanstvo k boju za práva a slobodu svätej stolice rímskej, za práva a slobodu katolíckej Cirkve Kristovej!

Tiež vtedy vyhlásil svätý Otec 26 japonských⁹⁾ mučedníkov a ctihod. slúžobníka Michaela de Sanctis za svätých. Slávnosť táto objavila cirkevné obcovanie a veľebu kat. obradov sfa zázračnú veľkoleposť a moc svätej apoštolskej stolice v tej najvyššej dokonálosti. Cirkev zase dokázala svetu pokrok viery, pokrok to, ktorý vie srodiť legie mučedníkov. —

Približoval sa rok 1867 a s ním jedon z najveľebnejších sviatkov, ktorý kresťanstvo nekdy zasvätiť mohlo. Na deň 29 junia pripadla 1800 letá pamiatka mučedníckej smrti sv. apoštolov Petra a Pavla. Na začiatku tohoto roku chystali zase nepriatelia Piovi povstanie; francúzske

9) Svätí mučedníci títo počtom 26 boli po mnohom utrpení roku 1594 neďaleko mesta Naugasaki ukrižovaní. Urban VIII vyhlásil jich 1627 za blahoslavených.

vojsko rozžehnilo sa s večným mestom, a kde tu počínalo sa dosť divo ohlasovať: *Rím alebo smrť*. Avšak pápež pokojnou dôverou v Bohu, ktorý rozvlnenému moru rozkazuje a čierne úklady nepriateľov v smiech uvádza, povoláva všetkých biskupov z celého sveta k veľkým slávnostiam do Rímu, k zasväteniu osemnásťstoročnej pamiatky smrti prvého pápeža. Hľa po osemnásť sto rokmi svoláva nástupca sv. Petra ku hrobu Apoštolov svojich bratov, a oni ponáhľajú sa k nemu prez more a zo všetkých končín sveta. Veleba chudobného rybára a žida z Tarzu stala sa divadlom celému svetu. 500 biskupov putuje do Ríma, 500 jích kľáči okolo skaly a základu duchovnej moci svojej a 140,000 veriacich vydáva v Ríme verejné svedoctvo svojej viery. Nikdy vari neposkytnul Vatikán Bohu, Anjelom, svätým a zemšťanom tolkej veľkoleposti, tak utešeného divadla. Sám svätý Otec dojatý nikdy nevidaným sviatkom, „dobro som vedel — svolal — zo skúsenosti, že človek od bolesti nezomre; avšak počas týchto krásnych sviatkov nazdal som sa, že umrem od radosti.“

Hľa krátkozrakí svetáci, čo ste vyhlasovali za nesmysel — vídite — prevyšuje vaše pochopy! „Rím už dávno slobodný zpod moci Cesarov krajší než nehdy teraz pod vládou kríža vojvodí vo svete duší, panuje učením, jednotou, duchovnou mocou, nevyslovným odbleskom božských vecí. Ano tu je život, tu opravdivá veľkosť. Beda tomu, ktoby morálnej kráse a skvelej moci divadla, ktoré nám dnešný deň Rím poskytuje, rozumef odporoval.“ (Poujoulat)

Mračná nebezpečia visia nad obzorom cirkvinom. Hlava Cirkve stará sa porozháňať jich. Vo všeobecnom sneme vidí s Pavlom IV „najlepší prostriedok, ktorý dá sa v čas veľkých nebezpečenstiev kresťan. spoločenstva použiť.“

Pius IX odkril už 26-ho junia 1867 v allokúcii k shromaždeným biskupom veľkú myšlienku svoláť všeobecný snem. Allokucia nezostala bez ozveny; už 1-ho julia ozvali sa tíže biskupia v poníženej adrese na sv. Otca; jejich túžby a city shodujú sa so želaním Nástupca Petrovho. Vo sviatok sv. Petra a Pavla vyhlásil teda pápež v Ríme slávnostne bullu „Aeterni Patris unigenitus Filius“, v ktorej zaväzuje biskupov celého sveta shromáždiť sa vo všeobecný snem, ktorý dňa 8-ho decembra, v deň to nepoškrvneného počatej Panny Marije zahájif uzavrel. Bude to 20-ty všeobecný snem. 8-ho sept. 1868 vyvolal v apoštolských listoch sv. Otec všetkých nesjednotených patriarchov a biskupov východnej Cirkve, tiež 14-ho sept. všetkých protestantov a nekatolíkov k prevedeniu svätej jednoty na všeobecnom sneme.

Hľa magnalia Domini v živote Piovom, dôkazy to nevyčerpanej sily Cirkve neprekonanej mohútnosti pápežstva, jemného obcovania katolíckeho sveta so središtom jednoty, so stolicou Petrovou. — Ach veď stále a neohrozene stojí naša skala; nechže si žuria a dudrú nepriatelia jej, na skale tej porazia sa sbabelci! Spásu však podáva ona každému kto na ňu stavá, kto sa jej pridržiava. Ona je pevne ohradenou tvrdzou, v ktorej doista najde svet spásy, keby ju len v nej hľadať sa usiloval.

VII.

Pápež nenie len hlavou katolíckej cirkve, on je i kráľom cirkevného štátu. On je monarchom so souverain-nymi právami, mocnosťou, ktorá čo najstaršia a najprávnejšia medzi zákonnými mocnosťami po všetky časy i bezpečnosť ostatných v sebe zaklučovala, tak jako každý útok na ňu hnaný i základné práva všetkých podrýva. Svetská vláda pápežská je dielom prozreteľnosti, utvorená spolupôsobením pomerov a okolností, ktoré prevyšujú ľudské súdy; pápežia bez vlastného pričinenia ku nej privedení nemôžu sa jej vzdať iba na ujmu Cirkvi a náboženstvu. Úzke spojenie medzi pápežom a cirk. štátom je prepotrebné spoločstvu, nepohrešiteľné slobode.

„Jestli má zostať pápež neodvislý — hovoril Rouher, prvý minister Napoleona III. — tak musí byť souverain-nym, a aby mohol byť souverainnym, musí mať vlastný štát. A božská prozreteľnosť mu ho vykázala, je to Rím hlavné mesto celého sveta.“ „Keď som povedal „Rím“, rečie neskôr „hovoril som o hlavnom meste terajšieho územia, a rozumiem pod bránením svetskej vlády pápežovej, terajšie územie v jeho celistvosti.“

Neodvislosť pápežova, alebo lepšej svetskej vlády jeho musela povše zapasť s rozličnými nepriateľmi; i Pia IX vidíme zoči voči stáť s nepriateľskými nájezdami, avšak dosaváď všade pozdvihol palmu vífazstva. Nepriatelia chopili sa už i ostatného prostriedku. Pius IX nemá vraj popularity. Či áno, dokázal nám rok 1857, ktorý rozohal všetky pochybnosti. Pius IX. umienil si ponavštevovať všetky provincie cirk. štátu, čo od 4-ho mája do 5-ho septembra i uskutočnil. A hľa posledné zbytky demagogie váľajú sa v prach; lže nepriateľov odkrývajú sa na úslň verejnosti. Pius IX bol všade prijatý nadšením a plačom radosti, čo milovaný a najvyš ctený Otec; iste najlepšia to odpoveď na upodozrievania a obviňovania eurupskej diplomacie, ktorá sa teraz mohla do-

konale presvedčiť, jako miluje ľud svojho pápež-kráľa; jako venuje Pius IX pápež a kráľ celý svoj život večnému a časnému blahu svojich poddaných; mohla dôjsť silného presvedčenia, že jeho hlava hodná je nosiť dve koruny, odznak to najvyššej moci na zemi, moci svetskej i duchovnej.

Avšak tajné spoločnosti a zahanbení nepriatelia nemohli pokojne snášať víťazstva a slávu mena Pia IX, uzavreli pomstiť sa, pomstiť nie na osobe jeho, než na podmienke jeho neodvislosti, olúpiť ho svetskej vlády. Príležitosť zavdala roku 1859 francúzsko-rakúška vojna. Spojené voje francúzske a sardínske porazily u Mentany a Solferina Rakúšanov, ktorých vojsko bolo už predtým *Bolognu, Anconu a Romagnu zanechalo a do Lombardska sa utiahlo*. Oné troje pápežské uzemie obsadili neskôr nepriatelia a Sardinia si ho po ľahkej práci adnektovala. Od toho času sa nenasítenosť sardínska viac a viac zmáhala; kráľovstvo spojilo sa s revolúciou k porazeniu práva nasvätejšieho. Pius IX bol prinútený vyhľadať si muža, ktorý by bol schopný brániť archu, zastávať tron Petrov; jeho oči octly sa vo Francúzsku pri jednom kresťanskom hrdinovi, ktorý sa potýkal s divokým barbarstvom v Afrike, ano s civilisovaným barbarstvom v Paríži. Bol to Lamoriciére. Tohto volá starostlivý pápež na pomoc. Lamoriciére prijíma pozvanie, „keď hlava Cirkve nektoré z detí k obrane volá,“ — hovorí — „nemožno meškať. Pôjdem do Ríma, budem brániť pápeža. Tam jestli nutno i zomrem,“ . . . a majú sa k dieľu *clangens buccina convocavit . . . eos, qui occurrerunt ei*, a hľa na jeho hlas shromažďujú sa synovia všetkých národov čo verní dobrovoľníci okolo pápežského prestolu. A či nie právom? Žiaden katolík nemôže byť cudzincom v štátoch sv. Petra, tu stojí každý na zemi spoločného Otca veriach; keď tohto bráni, bráni viac, než vlastniu otčinu. „Stály to zákon, hovorí Bossuet, že cirkev nepožíva žiadnej výhody, ktorú by nebola zaplatila krvou svojích detí, a že k potvrdeniu svojich práv krv prelievať musí“ . . . a šlechtné duše ochotne kladú život v obeť za slobodu Cirkve.

V septembri 1860 napadlo piemontské vojsko (45,000) Lamoriciére-a bez všetkého opovedania. Bez nádeje na víťazstvo, oduševnené myšlienkou: „sladko mrieť za Námestníka Kristovho“ bojuje 7000 hrdinov proti zášťou a silou ohromne prevážnemu nepriateľovi. Nebo žiada od zemi obeť, aby bola spasená, obeť bola prinesená; padali hrdinovia *Israelští aquilis velociores, leonibus fortiores*. Porážka nasledovala 19-ho sept. u Castelfidardo. Plukovník Pimodan zostal na bojišti. Lamoriciére predral sa s hárskou svojich statných cez nepriateľské voje a utiahol sa

do Ankony. Pevnosť túto bránil (s 4500 mužmi proti 45,000) za desať dní, až konečne svoj meč do rúk Cialdiniho oddať musel.

Nesmrtedlná, povše vífazná Cirkev vniesla do svojích dyptychov nové mená hrdinov, jejichž sláva neprejde nikdy v zabudnutie. Cirkev nepovažuje smrť svojích chrabrych za porážku, veď krv statných hrdinov je živlom, z ktorého žije Cirkev, udržiava sa kresťanské spoločenstvo.

Lamorigiére navrátil sa do Francúzska, kde 1865 v noci 12-ho septembra pobožne skonol. Pamiatku jeho sláviť bude Cirkev jako slávnú pamiatku Machabejských. Väčšia jeho sláva, než sláva nášho chrabrého Zrinského. Tento lial krv za sladkú otčinu; on však sniesol porážku a posmech za blaho celého kresťanstva.

Nájomníci Viktor-Emanueloví olúpili pápeža o dve tretiny cirkevného štátu. Ostal mu iba Rím a jeho okolie s asi 700,000 obyvateľmi. Dôchodky jeho neprevyšujú 20 millionov frankov, kdežto k zapraveniu potrieb sotva dostačia 30 millionov. Doplňenie nedostatku týka sa cti katolíkov. „Ctibodný starčok, ktorý bleskom čnosti zapláva pápežstvo, trpí biedu,“ hovorili priatelia a nepriateľská Európa spočítala už hodinky života pápežstva; „ešte len malé poshovenie, a smelo môžeme hnať sa útokom naň. Itália nesplatí dlhy, pápež stane sa obeťou hnusného bankrotu.“ . . Avšak medzi týmito trnmi vykvitla krásna ruža, jejž lúba vôňa naplnila celý svet: je to *Petrov halier*. Poddaní duchovnej ríše povinní sú platiť daň kráľovi duchov. „Petrov halier“ je mužný pevný halier, forte, masculum denarium; je daň viery skladaná k nohám Námestníka Kristovho, k nohám toho, ktorý udržiava, chráni a nehdy oslávi svet. Bez námestníka svetla a lásky prestal by svet, bolo by po všetkom. Petrov halier je nástrojom ducha pri veľikom diele, ktoré má previesť na svete, kde je telo spojené s dušou. Darmo vysmieval ho Mazzini, Minghetti, Garibaldi, on je raz historickou skutočnosťou, ktorá nosí na sebe ráz najšlechetejšieho protestu svedomia a najhlasitejšieho vyznania viery.

Keď takto bez prekážky pokračuje pápež v plnení svojích vysokých povinností, klesá rozšírené kráľovstvo italské i po shabaní všetkých statkov cirkevných hmotne i mravne — viac a viac.

Revolucionárska propaganda číhala však i po zbytku cirkevných štátov. V septembri roku 1867 strožil sa Garibaldi previesť staré chuťky svojích prirvzencov. „Pápežovi koniec, 25-ho sept. bude Garibaldi na Capitoliуме. Rím svíja sa pod kňazským ihom. Už túži po slobodnej Itálii a národ povzdvihne sa proti utlačovateľom.“ „Rím alebo

smrtí," bolo heslom náčelníka červených. A to sa dialo pred očami onej vlády, ktorá pred tromi rokmi (15-ho sept. 1864) slávnostnou smluvou sa zaviazala, že všetko vynaloží, aby hranice pápežských štátov neprekročila nepriateľská noha. Viktor Emanuel, minister Ratazzi a náčelník italských zbojníkov, Garibaldi pracovali spoločne.

Garibaldi tiahal proti Monte Rotondo a Mentane. 100 garibaldistov vodralo sa do Rímu chcúť sriadiť povstanie národa. 22-ho octobra malo už vypuknúť, avšak obyvateľstvu nebol po chuti oný raj, čo mu títo noví oblažovatelia slubovali; kde tu strhly sa nepokoje, rímskej však policii podarilo sa rozohnať nespokojných. Podľa plánu povstalcov mali byť do vetra vyhodené všetky kasárne, anjelský hrad, nie menej Sv. Peterský chrám; náhodou však padla v obeť pekelným úmyslom len jedna zuávnska kasárňa. 27 mrtvých a asi tolko ranených zostalo pod sutinami.

Na tak zrejmé narušenie práva nemohlo sa pokojne dívať francúzsko, a už začiatkom novembra bolo na rímskej zemi 24 tisíc vojinov pod plukovníkom de Failly.

Finis coronat opus. Cesta, ktorá mala viesť Istivého Ratazzi-ho a spupného Garibaldi-ho na Capitolium, zaviedla jich k *Mentane*, kde nútení boli ťať nie žiadané víťazstvo, než posmech, úplnú porážku. Srážka Garibaldistov s pápežskými stala sa 3-ho novembra. Osudný to deň pre Garibaldiho. Úplne na hlavu porazený zmizol z bojišťa u Mentany, príklad jeho nasledoval Nicotera a o chvíľu nebolo Garibaldistov na pápežskom území.

Taký bol deň u Mentany, nie sice slávnejší než ten pri Castelfidardo, ovšem však šťastnejší; deň tento oslobodil pápežských poddaných od biča, ktorý jich do krve šlahal.

„Evviva Pio nono“ zavznievavšie v hluku boja u Mentany hrmí nad zemou zobúdzajúť ozvenu v srdciach millionov verných katolíkov a s užasnutím diví sa celý svet statnej sile, šlechetnej obetavosti, nezvratnej vernosti a neohrozenej oddanosti, ktorá sa pred a za oceanom javí!! Tak skončil sa deň u Mentany.

„Ludské spoločenstvo delí sa na dve stránky: jedna žije pod zástavou Ježiša Krista, druhá pod zástavou revolúcie. Tyto stránky nedajú sa smieriť, pretože sebe diametrálne odporne zásady nasledujú. Vzдор tomu najdu sa ľudia, ktorí by jich velice radi v jedno spojili avšak stulto consumuntur labore, marná práca, darobné napínanie síl.“

I Viktor Emanuel pokusil sa vyrovnáť so svätou stolicou, avšak nedo-

šiel sa cieľu. Pius IV nezrieka sa dvanásť storočného práva, odpovedá „non posumus.“ Politickou maximou jeho bolo voždy: „Možno síce, že stanem sa obeťou revolúcie, nikdy však nebudem jej spoluvinnikom.“

Videli sme, jako Piemont srušil smluvu „septembrovú Conventiu,“ ktorú 15-ho sept. 1864 s Francúzskom uzavrel a dovolil proti danému slovu Garibaldistom shánať sa po pápežskom území; preto od roku 1867 zase len zostáva v Ríme francúzske vojsko. Deditvo Petrovo nesmie sa stať korisťou lúpežníkov.

„Cirkevný štát je podmienkou strávania jednoty katolíckej — hovorí protestant Wolfgang Menzel — a pretože jesto viac kat. veľmocí, pretože románske národy skoro bez výnimky, Nemci z väčšej, Slovania z menšej čiastky sú katolíci a k onej nesrušiteľnej jednote sa priznávajú, preto bude cirkevní štát strávať vzdor všetkým Congressom, vzdor všetkým Mazzinistom a Garibaldistom, vzdor všetkým žalobám a sťažovaniam nemeckých a anglických nekatolíkov.“

VIII.

„Najväčšie, najtichšie, najmohutnejšie zjavenie v našom stoly, ktoré sa proti Cirkvi Ježiša Krista sprisahalo, je postava pápež-kráľa Pia IX,“ hovorí Veuillot.

Pius IX je stredného zrostu, držanie má vážne, úprimné, nenútené, neumelé, osoba jeho nosí na sebe obraz dobrosrdečného, výbornými duševnými silami nadaného muža; hlas má jemný a lúbozvučný. Pius IX hovorí utešene francúzsky a španielsky, najradšej rozpráva sa taliansky. Shovor jeho je elegantný a jednoduchý, šlechtnú dobrosrdečnosť prezradzujúci. Pri výsluchoch je príliš milostivý; hovoria, že jeho pohľad srdcia preniká, a jeho tvár, na ktorej večný úsmech spočíva, čarovne dojma človeka. Jeho životopisci, cestovatelia a všetci tí, čo mali šťastie vidieť svätého Otca, úplne súhlasia v tom, že Pius IX je čo človek najkrajšie osobnenie dobroty a kresťanskej lásky na svete. Múdrost, milostivosť, úprimnosť, pokoj a veselost zrkadlia sa mu na tvári; živá všeho dobrého schopná duša javí sa mu v očiach a vo všetkých fahoch. Zhliadnul si ho, nemôžeš ho nemilovať, pretože presvedčený si, že milujúc jeho, miluješ čnosť, dobrotu. Je to anjelská tvár. Milostivosť, vážnosť, útlosť, dobrota samá! Za panovníka stáby zrodený; on je kráľom a nazdal bys' sa, že ním bol voždy. Nikdy nevynikala vážnosť toľkou

mocou, útlosťou a milostivosťou. V jeho osobe podávajú nám ľudské vlastnosti jako duch, srdce, postava, — keď sa s majestatosťou Veleknaza a odbleskom vnútorného nadprírodného života v lúbežné družstvo spojá, — verný obraz pastierskeho úradu, ktorý na sv. Petra a jeho nástupcov prejšol. On je, môžeme povedať, zjavenie anjela z neba pod úprimnými fahy toho, ktorý povedal o sebe, že je „pastier dobrý“ a ktorého proroci za najkrajšieho medzi smrteľnými hlásali. „Podivu hodná smelosť v plnení svojich povinností, šlechtná lahostajnosť naproti zrade, hrozbe a zlosti nepriateľov, podivná veselosť v prostredí tých najhroznejších útrap, tých najhorkejších boľastí: všetky tyto hrđinské a lúbežné čnosti rozlievajú po Piovi dáku krásu, ktorú kresťanská duša už z ďaleka cíti, zblízka však shliadnuť neodolatelno túži.“ „V ňom najdeš ideál onej moci, ktorá povolaná je Ježiša Krista v človečenstve zastupovať, a spojenie dvojho kráľovstva, — jako to Prozretnosť v osobe svojho Námestníka mať chcela, — uskutočniť.“ (P. Huguet.)

Životopisci chvála nadovšetko láskavosť a dobrotivosť Piovi. „V najskazenejších časoch je on, Pius IX, to najlepšie srdce“ svolal Španielčan Juan Gonzales. O Piovi IX právom môžeme povedať, čo Tertulian o Spasiteľovi, jehož námestníkom a miestodržiteľom na zemi je pápež, riekol. Nemo tam pater. I tí najmizernejší ľudia, ba malučké deti obcujú s ním smelo, bez všetkej bojzlivosti, s najväčšou dôverou, s najdojímavejšou oddanosťou. Rím honosí sa zriedkavým skvosom, avšak velebu jeho prevyšuje jedinké srdce pápež-kráľa, a v ňom láska naproti Bohu, cirkvi, a i tým najmenším dieťkam.

Pius IX dáva každodenne asi za tri hodiny výsluchy (audiencie), ku ktorým majú prístup i tí najchudobnejší, najnižší; vo Vatikane je každý katolik v otcovskom dome. Dvorany a zahrady su otvorené, a stráž zdá sa tu byť postavenou, nie aby bránila ľudu prístup, než skôr aby jim ho usnadnila. Pri výsluchoch javí sa dobrosrdečnosť Piova v jejej majestatnej jednoduchosti, vo vždy luboveselom rozmare. Avšak nech hovorí za mňa Mgr. Plantier: „jestli si bol tak šťastný, že tvoje oči len za chvíľočku spočívaly na čele Pia IX, ktoré žiaden oblak zamračíť nedoveďe, a zazrel si oné krásne modré oko, ktoré útlo, avšak i ostro pozerá po svete, budeš si žiadať ešte raz požívať toľkého šťastia. Je to divadlo, po ktorom srdce tým chťivejšej túži, čím dlhšej ho požíva; a jestli dopriato ti z jeho otcovskej ruky tak vážnym, súcituplným hlasom obdržať požehnanie, vtedy odnesieš so sebou dáky nevyliciteľný smútok — tak že ti nutno povedať si: „bolo to posledný raz.““

Dobrota a láska Piova javí sa zvláštne v činoch. Pius IX najlepšej porozumel Psalmistovi spievajúcemu: „Tibi derelictus est pauper, orphanis tu eris adjutor“ (10, 14). Rímske nemocnice ho videly u postiel chudobných konať povinnosti najnižšieho avšak za blaho ľudí najvrelejšej horiaceho kňaza. Po čas cholery sám spovedal a odprevádzal ostatné vzdychy oných zomierajúcich, ktorí pri návalu nemocných nenajšli nikoho, kto by jím bol pomahal. On je v úplnom smysle slova „pater pauperum“; a komu žeby aj mohla viac náležať starosť o chudobných, jako tým, ktorí sú učiteľmi a otcami všetch kresťanov!

Veliká je viera a dôvera v Bohu, odhodlanosť, neohrozenosť a trepezlivosť Pia IX. Čnosti tyto odzrkadľujú sa výborne v rečách sv. Otca: „Prítomný je Boh“ — hovoril raz — „ktorý podporuje svojho námestníka, a chráni aby netrpel ujmu. Asnáď dopustí a dovolí ho i vyhnať, avšak iba preto, aby mohol dokázať, že v jeho ruke je moc, priviesť ho zase nazpak. Aj mňa už vyhnali a navrátil som sa, a ak ma opet vyženú, doista znovu sa navrátim; — a jestli bych zomrel . . . Dobre! keď ja umrem, Petor zase vstane.“

Viera jeho a neohrozenosť učinila ho Velikým. „Jediný veliký charakter v Itálii je Pius IX — píše Huguet. — O samote, opustený, bez zbrani pridržiava sa vznešený starček tento neohrozenou vytrvalosťou svojich zásad a na všetky układy a násilnosti odpovedá nepremožitelným „non possumus“. Itália zplodila jedon veliký charakter: Pia IX“

Tí najvýtečnejší mužovia i medzi protestantmi nemôžu odopreť uznanie vysokým čnosťám Pia IX; oni obdivujú jeho múdrosť, neohrozenú ráznosť, s ktorou zabránuje bludu vyhlasovať sväté zákony spravodlnosti a svedomia za zastaralé, vyžité; áno i nepriateľom nutno ctíť Pia IX a báť sa ho, bo cíťa, že osudy sveta, česť a sloboda kresťanských národov položené sú v jeho rukách. „A poklady týchto nadobyčajných milostí a čností sú doista najlepšej vynaložené k oslave Cirkve. V krutom boji zlého proti dobrému, ktorý sa nám pred očami rozvinul, musí skloniť šiju naše neveriace stoeletie pod silu pravdy, spravodlnosti, a nevyslovnej dobroty, ktoré sa v pápež-kráľovi večného mesta sosobňujú. Mocnosti tohoto sveta ho olúpily, prenasledovaly a opustily, my však môžeme mu úprimne soznať: „O Otče, ktorý si onou nadľudskou dobrotou ozbrojený, ktorá z Tvojej posvätnej osoby vysvitá, a onou lúbežnosťou, ktorá z Tvojich slov plynie, šťastne pokračuj, a kráľuj, kroz pravdu, dobrotu a spravodlnosť.““

Slušno a milo nazreť nám i do súkromného, každodenného života

Pia IX. Tu vidíme, že práca, skutky kresť. lásky a nábožné evičenia podelily si u neho medzi sebou každý okamžik.

Pápež stáva zavčasu; podľa M. de Saint-Hermel o štvrtej hodine. Venovav asi hodinku modlitbám slúži sv. omšu v sikstinskej kaplnke, a hneď za tou ostáva prítomný ešte pri jednej sv. omši, ktorú daktorý domáci kňaz za neho Bohu obetuje. Od pol siedmej až do jednej stráva Sv. Otec vo svojej študovne, kde s daktorým kardinálom alebo s ministrami konferuje, dojslé listy číta alebo jich i s úpravou jednomu z tajomníkov odkazuje. Asi o desiatej započnú sa riadne výsluchy a trvajú až do obedu.

Vo Vatikáne obeduje pápež sám; pri stole prijíma obyčajne zprávy o súkorných záležitostiach palácu. Pri návale súrných prác však pojednáva niekedy i verejné záležitosti alebo diktuje tajomníkom.

Pápežský obed bol už od 16-ho stotetia voždy skrovný a frugálny. Za časov Hrehora XVI stál tri scudi, asi 7 zl. 50 kr. denne. Pius IX, ktorý čo biskup a Kardinál nepotreboval viac jako jedon scudi (asi 2 zl. 50 kr.) myslel, že si pápežská hodnosť nežiada, aby lepšej alebo viac trovil (Clavé). Pápežská kuchina neprevyšuje teda jedon scudi denne. Po obede drží za hodinu siestu (odpočinok), alebo vychádza na prechádzku, navštvuje kláštory, nemocnice, sirotárne a kde prinde, rozháňa biedu, kojí boľasti, láme chlebičok slova božieho. Po piatej navracá sa domov, kde hneď nasledujú výsluchy až do deviatej alebo desiatej; potom odrieka breviarium a jiné modlitby a utiahne sa do jednoduchej izby na odpočinok. Na odpočinok? On, ktorý toľkých potešil, toľkých útrapy na seba prevzal, toľkým pot zúfalej biedy rukou Samaritána z čela zotrel, utrácený trapnými prácami celé noci sa modlí a vzdychá, . . i odpočinok obetuje záležitostám Cirkve.

* * *

Tu hľa obznámil som Ťa, ctený čítateľu, so životom Svätého Otea. Opis však neuspokojil Ťa; slová moje nie sú dostatočné vyličiť život toho, ktorý je čo clovek najdokonalejší, čo pápež najväčší, čo kráľ najmúdrejší. Život najväčšieho muža XIX-ho stotetia naznačí historia zlatými písmenami, a svet obdivovať bude na veki veličavu ducha Piovoho.

Pius IX už 23 rokov spravuje ločku Kristovu. Pädesiat už rokov čo slúži u oltára Pánovho. 11 apríla toho roku poprial mu Boh obnoviť

obetu prvú, sláviť kňazské druhutiny. ¹⁰⁾ „Sanctificabisque annum quinquagesimum . . . ipse est enim jubilaecus“ (Lev 25, 10).

A od východu až na západ po celom všemíre zavznievala velebná hymna millionov. Katolícke národy pozdvihly hlavy svoje, oprely oči a srdcia lásky a viery plné na Neho, ktorý je podľa rozkazu Hospodínovho jejich pastierom a središtom. Celé katolícke kresťanstvo bere najživší podiel na sviatku Otcovom, jedon cit hýba srdcami 200 millionov katolíkov. Zo všetkých krajín sveta pospiechali katolícki synovia do Rímu, zo všetkých dielov sveta shromaždili sa synovia rozličných národov okolo Neho, svojho to Otca, a srdce i jazyk tisícov tlumočil úctu lásku a poslušnosť katolíkov. I my cítily sme sa deň ten jako deti, blahoželiač dobrému Otcovi k veľikému sviatku; On stojí na čele kresťanstva s krížom, okolo tohoto odznaku viery shromaždili sme sa i my so sdialenými národmi zeme. Modlitbou za Otca oduševnení svolali sme jednohlasne: „Hor' sa za krížom, synovia národa v krížoch bohatého; kríž voždy zvífazel a zvífazi i napotom skrz toho, ktorý zomrel na ňom. Teda hor' sa za „krížom z kríža“, veď s krížom ide sa ku sláve!“ Časom pozdvihne Hospodín svoju mohutnú ruku, a jeho pokynutie zatriasa celým svetom od východu až na západ; ponižuje vysokých, ktorí oboriť sa zamýšľajú proti Nemu a proti jeho pomazanému; rozptyluje Jeho nepriateľov sťa plevu vo všetky vetry; rúca velikášov, ktorí vraželnou rukou čahajú po večnej skale Rímu, zo závratnej výšky jejich šťastia a hovorí búrou rozvlnenému moru: Až sem, a nie ďalej, tu nech stroskotá sa tvojích vln pýcha!“

A preto „katolíci nebojme sa; nie my sa máme obávať, než naši nepriatelia. Sužovaný a prenasledovaný Sv. Otec náš sa netrasie; on plače síce, avšak dôveruje, kdežto strach panuje medzi jeho nepriateľmi; triumfom opojený Piemont bojí sa Garibaldiho, Mazziniho; Europa trasie sa pred tajnými spoločnosťami, ktoré jej nešťastie hrozia; a tí, čo brány Vatikána napádajú, aby prestol Pia IX a stolicu sv. Petra zboriť mohli, trasú sa tušiac oné smutné katastrofy, ktoré po prevedení tak hrozného attentatu nastúpä. Nepriatelia Pia IX boja sa o svoje statky, a svoj život. Pius sa nebojí, on nestrachuje sa o svoj tuzemský prestol, ten zase pozdvihnú časy, bo veď je on pokoju svedomia, pokoju Europy neomylné

10) 14 pápežov slávil pred Piom IX druhutiny: Ján XXII, Hrehor XII, Kalixt III, Pavel III, Pavel IV, Innocenc X, Klement X, Innocent XII, Benedikt XIII, Klement XII, Benedikt XIV, Pius VI, Pius VII, Hrehor XVI.

potrebný; on nebojí sa o Cirkev, bo veď jej prislúbil *Boh* večné žitie; on nestrachuje sa o svoju duchovnú moc, bo veď túto ani brány pekelné nepremôžu.“

Katolíci, nedajme sa, nebojme sa!

*Z pohanského rúta sa prestola
Strely ostré Cirkvi na zkažu:
Rozkaz letí v zapätí rozkazu,
By zmarená Cirkev Krista bola. —*

*A krv tečie všade koldokola,
Zrak sa laká toho úkazu,
Jak tisíce hynú od razu,
Jak o pomoc mnohý v bôloch volá.*

*Cirkvi pomáhala moc nebeská
Vítazní jej strojác oslavu,
Mnoho, mnohoráz tak jako dneská.*

*Dnes Piovu mučennícku hlavu
Ovenčila ruka anjelská:
Dnes ukázal Pán Boh svoju slávu.
(J. G.)*

PROZRETELŇNOSTŤ BOŹIA

A

PIUS IX.

**ÚTEK DO GAĚTY A NÁVRAT DO RÍMU.
VO DVOCH JEDNANIACH.**

Pre klerikov baňsko-bystrického semenišťa

k osláveniu

druhotín najsv. Otca Pia IX.

dňa 11. apríla r. 1869.

Složil :

Fraňko V. Sasinek,

r. professor bohoslovía a kazateľ hlavného biskupského chrámu.

Predstavovali :

v baňsko-bystrickom semeništi

klerici tohože semenišťa

11 apr. 1869.

JEDNANIE I.

Útek do Gaëty.

Dej I.

Osoby: pápežský dvorský kňazi. Dejišto: pápežský palác v Ríme.

A *).

rúza zatriasa Rímom a najčernejší nevďak zavedených Rimanov chce krvavým mečom zaplatiť dobročinnosť Pápežovu...

Keď r. 1846 dňa 16 Julia z pavlačie oznámeno bolo: že Ján Maria Mastai-Ferretti vyvolený je za nástupca sv. Petra, vtedy každý Riman zajasal heslom: *Evviva Pio IX!* Zajasal tým viac, keď kľúčom milosrdenstva otvoril žaláre a prepustil zradcov uväznených na slobodu: — keď plnil žiadosť slobodomyslných a úrady mestské i štátne sveroval i rukám nekňazským: — keď zaprevádzal úspory pri dvore svojom a odstraňoval všade zbytočnú nádheru, aby tým viac štedrým a dobročinným stať sa môhol. Najmä ale hromovité *Evviva Pio IX* rozliehalo sa po uliciach sv. mesta keď 23 April r. 1848. dal rímskemu štátu slobodomyselnú ústavu. A teraz? — Mazzini odiaty do krvavého plášťa chámového, pobúrili sberbu a ozbrojili ju proti dobrotivému Noemovi. Galetti s pretvarenou sladkou rečou nemohúce nakloniť svätého Otca k nespravodlivým požiadavkám nahuckaného ľudu, nalial oleja do Mazzinistického požiaru. Ulice mesta trasú sa pred pekelným „*Pereat!*“ Môže byť, že v tom okamžení vrhnú sa, jako divoké šelmy na Quirinál a keď nie viac, opakovať sa bude smutnohra, v ktorej v Avegnione podľahol Bonifác VIII. Kde sú tie serenády a osvetlenia mesta, ktorými ustavične sbožňovali Pápeža? Kde sú tí statní mešťania rímski, ktorí vypriahali kone, aby sami viezli na kočiari miláčka svôjho? Zahasly

*) Dej je skutočný. Poneváž ale k predstaveniu deju je treba viac osôb, nežli v histórii deju sa udávajú; teda pomenujem osoby len písmenami alphabetu.

svetlá a nastala tma! Rimania prestrašení slobodo-murárskou hruzovládou zatvárajú sa do príbytkov svojích. Bratia čo teraz?

B.

Nezúfajte že tak, Velebný bratu v Kristu! Pius IX. má hrdinské vojsko, a na čele jeho je Gróf Rossi, ktorý berúc do ruky veliteľský meč k obrane štátu pápežského hovoril: „V čase nebezpečnom len prez moju mŕtvolu bude prístup k Pápežovi!“

C.

Ano chrabrému Rossimu sverený je meč obrany a len prez mŕtvolu jeho vliecť sa má bestia k nohám Pápežovým; avšak keď som slyšal, že Mazzini v jednom z revolucionárnych listov svojích písal, že smrť Rossiho je nevyhnutelnou potrebou — dal som ráno dňa 15 Novembra, keď kráčal po schodách Quirinálu, jemu na vedomie: „nevychádzajte že von, lebo sa stať máte synom smrti.“ Čo sa stalo? Ten Rossi keď išiel do snemovného domu, zavraždený je na schodách jeho. Nenie teda už Rossiho, na ktorého chrabrosť sme sa spoliehali!

D.

Nenie Rossiho, ale žije ešte všemohúci Boh, ktorého ruka mocná nenie ukrátená. Jako ona na vrahovi krv Rossiho ztrestal, bude znať i Pápeža vytrhnúť z nebezpečenstva!

B.

Čože sa stalo s vrahom Rossiho?

D.

Vrah ten utiekol s krvavým svojím mečom do Perugie a od tej ruky, ktorá mu predala život Rossiho za 12,000 korún, zavraždený je, aby nebol lapený a tak aby pred súdom nevyzradil plány, ktoré žižnily po krvi Rossiho.

B.

Aby pred súdom neboly vyzradené plány? — hrozná slepota! Ci nepríjde deň, ktorý zločiny i zlosynov a jich plány prinesie raz na svetlo? Príjde deň, v ktorom vrahovia stáť budú pred súdnou stolicou toho, o ktorom hovorí písmo: Strašno je padnúť do rúk spravodlivého Sudca!

C.

Že neni už Rossiho, udalosť to smutná; avšak vyslancovia vlád europejských nenechajú Pápeža v nebezpečenstve. Sotvá že sa svedeli o prepadnutí Quirinálu kroz buričov, i hneď d' Harcourt francúzsky, Martinez španielský, gr. Spaur bavorský, De Migneis-Venda — da Cruz portugalský, Boteneff ruský, Liederkerke hollandský, Figuerredo brasi-liánsky vyslanci, jako i tajomníci belgického a pruského vyslanca shromaždili sa u Antonelliho k porade, následkom ktorej ustanoveno dať radu Pápežovi, aby na každý všemožný spôsob dal sa na útek zo sv. mesta; lebo asi 100 zlodejov že dňa 27. učiní útok na príbytok sv. Otca, aby ho prinútili k prísaha, že sa zrieka svetského královstva.

Dňa 20. teda Spaur dostanúc od Antonelliho odpoveď, že sv. Otec dá sa na cestu do Gaëty: dal slovo, že sám sprevádzať bude sv. Otca. O úmysle tomto poučený bol Philippani, obratný a verný komorník sv. Otca, aby so všetkou obozretnosťou urobil poriadky, žeby sv. Otec preoblečený tajnými dvermi Quirinálu dostal sa na bezpečnú cestu k utočištiu svôjmu.

Dej II.

Osoby: Predošli, Pápež, Don Sebastiano jeho tajomník, F. X. Y. Z.

Všetci (stanú a volajú).

Nech žije Pius IX. Pápež a Kráľ!

Pius.

Deti moje, ticho sa držte, aby krvožízniví povstalci nepoznali, že ste tuná, a ja s vami, lebo je Hannibal ad portas! Nachodíme sa v nebezpečenstve, v jakom bola loď na rozvlnenom mori, keď Apoštolovia vzdychali: „Domine salva nos perimus!“ — — — — —

Don Sebastiano.

Hrozné sa veci dejú! Celé mesto uchvateno je požiarom revolucie. Privliekli delá i pred samý Quirinál a jedno namierili práve na príbytok sv. Otca! Strielali, gule cez okná lietaly a — Monsignor Palma trafený, padol k nohám Pápeža. Sv. Otec teda prestrašený prichodí poradiť sa teraz i s Vami: čo teraz?

F.

(Prijde celý prestrašený. Keď hovorí Pápež mu je za chrbtom):

Bratia! strach a hrúza! revolúcske bestie podpaľujú Quirinál a švajčskej garde sotvá sa pošfastilo zahasiť plameň. Pestami hrozia sa Pápežovi a vytrasujú meče proti všetkým, ktorí sme v paláci. Ba asnáď i najsvätejší Otec je mrtvolou! — — —

Pius.

Dieťa moje! — ešte nie!

F.

(Zadivený obrátí sa):

Pre Boha sv. Otče! Vy tuná? Quirinál podobá sa Iodi, do ktorej už zo všetkých strán rúti sa voda, a Vy tuná?

Pius.

Nebojím sa. Ten, ktorý Dávida ochraňoval pred Saulom, Ten, ktorý Daniela obraňoval v jame levov: bude — ak jeho svätá vôľa — ochraňovať i hlavu Cirkve svojej.

F.

Sv. Otče, spoliehať sa na ochranu božskú, je ovšem výjav pevnej viery a stálej nádeje oproti Bohu: avšak v takom nebezpečenstve, v jakom ráčite sa nachodiť, nepozostáva nič iného, nežli nasledovať opatrnosť Athanazia a Cypriana.

Všetci.

Tak je! Strata hlavy bola by na škodu Cirkve. — Treba hľadať útočište! Vyhnúť nebezpečenstvu! . . .

Pius.

Vidím už nie len z porady vyslancov evropejských, lež i z vašej rady prst' boží, ktorý mi kyne k úteku. — Staň sa vôľa božia!

Y.

Obozretný Antonelli iste bude pri boku Vašom sv. Otče a bude znať nájsť spôsoby k šťastnému prevedeniu úteku.

Don Sebastiano.

Antonelli? — Nenie viac Antonelliho v Ríme.

Všetci.

Čo? — Antonelli neni v Ríme? — Snáď sa stal korisťou krvozížnivých buričov? To je hrozná vec! Antonelliho neni?!

Don Sebastiano.

Ovšem Antonelliho neni . . . v Ríme; ale preca žije. V dome vyslanstva bavorského do svetského rúcha preoblečený, vo spoločnosti španielskeho tajomníka, už uprehnul do Neapolu. Nestrachujte sa, dá Boh, že buričia oklamaní budú, a sv. Otec vybrídne z nebezpečenstva.

Z.

Dá Boh, lebo jako svedel som sa z listu, ktorý od ruského vyslanca zaslaný bol jeho manželke, vyslanci nocovali vo Quirinálu, aby buričia držaní boli v napnutosti, že vyjednávajú so sv. Ocom o vyplnení požiadavok buričov. —

X.

(nesie list):

Sv. Otče prinášam vážny lístok. Francúzsky vyslanec v hodinu úteku pojde s písmami do príbytku sv. Otea, aby stráž sa nazdávala, že má dlhú audienciu u sv. Otea.

Pius.

Deti moje! práve som dostal vážnych pár riadkov, ktoré ma núta na krátku dobu vzdialiť sa od vás. Príjdem ešte raz k vám. (preč so Sebasti)

Dej III.

Osoby: predošli, vyjmur pápeža, Don Sebastiana a X.

A.

Zas jakýsi vážny list prišiel na utrápeného sv. Otea, snáď podobný tomu, jaký dostal nedávno z Valencie.

B.

Jaký to bol list z Valencie?

A.

V tom asi okamžení, keď sv. Otec rozmýšľal, čo v tom nebezpečenstve činiť, dostal od biskupa z Valencie schránku, v ktorej zatvorená bola sv. Hostia od Pia VI, ktorú on od toho času jako z Rímu odišiel až do svojej smrti pri sebe nosil. List k nej priložený obsahoval v sebe medzi inými i tieto slová: „Terajšie okolnosti môhly by Vás sv. Otče uvrhnúť do takého položenia, v jakom sa nachodil Váš predchodca!“ — Sv. Otec jakoby nebeským svetlom osvietený badal z toho, k čomu sa chystáť má.

B.

Veru divné sú úkazy prstu božieho, jaké sa v nebezpečnej tejto dobe zjavujú. Úkazy k potešeniu dobrých a úkazy k výstrahe bezbožných. —

A.

Hrozná to slepota sberby Mazzinistickej, podobná hadu, ktorý poštipaním zasadil smrteľnú ranu tomu, ktorý odvalil z neho ťažký kameň, čo ho tlačil. Nepamätá ani na to, že Pápež je námestník Ježiša Krista, pastierom celého kresťanstva, Ocom všetkých veriacich, skalou, ktorú ani brány pekelné nepremôžu. Pevne verím, že jako Lucifer s privržencami svojimi padol so záhubou seba i svojich, tak padne i Goliath pyšnej revolúcie a svíjať sa bude pod nohami Pia IX.

B.

Tak je lebo dejú sa už i výjavy, ktoré prstom božím nazvať možno. Tak jeden dôstojník rímskej legie oškeroval zuby s výšklebkom na vyobcovanie z Cirkve, ktoré nad povstalcami proti sv. stolici vyslovil Pápež a? — ešte ten deň zrútil sa z koňa — a mozgami svojimi poškrnil zem.

C.

Podobný príklad stal sa v kaviarni u Lilije. Jedon neoperenec pýtal si kávu v číse s exkommunikaciou v nej, a? — sotvá že pustil cez hrdlo kávu do seba, — pustil i čiernu dušu zo seba.

A.

Bohužiaľ! Slepota bezbožných Mazzinistov je podobná slepote zbúreného ľudu v sieni palácu Pilátovho. Ten volal: Hosanna! — a potom: Ukrižuj ho! — i tento volá teraz: „Pereat,“ ktorý ešte nedávno volal: Evviva Pio IX! —

(Pápež vkročí po španielsky oblečený)

Dej IV.

Osoby: jako v II. deju, výmuc X.

Všetci.

Evviva Pio IX!

Pius.

Deti moje! dľa porekadla: Pomáhaj si človeče i Pán Boh ti pomôže — pristúpil som k rade vašej, ba tým viac, k rade grófa Spaura, bavorského vyslanca, ktorý ma v nedávnom okamžení dal listom volať z kruhu vášho. Hotový som jako dobrý pastier i živôt položím za ovečky svoje; avšak jako niekdy sv. Martin opát, z krve pannonskej k smrti hotový hovoril: „Domine si adhuc populo huic sum necessarius, non recuso labore;“ — tak i ja — hotový som vynaložiť všetko k ochraneniu života môjho; nie pre mňa lež pre blaho Cirkve. Jako niekdy sv. Ignác, Patriarcha Carihradský, ktorý SS. Cyrilla a Methoda poslal k osvieteniu Slovanov — slúžobným rúchom preoblečený vyhnul nebezpečenstvu, tak i ja odložiac odznaky pápežskej hodnosti, preoblečený vychystaný som k potajomnému úteku do Gaëty.

A.

Sv. Otče je to krok z jednej strany veľmi opatrný, ale z druhej strany i veľmi nebezpečný. Krvožíznivá zberba, jako poplachom sohnaná stojí pri bránach Quirinálu: mňa napáda obava, že sa útek nepošastí.

Pius.

Deti moje! odvážny krok premôcť môže s božou pomocou túto menšiu nebezpeč skorej, nežli by bolo možno jej vyhnúť vtedy, keď sa vrúťa do chodieb palácu nášho. Slnko zapadlo, a Boh nočnu tmu posielala mi ku pomoci. Vo tme nepoznajú ma a tak predem sa cez tlupy vra-

hov veci svätej. No ale nie tak spolieham sa na vynálezok vtipu ľudského a na pohodu prírody nežli na Pána a Boha môjho, Toho, ktorý hovoril: „Ego sum, nolite timere,“ mám hľa *) so mnou. Živý Boh, ktorý sa človekom stal, je so mnou. Už teraz žiadneho nešťastia sa neobávam. Abych poddaných mojich, detí moje, od bezbožného previnenia sa ochránil, nič nepozostáva, jako abych sa na čas oddialil z Rímu. S Bohom! —

JEDNANIE II.

Návrat z Gaëty.

Dej I.

Osoby: dvorskí pápežskí kňazi, jeden po druhom prichodiaci. Dejišto: pápežský palác.

A

Konečne zvíťazilo právo. Sv. Otec temer po 17 mesačnom vyhnanstve vrátiť sa má do sv. Mesta, víťazným mečom od buričov očisteného a nádejem sa že Jeho prijatie postaví sa k boku tej slávnosti, s ktorou niekedy Pius VII prijatý bol, keď po utišenom víchore francúzskych válok navrátil sa do sv. Mesta s pomocou francúzskeho, rakúskeho, španielskeho a itálskeho vojska, buričia sú porazení a pokoj navrátený.

B.

Jako počuť, prijatie bude slavnostné. . . Už dňa 12-ho marca uzavrený je protokol diplomatického rokovania o navrátení sa Sv. Otca do Rímu. Zprevádzať ho majú: Ferdinand kráľ neapolitanský, Radecký veliteľ rakúsky, Baragnai d' Hilliers, veliteľ francúzky. Potom tri kapituly: od sv. Petra, od sv. Jána z Lateránu a od Seta Maria maggiore vyjdu sv. Otcovi na tri italské mŕle v ústrety. Občanské úrady majú ho očakávať v Albano; hovorilo sa tiež, že ku rozmnoženiu slávnosti oddiel rakúskeho vojska príde do Rímu, pri ktorej príležitosti zase vyvesený bude cisársky cimier na palác vyslanca vlády rakúskej.

C (prichodí).

Návrat sv. Otca už sa uskutočňuje. Niektorí vyslanci európejských

*) Odhalí tuná plášť, pod ktorým má na prsiach najsv. Sviatosť oltárnu vo škryнке hore spomenutej.

vlád, ktorí v Portici boli u boku sv. Otca, už sa navrátili; čo takou radosťou naplnilo mešťanov, že dobrovoľne osvetlia večer mesto a dalo razí zvláštny pamätný peniaz, ktorý kroz vybrané vyslanstvo má byť odovzdaný Pápežovi.

D (prichodí).

Pán Boh s nami a zlé preč!

A.

Vitaj drahý bratu! Čože neseš za dobrú novinu?

D.

Robia prípravy k slávnemu prijatiu slávneho Otca a k potešeniu chudoby. Chudobní totižto obyvatelia mesta dostanú darmo chleba a vína, jako i pápežská pri takýchto slávnostiach obyčajná chudobná almužná rozdávať sa bude.

E (prichodí).

Radujte sa bratia! prichodia utešené zprávy. Ferdinand kráľ neapolský, ktorý tak radostne sv. Otca v krajine svojej prijal, odchádzajúceho až k hraniciam vyprevadil, tu všetci z kočov svojich vystúpili, kráľ a jeho syn na kolena padli a požehnanie od sv. Otca žiadali, ktorý ich a celú rodinu kráľovskú, krajinu i ľud požehnal a srdečne sa poďakoval za tak prívetivé poctenie a prijatie, tu ho sv. Otec k srdcu svojmu pritiskol, polúbil a do koča svojho vstúpil a tak sa rozlúčil.

F (prichodí).

Haec dies, quam fecit Dominus, exultemus et laetemur in ea. Už hrmenie diel a zvuk všetkých zvonov rímskych oznamuje blíženie sa sv. Otca k mestu. Tisíce a tisíce ľudu hrnie sa k bráne sv. Jána z Lateránu; na ceste, kde pochod tiahnuť má, stromy sa naplnily ľuďom, chcejúcim vidieť sv. Otca. Bude to slávnostné Hosanna.

G (prichodí).

Benedictus, qui venit in nomine Domini! Sotva že z hrdiel ľudu zavznelo: už ide! Sv. Otec dorazil skutočne do mesta. Ulice, cez ktoré tiahne pochod, sú krásne ozdobené, plesajúcim ľuďom naplnené a vojsko pod dubovým listom je v rovnoradí rozstavené. Francúzske a toskánske vojsko tvorí čestnú stráž; na pravo koča ide francúzky veliteľ, na ľavo

knieža Altieri, veliteľ pápežskej stráže, za kočom pápežskí a francúzski dôstojníci, úrady vlády pápežskej i nesčíslný počet ľudu plesajúceho. U brány chrámu sv. Jána z Lateránu prijal sv. Otec výbor meskej správy, duchovenstvo a sbor diplomatický. U schodov hlavného chrámu sv. Petra prijal sv. Otca kardinál Maffei a celá kapitula. Na hlavnom oltári bola vyložená najsv. Sviatosť. Hudba a spev rozliehal sa velebne po celom chráme a vrúcna pobožnosť zavíšená so sv. požehnaním. Po tomto pristúpil sv. Otec ku soche sv. Petra, ktorej poľúbil nohu s dojímavou pobožnosťou. Nato z pavlače pred chrámom sv. Petra udelil sv. požehnanie zástupu a vojsku, a budeme mať šťastie snáď už v pár okamženiach srdečne uvítať jeho medzi týmito múrami Vatikánu. (Ozýva sa temný hlas jakoby veľmi z ďaleka zo spevu „*Te Deum laudamus.*“)

Všetci.

Hľa čo to? sv. Otec iste tiahne už k Vatikánu. Nemeškajme! idme i my jemu v ustretý. (Odídu).

Dej II.

(Spev je vždy hlasitejší. Pochod tiahne na dejište. Pápež, oblečený pluvialom a majúci tyaru na hlave, ide na čele pochodu a postaví sa na dejište otočený vencom knazstva. Po zakončenom speve hovorí):

A.

Najsvätejší Otče! jako niekdy prorok boží Jeremiáš kvílil nad smutným stavom starozákonného sv. mesta, tak i my nariekali sme s trúchlospevom jeho: Quomodo sedet sola civitas plena populo; facta es quasi vidua domina gentium. Ano trúchlili sme, lebo migravit Judas propter afflictionem; habitavit inter gentes, nec invenit requiem. Avšak jako keď roztrhajú sa čierne mračná a zlaté slnko z modro-jasného blankytu rozseje pablesky svoje na daždom uplakanú zem, tak hľa imber abiit et recessit; zavznelo túžobné: surge amica mea et veni, a slnko tváry Vašej hľa, už prichodí ohrievať detinné srdcia naše. My teda, keď rozplesaní hovoríme: Benedictus qui venit in nomine Domini, keď so všetkou srdečnosťou vítame Vás, želáme sebe, želáme mestu, želáme svetu: aby budúce žiadne mračná nezatemnily slnko velebnej tváry Vašej; želáme, aby slnko toto svietilo Cirkvi vekom Nestorovým, nech žije Pius IX!

Všetci.

Nech žije Pius IX! Pápež a král!

Pápež.

Jestli kedy zaiste teraz vyplnily sa slová nášeho nebeského Vykupiteľa: *Et portae inferi non praevallebunt adversus eam.* J. Kristus, ktorý mňa nehodného učiniť ráčil hlavou Cirkve svojej, pastierom celého viditeľného stáda svojho, a strážcom nad týmto novozákonným Syonom; — ktorý dopustil hrozné búrky, aby zatriasly týmto Syonom svätým; — ktorý dľa nevyzpytatelnej prozreteľnosti svojej dopustil na mňa dobu trpkého skúšania: nenechal i mňa vo vyhnanstve, lež dľa veľkého milosrdenstva svojho zahnal mračná, utíšil pobúrené more a priviedol mňa naspak k hrobu sv. Apoštolov svojich Petra a Pavla. Vďaka buď zato najprv Bohu, v ktorého rukách sú všetky osudy naše, že ma — jako niekdy Petra tonúceho vytrhol z hltavého mora — podobne vytrhol a priviedol na breh túženého pokoja.

Vďaka buď tým, ktorých Všemohúci použil za prosriedok uchránenia mojho; — tým, ktorí jako Rafael Tobiaša sprevádzali a ochraňovali ma do Gaety utekajúceho, tam meškajúceho a odtiaľ sa vracajúceho na túto stolicu apoštolskú. Vďaka tým všetkým bohumilým ovečkám, ktoré neustávaly vrúcnyimi modlitbami prosiť pastiera nebeského: aby námenstníka svojho stádu svojmu milostive zachovať ráčil. (Rozostre ruky) požehnanie božie nech zostáva s nami na veky (všeci odpovedia) Amen. Nech žije Pius IX!

Tri koruny víťazstva Pia IX.

nad povstaltvom, lupičstvom a neverou.

o to vidím? Skalu ozornú, neustupnú búre:
A na skale? Chrám to nebetyčný,
Na kúpele jehož sa skveje kríž v oblakov kúre
A v prúčeli dvoje kľúčov v zlatej žiare kmitá.
Zdá sa, že Anjela pečaf v dielo to je vrytá:
Taký to naň pohľad hrôzoslyčný!
Z ňútra hlahol velebný povznieva:
„Svätý, svätý, svätý!“
A spev v oblakoch sa tratí,
No tak duša v Bohu klidná spieva.

Bože, jaký pokoj previeva ľuďom tebe verným,
Ktorý v Tebe s bezpečou spočívá!
Verí v Teba, úfa a citom hrud' jeho nesmiernym
Vinie sa k Tebe, jako dieťa v slasti bo v strasti;
Zákon Tvoj si váži; slúžac v ochotnosti i vlasti,
Po cudzom sa majetku nedíva.
Blažený je on vo svojej viere,
Tú si čistú chráni,
No veď ho pred inším bráni
Tvojej ruky pomoc v štedrej miere!

Kresťan tak pokojne sa modlí pred tvojou velebou
 A nebojí sa nájezdov zlosti;
 Jakoby mu nič nehrozilo, tak je istý s Tebou...
 A hľa! jaká potvora sa tam kol skaly valí
 A hnusotou svojou bájnny tento obraz kalí?
 Len peklo môže mať takých hostí.
 Zhyň tedy, zahyň nestudo pekla! —
 Ba sa ti zastaví! —
 Čo? Veď Vám to má tri hlavy?
 Bože, chráň že! veď to saňa vzteklá!

Hľa jak jedna hlava podryva pýskom zlostokypným
 Tróny dřížav povstalých na práve,
 A jed zbúry strieka do útrob neznabohom chlypným,
 Jak sa plazí tuľmo medzi neskušeným ľudom!
 Jaký to škrek, tresk, vresk! Ba ťa peklo ženie pudom
 Ty sberbo bezúzdna? Nuž či v tráve
 Už leží právo? O ty sytna zlosť!...
 Čo to? Starček milý?
 Či má smelosť? Či i sily?
 Prásk gaëtskou palicou! No má dosť!...

Ej jaký blesk! veď len sám Anjel nejde dolu z neba?
 Jak mä oslepilo! — On to veru!
 Viďte zlatú nesie korunu: Starče, snáď pre teba?
 No zaslúžil si ju, statný môj obhájče práva.
 Hľa už mu ju s lúbym úsmevom na hlavu dáva,
 Boh ho venčí, má jeho dôveru.
 Keď On s tebou, ktože ti odolá?
 Preto sa hor a bor
 Saňu zlostnú i ďalej mor,
 Dokonč dielo celé, a nie z pola! —

Ha! jak nastavuje pažravý hrtán, jako chrúma
 Cudziu majeť, nešetriač vlastností.
 Veď čo tvoje, myslí, to moje; o krádeži dúma,
 A lípi a tupí a driape a šliape smele. —
 No že fa hrom hnevu božského nezmele? —
 Ha už ide cestou pravdivosti
 Náš to Dávid prakom opatrený!
 Jak tá saňa skučí!
 Má strach. — Huj už kameň fučí:
 Bác! a drúhej hlavy viac už není.

Nie na darmo Starče, rameno napriahol si k beju:
 Hľa, zas nová sa ti skvie koruna!
 No nestratí spravdivosť nad lúpežou moc svoju,
 Kým Boh v nebi; a ten bude, jak verím, tam večne!
 Víťazu, nelaká fa hnev sane, škreky priečne:
 Naprej! ešte jedna hlava tuná.
 Veď jak chrlí sa z nej blúdiv chmára,
 Svodný „osvety“ hlas
 Jak zalieha na ľudstva ráz,
 A múti a krúti, v priepať šmára!

No už dvíha ožiarený pableskom pravdy božskej rámä:
 Hrdino, s Bohom ešte tento boj!
 Jak sa spína drak ten: to svetlo mu snáď hlavu láme?
 Meč sa blisol. Čo to na ňom za slová? Syllabus!
 No keď sila, búš s ňou, a búš a hluš, silu zakús. —
 Padlo fažké mečisko jeho zbroj.
 Víťazstvo úplné, nová sláva. —
 Pospiecha zas posol
 Z neba k víťazovi na dol
 A tretiu k dvom korunám dáva! —

Už nadšený chorál Anjelov v hymnu zbožnú spáda:

Sláva budiž Piusovi sláva!...

Bol to sen? Nie, pravda skutočná dušou mi zavláda:

Vo víťazu duch môj vidí práva hájiteľa,

Pred lúpežou hrad pevný a pravdy učiteľa,

A srdce v Ňom Otca si poznáva.

On to ktorý, temjanuje v chráme,

Víťaz ovenčený,

Pápež a kráľ velebný,

Jemuž „Sláva!“ rádi zaspievame!

VOJTECH OSVALD,
poslucháč bohoslovnia na r. IV.

DRIEVNE
PÍSMO KREŠŤ. SLOVANOV.
ŠKOLSTVO a SPISOVATEĽSTVO
NA
SLOVENSKU.

Drievne písmo kresťanských Slovanov.

otva ktorá otázka tak otvorenou a nerozlúštenou ostala, ako tá o drievnom písme kresťanských Slovanov na toľko, že i Kopitár, Dobrovský, Šafarík, Rački a Sasinek pri všetkom svojom usilovnom badaní o predmete tomto len na neurčité, lebo veľmi rôzne a si protimluviace, výsledky prišli; áno tento posledný, ktorý je na šťastie mojím profesorom, zmenil svoju v „*Dejinách drievnych národov na území terajšieho Uhorska*“ vyslovenú mienku: že je sv. Cyrill pôvodcom obojho teraz jestvujúceho slovanského písma, cyrillského i glagolského; on po dôkladnejšom rozvážení otázky tejto tvrdí, že glagolské písmo patrí do veku staršieho nežli, v ktorom žil sv. Cyrill dľa neho vynálezca jedine cyrillského písma; že ono známo bolo už za času sv. Hieronyma, ktorý keď ho nevynašiel, aspoň ho použil.

Nedržím tedy za zbytočnosť o tejto veci sa do jednania pustiť nie tak nádejou na istý výsledok lež radšej tou žiadosťou vedený, aby i mladšiemu slovenskému pokoleniu podnet bol daný, s otázkou touto a podobnými sa zaoberať a nedokonanú úlohu spomenutých mužov časom na seba prejať.

Prv však nežli-by sme sa do pojednávania pustili, potrebné je samé výsledky doterajšieho skúmania na poli tomto predostreť, ktoré, jako už spomenuté bolo, nie len že sú rozličné ale si aj zrovna protimluvia; lebo jedna čiastka doterajších kritikov vyslovila sa v ten smysel, že Slovania pred sv. Cyrillom mimo pohanských rún latinskej a gréckej abecedy druhého písma neužívali. Avšak o tom, jaké písmo od sv. Cyrilla uvedené bolo, i u týchto té najruznejšie mienky panujú. Tak Šafarík najprv ten druh písma, ktorý teraz Rusi, Srbi, Bulhari a z čiastky i Romani užívajú a ktorý pod menom cyrillice známy je, sv. Cyrillovi privlastňoval, neskoršie ale od tejto mienky odstúpil prijímúc s Miklošičom a Račkim tú, že sv. Cyrill vynášiel abecedu tak zvanú glagolskú, teraz už len v niekoľkých farách katolíckych diecéz: zaderskej, splitskej, ši-

benickej a krckej v horvátskom prímorí pri bohoslužbe užívanú; Dobrovský zase a Jezbera odvodzujú cyrillicu stále od sv. Cyrilla hovoriac, že glagolica len neskoršie z tejto sa vyvinula. Naproti tomu iní, medzi ktorými sú Karol Pertz, ¹⁾ Bedekovič ²⁾ Sasinek, kladú glagolicu do časov o mnoho starších; a síce ten prvý do štvrtého storočia, privlastňujúc ju filozofovi Ethikovi, poslednejší do štvrtého alebo piateho pripisujúc ju sv. Hieronymovi. Nastáva tedy úloha, alebo jednej z dvoch týchto strán pravdu prisúdiť alebo obe mienky do súhlasu priviesť. —

Pri pojednávaní tomto pred očima sa predovšetkým držať musí, že kraje okolo adriatického mora a Dunaja od nepamäti obývali Slovania, ktorí rozličnými vojnami najmä za času sťahovania národov ztenčení r. 630 po Kr. a následujúcich novými zástupmi Srbov a Chorvatov od cisára Heraklia z Bielosrbska a Bielochovátska naproti Avarom povolanými sosení boli, jako to Šafarík, Šembera, Sasinek a iní dostatočne dokázali. Oní Slovania už v prvých storočiach oboznámili sa s kresťanstvom, jako to vidíme z četných svedectví a pamiatok dejepisných ³⁾, áno za času Theodosia a jeho nástupcov na konci štvrtého a na začiatku piateho storočia následkom prísnych zákonov pohanstvo ⁴⁾ vo východnej polovici rímskeho cisárstva už celkom vyhynulo. Ponevadž ale za prvých časov kresťanstva liturgická reč bola všade národná, nemohli v tomto ohľade ani Slovania výminku robiť a to tým menej, keď i menšie národy jako arménsky, a t. d. i pozdejšie národnú reč v liturgii zadržali. Keď bola ale liturgická reč národná, tedy u Slovanov slovanská, musely byť aj knihy také: stojí tedy otázka: jakými písmenami písané byly knihy této. Že i latinskými a gréckymi to je isté, to nám svedčí mních Chrabr (v 10—11. storočí); to zatvárať môžeme i zo starých literárnych pomníkov slovenských a českých latinskými literami písaných. Bolo to aj celkom prirodzené, lebo ačkoľvek starí Slovania ešte čo pohanania mali svoje vlastné písmo, ktoré Chrabr „črtami a riezami,“ skandinávské menovite islandské pamiatky ale „Vinda-Runir“ vindickými t. j. slovanskými rúnami menujú a ktorým dľa Ditmara biskupa meziborského (nar. 976 + 1018) na sochách bohov v Retre mená jejich vykresané byly a ktorým písané sú snad i nedávno odkryté nápisy na ho-

1) De cosmographia Ethici.

2) Natale solum S. Hieronymi. Neostadii 1752.

3) Sr. článok tohoto spisu: „Initia religionis etc.“

4) Sr. pagani = paganení, poganení, pohaní = contempti aut polluti.

rách kremnických¹⁾: bolo ono len zriedka a to zväčša len od pohanských kňazov k cieľom veštenia a podobným užívané, ľudu nevelmi známe, jako to aj u iných starovekých národov nachodíme, čo aj Chrabr hovorí, že Slovania pohania súc týmito „črtami a riezami čtechu a gadachu“ naznačuje a čo aj zo slovenských pohádok o černokňažníkoch vyplýva. Bolo ono tedy prvým latinským a gréckym rozširovateľom a pestovateľom kresťanstva medzi Slovanmi, zakladateľom to nového smeru písomnosti, neznáme a čoby im aj známe bolo bývalo, prirodzené je, že ho oni z pohanstva vziať a bez značnej premeny do kresťanskej bohoslužby uviesť práve pre spomenuté jeho úzke spojenie s pohanskými poverenými obyčajmi, za radné neuznali. Písali tedy aj slovanskú reč písmenami latinskými a gréckymi. Medzitým ľahko pochopiť, s jak veľikou ťažkosťou spojené to bolo písať slovenčinu, ktorá do 40 rozličných hlások mala s dvaciatimi štyrmi písmenami latinskej alebo gréckej alfabety. Veliké tedy boly pohnútky ustrojiti písmo hlasovej bohatosti reči slovanskej primerané. Z tohoto je vidno, že to není fantasma ale rozumná myšlienka hľadať u Slovanov ešte pred sv. Cyrillom národnie v kresťanskej liturgii užívané písmo, už či z cela nové, či z latinského a gréckeho s pomocou onoho rímskeho pretvorené.

Myšlienka táto dostáva telo, keď do povahy vezmeme historické svedoctva pozitívne mluviace, že takéto písmo v skutku jestvovalo a pod menom glagolice až po dnes sa udržalo. Takéto historické svedoctvá sú nasledujúce. Na počiatku XIII. storočia r. 1222 dokladá Mikuláš klerik rabský k svôjmu prepisu glagolského žaltára, že to odpísal z rukopisu písaného za posledného arcibiskupa salonského Theodora († 640. r.) dávno pred sv. Cyrillom žijúceho. — Potom Innocentius IV pápež píše v svojej bulle biskupovi seňskému r. 1248 danej toto: „Prosba Tvoja nám predostretá obsahovala, že je v Slovansku (in Slavonia) zvláštne písmo, ktoré kňazi onej krajiny, hovoria o ňom, že ho od sv. Hieronyma majú, pri službách božích upotrebujú.“ Na toto nasleduje v spomenutej bulle dovolenie, aby aj onen biskup, ačkoľvek latinského obradu, z príčiny zblíženia sa k svôjmu kňazstvu, v slovanskej reči služby božie odbavovať mohol. — V základnej listine slovanského kláštora emausského v Prahe od Karola IV cisára r. 1347. vydanej stojí toto: „Už dávno chcel dovoliť . . . najsvätejší Otec Pán náš Clemens VI pápež Arnoštovi arcibiskupovi pražskému . . . aby mohol . . . založiť

1) Sr. Letopis „*Matice Slovenskej*“ r. 1869. sv. II.

kláštor . . . ustanoviac tam opáta a bratov, ktorí by slúžiac Pánu služby božie v slovanskej reči konali len pre úctu a pamiatku presláveného Vyznávača Blahoslaveného Jeronyma Stridonského, výtečného prekladateľa sv. písma z hebrejčiny do latinskej a slovanskej reči.“ To samé hovorí aj *Chronicon Budense* ¹⁾ o pôvode slovanského prekladu písma svätého, keď spomína medzi skutky kráľa Ľudvika i toto: „Obrátení boli na vieru a pokrstení i Slovania okresu lippanského tvrdej šije ľud, ktorému kňazi vedľa prekladu Hieronyma doktora cirkevnej sviatosti svätej matky cirkve vysluhovali.“ Podobne iní kronikári a historikovia starší i novší jako Thuróczy, Jakub Phil. Bergomský v kronike k roku 429, Jongelinus atď. Týmto pridružujú sa kňazi a všetci tí Slovania, ktorí až do dnes písmo glagolské pri službách božích upotrebovávajú, jako aj pápeži menovite Innocens IV, Clemens VI, Urban VIII, Innocens X, Benedikt XIV, ktorí všetci v úradnej reči glagolicu „písmom Hieronymovým“ zovú. Výroky týchto potvrdzuje aj sama reč pamiatok glagolských, ktorá známku o mnoho väčšej starobylosti na sebe nosí, nežli reč pamiatok cyrillských, áno i povaha písmen glagolských samých k starým rímskym nad cyrillské o mnoho bližších a složitejších. —

Naproti svedectvám týmto uvádzajú tí, ktorí starobylosť glagolského písma neuznávajú, jestli zrovna známost slovanskej reči u sv. Hieronyma a tak i možnosť pripisovaného mu diela nezapierajú, tú okolnosť, že sv. Hieronym v svojich spisoch nikde o tomto tak znamenitom diele smienky nečiní. Na to prvé môžeme odpovedať, že máme základné príčiny nie len predkladať známost slovanskej reči u sv. Hieronyma, ale ho i za Slovana držať. Príčina táto je, mimo toho že on bol narodený v Stridone na hranici medzi Pannoniou a Dalmáciou, tedy na území Slovanov, nasledujúca. Brat sv. Hieronyma Paulinian bol od sv. Epiphania na diakonstvo a nezadlho potom i na kňazstvo vysvätený, za čo sv. Epiphaniovi od Jána biskupa jeruzalemského to bolo na oči vyhadzované, že otroka (*servum*) kňazom spravil; na toto sv. Hieronym v prologu oproti Pelagianom len to poznamenáva, že i sv. Pavel Onesima z otroka na diakona pozdvihol ²⁾. Ponevác ale rodičia sv. Hieronyma bohatí boli (v prvej knihe sv. Hieronyma proti Ruffinovi spomína sa v otcovskom dome sv. Hieronyma mnoho čeladi) učenci to tak vysvetľujú, že Paulinian a tak aj jeho brat Hieronym nebol Riman ale Grék, a tak čo pod-

1) Z roku 1437. Vydanie Podhradského v Budíne 1838 str. 337.

2) Migne Patrologia XXII Vita s. Hier. str. 13 a list sv. Epiph. tamže, str. 517.

daný rímský od Rimánov za otroka považovaný. Že však Hieronym nebol Grék, vieme z Pseudoaugustína ¹⁾ hovoriaceho, že sv. Hieronym grécku, hebrejskú atď. reči tak dobre znal, jako keby v nich narodený a vychovaný bol býval. Z toho „keby“ vysvitá, že nebol v gréckej reči narodený a vychovaný. Mohol by síce ešte i tretí pád byť, že bol gréckeho ale polatinčeneho pôvodu, na čo sa jeho grécke meno poukazuje zdá, avšak jak z dejepisu vieme, Gréci medzi Rimánmi svoju reč nikdy nezamenili lebo radšej sa Rimania grécky učili. Jestli tedy sv. Hieronym nebol ani Grék ani Riman a na území slovanskom sa narodil, čo je prirodzenejšie, nežli že bol Slovan, čo i mnohí spisovatelia jako Sixtus Senensis, Jongelin a iní tvrdia? A keby i Slovan nebol, kto môže tvrdiť, že slovanskú reč neznal, keď na rodnom slovanskom území do 18. roku sa zdržoval, ta sa i po študioch svojich z Rímu navrátil a sa tam i neskoršie po cestovaní svojim bavil? Utvorenie nového slovanskej reči sodpovedajúceho písma dľa latinského a gréckeho s pomocou rún slovanských a preloženie sv. písma do slovanskej reči od sv. Hieronyma pochodiace neni tedy nič nemožného. Pravda je síce, že on to vo svojich spisoch zrovna nespomína, medzitým kto nám môže za to stáť, že on pod slovami „*ktorých (svätých písem) preklad najusilovnejšie opravený som mojej reči ľuďom dal,*“ ktoré sa na viacej miestach jeho spisov menovite v prologu ku knihe Josua, v listoch k Ruffinovi a k Sofroniovi nachodí, nerozumie preklad slovanský? Nápadné je na každý pád, keď on k latinským čitateľom a spisovateľom hovorí, že ten preklad nie „našej“ alebo latinskej, lež „mojej“ reči ľuďom dal, jakoby ohľadom oných výminku robil. Mimo toho v spomenutom liste k Ruffinovi spomína, že ten preklad, ktorý svojmu národu dal, dľa alexandrinského prekladu usporiadal a tak sa zdá, že to o celom sv. písme hovorí, lebo nie jednotlivé knihy ale celé sv. písmo menuje, čo sa však na latinský preklad vzťahovať nemôže, lebo on síce pred tým, nežli by sa bol do spravovania italského prekladu dľa hebrejského textu chytil, sv. písmo celé i dľa alexandrinského prekladu v latinskej reči usporiadal, *dal* ale verejnosti len nektoré knihy, ponevác o ostatnie nešlachetnosťou kohosi prišiel. Však čoby predea i jako latinský spisovateľ této slová na latinský preklad bol vzťahoval, z jeho mlčania o slovanskom preklade nič nenasleduje, ba áno je to i prirodzené, že v spisoch pre latinákov shotovených slovanského prekladu biblie, z ktorého oni užitek brať nemohli,

1) Migne Patrol. XXII, str. 283.

sa nezmieňuje. Spomenúť tiež slušne, že všetky spisy sv. Hieronyma ani k nám neprišli a jestli by jeho vlastné svedoctvo tak veľmi bolo potrebné, mohli by sme sa opýtať tých, ktorí glagolicu sv. Cyrillovi alebo Clemensovi Bulharskému pripisujú, tiež o to, kde to sv. Cyrill alebo Clemens píše. Mohlo by sa ešte i to, že sv. Hieronym na nektorých z oných spomenutých miest o opravenom preklade sv. písma hovorí, za ťažkosť prekladať, ktorú je však ľahko odstrániť, lebo Slovania mohli mať, jako sme ukiazali, preklad vlastný a opravenie mohlo byť tak potrebné jako opravenie Vulgaty latinskej, a na každý pád bolo ono s vynálezom slovanskej reči primeraného písma úzko spojené. —

Väťšími ťažkosťami zdajú sa byť té svedoctva historické, ktoré vynajdenie slovanského písma sv. Cyrillu privlastňujú buď celkom zapierajúc jestvenie nejakého staršieho slovanského písma, jako Chrabr, buď o ňom ničoho nevediac jako bulharská legenda ¹⁾, pannonská legenda, Ján VIII. a Ján X. pápežovia; ku ktorým pripojuje sa i nasledujúca okolnosť. Cirkevní snem splitský za času Alexandra pápeža (1061—1072) pod predsedníctvom Maynarda arcibiskupa od biskupov Dalmácie a Chorvátska držaný nariadil „aby sa viacej žiadon neopovážil v slovanskej reči služby božie odbavovať,“ odôvodňujúc, jako Tomáš archidiakon splitský v svojej kronike hovorí, nariadenie toto takto: „*Hovorili, že góthske písmo od jakéhosi Methoda kacíra bolo vynalezené, ktorý mnoho proti viere katolíckej v tej samej slovanskej reči popísal.*“ Slovania obrátili sa na to do Rímu prosiac o dovolenie pokračovania služieb božích v slovanskom jazyku, dostali ale zápornú odpoveď, lebo pápež im odvetil, že pre arianských vynálezcov toho písma jejich žiadosti vyhovieť nemôže, jako to ani jeho predchodcovia neučinili. Liturgická reč slovanská sa však navzdor tomu z čiastky protekciou chorvátskych panovníkov, z čiastky nevedomosťou latinskej reči udržala. Z toho tedy, že v diecézach, pre ktoré ten zákon záповede platil, panuje glagolský druh slovanského písma, že ono vtedy dla spomenutého Tomáša od biskupov latinských privlastňované bolo Methodovi a že starších svedoctiev za trinácty vek zasahujúcich o sv. Hieronymovi čo vynálezcovi glagolského písma neni, ďalej že i cyrillského i glagolského písma hlásky té samé mená áno nektoré i podobnú formu majú: mnohí, jako sme spomenuli, odvodzujú glagolské písmo od sv. Cyrilla rozumujúc takto: Jedno slovanské písmo, hovoria oni, ustrojil sv. Cyrill a uviedol ho do liturgie

1) Vyňatá zo „Života sv. Clementa.“

sv. Method, neskoršie však keď latinského obradu kňazi, či už z nevedomosti, či z jakejkol'vek príčiny sv. Methoda čo Slovana za Gótha a preto i za ariána vyhlásili a pre tú príčinu i domnelého kacírskoho pôvodu písmo v liturgii užívať zakázali, Slovania aby reč svoju si zadržali, oklamali latinákov tým, že svoje písmo od sv. Hieronyma odvodzovali začali. To od sv. Cyrilla vynalezené písmo bolo dľa Dobrovského, jako sme už podotkli, tak menované cyrillské, ktoré teraz Slovania aby nepriateľom svojim oči zaslepili a nie cyrillské lež iné nejaké užívať sa zdali, hodne premenili, tak že z neho povstala glagolica. Tí však, ktorí to od sv. Cyrilla vynajdené písmo držia za pôvodne glagolské, vysvetľujú pôvod cyrillčiny v ten smysel, že šismaticí Slovania, u ktorých je cyrillica v úžitku, súc pod gréckym vlivom glagolské písmo pogrčtili a tak sjednodušili až z neho cyrillica povstala. — Spomenuté oné jejích dôkazy, jakokoľvek sa ony pevnými byť zdajú, bližšie povážené mnoho zo svojej váhy tratia. Lebo najprv zdánlive najväčšiu silu majúce svedoctvo Tomáša archidiakona tvrdiaceho, že snem splitský a pápež Alexander slovanské v Dalmácii a Chorvátsku jestvujúce písmo tedy glagolicu Methodovi pripisovali, nezasluhuje viery hodnosť pre mnohé nerozumné, očividomé smýšleniny, ktoré on o tomto predmete vypráva, neberúc ani ohľad na miešanie Srbov a Góthov, slovanskej liturgie a arianizmu, Methoda a Ufilasa, jako i na tú Alexandrovi pápežovi do úst kladenú lož, že jeho predchodcovia slovanskú reč v liturgii trpeť nechceli. Potom nedá sa myslieť, že by sa tí, ktorí zakazovali užívanie slovanského písma pri službách božích preto, že ho od kacíra odvodzovali, tak ľahko boli dali oklamať a z kacíra na učiteľa cirkve, tedy z jedného extrému do druhého boli sa dali priviesť prezruc ciel lži a tak i celú lož. Ešte menej by boli nové, vtedy ustrojené a za Hieronymové vydávané písmeny za také uznali. Veď kňazia latinského ritu medzi onými Slovanmi vždy bývavší, ktorým, jak z celého dejepisu slovanskej obradnej reči známe, táto nevelmi milá bola, boli by najlepší kontrolléri bývali, keby Slovania nejakú lož boli pred pápeža a iné vrchnosti ohľadom svojej liturgie udávali, to by na žiaden pád bez následkov nebolo ostalo; o ktorých však nikde nič sa nespomína. Odpovedajú na toto, že sa tá mienka o Hieronymovi len neskoršie utvorila, keď už na sv. Cyrilla a Methoda zabudli. Na Cyrilla a Methoda však tí, ktorí cyrillské písmo užívajú, nikdy nezabudli, neboli by tedy zabudli ani tí, ktorí glagolicu majú, keby ona od Cyrilla pochodila, jako sa pri tak dôležitom zvlášte kňazom ustavične pred očima stojacom predmete, jako je

písmo liturgické, na pôvodca zabudnúť nedá, tým menej keď, jako to tu vidíme, hneď na blízku áno premiešane latinské a grécke písmo jestvovalo, ktorá okolnosť ustavične rozdielny pôvod týchto druhov písma v pamäti držať nútila. A konečne to, že mienka tá o sv. Hieronymovi vtedy povstala, keď na sv. Cyrilla a Methoda zabudli, pravda byť na žiaden pád nemôže, lebo keby sa rozepry o tomto písme byly na tolko utíšily, že i na Methoda zabudli, nebolo treba žiadneho klamu, ktorého sa bez príčiny žiaden nedopustí. Nesmieme tiež mlčaním pomynúť tie ťažkosti, ktoré ohľadom liturgie povstanú pri prijatí tej mienky, že glagolica od sv. Cyrilla pochodí, lebo mienka táto opiera sa na tú, že sv. Method latinskú liturgiu uviedol, ktorá sa od glagolitov chorvátskych vždy užívala, kdežto gréckeho obradu Slovania cyrillicu majú, čo sa však zjavne protiví slovám Diokleata († 1161) kňaza v Dalmácii: „Konštantín muž najsvätejší ustanovil kňazov a složiac písmo reči slovskej preložil evangelium Kristovo a žaltár a všetky božské knihy starého i nového zákona z gréčtiny aj omšu im sriaďac dľa zvyku gréckeho.“ Tohoto svedoctvo však odvrhovať nesluší, bárs on aj nektoré chyby čo sa týka dejopisu má, lebo o otázočnom predmete mohol dobre byť poučený, súc kňazom tam, kde vedľa latinskej a gréckej mluvy i slovská v bohoslužbe panovala. — Zo všetkého tohoto vyplýva, že sa svedoctva sv. Hieronyma za pôvodcu glagolice svedčiace odvrhnúť nedajú, a že sa tedy cesta má hľadať ostatnie historické podania na tento predmet sa vzťahujúce s nimi do súhlasu priviesť. Táto cesta, ktorá všetkým namietkam i z jednej i z druhej strany vyhovie, je asi nasledujúca. Sv. Hieronym jestli nevynašiel tak aspoň pri preklade sv. písma do slovsčiny upotrebil vedľa latinskej a rímskej abecedy usporiadanú glagolicu. Toto písmo mohlo byť, kým v liturgii panovala reč národnia v nej všeobecne upotrebované, keď ale po do poriadku uvedení kanonu od Gregora Veľkého práve preto liturgia rímská s rečou latinskou všade uvádzaná bola, bolo ono obmedzované; ponevác títo Slovania kresťanskí rozličnými búrami ztenčení a novopristehovalými pohanskými Slovami premiešaní boli: neni divu že sv. Cyrill a starí spisovatelia o predcyrillskom i v bohoslužbe užívanom písme nič nevedeli, jako ani teraz mnohí i učenejší neznajú, že v 70 farách v chorvátskom prímorí katolíci služby božie v slovskej reči odbavujú. To, že písmená i v cyrillici i v glagolici jednaké mená a nektoré i podobnú formu majú, našej mienke nič nevadí, lebo podobné písmená sú až na jedno lebo dve vzaté z iných, ale tých samých abecied i do cyrillice i do glagolice a musia

tedy byť i podobné, mená ale i s oným jedným alebo dvoma podobnými a v neslovanských abecedách sa nenachádzajúcimi písmenami mohli byť neskoršie, keď glagolica a cyrillica do potyku prišli, z jednej do druhej prenesené.

Jako vidíme, len takto sa dá vysvetliť prirodzene celá vec bez toho, že by sme mimo iných nevysvetliteľných ťažkostí, celých krajín kňazstvo nerozumného klamu, jeho biskupov i s pápežom hrubej nevedomosti obviňovať museli. —

Medzitým, jako som povedal, neni môj cieľ na stále výsledky prísť, je toto len pokus s hore naznačeným účelom a má preto i čo taký byť čítaný.

Ignác Capko,

baňsko-bystrický poslucháč bohoslovía r. 1.

Písmo sv. Cyrilla.

Učil písmu. *Dan. 1, 4.*

Keď vie si vážiť svet hrdinov, ktorí za vlasť, za ľud svoj krv vylievajú, keď pamiatku ích v piesňach zvečňuje a veľkými nazýva tých, čo taktikou vojanskou celé krajiny si podmanili; keď vďačný je proti tým, ktorí vynálezmi svojimi hmotné dobro napomáhajú; vôbec keď už to tu tolkej uznalosti dochádza, čo sa na nižšiu stránku človeka vzťahuje: jakože nemajú byť zvečnené zásluhy tých, ktorí na krajšiu a vážnejšiu stránku človeka, na ducha jeho zreteľ obrátili, na hodnosť ľudskú poukazujú ducha z pod tlačiaceho jarma hmoty na voľný priestor vyviedli a čestnejšiu dráhu života ľudstvu vyznačili.

Najmúdrejší Tvorca náš tak to ustanovil, aby sme my ľudia ku cieľu jeden druhému napomocní boli. Z ohľadu toho dal nám i dar reči. Reč je nevyhnutelné vehiculum vospolnosti ľudskej: preto kto túto zošľachťuje, zdokonaluje, ten opravdivým stáva sa dobrodincom človečenstva. Jako že sa ale lepšie sdokonaluje, keď nie skrze písomníctvo, bo ním šíri sa poznanie človeka, srdce jeho sa zošľachťuje, vyššie ideí vnikajú v národy a pojišťujú mu čestné miesto na zemi tejto, jaké mu dľa úmyslu božieho v skutku prislúcha. Veliké a nesmrteľné sú tedy zásluhy mužov tých, ktorí prví na túto úlohu národ upozornili a sami základ literatury položili.

Takých dobrodinčov má temer každý národ a oslavuje si ích, tak i my máme nášho sv. Cyrilla, ktorému my ctiteľia jeho mimo neoceniteľného daru kresťanstva i vynálezenie slovanského písma a tým i naše písomníctvo zaďakovať máme. A o tejto hľa nesmrteľnej zásluhy sv. Vierožvesta nášho umienil som si tu pojednávať.

Ponevác ale dvojaké je slovanské písmo, glagolské a kyrillské: povstaly medzi učencami rozličné o tom mienky, ktoré dosiaľ ešte nie sú rozlúštené. Slovenský dejepýtec a náš professor cirkevného dejepisu, Sasinek vo svojích „dejinách drieravných národov na území terajšieho

Uhorska“ zastával mienku, že sv. Cyrill je vynalezcom obojého slovanského písma, lež po dlhšom uvážení veci, prednáša tú mienku: že sv. Cyrill je vynalezcom len kyrillského písma. Mienku túto s učedníckou vďačnosťou prijímam, dokazujúc, že svätý Cyrill

- I. Je vynálezcom nového slovanského písma;
- II. Je vynálezcom kyrillského písma.

I.

Že sv. Cyrill položil základný kameň našej literatury skrze vynálezenie písma slovanského, máme svedoctva tolké a tak závažné, že žiadna bezočivosť a žiadna závišť ľudská neni v stave nám to odškriepiť. Svedoctva tieto sú i východné i západné. K východným predovšetkým uviesť môžeme slová Jána Exarcha, ktorý nedlho po čase apoštolovania dobrodincov našich sv. Cyrilla a Methoda, asi od roku 890. až po 927. žil. Slová tohoto uvádzajú sa Konštantínom Kalajdovičom v diele pod názvom: Johann Exarch Bolgarskij Izslédovanije objasnajajuščeje istoriju slovenskago jazyka i literatury IX. i X. stoletij. Moskva 1824. F.

Spomenutý Exarch hovorí asi takto: — Svätý človek, boží Konštantín, filosof rečený, mnohé namáhanie vynaložiac, ustrojil písmeny kníh slovenských a preložil výťah z Evangelia a Apoštola Dľa toho, ktorý s ním v živote ostával, veľký arcibiskup Method brat jeho, preložil ostatnie knihy z helenského jazyka, ktorý je grécky, v slovenský.

Medzitým neuspokojíme sa tu uvedením tohoto samotného svedoctva východného, ktoré bez všetkého klátenia sa vynálezenie písmen slovanských sv. Cyrillovi privlastňuje, lež uvedieme ešte i jiných vierohodných svedkov východných. Takýto je medzi inými i známy mních *Chrabr*: „Prvotne Slovania,“ hovorí on, „nemali písmen, lež čiarkami a rezkami čítali a hádali súc pohania. Krstiac sa ale, písali z núze rímskymi a réckymi literami slovenskú reč bez správnosti nakoľko sa môže dobre slovenský písať réckymi literami . . . A tak zostávali po mnoho rokoch, potom človekolubec Boh, ktorý všetko riadi a nenehá ľudský rod bez vyslobodenia, lež všetko vysloboduje a k spáse privádza, slutoval sa nad rodom slovanským, poslal im sv. Konštantína filozofa, ktorý sa nazýva Kyrill, muža spravodlivého, verného i utvoril im 38 písmen, jedné dľa vzoru písmen greckych, druhé podľa slovenskej reči.“ — Lebo jestli že sa pýtate kto by bol utvoril písmená kníh greckej reči, alebo kto knihy preložil, alebo v ktorom čase? To zriedka od nich možno je sa dozvedeť; jestli že sa pýtate na písmo slovenskej reči: kto by bol

písmeny vynašiel alebo knihy preložil? To vedia všetci a oznamujú hovoria: Svätý Konštantín filozof, nazvaný Kyrill nám písmeny utvoril a knihy preložil a Method brat jeho. A jestli sa pýtate v ktorom čase? To vedia povedať: za času Michaela cisára Gréckeho a Boriša kňaza Bulharského a Rastica kňaza Moravy a Kocela kňaza Blatenského.“ — Z tohoto vidíme, že prastarí predkovia naši dobre sriadeného písma nemali; aby ale pamätihodné veci a skutky ich pre potomkov sa zachovali, upotrebovali k tomu rozličných znakov, jako to v čase tom (takmer) u všetkých národov pozorujeme, keď ešte nebolo písmo tam, kam ho pokročilosť ducha ľudského dovedla, alebo upotrebovali rúnske, grécke alebo latinské písmo. Pravda je síce, že s kresťanstvom vnikáť počalo i písmo latinské v kraje predkov našich, avšak nemohlo si nijako zabezpečiť stále bydlie, lebo našlo odporca svojho v duchu reči slovenskej a potom vtedy nebolo toľko takých kvietkov v národe, ktorí by tak za cudzotou bažili, jako sa to bohužiaľ teraz stáva. Svätý Cyrill, tento v každom ohľade vzdelaný muž, vedel dobre, že jestli kresťanstvo hlboko má vpustiť korene v srdcia Slovanov, že musí v materskom mlieku, v reči materskej, v duchu národnom ím byť podavano a toto pohlo ho k vynálezu pre nás neoceniteľnému, písmen Slovaných.

Nachádzame ďalej Moskevský Rukopis z 13. storočia, ktorý obšírne opisuje všetky tie okolnosti, ktoré predchádzaly vynálezu písmen a ohľadom tohoto hovorí: „Tu objavil Boh filozofovi slovenské písmo. Ihneď nakresliac hlásky vložil ích v reč a vydal sa na cestu do Moravy vezmúc so sebou Methoda.“

Čujme čo píše Nestor poťahom na predmet náš: „Boli totižto jedným národom slovenským Slovania, ktorí bývali pri Dunaji: Moravia, Češi a Eachovia i Polania i Rusi. Pre nich totižto preložené byly najsamprv v Morave knihy, ktorých písmo zostalo nazvané Slovenským a ktoré je u Rusov a u Bulharov podunajských.“ —

Rastislav knieža Moravský o blaho ľudu svojho otcovský sa staral, a preto cheel ho od cudzincov jak v politickom tak v náboženskom ohľade neodvyslým urobiť a z tej príčiny poslal k Michaelovi cisárovi Gréckemu a ku sv. Ignácovi, patriarchovi carihradskému o učiteľov, jakých mu onen v skutku poslal v osobe sv. Cyrilla a Methoda, ktorí prišli na Moravu — „a“ — hovorí Nestor — „keď prišli začali skladať hlásky abecedy Slovenskej a preložili Apoštola a Evanjelia. Radovali sa Slovania nasluchajúci velmoc božiu v svojom jazyku. —“

Prastarý životopisec života sv. Klementa, biskupa bulharského, za

jakého niektorí učenci Theofilakta, učedníka tohože sv. Klementa, držia a ktorý žil v IX. storočí, hovorí: „Method, ktorý arcibiskupstvo Pannonské zdobil, za arcibiskupa Moravského vyvolený a Cyrill, veľký v zovňajšej múdrosti, lež väčší vo vnútornej . . . pretože rod Slovanov čili Bulharov nerozumel knihám po grécky spísaným, vymysleli slovenské písmeny a preložili Bohom nadchnuté písma z grečtiny do Bulharčiny.“

Svedok, ktorého sme tu uviedli, je jeden z tých najzávažnejších, bo on, jako to aj zo spisu jeho vysvytá, i osobne znal sv. Apoštolov slovanských. —

Čo sa týče ale západných svedoctví: Solnohradský anonymus (Historia Conversionis Carantanorum z r. 873) vypráva, že v terajšom kraji zadunajskom, Pannoniou vo vlastnom smysle niekedy zvanom, kňazia arcibiskupstva Solnohradského hlásali Evanjelium a že Pribyna a syn jeho Kocel aj s podanými svojimi stál pod správou arcibiskupov Solnohradských, z ktorých menuje dvoch Luiprama a Adalvína. Keď Rihbald arcikňaz mocou svereného sebe od arcibiskupa Solnohradského úradu, cirkevné záležitosti tu v Blatensku spravoval, „prišiel — tak píše — Grék menom Method, po vynalezení nového slovanského písma učinil zneváženou u ľudu reč latinskú.“ Lež nutno tuna podotknúť, že neni dľa svedoctva tohoto Method vynálezcom nového písma slovanského, lež on je len ten, ktorý po vynalezení jeho, len ta liturgiu slovanskú uviedol. — Pamätná legenda Pannonská takže pripisuje vynalezienie to sv. Cyrillovi: „Tu objavil Boh“ hovorí „filosofovi slovanské písmeny a hneď utvoriac litery složí ich v reč, a tak vydá sa s Methodom na cestu do Moravy.“ —

Zo životopisu sv. Cyrilla a Methoda je nám známo, že oni u nástupca sv. Petra v Ríme pred závišťou obranu nachádzali a preto svedoctvo hlavy cirkve doista najväznejšie nám bude. V liste pápeža Hadriana II. písanom Rastislavovi a Kocelovi čítame medzi inším aj slová, nimiž sa sv. Cyrill, čo zakladateľ písomníctva slovanského menuje: „My ale trojnásobnú získali sme radosť a ustanovili sme po náležitom rozvážení veci poslať Methoda vysvetiac ho s učeníkmi, syna to nášho na vaše strany . . . aby vás učil, jako ste prosili, vykladal písma v jazyk váš vo všetkom zákone cirkevnom úplne i so sv. omšou . . . jako to počal z božej milosti a na prímluvu sv. Klementa Konštantín mudrc.“ — Tu sa síce sv. Cyrill nemenuje doslovne vynálezcom písmen slovanských, avšak to zo slov: jako to počal Konštantín mudre — právom zatvárať možno, lebo oné knihy byly slovenské i dľa obsahu i dľa písmen.

Druhé tomuto podobné svedoctvo podáva nám Ján VIII. v liste, v ktorom oznamuje Svatoplukovi založenie cirkve Moravskej a v ňomž potvrdzuje Methoda za arcibiskupa: „ . . . Písmo konečne slovenské od Konštantína niekedy vynalezené, ktorým chvála Bohu príslušná zavznieva, právom schvalujeme . . — “

Avšak neopomíniem ešte spomenutý istý úryvok zo starobyľého breviára olomúckeho a síce zo XIV. storočia. Čítame v ňom asi tieto slová: „Blahoslavený Cyrill rodom grek, jak v latinskom tak i v greckom písme vycvičený nastúpil, jakmile Volhari veriacimi sa stali, v mene najsv. Trojice i ľudu moravskému hlásať vieru Pána nášého Ježiša Krista. A pomocou milosti božej vynašiel nové znaky a litery a preložil starý a nový zákon a mnoho iného z greckej a z latinskej reči do slovenskej. — “

Jako ale z uvedených svedoctví isto je, že svätý Cyrill je vynálezcom slovanského písma: tak tiež za isto držím, že

II.

Sv. Cyrill je vynálezcom toho Slovanského písma, ktoré sa menuje kyrillským, nie ale toho, ktoré nazývajú glagolským. Dokazujem to nasledujúcimi dôvodmi:

1. Vynálezy obyčajne nosia meno vynálezca svojho: tak tiež oné slovenské písmo, ktoré sv. Cyrill vynašiel, nosí meno jeho teda meno písma kyrillského.

2. Hore uvedené východné svedoctva hovoria, že sv. Cyrill k so-staveniu slovanského písma upotrebil grécke písmeny a nedostatok slovanských zvukov doplnil novými písmenami. No ale len to slovenské písmo nosí podobu gréckeho doplneného písma, ktoré sa zve dosiaľ kyrillským.

3. Jestli sa môže dokázať, že a kde bohoslužba sv. Cyrilla sa udomácnila a až po najbližšie časy, áno až po teraz sa zachovala: ľahko bude nám z toho zatvárať i na to, že je písmo, ktoré sa v bohoslužbe zachovalo, Cyrillovo.

Nestor tento chýrečný letopisec Rusov, o ktorom sme sa už aj vyššie zmienili, takto vraví ohľadom písma Cyrillovho: „Písmo ostalo nazvané slovanským a nachodí sa u Rusov a Bulharov Dunajských.“ —

K tomu ešte i v uvedenom breviare olomúckom toto čítame: „Blahoslavený Cyrill rodom Grek zbehľý jak v latinskom tak greckom písme vynašiel nové . . litery a preložil starý a nový zákon a

mnoho iného z greckej a latinskej do slovenskej reči a nariadil spievať omše a krem toho aj iné kanonické hodinky. Toto sa až po dnes na stranách slovanských, zvlášte u Volharov koná . . .“ Nestor a uvedené slová breviara olomúckeho teda nám zretedelne hovoria, že sa písmo Cyrillovo u Rusov a Bulharov nachodilo, to i teraz tam, jako vieme zvlášte v bohoslužbe panuje. Toto písmo ale je kyrillica: teda kyrillica je oným písmom, ktorého pôvodcom je sv. Cyrill, Apoštol Slovanov.

Andrej Čížmarovič,
. bystrický poslucháč bohoslovnia na r. I.

Svätí Cyrill a Method

zakladatelia školstva a spisovateľstva
na Slovensku.

Fides ex auditu. Ep. s. P.

kúsenosť nás učí, že sa rozum ľudský neunavne hnal a ženie za pravdou, a len v nej ukojenie nachádza, preto už od starodávna stýkame sa s mužmi, ktorých hlavnou snahou bolo pravdu vyhladať a ju ľudským mysliam sdelovať.

K poznaniu však pravdy sám rozum ľudský dostatočný nenie, lež potrebuje vyššieho svetla, božieho zjavenia, ktoré by mu neisté, tmavé chodníky osvecovalo, a k žiadanému cieľu dopomohlo. Z tohoto zjavenia božieho vyteká kresťanské náboženstvo, ktorému rozum náš skroz vieru podkladáme. Viera kresťanská ale zakladá sa na presvedčení o jej pravdivosti, toto na poznání a poznanie na srozumiteľnom vyučovaní. Dobrodenia tohoto, poznať zjavenú pravdu, i naši predkovia už zavčas sa účastnými stali; že však kresťanstvo nepustilo širšie korene do srdca drevných Slovanov, príčinou toho bol najmä nedostatok ústneho a písomného vyučovania Slovanov prosriedkom mluvy slovenskej. Preto v starobyľom kralodvorskom rukopise, nad neslovanskými a preto neporozumenými vierozvestami narieka Závoj:

„I príide cuzí usilno v diedinu,
i cuzími slovy zapovída.

I kak sie zdie v cuzíi vlasti
ot iutra po večer tako bieše zdiéti
dietkám i ženám.

I iedinu družu nám imiéti
po púti všéi z Vesny po Moranu.“

I vyhánie z háiev vše krahuie;
i kací bozi v cuzíi vlasti,

takým sie klanieti zdie i im obiecati obiet.“

Tomuto nedostatku odpomohli naši nesmrteľní slovenskí Apoštoli Cyrill a Method kroz založenie slovanského

- a) školstva
- b) spisovateľstva.

I.

Cirkev a škola sú sebe tak príbuzné, že milovníci Cirkve považujú školu za dcéru Cirkve. Lež bohužiaľ nachodia sa v našom osvietenom stoloťí i takí, ktorí Cirkev nie matkou, lež macochou vied menujú. Pravda honosia sa krásnym menom pestovateľov vzdelanosti, ale na miesto čo by mali byť ľudu vodcami, sú mu svodcami, odďalujú ho od prameňa vedy, viery, v sv. Cirkvi sa nachádzajúceho. „Osveta“ je týchto ľuďí heslo; lež nikto toto slovo tak nezneužil jako oni. Namáhajú sa síce, nešetria času ni práce, len aby vraj ľud z tmy nevedomosti a sotročilosti vytrhli. Avšak Bože, kde sú tí od tohoto cielu? — O vzdelaní ľudu sa ím ani nesníva, ale ich hlavná snaha je Cirkev potlačiť, k čomu vzdelania ľudu, pravda prevráteného za prosriedok používajú. Na to ani nepomyslia že božský Spasiteľ povedal Cirkvi svojej: A brány pekelné nepremôžu ju, — lež len kričia: „Preč školu od Cirkve! Preč so sredovekými poverami! dosť je už toho ubíjania a tej tmy. Nech vzejde denica osvety a osvecuje rupy sredovekých vymyslenín!“

Na kolko však bola Cirkev rozširovatelkou tmy a blúdov, každý vie, ktorého rozum nenie ešte dymom novovekej osvety zahalený a zná spolu i to, že Cirkev bola vždy pestovateľkou vedy a matkou školy, v ktorej sa vedy prednášaly. Znali toto vznešené povolanie Cirkve i sv. Cyrill a Method a preto chrámu k boku postavili pribytok umenia, aby jako náboženstvom tak i vedami vzdelali Slovanov.

Že sv. Cyrill a Method v skutku zakladali národné školy, to je dejepisná nad všetkú pochybnosť povýšená udalosť, veď Rastislav — poslal vyslancov oznamujúc, že ľud nemá takého učiteľa, ktorý by ho čítať — naučil.

Raz už svetlom sv. viery prebudení Slovania nemali zas do tmy predošej upadnúť, preto bolo treba, aby jich viera na presvedčení sa zakládala. Aby to obsiahli sv. Apoštolia začali školy zakladať a mládež učiť, vediac, že napred treba púdu, srdcia sošľachtit, aby sa semeno ujalo. Vedeli sv. Apoštolia kolká ich tu práca čaká, lebo ačkoľvek už stopy kresťanstva tu byly, bol len malý vetrík treba, aby sa všetko, jako domok z karát slabou parou, sosúlo; lebo bolo nevzdelané ešte kresťan-

stvo národa Moravského. Svätí Apoštoli teda, aby kresťanstvo na pevné nohy postavili museli Slovanov školovať aby ľahšie pochopili pravdy náboženské a v nich sa upevnili, preto započali usilovne sa o to starať, čo vykonávať prišli, a chlapcov v písme vyučovať. ¹⁾

Z tohto je patrné, že sv. Apoštoli zakladali školy národné t. j. školy nižšie.

Medzitým sa počet kresťanstva vždy množil a sv. bratia sami už nevystačili aby mohli všade vyučovať, vykonávať bohoslužbu a sv. sviatosti vysluhovať. Potrební boli, ktorí by ich vo sv. diele napomáhali, zastupovali a sledovali. Tito ale zo sriedu ľudu museli byť vziať aby ľud pomocou jeho reči vyučovali. I na toto už pomysleli naši nesmrtní učitelia a založili školy, v ktorých sa mladíci ku stavu kňazskému pripravovali. Keď sv. bratia blahodarne a s prospechom vyučovali, povzbudili tým nenávisť neprajníkov proti sebe, ktorí závideli bratom sv. pozhnanie, ktoré na ich práce vylial Otec nebeský, a preto chcú ich odstrániť obžalovali ich v Ríme z blúdu. Sv. bratia hneď sa dali na cestu a viedli so sebou nektorých zo svojích žiakov, o ktorých mysleli že sú hodní prijať hodnosť biskupskú. ²⁾

Tolko o školstve za panovania Rastislava až k odchodu sv. Cyrilla a Methoda do Ríma.

Po odchode svätých slovanských Vierožvestov rachotila na území slovensko-moravskom liuta zbraň. . . . Kým sa toto na Morave dialo, sv. Method pochovajúce brata meškal v kraji zadunajskom a po ukončených búrach keď už Methodovi bol čas toho kraja biskupstvo pozrieť, dal sa na cestu so svojími žiakmi.

Sv. Apoštol vkročiac na púdu moravsko-slovenskú mnoholetého svojho účinkovania ovocia zmarené videl, ničmenej to jeho ducha nezklátilo, lež s novou silou prisošil sa ku práci napomáhaný kráľom Svatoplukom. Tento, znajúce oceniť muža takého odporúčal mu (Methodovi arcibiskupovi) všetky cirkve a klerikov v každom meste. Od toho času začalo učenie božie veľmi rásť a klerici (tonsi, *duxovoti*, diaci, žiaci) sa množili vo všetkých obciach. Je to aj celkom prirodzene; čím viac sa rozširo-

1) Parvulos eorum litteras edocere. *Legenda italica*. c. 7.

2) Duxerunt etiam secum aliquos de discipulis suis, quos dignos esse ad Episcopatus honorem recipiendum censebant. *Legenda italica* c. 8.

valo kresťanstvo, tým väčšia bola potreba o žiakov, klerikov a kňazov, a títo tým väčšie pole účinkovania svojho dostávali.

Tu sa hovorí vo všetkých obciach, čo je dôkazom, že keď aj nie vo všetkých, aspoň v čelnejších školy založené byly.

Jako blahodarne účinkoval na cirkevnej a národnej roli ukazuje to aj množstvo kňazov, jáhnov a podjáhnov, ktorých zomierajúce 200 v svojej cirkevnej ochodzi zanechal. Sv. Method čo muž obozretný a na všetko pamätlivý, vedel dobre že po jeho smrti nepriaznivci hlavy pozdvihnú, preto sa poobzeral po učedníkoch, ktorí by hodní boli jeho miesto zastupovať. Že mal skutočne mnohých, vysvitá nielen z vyššej spomenutého, lež dosvedčuje to aj legenda bulharská: Nie málo z prameňa ich učenia pili, z ktorých zvláštni sú Gorazd, Klemens, Naum, Angelár a Sabbas. Týmto teda dal sv. biskup národ a jeho osvetu do rúk, aby ho viedli a učili, by hodné miesto zaujímal v sieni národov. On k tým mal dôveru, ktorých si sám odchoval a ktorí pri boku jeho v šťastí a nešťastí verne stáli.

Čo sa v týchto školách učilo nenie na bielodni zvlášte keď chybia všetky pramene z nichž by sme sa dačo istého dovedieť mohli. Že však musely sa nie len nižšie no i vyššie vedy prednášať vysvitá z toho, že boli kňazi a biskupi vysvätení zo slovanského rodu, ktorí vo vyšších vedách vzdelaní byť museli, keď vtedy celá vzdelanosť v rukách kňazstva bola.

Z udaných svedoctví teda vidno, že sv. Cyrill a Method zakladali i školy na Slovensku a Morave a to školy i nižšie, v ktorých sa drobná mládež — i vyššie v ktorých sa dospelá mládež pripravovala k učiteľskému a kňazskému úradu. Isto je, že sa v nich nielen nauka písma slovenského, bohoslužby slovenskej, spevu bohoslužobného prednášala, lež i grécka i latinská mluva; lebo Gorazd, rodený Slovan, v týchže veľkomoravských školách nadobudnul si známosť i gréckej i latinskej mluvy a kňazstvo nad hrobom sv. Methoda odbavovalo pobožnosť zádušnú latinsky, grécky a slovensky; ba vysvitá to i z toho pápežského nariadenia, aby kňazstvo veľkomoravské čítalo pri Mši evangelium — ba keby si to Svätopluk lebo jeho župani žiadali, i samu Mšu latinsky.

Poneváž ale národ nie len ústnym vyučovaním vede sa k osвете, lež i písomným; preto sv. Cyrill a Method pečovali i o

II.

Písomníctvo slovanské, bohoslužobné i poučné; k tamtomu náleží preloženie sv. písma a liturgie, k tomuto preklady kníh svätooteckých.

Úlohou mojou bude, na koľko možno preukiazať, že naši nesmrtní Apoštolovia preložili

sv. písmo
liturgické knihy a
iné knihy sv. Otcov.

Na obzore slovenskom, jako sa povedalo, predošlá zora kresťanstva ustúpila mohutnému svetlu skrz Cyrilla Methoda vskriesenému, ktoré nový deň zvestovalo národu školami k prijatiu tohože pripravenému. A takto bola už odstránená jedna nebezpečná jama, v ktorej národy, kresťanstvom opovrhovavšie hrob svôj najšli. Medzitým národ môže ešte len potom smele do budúcnosti hľadieť, len potom pred nebezpečenstvom, v mori národov zatopeným byť, sa ochrániť, keď má literatúru. Literatúra je liek života, ktorý ho pred nákazlivými nemocami ochraňuje. Literatúra, ktorá ukazuje všetky vnútorné a zovnútorne pohyby národa, jeho duchovnú činnosť a smýšľanie, čo cíti, čo vraví, jeho stupeň vzdelanosti, dobré alebo neprajné osudy a napokon pomery k iným národom; vôbec literatúra je zrkadlo národov. Jako v zrkadle, keď je malé, len nepatrnú stránku celého telesa vidno, tak aj národ z malej literatúry málo kto pozná, a trebárs by mal tie najlepšie a najkrajšie vlastnosti, trebárs by sa o druhých nad mieru záslužným učinil, preca ľahko z pamäti vypadne všetko to, lebo nenie ničoho, čoby mohlo druhé národy naň upamätovať, jako to máme príklad na našom vlastnom národe, ktorý pre nedostatok rozvetvanej literatúry do zabudnutia upadol, ano ani to sa o ňom nevedelo že jestvuje.

Že sv. Apoštoli naši školy zakladali sa dokázalo, a kde tieto kvitnú, tam sa dá aj veselší obraz duchovného života ľudstva nalíčiť, lebo školy a literatúra si vzájomne ruky podávajú.

Každého národa písomníctvo, jakmile tento do počtu dietok Cirkve prijatý bol začalo sa s prekladáním sv. kníh, aby sa vyhovel požiadavkám ducha, pravdy — ktoré slabá pamäť ľudská ľahko vytratí, jestli sa jej vždy neopakujú — viditeľnými znakmi pred oči postaví. Tohoto sa držali aj naši Apoštoli a preto i oni k prekladaniu sv. kníh sa chytili aby tak všeobecne uznanej a plnenej požiadavke vyhovel.

Svätí Cyrill a Method boli povolání poznanie náboženstva u Moravanov zvýšiť, k tomu ale potrebovali cirkevného prosriedku. Za taký prosriedok vždy platilo v Cirkvi sv. Evangelium t. j. z evangelia vybraté a na sviatky cirkevné podelené kúsky; a preto i sv. bratia vynaj-

dúc písmo započali preklad slovni sv. Jána: „Na počiatku bolo slovo a slovo bolo u Boha a Boh bol slovo to.“

Kým ešte rukopisy pamätnejšie neboly odkryté mnoho sa pojednávalo o tom, či sv. bratia preložili celé, úplné sv. písmo. Jedni zapierali medzi nimi Dobrovský a Kopitár a druhí tvrdili. Teraz ale, kde už máme preklady z vekov predošlých, rozlúštenie otázky tejto vôbec ta vychodí, že sv. Cyrill a Method úplne preložili sv. knihy.

Ačkoľvek nemáme rukopisy sv. našich Apoštolov a takto jedným razom dokázať nemôžeme, že celé sv. písmo preložili, máme aspoň nevyvratné svedectvá súvekých pápežov, listy k ním písané, legendy a najbližšie k ním stojacích hodnoverných spisovateľov, ktoré všetky neprementeľnou zbraňou za nás bojujú. Tak hovorí Diokleat v XI. storočí žijúci: Konštantín muž veľmi svätý, písmeny v reči slovanskej složiac, preložil Evangelium Krista a všetky božské knihy starého a nového zákona z gréky do slovänčiny. Rozumie sa samo sebou, že sa tu nie len protokanoničné, lež i deuterokanoničné písma vyrozumievať majú, ktoré ačkoľvek len neskorej do kanonu slávnostne prijaté, preca už od starodávna od Cirkve a sv. Otcov používané byly, jako to aj časté odvolávanie sa na ne dokazuje. Sv. bratia najprv predkladali len kusy zo sv. písma vo sviatky čítavané, lebo toto bolo potrebné, keď bohuslužbu, aby ľud slovanský ľahšie ku Kristu priviedli, slávil v reči národnej. A toto im dovolil aj sám pápež Ján VIII keď sa presvedčil o ich pravovernosti píšuc Svätoplukovi: Ani sa nič neprotiví alebo učeniu buď omše v jazyku slovenskom spievať, buď sv. evangelium lebo čítania sväté nového a starého zákona dobre preložené a vysvetlené čítať. Ba Adrian II. jako vypráva legenda talianska šiel im v ústreť a slávnostne ich prijímúc radoval sa veľmi nad prekladom slovenským písem sv., ktoré sv. bratia sebou čo záruku pravovernosti priniesli. Nadrečené evangelia a čiastky k bohoslužbe potrebné, jako niektorí hovoria už za svojich prác apoštolských v Bulharsku preložili sv. bratia a ich aj do Moravy priniesli. Tieto čiastky sv. Method, vráfac sa po smrti drabého brata do Moravy, už pre svoju potrebu už zas pre svojich žiakov z rodu slovenského kde tu vyložil jazykom slovenským. Ďalej však, keď sa Cirkve slovenská do kvetu brala a rozširovala, malo byť sv. písmo ešte prehliadnuté a doplnené, aby tak národ tento poklad neoceniteľný v úplnej celosti a добрote mal.

Toto sa i skutočne stalo prv než by bol Method pozvaníu cisára gréckeho Michala III. zadosť učinil, ustanoviac zo svojích žiakov dvoch

kňazov, ktorí veľmi chytré písali a preložil v krátkom čase všetky knihy sv. písma úplne vyjmúc Machabejské z greky do slovenčiny, a síce jako hovorí legenda za 6 mesiacov.

Pravda je, že sa autography až na naše časy neudržaly, avšak jako z udaných svedectví, medzi sebou sa úplne shodujúcich, vysvitá, daromné sú namietky, žeby sv. Method preklad úplný sv. písem nebol opatril; lebo potlačením slovenskej bohoslužby na Slovensku, mohly zahynúť i tie rukopisy, pred vynalezením tlače i tak nepočtetné.

Vynaučovanie náboženstva u Slovákov v reči materinskej veľmi vhodné bolo Rastislavovi, lebo to bolo príčinou, že sa ľud jeho odľahoval od inojazyčných kazateľov, ktorí krom kríža buď jarmo buď meč niesli, a ku svojim ľnul. Toto však malo sa ešte lepšie previesť zavedením liturgie slovanskej.

Bolo obyčajom, že národy na vieru kresťanskú privedené bohoslužbu v reči svojej konali. Sv. Method čo muž obozretný a na všetko pamätlivý, slubujúc si hojného výsledku zo svojho počínania, na slovenskej bohoslužbe pracoval. Vedel on dobre, že jestli má národ vždy verný byť samospasiteľnej viere, musí vzdialené byť všetko, čoby ho v tejže zvyklo. Takéto nebezpečenstvo boľi kňazi nemeckí so slávením liturgie v mluve latinskej, a preto aby Cirkev na Slovensku na budúce časy poistil, knihy liturgické preložil.

Že sv. Omša spievala sa nárečím ľudu, dokazujú nám listy pápežské sv. Methodovi a kniežatom slovenským doručené. Už Adrian II. pápež dovoľuje bratom — aby sa vyplnily slová žalmisty: Laudate Dominum omnes gentes, a inde Omnis lingua laudet Dominum — sv. Omšu v slovenčine vybavovať.

Neprajníci Methodovi ťažko nesúc odňatie pola, ktoré si Nemci osoboľali, obžalovali ho, že blúd rozširuje, prečo ho aj Ján VIII. v liste pred svoju apoštolskú stolicu predvoláva, kde spolu i to pripomína, že počul, jakoby sv. Method sv. Omšu v barbarskej t. j. slovenskej reči na území latinskej Cirkve spieval. A obžaloba neprajníkov Methodových tým pravdivejšia zdala sa byť, keď on, kňaz východnej Cirkve súc a slovensky bohoslužbu konajúc, ľahko vzbudil podozrenie, že blúd Photia práve vtedy vystupivšieho rozširuje. Keď sa ale pápež o jeho pravovernosti a potrebe slovanskej bohoslužby presvedčil, nie len že pochválil a dovolil počínanie Methodovo, lež i prikázal, aby sa v reči slovenskej sláva a skutky Krista Pána nášho rozhlasovaly. K vyhnutiu nedorozumenia a ďalšieho snepokojovania Methoda v apoštolskej práci, jako i

k užšiemu viazaniu Slovákov k Cirkvi západnej ustanoveno, aby sa evangelium i latinsky čítalo ano, jestliby si to Svatopluk žiadal, aby sa mu, sv. Omša latinsky slávila. Ale jako sa presvedčil Jan VIII o pravovernosti Methodovej, veď písma donesené ani čítať nevedel? — Na dvore pápežskom nachodili sa mužovia z rodu Dalmatov a Benátčanov, ktorým reč slovanská bola dobre známa; títo vyložiac pravovernosť Methodovu pohli Jána VIII k povoleniu, aby sa reč slovanská pri sv. úkonoch používala.

Sriadenou takto bohoslužbou slovanskou nemožno by bolo nepovedať, že sv. Apoštol aj iné knihy liturgické nepreložil. Veď už len keď z tade výjdeme, že sa to muselo pre dôslednosť stať, máme aspoň nepatrný dôkaz, že sv. dobrodinca Slovákov knihy dotyčné týmto v preklade zanechal; avšak máme i svedectvá zrejme pápežov, ktorí dovoľujú po uvedení sv. Omše obrády so sv. krstom v reči ľudu konať. Avšak nie len sv. krst lež i iné sviatosťi sa tuto vyrozumievať majú, ktoré Method po slovãnsky odbavoval, čo tým viac a istejšie tvrdiť môžeme že sa pri mnohých sviatosťách ešte posiaľ z čiastky užíva reč národnia. Veď i druhí vierozvesti ponechávali národnie zvyky a obyčaje, len aby ľud ľahšie Cirkvi Kristovej zýskali, prečo by nebol mohol Method z tejže príčiny o mnoho výdatnejší prosriedok totižto reč ponechať? Veď len tak mohol poznať ľud dobre vznešenosť obrádov, keď sa mu ony vo vlastnej mluve konaly! Okrem prísne bohoslužobných kníh, preložil z čiastky sv. Cyrill z čiastky sv. Method spolupracovaním najčelnejších učenníkov tiež i iné knihy, ktoré s bohoslužbou viac menej spojené byly; jako: žaltár, Paremejník (čítania zo starého zákona), Časoslov (breviár), Služebník (liturgiár, misál), Trebník (ritual), Oktoich Damaskina (cirkevný spevník) z réčtiny.

Ponevác ale pre Slovákov najmä pre slovenské kňazstvo nedostačoval len preklad bohoslužobných obrádných a modlitebných kníh preložili i písma sv. Otcov a iné poučné a užitočné spisy.

V starobylých legendách totižto pri udaní činnosti apoštolskej sv. Cyrilla a Methoda, skoro všade jest dodatok: „a mnohé iné knihy“, čím dľa mojej chatrnej mienky inšie sa vyrozumievať nemôže, leda svätootecké a iné spisy. Lebo keď sa hovorí, že celé sv. písmo a liturgické knihy preložili, rozumejú sa tu všetky knihy jednotlivé, a tak nebolo treba dodatku horespomänutého. Avšak toto je len podpoveď; lež máme aj iné dôkazy, z ktorých sa dá dokázať činosť literárna sv. bratov i na tomto poli. Vieme že sv. Method mal mnohých nepriateľov, ktorí

ho všemožne chceli zo stanoviska jeho vytisknúť, a preto keď sa im nepodarilo osočovanie, začali jemu protivnú mienku ohlašovať a aj nektorých získali. Učenia týchto kazateľov on pred svojím ľudom slovami Pána nášho Jezu Krista a sv. Otcov vyvrátil. Ponevác však k očakávaniu bolo, že i na budúce takéto veci diať sa budú, musel dať svojim učedelníkom, kňazom prameň, v ktorom sa pravé učenie nachodí; a za takýto prameň platilo v Cirkvi a ešte platí posiaľ sv. podanie t. j. tradícia, ktorá sa vo sv. Otcov nachodí: teda sv. Method im oddal knihy svätootecké. Že sa toto skutočne tak má, dokazuje to on sám, keď lúčac sa so svojimi učedelníkami hovoril, aby ľud upevnili v zachovávaní toho podania, ktoré sme od Apoštolov a po sv. Otcov obsiahli. Aby ale Slovania mali pravidlá cirkevnej kázne, vzory života kresťanského a zbraň proti blúdom vtedy panujúcim: pravdepodobno, že sv. Cyrill spísal legendu o nalezení tela sv. Klementa Rímskeho v Tavrii r. 861, pôvodne grécky, ktorá sa v starých rukopisoch nachádza. Pravdepodobno i to, že sv. Cyrill spísal tiež svoje hádky s Mahomedánmi a židmi v Kozaroch, ktoré potom preložil sv. Method na slovanský jazyk, rozdeliv ich na 8 rečí; z ktoréhožto spisu ešte v XII. stoloť pod menom „Kyrill slovenskyj“ medzi Slovanmi rozšíreného zachovaly sa v živote sv. Kyrilla od Klementa Velkého, biskupa bulharského, a v iných rukopisoch značné výňatky.

Pekne sa zelenala cirkevná a literárna rola, ktorú sv. Apoštolí naši, večnej pamäti hodní, neunavnou prácou obrábali, avšak po smrti ích prišli búre a mnohoročného ích namáhania prácu z čiastky zhubily! Taký začiatok, jaký vari žiaden národ v tak krátkom čase ukázať nemôže, môhol národ slovenský pozdvihnúť na výšku nedostihnutelnú, avšak prišiel mráz neprajných časov a zaľal literatúre slovenskej, práve sa rozvíjajúcej, smrtnú ranu, ktorá sa len teraz liečiť počína, a Bôh nebeský dá že sa vylieči! Svätých ale dobrodincov, ktorých Bôh už oslávil, oslavuje národ, ktorý z tmy pozdvihli a bude ích v pamäti synovskej mať, kým nepríjde Ten, ktorý semeno dobré na zem zasial, ovocie tohože žať ¹⁾.

Ján M. Ďateľ,

b. bystrický poslucháč bohoslovía na r. I.

1) Sr. Dejiny drevnych narodov na území terajšieho Uhorska. Fr. V. Sasinek. V Skalici, 1867. str. 230 atď. — Geschichte der Slawenapostel. Ginzler, Leitmeritz, 1857. — Život sv. Cyr. a Meth. Štulc. V Brne, 1857.

NA PIA IX.

Poď ty Slováku milý, rád bývaš, pravda, pobožný,
Prez more k Rímu na česť Otca nášeho putuj!
Uste duchom ta zaleť, jak zajst by si v skutku nemôhol;
Itala, viery je on, tiež sveta mesto prvé.
Už ho storáz chcel i škleb, storaká v rummy pohroma zrútiť,
Umrieť už Piovi kázalo peklo storáz:
Súd ale z trônu nebies tristrokrát odvetu hlása,
Stoj mi ty mesto sväté! Žij Pie!! Slávne velej!!!

Na svete ver širokom nenalezneme národa, krajny;
Múžne ktorých synovia Rímu by nešli pomôcť.
Od vlastných bol i priateľských, no i dietok opusten,
Ázia prišla ho tak, jak bludoverci borit:
Národy té cudzé odľúkala viera domácich,
Moc Boha na domových cudzinu pošla duriť.
Urcil dávno pomoc Pán Rímu v nebezpečí všetkej,
Od kedy námestník Ježiša má tu stolec.
Srdec tu viere, vedám, umeniu, aj hodnote ľudskej,
Cudzý, jak domový dial pre potomstvo chová.

Věnuj tam ideš Pie náš čerstvy v jedenástom apríli:

Královi všech století polstoletú dať obeť!

Uzvy osem krížov, bezo troch rokov, od sveta vezmúc,

Rovne celých z nich päť žertvami Krista svätils.

Veď si pri krste dedič Mastai Ferretti hrabenstva

Iskrenné meno, cit Jána, Marie prijal;

Aj s tiarou ťažkou vyvolil sebe v názve Pobožných

Žiaru, i vieru svätých, lásky a práva kolaj:

Tak, že tuhú Jánov čnosť, buď Mariínu pobožnosť,

Aj si neohrozenosť vzal, čo dedičstvo, Piov.

Bol bys i srdce tadať hotový blahu, pokroku ľudstva,

Každý čin vítaš, čo svetu slávy dodá.

Evropčan sám nežne tvojích snách úrodu hojnú,

Rázne ty všech dvíhaš kroz tela vládca tretých.

Amerikán, Japonec vďačný je i Zahary obrub

Áronom odvážnym, čo k nemu z Rímu letia.

Tys bludným učeniam vymeral tiež ohrady pravdy,

Sváry a klamstvo abys v zárode hnedky zničil.

Umne ty rozvíjaš nevymôžnú zástavu Krista.

Nám jako Matku danej poctu Marie zdobíš.

Súc toho námestným, čo je pán duše, pán i bohatstva:

Ejhľa i kráľa, i tiež biskupa príklad učíš.

Ctí fa Slovan vrece tiež sladkých nám Otca milostí;
Sužovaný z mnoha strán z viery teší sa v tebe.
Euxinským ku brehom horlíš od zálevu Balta,
Lomcovaný tu Poliak zná ťa, i Rusko bité.
Lásky tvojej znaky jich trýznen zpod Brajlova lúba.
Ádrin až po sinú, neb kde zrodil sa Cyrill.
Slávu pre Velhradskú jeho, aj si pamiatky Methoda
V chráme, hroboch, policách posberať útle, velel;
Usnesených na jejích ctiteľov lial poklady cirkve
Nie, — to nemôžno vyrieť všetko, čo dobre konáš,
Stálych k výške vedieš, ruku ušlým z cesty podávaš,
Ešte snemom položíš dielu mnohému veniec!

Daj ti teda Boh náš i zažiť, čos končiť umienil;
Žiara tvojích čností nás dlho ešte povod!
Istotný keď u brál, do hlbín, buď v úžiny tiahneš:
Istotní v lodi tvej v tíšine, búri sme my.
Ustaneš až tu plovaj, vtiahnuť ta do Jéžiša slávy,
Tiahniže nás za sebou: veď sme my večne tvojí!

PÁPEŽ,

OTEC SLOBODY.

J. J. Z.

dvojnásobnom lesku skvie sa dôstojnosť, pápežova na sv. Petrovom stoli. On stojí na čele duchovnej ríše čo najvyšší učiteľ, čo veľký kňaz a čo kráľ. Pritom však zaujíma on svoje čestné miesto i v rade svetských kniežať a kráľov, a táto hodnosť, toto neodvislé, samostatné postavenie umožnilo pápežom účinkovať na vývin spoločenských pomerov. Pápežovia boli vždy záštitou a ochranou poriadku v spoločenskom živote. Veľké sú zásluhy, ktoré si pápežovia o spoločenský život vo svete vydobyli: súc *podporovateľmi civilizácie a osvety*, — *hájitelmi osobnej slobody* — a *ochrancami poriadku i práva*.

1.) Keď rimanská država za času stehovania sa národov padla a barbarstvo posledniu stopu nekdajšej vzdelanosti zotrel hrozilo a k tomu do zmätku národov ešte žiaden poriadok zavedený nebol: tu vyvinula apoštolská stolica svoju požehnanú plnú a blahodarnú moc, a kresťanstvo zostalo svet vzdelavajúcim náboženstvom. Povážme len, žeby počas vzniku germanskej državy na bývalom rimanskom území nebolo bývalo središka jednoty, jaké v námestníkovi sv. Petra biskupi i ostatné kňazstvo ctíli, boloby sa celé cirkevné stavenie i so svojou ústrojnou nevyhnutne rozpadlo. Tenkrát britanské ostrovy, sredo-europské nemecko a škandinavský sever sotvy by byly kresťanstvo prijali. U tých však národov, ktoré kresťanstvo prijaly, boloby sa ono na tolké kusy rozpadlo, koľko vtedy jestvovalo hradných pánov, mest a obcí. Pozostatky pohanstva byly by sa vedľa týchto, medzi sebou nerovných zlomkoch, nie len udržaly ale aj s nimi tuhšie spojily. Toto rozdrobenie Cirkve zamedzila stolica sv. Petra, ktorá jakožto središko jednoty všetky jednotlivé údy pevne pospájala, a v pravej viere i kresťanskej mravnosti udržovala. Z tohoto središka cirkevnej jednoty vychádzalo i rozširovanie viery a s ňou i vzdelanosť a sošľachtovanie národov; a tak sa stali pápežovia *vychovávateľmi a vzdelávateľmi západných národov*. Keď tam, kde starý nemecký temer nepreniklými lesmi kráčaval, mestá a dediny sa vypínajú, osenia a révy kvitnú, to je výhradné ovocie kresťanstva, ku ktorému pápežovia jich predkov privedli. —

Feudalismus (manstvo) panoval za stredoveku v tolkej miere, že keďby zlomený alebo aspoň ulavnený nebol býval: by bol pritiahol rozpadnutie kresťanskej ústrojnosti, a to tým ľahšej, pretože i kňazi na štátnej sústave sa súčastnili, a nie len že od svetských záviseli ale i sami svetskými vladármi boli. Len Cirkev mohla Europu ochrániť od tohoto rozpadnutia a to na základe viery, ktorá ju oduševňovala; toto však ona len tak mohla urobiť, keď pod najvyššou hlavou, súc od svet-skej moci neodvislá proti kdejakým urážkam práva zakračovala. Zásluhy veľkých pápežov jedenásteho a dvanásteho stoloetia zostanú večne skvelými, pretože v čas potreby dosť smelého ducha mali k zakročeniu. To uznali i najslávnejší protestantskí dejopisci, ktorí opustiac od žehrania na pápeža a hierarchiu, jako to u nekatolikov obyčaj, živo a nepredpo-jate o tom súdja. Tak Luden¹⁾, vyličiv prv surovosť, divosť, nemravnosť a konečne nezákonnosť stredoveku nasledovne hovorí: „Pri tomto biednom stave vecí zakročila pápežská hierarchia a priniesla pomoc, od ktorej snád jedinej dalo sa nečo očakávať. Odtiahla totižto duchovenstvo od záhubných spojení so svetskými bojármi tým, že jich v jeden celok spojila a pod neodvislú hlavu privedla. Tým sa stál možným zápas medzi duchovnými a svetskými pánmi, zápas to slova s mečom a du-cha so silou. Moc svetských bojárov bola týmto činom obmedzená, osla-bená a zlomená, čím sa vydobývaly víťazstvá, ktorými úloha človečenstva ku svojmu splneniu podpomáhana bola. Práve v ten čas boli i arcibi-skupi, biskupi a opáti zakladateľmi, obhájcami a zvelateľmi mest a mestkého života. Oni budili v mestách ducha i usilovnosť, privádzali mravnými prosriedkami svetských bojárov k nasledovaniu svôjho príkladu, získali si mesta a vyučovali je dosiahnuť poriadnym spôsobom to, po čom ľudská duša túžiť neprestáva — *slobodu a právo*. To však čo si mesta vydobyly, muselo skôr neskôr i ostatným poddanosťou ujarmeným za podiel pripadnúť. Krem toho poskytovala cirkevná hierarchia potlačenej čiastke človečenstva príležitosť nadobudnúť si vo verejnom živote vážnosť a vliv. Ona otvorila duchu, čnosti a vedám bránu ku veľkosti, lesku a moci. Pozrime konečne na občanské, pospolitosti priaznivé zriadenia štá-tov, na ktoré krajiny europské ukazujú, i tu ná ukáže sa nám pápežstvo v nejednom ohlade čo prosredník a podporovateľ. Cirkev pospájala su-rové po Europe roztratené národy a predstavila jim kresťanstvo čo veľ-ký nerozlučný celok. Pápežovia oživili túto ideu a zaviedli obchod i

1) Allgemeine Geschichte, Jena 1821. Bd. II. 3282. ff.

priemysel z krajiny do krajiny z národa do národa, čoho následky boli v krátkom čase ohromné.

Znamenity protestantský dejopisec Ján Müller hovorí: „Rimanská država zahynula tak jako predpotopný svet, nečistá jeho massa stala sa nehodnou božej ochrany; ale Boh nechcel vrhnúť celý svet smutnému osudu v obeť, ktorý ho očakával, preto napred rozosial úrodné semeno. Bo ináč boli by ho mohli v onej velikej pohrome (katastrophe) barbári rozšliapnúť. A tisícročné tmy mohly zastreť svetlá života. Avšak týchto tisíc rokov bolo predeca potrebných, bo príroda skoku nezná (in natura non datur saltus). Barbári, naši otcovia museli byť napred vychovávaní Boh im teda dal pestúna! *a to bol pápež . . . Čo by bolo z nás bez pápeža?* — Na čo vyšli Turci, ktorí až po dnes v barbárskej tme úpejú, ponevác ani neprijali náboženstvo v Carihrade panujúce, ani sa jich sultáni (cisárovia) nástupcovi sv. Chrysostoma nepodrobili. Herder zas hovorí: „Jestliže rozšírenie kresťanstva už samo v sebe je zásluhou vtedy si hlava Cirkve v Ríme najväčšie zásluhy vydobila. Anglicko a temer celé Nemecko, rovne jako i severné kráľovstvá: Polsko i Uhorsko, staly sa kroz jej vyslanstvá a jej pričinením kresťanskými državmi. Ba že Europa od Hunnov, Saracenov, Tatárov, Mongolov a Turkov snád na vždy pohltená nebola, je tiež len dielom Cirkve.“

Mnoho takýchto vyznaní mohli by sme uviesť od chýrnych a ostrovtipného ducha protestantských spisovateľov na dôkaz tomu, že žiadon svedomitý pozorovateľ vývinu, ktorým europské ľudstvo od pádu rímskej državy prešlo, nemôže zaznať blahodarný a blahonosný vplyv rímskej stolice. Čím viacej požaduje sa teda od katolíka, aby si vážil tú mocnosť, ktorá je o mnoho stoloť staršia, nežli i najstaršie državy a mocnosti europské; ktorú ani politické pohromy ani zbúra zavedených a upadlých mužov neboly v stave rozkývať!

A keď sa novými podnikami morských plavcov svet rozširovať začal, poslali hned pápežovia zmužilých vierozvestov do novovynájdenných krajín, ktorí by divochom milostný dar kresťanskej viery a s ňou i mravy a vzdelanie priniesli. A tak až podnes posielajú rímskí pápežovia vierozvestov k divochom do ďalekej Ameriky, do páľčivých pustatin afrických, do zanedbanej Asie, a na ostrovy australské, aby divý ľud zo surového a barbárskeho stavu privádzali ku kresťanskej viere a mravom. Tým sa pápežovia stávajú *vychovávateľmi a vzdelávateľmi surových národov*. Bo s kresťanstvom priniesli oni:

2.) *Národom osobniu slobodu*. Ľudia, ktorých duševný zrak pred-

sudkami je zakalený, že ani za úzke medze každodenného života vykročí nevládku, chcú často pápežov vyhlasovať za nepriateľov slobody: ale kto so zdravým zrakom vstúpi do prosried hlučného života národov a prezre dejepis človečenstva okom pozorným, tomu nemôžno neuznať pápežov za *ochrancov a obhajcov pravej slobody*.

Prvý krok ku slobode stal sa bez otázky *srušením otroctva*. Ktože však viedol tento dlhý a ťažký boj za vyslobodenie človečenstva z toho diabolského jarma s neunavenou horlivosťou? Nikto iný, lež pápežovia, ktorí celou silou bojovali proti otroctvu a snázili sa všemožne vykoreniť ho celkom. Lež aby sme činnosť pápežov na tomto poli náležite ocenili vedeli, znázorníme si aspoň povšečne tehďajší stav pohanstva.

Otroctvo, považované vo svojom zárodku, je výsledkom prvopočiatčného hriechu a vplyvom vládobažnosti, lakomstva a ukrutnosti pochádzajúcich z neho. Pôvodne otroctvo spočívalo zjavne na náhlade, všetkým starovekým národom, okrem židov, spoločnom, ktorý bol i od najslávnejších philosophov jako: Aristotela a Pláta zastávaný: že totižto otrok je od prírody sám v sebe podlejšou bytnosťou a následkom tejto svojej nevznešenej podlejšej prírody určený ku službe iným. Preto bolo otroctvo voždy a všade v občinách (republikách) i mocnárstvách až do založenia kresťanstva považované za nevyhnutelnú a doplňujúcu čiastku štátu i štátneho života národov, ani nenapadlo žiadnemu zákonodarcovi alebo philosophovi hľadeť ho vyzdvihnúť alebo vyhlásiť za nepravé. Počet ľudí slobodných bol za starého veku o mnoho menší, nežli počet otrokov. V Athenach bolo otrokov 40,000, mešťanov 20,000. V Ríme, kde v čas upádania občiny bolo obyvateľov na million dvestokrát tisíc duší, nachádzalo sa dľa Cicerovho svedoctva, sotvy dve tisíc statkárov, čo poukazuje zrejme na nesmierny počet otroctva. Jeden rímsky šľachtic vládol často viac tisícami takýchto nešťastníkov, posháňaných do Rímu z kresťanských národov. A jakýže bol osud týchto biednikov? Často boli rybám, ktoré Rimanom, v jedlách výberčivým, slúžily za lahodky, hádzaní za pokrm, a chceli taký rímsky boháč zksušiť, je-li mu meč dosť ostrý, rozkázal chladnokrevne piatim alebo siestim otrokom sa predpostaviť pred neho, a stínal jim hlavy rad radom, čo keď mu išlo od ruky po vôli, bol mu taký meč milším nežli mnohí takí nešťastníci. Pri skvostných hodách museli otroci bojovať vospolok na život i na smrť a starej čnosti prázdni, zkazení a bezcitní Rimania kochali sa na svíjaní týchto nešťastných duší, skonávajúcich jim pod očima.

Raz bolo v jednom dome 400 otrokov zabitô, aby sa učinila za-
dosť tomu barbarsko-neludskému zákonu, ktorý nakladal, že kedy rim-
ský mešťan vo vlastnom dome bol zavraždený, všetci otroci žijúci pod
jednou strechou s ním usmrtení byť musia ¹⁾. Rovne tak sa búri každý
útlejší cit nad zachádzaním s otrokyňami, obyčajnými u rímskych paní,
z ktorých nektorá držala si jích i 200 ku svojim prístrojom (toiletám).
Do poly nahé stály také otrokyne pred svojou prísnuou veliteľkou, kto-
rá ostrým železným nástrojom ozbrojená, bodala jím ramena i prsia pre
najmenšie previnenie. Tak sa stalo, že paláce rímskych velikášov rovna-
ly sa často jatkám, súc kade noha kročila nevinnou krvou ztropené.
Sám Hadrian, cisár ináč vlúdny, vykľal oko svojmu otrokovi s písadlom.
A takýto nešťastný otrok môhol veru hovoriť o šťastí, keď mu len roz-
kázano bolo naduť líca, aby jeho pán na mäksie uderiť môhol ²⁾.

Tento ohavný pomer, dľa ktorého býval človek nie čo samostatná by-
tnosť, ale čo puhá vec považovaný a tak i upotrebovaný; dľa ktorého
človek, obdarený nesmrteľnou dušou na obraz boží, bol jako trhová vec
kupovaný a predávaný — pomer tento stál v ostrej protive s učením
božského Spasiteľa, ktorý nám predstavuje všetkých ľudí čo deti jedno-
ho otca a tak čo vzájomných bratov. Preto mluví sv. Pavel: „V Kri-
stu neni žiadneho rozdielu medzi rékom a židom, medzi otrokom a slo-
bodným ³⁾. Každý slobodný muž prijímúc kresťanstvo musel veriaceho
otroka považovať za svojho rovného brata v Kristu. ⁴⁾ Pápežovi, náme-
stníkovi Kristovmu a otcovi pokolenia ľudského ležalo na srdci pred-
všetkým, aby tento potupný pomer zrušený a človekovi pravá dôstojnosť
obrazu božieho prinavrátená bola. Toto plnili pápežovia s tou najväčšou
ochotnosťou a bedlivosťou. Niet stola, kde by pápežovia na vymanení
človečenstva z otroctva neboli pracovali. Keď kresťanstvo prvýma pable-
skami nebeského svetla svet ožiarilo, bolo otroctvo v rímskej države v
plnom kvete; a preto, dokým ono bolo zákonom dovolené, museli sa na
tom uspokojiť, že sa kresťanom prikazovalo so svojimi otrokmi ľudsky
zachádzať a kde možno, prepúšťať ich na slobodu.

Pápež Callist I, ktorý súc predtým otrokom sám a z vlastnej sku-
senosti ich biedu znajúc hľadel toto potupné služobníctvo zrušiť. On

1) Tacit Annal. XIV. 43.

2) Böttinger, Sabina oder die Römerin am Putztische.

3) Ku Koloss. III, 11 a ku Galat. III, 28.

4) Philem. vš. 16.

manželstvá medzi dcérami slobodných a mužmi otrokmi, dľa svetských zákonov nedovolené, vyhlásil bez všetkého ohľadu na rímske štátne zákony za dovolené a platné. ¹⁾

Ale keď i cisárovia kresťanstvo prijali, upotrebili pápežovia všetok vplyv k tomu, aby púta otrockého rabstva zlomili. Tu prosbou a slzami uchádzali sa o poľahčenie otrockého jarma, tam sa chytali broziab a cirkevných pokút, tu zase odopierali majiteľom otrokov cirkevné milosti a požehnanie a tých, čo s otrokmi kupčili, vytvárali kliatbou z Cirkve. Od pohanského staroveku až po najnovší čas neopominuli žiadny prosriedok, ktorým ufali putá otrocké roztrhať. *Gregor I.* udeľoval i v otroctve zrodeným sviatosť stavu kňazského a tak rozrazil násilne predsudok, ktorý až po jeho časy túto biednu triedu človečenstva tak ukrutne ubíjal. *Ján IV.* poslal všetky peniaze, ktoré sossbierať vládal do Dalmacie, aby kresťanov lapených a do otroctva uvrhnutých vykúpil. *Alexander III.* vyhlásil, že všetci kresťania musia byť z nevoľníctva oslobodení. Sám bohaprázdný Voltaire hovorí: ²⁾ „Jediný tento zákon musí jeho (Alexandrovu) pamiatku u všetkých národov drahou urobiť.“ *Innocenc III.* založil zvláštny rád, ktorého úlohou bolo vykupovať kresťanských otrokov, a ktorý i v krátkom čase triať tisíce otrokov k slobode priviedol.

U všetkých kresťanských národov, usadených na rumoch starého sveta bolo otroctvo a kupectvo s otrokmi už počas XV. storočia úplne zrušené. Ale toto víťazstvo netrvalo dlho, bo s vynalezením novej čiastky sveta Ameriky uviedla ho ziskuchtivosť nektorých kresťanov znovu. V novonálezenej Amerike totižto boli síce z počiatku k prácam v nových osadách slabí domorodci upotrebení, ale ponač ku stálym a ťažkým týmto prácam nezdáli sa byť spôsobilými, prišli jednotliví osadníci a špekulanti na tú myšlienku preplaviť k tomu černochoz z Afriky. Španielci boli prví, čo otroctvo v Amerike z novu zaviedli, avšak už i predtým upotrebovali portugalčania na svojich majetkoch v Guinei, v západnej

1) *Callist* bol za cisára Comoda u kresťanského dvorného úradníka Carpophora otrokom. Po rozličných neprajných osudoch bol k otrockým prácam do sardinských baní odsúdený. Keď neskôr kresťanská Marcia vyhnaným kresťanom slobodu vydobila, navrátil sa Callist už jako slobodný. Pod pápežom *Zephirinom* bol medzi rímske kňazstvo prijatý, kde si tak veľký vplyv nadobudnul, že po smrti Zephirinovej za rímskeho biskupa vyvolený bol. (Vid. Aippolytus a Callistus od Döllingera. Regensb. 1855)

2) Maistre vom Papst, übersetzt v. Lieber II sv. str. 28.

Afrike otrokov severo afrických. Kupčenie otrocké prevzali z počiatku Janovčania, lež o nedlho nestydil sa temer žiaden štát prevádzať toto diabelské remeslo a brať podiel na tomto o pomoc volajúcom zisku. Proti týmto ukrutenstvám pozdvihli zase pápežovia svoje hlasy: *Pavel III.* (1567) *Urban VIII.* (1639) *Benedikt XIV.* (1741) horlili o závod za zrušenie otroctva, ustavične povzbudzujú kniežatá svetské, aby proti neľudskému tomuto kupectvu zakročili a lode, s otrokmi naložené na mori prenasledovali. Vzдор čomu predca v tej tak oslavenej krajine slobody — v spojených slobodných štátoch severnej Ameriky — udržalo sa otroctvo [až po našu dobu, tak že tam ešte za našich časov počítavalo sa vyše dvoch milionov a štyristokrátisíc otrokov. Panovali tam až do nedávna tie najsurovejšie predsudky a najukrutnejšie zachádzania s otrokmi, čo všetko nachádzalo u slobodomyselného zákonodarstva vreľú podporu. V nektorých týchto štátoch bolo práve zákonom zapovedené černochoch vyučovať, aby nikdy k úplnému užívaniu rozumu neprišli. Ba otrocké tieto pomery nachádzaly ešte i svojich obrancov.¹⁾ Príklad svojich predkov nasledujúce *Gregor XVI.* vyslovil sa opätovne proti obchodu s otrokmi i vo svojom apoštolskom liste (3 Decembra 1839), v ktorom všetkých kresťanov napomína a zakliňa, nikoho neotročif, žiadny obchod s otrokmi neviesť a takých kupcov na žiadny spôsob nenapomáhať. Žiaden kňaz nesmel napozatým toto kupectvo čo dovolené oblašovať, ba ani len zastávať. —

O udržanie pravej slobody starali sa pápežovia zvláštne i tým, že sa s celou silou protivili nákazlivým diabolským týmto blúdom. Sloboda nemá nebezpečnejšieho protivníka na pýchu a drzosť. Z náboženských blúdov povstalo najviac nepokojov a búr, a z týchto rodilo sa vždy uhnetenie a despotismus. Túto pravdu vidíme — Bohu žiaľ — v dejopise od časov *Waldových*, *Wiclefových* a *Hussových* až po *Luthera*, *Calvina*, *Knova* a *Münzera* a od týchto po *Voltair* a *Ronge*-ho a novočasných pohanov zaznačenú perom opravdive krvavým. Keď sa teda pápežovia z jednej strany týmto zkázonosným blúdom vždy protivili a rozvlnenému toku divej drzosti pevné hrádze klášť sa snažili: pracovali z

1) *Mac Duffin*, veliteľ jedného z otrockých štátov, snažil sa dokázať, žeby zrušenie otroctva bolo vlastne len nešťastím pre černochoch, a že je otroctvo od Boha dovolené. Pri tom je on hlavným vôdcom tých mnoho tisíc osadníkov, čo otrokov držia. Ale jeho sophické dielo bolo viacnásobne vyvrátené, menovite v „Nemeckých národných listoch“ od Dr. Floriana Riess-a. 1850. C. 61, kde je i stav otrokov dotkľive vyličený.

druhej strany na udržaní pravej slobody národov. — Oni však udržali pravú slobodu národov i tým, že:

3) *obhajovali poriadok a právo v ľudskej spoločnosti.* Spoločenský život není možný bez poriadku, poriadok bez nadvážnosti (auctoritas). Jestli ľudia medzi sebou a vedľa seba spoločensky žiť chcú, musí jích duša i srdce preniknuté byť vierou v dôstojnosť Boha, a viera táto musí v sebe zatvárať i úctu ku duchovnej a svetskej vrchnosti, čo námestníci vlády božej. Kde tejto na mravnom základe zpočívajúcej zásady niet, alebo kde sa behom času ztratila, tam je možná len krutovláda a bezzákonitosť, nikdy však spoločenský poriadok, bez tejto zásady vedú vrchnosti s poddanstvom neprestajný boj; — ľudza sa rozvlní k odboju proti bezcitnému predstavenstvu a tam zase hodí železné rameno predstaveného nevolné púta vzdorujúcemu poddanému na krky, a prospech spoločenského poriadku nie je v stave pozdvihnúť ani ukrutníctvo predstavenstva, ani bezzákonitosť poddanstva. On nemôže byť ináč docielený nežli nadvážnosťou, vystavenou na základe náboženskom ¹⁾.

Najväčšia však podpora i rozširovateľ tejto zásady je zase — *pápež*. On je ten, čo národom i kniežatom to krásne ale v našich časoch — Bohu žiaľ — neveľa vážené spoločenské dogma kresťanstva hlása: „Každá duša vrchnostám buď poddaná; bo nieto vrchnosti krem od Boha; a ktoré vrchnosti sú, od Boha zriadené sú. A preto kto sa protiví vrchnosti, protiví sa nariadeniu božiemu, ktorému kto sa protiví, odsúdenie si priťahuje.“ ²⁾ Tak zneje spoločenský zákonník kresťanstva. Toto učenie ohlasovali pápežovia zo stolaťia na stolaťie. Už prvý pápež, sv. Peter, písal kresťanom v Ponte, Galacii, Cappadocii, Asii a Bithynii bydliačim takto: „Boha sa bojte, kráľa v poctivosti majte, v všetkých cfíte, bratrstvo milujte. Poslušní buďte pre Boha, buďte kráľovi, jako najvyššiemu, buďte jeho miestodržiteľom, ktorí sú poslaní, aby zlô trestali a dobrô odmeňovali. Lebo tak je vôľa božia.“ ³⁾ Podobne píše najnovší v rade pápežov, *Pius IX.*, vo svojom obežníku na všetkých biskupov katolíckeho kresťanstva ⁴⁾, opakujúc to, čo prvý pápež veriačim prikazoval.

1) Theopista, doplňujúci spis ku Philothee roč. VI. čís. 23. str. 90

2) Ku Rimanom XIII, 1—2.

3) I sr. Petra II. 17. XVII, 13—15

4) Obežník Jeho Svätosti pápeža *Pia IX.* na všetkých patriarchov, primašov, arcibiskupov a biskupov katolíckeho kresťanstva daný v Ríme 9 Nov. 1846.

Toto dogma spoločenského poriadku nie len že ustavične nakladali zachovávať, ale ono už i v samom pápežstve nachádza svoj výraz a uskutočnenie. V neúštrbnosti trojnásobnej koruny, spočívajúcej na hlave pápežovej, leží zároveň rukojemstvo neporušiteľnosti korún, ktoré hlavy zemských kniežat ozdobujú. Bo jako je pápež bezprostredný náhradník vlády božej v duchovnom ohľade, tak sú kniežatá od Boha ustanovené vo svetských veciach. Preto aj starí cisárovia a králi vždycky žiadali od pápežov byť pomazanými a korunovanými, aby tým väčšiu dôstojnosť a svätosť berle svojej získali. I v najnovšom čase želal si Napoleon I., dosadnúť na trón francúzsky, pomazaným byť hlavou Cirkve za kráľa, aby svoju hodnosť svätosťou náboženstva v očiach ľudu zveľadil, a mocnárov, pochodiacich zo starých kniežackých rodín, so svojím novým trónom pomeril. Pápež *Pius VII* podvolil sa tejto žiadosti tým radnej, pretože pri Napoleonovi úfať mohol, že jeho kroky ku zvelebeniu Boha a blahu veriacich duší mnoho prospejú. Preto sa i vydal na cestu v neskorej už jaseň r. 1804. Všade bol od ľudu s uprimnou radosťou a s hlbokou úctou prijatý. Ale opravdivý cit nábožný nevládol Napoleonovým srdcom a všetko malo len kýsi nástin veľkého divadla, ktoré len oči zaslepovalo. Korunu si Napoleon sám postavil na hlavu, (2 dec. 1804.) Tak sa snázili kráľovia i kniežatá od námestníka Kristovho získať ochranu svojej dôstojnosti. Táto duchovná, velebou náboženstva posvätená a na moci viery zpočívajúca vláda pápežova to bola, ktorá kniežatské práva proti vasalom a poddaným hájila. Len jedon príklad uveďme z dejopisu rakúsko-uhorského. Keď rakúšania od Fridrika IV. vydanie mladého Ladislava požadovali a tento jích požiadavkám zadosť učiniť nechcel, obrátili sa nespokojné ríšske stavy do Ríma, prosiac sv. Otea, aby ten hľadel zaujať sa Ladislava a priviesť cisára k lepšiemu. Načo pápež vyslancom odpovedal, že je zbytočným prosiť ho, aby sa zaujal Ladislava, ktorému bol praznivcom vždycky i ostane, jako to už jeho otcovia zaslúžili, nadobudnúť si toľkých zásluh o Cirkev. Ale Ladislav neni ešte k panovaniu schopným, potrebuje tútora (poručníka), a ktožeby sa k tomu lepšej hodil, nežli cisár Fridrich? Rakušania, zprotiviac sa tútorovi zehybeli, preto jích i napomína, byť mu poslušnými. Nebude-li Fridrich, čo tútor alebo čo panovník povinnosti svoje plniť, tenkrát ho napomenie, učiní všetko čo apoštolská stolica za slušné uzná. Na to vystúpil jedon z vyslancov a poznamenal, že vlastne celá táto záležitosť ani neprislúcha pred súd pápežov, jedná sa tu vraj o svetské práva a svetskú spravodlivosť, načo by malo Rakúsko vo veci tejto pápeža po-

slúchať. Nech sa on stará o duchovné veci; svetské nech ponechá svet-ským kniežatom. Pápež takou rečou urazený odpovie karhave: „Smele mlúviš, ale nie múdre. Či ti dačo známo o kľúčovej moci sv. Petra? Jeho moci kloní sa všetko a len táto záležitosť nie? Keď medzi kráľom uhorským, ktorý žiadnej vyššej moci nad seba nezná a cisárom, ktorého moc v kresťanstve predca je najprvšou, vypukne dajaká rozopra, ktože má byť medzi nimi sudcom, ktože jiný, jestli nie pápež? Nevrav, aby meč medzi nimi rozhodol, bo slepé šťastie války vyvýšiť nad výrok sv. stolice môže len nerozum. Sám sebe protimluviš; bo pred týms' povedal, že je mojou povinnosťou, napomenúť cisára aby uhrom a rakušanom zadosť učinil: a teraz to tajíš udávajúc, že táto záležitosť nepri-slúcha pred môj súd. Prikazujem rakúšanom alebo plniť moje rozkazy, alebo prestanú byť údmi spoločnosti kresťanskej.“ Rakúšania nechceli sa poddať výroku pápežovmu, preto i vyriekol cirkevnú kľatbu na nich. — Takýmto spôsobom boli pápežovia nie len udržiavateľmi dôstojnosti spočívajúcej na mravnom základe, ale týmto stali sa i *udržiavateľmi spoločenského poriadku*, vymáhajúc vážnosť svojmu apoštolskému učeniu, že každá moc pochádza od Boha. —

Avšak nie len poddaným prikazovali pápežovia poslušnosť oproti mocnárom, lež neopominuli zakročit vždy i proti bezzákonnitej svevole kniežat a hájiť *právo poddaných pred násilnosťami ukrutných vladárov*. Povážime-li neobmedzenú svevolu väčších i menších panovníkov, surovosť a bezprávnosť stredoveku, zmocní sa nás hrozné tušenie toho, čo by sa bolo stalo z Europy, keďby veľkí pápežovia zdobivší za onného tvrdého času stolicu sv. Petrovu neboli proti týmto násilníkom šlapajúcim každé právo nohama s nezlomnou odhodlanosťou zakročili? —

Ján Müller hovorí: Jármo síce mohol naložiť cisar, ale duša bola zasvätená kresťanstvu. Zbrojná moc utláča národy, zákony i city, ona môže len hubiť a dusiť, ale pozdvihnúť, i oduševniť — nemôže. Nemecko zajalo západné európske krajiny v putá na oko blahodarné, ale jeden staručký kňaz (Gregor VII), starý, nemocný, zajatý a prenasledovaný pápež, bez oceli, a zlata, bez krajiny, len duchom veľiký a mocný, stal sa pánom nad srdcami a túžbami všetkých západných národov, svojho ducha preniesol na všetkých a potom riekol ku kráľom: „Potialto a nie ďalej!“ . . Tak položil základ Gregor slobode štátov. Tisíce Indu, ktorí nemali krem slova žiadnej moci, pozdvihnul z prachu, a zlahčil im jarmo, ktoré frankovia na nemecké krajiny boli uhodili. Neodolateľná je to moc, čo na napnutej zbrannej sile spočíva, a on ju zlomil. Bo jesto

jedna moc, ktorá spočíva na sile duševnej a táto bola jeho zbraňou“ — O Innoncentovi IV. hovorí Müller nasledovne: „Ťažko chorý, vedený bol pápež do Lyónu, vo veľkých búrkach na mori i na suchej zemi, vo veľkej núdzi a biede, zapríčinenej mu podvodmi nepriateľskými, v zime a prez ľadové Alpy. Nad všetky tieto neresti pozdvihol ho jeho veľký duch. Preto i padnul storočný trón slávnych Hohenstaufov, najstrašnejších medzi cisármi, celá jeho nezvratná sila a panovnícke umenie, podľablo upíchlíkovi — Innocentovi. Uhorsko, Česko, Poľsko, Dansko, Francúzsko, Burgundsko a Itália, cítily predtým ťažkú ruku nemeckých cisárov. V Európe boli mocní, v Nemecku len sami veľkí, kniežatá jim boli poddaní, národy boli jim otrokmi. Ale od teraz bolo Nemecko slobodnejším a Európa bezpečnou *Gregor, Alexander, Innocent* vystavili hrádzu proti povodni, ktorá hrozila svetu zkázou. Dávnoveké ruky jich otcov zakladaly tu hierarchiju a vedľa nej slobodu všetkých štátov Od týchto čias bol proti hnevu mocnárov utočišťom *oltár*.

Čo zástupcovia boží súdili pápežovia nad všetkými svetskými záležitosťami. Veľká takmer neprirodzená sila bola potrebná, aby sa ostré mysle umierniť a divá vzdorovitosť pokoriť alebo zlomiť mohla. Šťastie pre svet, že sa našiel niekto, čo týmto divým výbuchom surovosti a násillia prietrže staval. S úctyplnou poslušnosťou podrobovalo sa všetko výrokom pápežským. Petrov meč! bol heslom nekonečnej moci za onoho času. Jak často museli ním pápežovia broziť, jak často ho upotrebiť, aby zakročili proti svevolnému trhaniu manželského sväzku, chránili utiskovaných poddaných, hájili utlačené práva alebo proti nespravodlivému násilliu hlas povzdvihli! —

Mocný kráľ Richard Levosrdec, ktorý na východe divy údatnosti konal, bol pri návrate do otčiny od rakúskeho vojvodu Leopolda chytený a cisarovi Henrikovi VI. vydaný. Bolo to násillie proti právu, bo anglický kráľ čo križák stál pod ochranou cirkvňou. Keď teda na vzdor mnohým prosbám zo strany Anglika Richard predca nebol prepustený z väzenia, písala jeho matka, ovdovelá kraľovná anglická Eleonora, na pápeža *Coelestina III*: „Ešte panuje a vladári apoštolské knieža na apoštolskej stolici a jeho súdeovská prísnosť veľí uprostred národov. Vytaste proti zlosynom Petrov meč: k tomu Vás on postavil nad kráľov a národy. Kríž Kristov má prednosť pred cisarským orlom, Petrov meč, Konštantinov meč a apoštolská stolica pred cisarskou mocou.“ Pápež Coelestín vyzval vojvodu Leopolda rakúskeho a cisara Henrika VI., aby vrátili peniaze, čo jich na výkupu uväzneného kráľa

dostali. Po trojnásobnom márnom napomínaní vyriekol pápež v slávnostnom shromáždení kliatbu na vojvodu, áno i na tých, čo proti kráľovi Richardovi a jeho ľuďom násilne ruku povzdvihli. Vzдорovite opovrhol vojvoda kliatbou, ale ešte toho roku (1194) zašiel ho smutný osud. V Hradci pri konišníckej (ritierskej) hre spadol na laďe vojvodov kôň tak nešťastne, že si vojvoda pravú nohu viacnásobne zlomil. Nevýslovnými bolesťami zmorený, žiadal, aby mu nohu odrezali. Ale nikto sa nenašiel, kto by sa bol k tomu odhodlal. Tu rozkázal svojemu komorníkovi, odňať mu ju sekerou, čo tento až na tretiu ranu vykonal. Vzдорovanie vojvody bolo tým zlomené. Blížiac sa k smrti nič mu tak veľmi na srdci neležalo, nežli obdržať oslobodenie od cirkevnej kliatby. Prozatým udelil mu toto oslobodenie prítomný práve farár hartbergský pod tou výminkou, že pápežským požiadavkám zadosť učiní. Privolaný arcibiskup solnohradský opetoval absolúciu pod tou výminkou, aby poslal ešte nevrátené výkupné peniaze vydané boly, a za tie, ktoré sa už stvorily aby stalo sa zadosťučinenie, jaké pápež ustanoví. Skutočne sa musel Fridrich, najstarší jeho syn, spolu s dvanástima veľmožmi zaručiť, že tieto podmienky iste vyplnené budú. Na to Leopold v hrozných boläsfach vypustil ducha.

Či nebolo teda dobre a blahodárne, že mohol pápež takého zúrivca jakým bol cisár Henrik VI. mečom sv. Petra prihnúť pod zákon boží? Krutosťou chcel tento tyran svoju vládu na Sicílii a v Neapoli upevniť. Hružypnými vraždami chcel on každú odpornú silu oslabiť. Jordana rozkázal tento ukrutník pre krivé len povesťou rozšírené obviňovanie, že by po korune túžil, posadiť na ohnivý trón dajúc mu ovenčiť hlavu ohnivou korunou a aby jeho muky ešte posmechom svetšil, museli mu lapaji privolávať: Tu si máš korunu, po ktorej si bažil, teš sa jej! Nik ti ju nezávidí! Druhému dal kožu ztiahnuť za žíva, a mnohí šľachticovia zomreli trapnou smrťou na tlejúcom ohni, nektorí boli topúzami prepíchnutí, jiný na rozličný spôsob mučení. Či nebolo teda dobre, že sa našiel muž — pápež — ktorý proti takémuto ukrutníkovi ráznou prísnosťou zakročiť mohol? Pápež *Coelestin III.* vyriekol nad týmto netvorom v ľudskej podobe cirkevnú kliatbu.

Či nebolo dobre, že sa v drsnom sredoveku nachádzal pápež, ktorý i kráľom privolávať môhol: Ty si vrahom Tvôjho pána a privlastnil si si državu zločinom — jako to povedal *Bonifac VIII.* cisárovi Albrechtovi I, ktorý bol súčasťnený na vražde cisára Adolfa a tým sa vyšvihol na nemecký trón.

Bonifác VIII poslal karhavý list na ríšskeho volenca nasledujúceho obsahu: Rímskemu pápežovi náleží zahnať svojim zrakom všetko zlé a zvláštne to, o ktorom celý svet zná. Jestli by takýto hrozný čin ostal nepotrešaným, našiel by napokon ešte nasledovateľov; proliatie krve volá o pomstvu.“ Vyvoláva teda Albrehta, aby sa buď osobne buď kroz vyslanca ustanovil do Ríma na zodpoveď, bo v protivnom páde oslobodí všetko poddanstvo od prísahy vernosti, a vydá rozkaz, aby ho neposlúchli v ničom, ba i duchovné a svetské pokuty uvalí naňho i na jeho privržencov.

Albrecht bol touto hrozbou ohromený. Pokorným a skrúšeným srdcom prosil o odpuštenie a Bonifác uznal kajúceho syna za kráľa, ponevác sa sluší, tak hovorí pápež v svojom Albrechtovi poslanom liste, aby námestník toho, ktorý je sám milosrdenstvo večné s otcovskou láskavosťou prijal tých, čo sa k nemu nábožným citom a oddanosťou blíža. Chce teda na Albrechtovu pokoru a oddanosť milostive zhliadnuť a milosrdenstvu svojmu nad prísnosťou dať zvíťaziť. Napomína však Albrehta, aby bol ku svojim poddaným láskavým vladárom a aby svoj vysoký úrad zastával k ochrane ľudí nábožných.

Stalo sa síce, že suroví a bojovní sredovekí mužovia nepočúvali vždy na hlas napomínajúceho Otca; často jich zachvátila divá prudkosť ku vzdorovitému odporu a často sa dali ovládať hnevom a kypeli vztekem i zúrivosťou. Obyčajne však z pamatajúc sa, začali svoju prudkosť ľutovať a svätý Otec, stál čo víťaz, kajúcich prijal znovu za synov a udelil im požehnanie.

Činí sa sredovekým pápežom výčitka, že hranice svojej moci veľmi prekračovali a bažili po svetskej váde. Nič nedosvedčuje vetšiu neznámosť o nutnom vývine sredovekých dejin, jako táto výčitka proti pápežom. Oni netúžili nikdy po svetskej vláde čo takej, ale keď svetská vláda počala sa celou silou protivíť uskutočneniu velikej úlohy pápežovej, aby totižto jednotu a neodvislosť cirkevniú ustálil a upevnil, z toho povstal boj, v ktorom pápežovia domáhali sa priviesť svetské kniežatá k uznaniu tejto slobody i neodvyslosti cirkevnej. Tá vysoko vážna doba, ktorá sa počína s rúznym vystupením pápeža *Gregora VII.* a s úplným pádom cisárskeho rodu Hohenstaufov sa končí, menúva sa obyčajne dobou boju medzi mocou pápežskou a cisárskou mocou, jakoby sa vlastne len o to bolo jednalo, čija moc je väčšia: nemeckých cisárov a či rímskych pápežov. Ale táto veľká doba bola radnej dobou boju duševnej sily mravnej, posvätenej náboženstvom proti hmotnej (physickej) moci sveta. Podnet k boju zadala moc svetská trhajúc voždy viac ten

svätý sväzok, ktorá ona počas cisárskeho korunovania Karola Veľkého s mocou duchovnou uzavrela, snažiac sa od dávna podrobiť si Cirkev za služku a oltár znížiť za podnožie trônu. Bol to boj hlavne za oslobodenie Cirkve zpod svetskej moci, ktorá ju ťažkým ramaňom utláčala pokladajúc seba samú za najvyššiu; bol to boj za samostatnosť Cirkve, aby náboženstvo svoj cieľ ku posväteniu a vzdelaniu človečenstva dosiahnuť mohlo, a aby moc kresťanskej viery nad svetom usnadnená byť mohla.

Tento boj zapríčinili cisárovia nie pápežovia. Gregor VII. nechcel proti Henrikovi IV. bojovať ale si ho získať. Lež tento sotvy že sa cítil byť dosti silným, išiel ihneď sosadiť Gregora z hodnosti a vyvoliť protipápeža, ktorýby bol odvislý od neho. Henrik V. zajal Paschala a predpísal mu zákony i podmienky, ktoré on vyplniť nemôhol, jestli sa len nechcel zrieknuť neodvislosti cirkevnej. Fridrika I. nebolo by nič hatilo obnoviť dávnu svornosť, ktorá panovala medzi *Lvom III.* a cisárom Karolom Veľkým: lež on volil vystúpiť v Itálii čo výbojca a toto nebezpečenstvo, ktorým by sa boli pápežovia stali na spôsob patriarchov carihradských len biskupmi cisárskeho domu — prinútilo jich k boju proti Fridrikovi I, ktorý proti *Alexandrovi III.* udržoval protipápežov závislých od neho. Jeho syn Henrik VI. jednal tak, jakoby pápeža ani nebolo na svete. Otto VI. ukazoval sa pokorným proti Innocentovi III, avšak len zakiaľ Filipp Švábsky žil. Ale jakmile bol v Ríme korunovaný cisárom, pozdvihol zaraz i boj proti pápežovi. Fridrik II, súc zvlášťne od pápeža ochraňovaný zaviazal sa prísahou k vernosti oproti rimskej stolici: a preda známo jak úskočne obelhal a omámil tento vierolomník dobrého *Honorie III.* v otázke o križácku válku, na ktorej sa súčasťniť viac raz sice zaslúbil, ale slovo nedodržel, ačkoľvek nie len čo ochranca Cirkve, ale i čo Jeruzalemský kráľ k tomu vyzvaný a prísahou bol zaviazaný prispieť ku pomoci kresťanom syrským.

Preto museli odhodlaní pápežovia *Gregor IX.* a *Inocent IV.* podstúpiť náramný boj proti nemu, bo práve teraz hrozilo pápežom väčšie, nežli kedy indy nebezpečenstvo, upadnúť vo svojej hodnosti tak, jako boli upadli patriarchovia carihradskí. Ani sa nedokončil boj tento prv, kým Hohenstaufovia nepadli. Keďby bol Fridrik II. nasledoval politiku múdru a veľkodušnú, a kráľal ruka v ruke s Cirkvou: bola by nie len mravnosť a osveta onoho času mnoho získala, ale by ani neboly o málo rokov neskoršej nastaly mu časy náreku, biedy o nešťastia.

Len nejasné a nepriateľským duchom zanesené hlavy novejšieho ča-

su mlúva o svetskej vláde pápežovej v takom smysle, jako sa o svet-ských vladároch užíva. Ale takej svetskej vlády u pápežov nikdy ne-bolo. Jich vláda bola vládou duchovnou i za toho času, ktorý sa čo naj-vyšší stupeň ich moci vyznačuje. Pápežovia boli v onej dobe, kde ne-mierne baženie po samovláde opanovalo veľkých i malých moenárov práve preto najvyššími ochrancami práva, ponevác plnosť duchovnej i cirkevnej moci v nich sústrednená a vôbec uznaná bola, ktorá súc už povahou svo-jou v ceste každému nepravu, ochrannu a blahodárne účinkuje. I najpy-šnejší panovníci uznali s ochotnosťou výlučnú prednosť nástupcov sv. Petra, a táto duchovná moc umožnila pápežom onoho času vystúpiť proti cisárom i kráľom s takou prísnosťou, jako to aj učinili.

Alebo chce kto snád robiť pápežom výčitky, že sa zapletli do zá-ležitostí politických? Nech medzitým pováži, že veď ich tehďajšou úlo-hou bolo, západné štáty, do základu rozkývané, zachrániť od úpadu; a jakoby to boli vládali vykonať, keďby sa neboli so štátnymi záležitosťami zaoberali?

Málo je tých prípadov, že by sa pápežovia pre číre svetské ciele o politické veci boli starali. Oni vystupovali len aby medzi bojujúcimi kniežatmi zaviedli pokoj; len aby proti nepravosťam, ktorými sa na trô-noch svätosť manželstva rušila, zakročili; len aby kniežatá napomáhali poskytovať pomoc zemi svätej; len aby utlačené práva hájili; len aby sebe proti vzdorným a spolu silnejším nepriateľom zaopatřili podporu, a dodajúc štátnym smlúvam svoje odobrenie väčšiu jim vážnosť ujistili. Ale ponevác k tomu tolké a do života kniežat i štátov tak hlboko za-sahujúce vyjednávania byly potrebné; preto má skutočne dejopis pápe-žov i ostrý politický nástin. Ale tieto záležitosti netvorily ani jediná ani hlavnú činnosť pápežov. Vzťahovala sa ona radnej na opatrovanie jednoty a čistoty náboženstva a na riadenie Cirkve. Všetko iné slú-žilo len k tomu, aby táto cirkevná činnosť slobodnou, nehatenou a vše-strannou bola.

Namietalo sa ďalej, že pápežovia zneužívali moc vyobcovania, že boli svetármi, a že sa medzi nimi i nehodní nachádzali.

Čo sa cirkevnej kliatby a záповede týče, byly ony duchovnou zbraňou nie len pápežovou ale i biskupskou a rovne tak i u jiných du-chovných predstavených. Účinok tejto zbrane zpočívval na viere, a ne-možno tajif, žeby nebola bývala od duchovenstva tu i tam zneužívaná. Ale práve pápežovia boli tí, čo takéto nadužívanie prekaziť sa snažili, a prenáhlené i prlíš rozsiahle vyobcovania a bohoslužebné záповede vy-

zdvihli. O pápežoch dal by sa sotva jeden pád uviesť, kde by neboli bývali kroz cirkevné príčiny k tomu prinútení. Jakúže zbraň boli by mohli upotrebiť *Gregor VII*, *Alexander III*, *Gregor IX*, a *Inocent IV*, zastávajúc právo Cirkve proti silným cisárom, veliacim nad veľkými vojskami a chcejúcim uponížiť Cirkev za slúžku, jestli nie moc vytvoríť i samých cisárov a s nimi i privržencov zo spolku veriacich a z milostí kresťanstva, a tam kde ani *toto* nepomáhalo zakázať po celých krajinách bohoslužby.

Čo sa konečne tej výčitky týče, že i nehodní pápežovia na stolici sv. Petra panovali, z toho ešte nenasleduje nič proti samému pápežstvu, — práve tak málo jako nenasleduje nič proti kráľovstvu, že i takí ukrutníci nosili koruny na blave, čo krv ľudskú prúdami prelievali. Ale obyčaj je, počet nehodných pápežov ďaleko nad pravdivosť vyzdvihovať, kladúc do toho radu často i takých, ktorí v príliš ťažkom položení o zachovanie nie len seba ale i dedictva sv. Petra proti mocným a bezbožným nepriateľom, prinútení boli bojovať, a tak i zo svojej strany ku svetským politickým i válečným prosriedkom brať útočište. Napokon (zvlášte nekatolíci) pripisujú škvrnu nehodnosti i tým pápežom, ktorí sa videli byť prinútenými zakročíť rázne proti bludárom a pri takýchto ostrých úsudkoch nepomyslia, že to pápežovia učiniť museli, jestli nechceli nechať rozduchovať oheň, ktorý by bol mohol zmariť všetko povolanie Cirkve.

Vláda pápežská je od Boha založená, ale sa prenáša na ľudí podrobených všeobecnému osudu človečenstva; nesmieme sa teda diviť: *siquid illis humanitus acciderit*, jestli že sa v tolkom počte pápežov najde, ktorého život jeho dôstojnosti nezodpovedá. Medzitým takéto okamženia boli krátke: loď, ktorá vlny rozráža, neháva po sebe len malé stopy. Pápežovia, ktorým sa výčitky z ohľadu na mravnosť robievajú, nikdy sa neprehrešili proti viere; nikdy neučili blúd, ba práve strážili nad čistotou učenia — a žiaden trón na svete nie je v stave preukázať tolko múdrosti, umenia a čnosti, *eo stolica sv. Petrova*. J. Z.

Galileo Galilei

a nenarušená nepochybnosť sv. rím. stolice.

(Listy na p. Karola M...)

Z archívu

„cirk. lit. školy slovenskej na semen. ostrihomskom“

doteraz ešte neuvverejnené.

I.

V O *** dňa 22-ho apríla 1866.

Ctený Pane !

Ivo pamätujem sa na onú ctenú spoločnosť z minulého leta v S . . . pri ktorej mal som česť poznať horlivú zaujatosť Vašu za čistú pravdu, zvlášte vtedy, keď otázka Galilei-ho stala sa hlavným predmetom rozhovoru u celej spoločnosti. Okolnosť tá že mnohí zpomedzi spoluprítomných pánov, — buď mútnymi dejepisnými žriedlami zavedení, buď tým, že pravá vedomosť veci kolko toľko vyšumela jim z pamäti — dovolili si niekoľko práve nevhodných vtipkov proti rímskej sv. stolici; zvlášte ale povinnosť držať svoj slub, ktorým som sa mravne zaviazal žiadosti Vašej zadosťučiniť: dala mi podnet v nasledujúcich svojich listoch spomocou hodnoverných žriedel dľa možnosti vlastných svojich síl, Vašnosti v krátkom rámci predstaviť podstatu onej veci, ktorú už mnohí vehlasní učenci rozličným spôsobom v pravom svetle svetu predstavili.

Hodlajúc v budúcich svojich listoch skrovnej žiadosti Vašej službu svoju ochotne vykonať, pousilujem sa spolu i dúkladnejšej odpovedať na mnohé bezzákladné namietky známych učených pánov, nežli som to v tak kraľučkom časi a v užšom kruhu vtedy vykonať vládal.

Jestli dľa slôv slávneho Fenélonu skúmať dejepis znamená: „skúmať prozreteľnosť“ a keď pravda má byť „slncom intelligencie:“ tehdy o dejepisnej pravde smiešno je povedať „quod capita tot sententiae“ jako to pán Č . . . udal. Keď ďalej dejepis obľadom na svoj predmet t. j. čo súzvučné sjednotenie rúzných výjavov, ktoré udaly sa behom stoliet, považovať treba sťa dielo všemohúceho Boha, ktorý večné svoje zámery buď tým uskutočňuje, že nečo koná alebo konať dopúšťa, buď opet tým, že tu dobre činí tam zase trestá, poneváč každému slobodnú vôľu ponecháva: tedy objectivne opravdivá udalosť jedine len jedna byť môže.

Avšak stará je to už morálka, že „pravda oči kole“ a preto neni sa čo diviť nad tým, že mnohí pred pravdou svoje oči zamružujú alebo

aspoň jej blesk zatmeniť tým sa usilujú, že špinia pravé zrkadlo pravdy, prekrucujú dejepis, tento zrkadelný odlesk Iudskej slávy a poroby, čnosti a hriechov, okrás a škvrn rozličných dôb, národov a stavov, namáhajú sa k oblube svojím chuťkam odhaliť v ňom činy a skutky, ktorých pojem zrodil sa najsamprv v jejich obrazotvornosti; a kde myslia že jim ide na mlyn, urobiť z komára slona. Oni zabúdajú na Pliniové slová, že v lúbežnom súzvuku plynie dejepis jedine vtedy, jestli ho kto živou vierou započnú, v ňom i ďalej podobným spôsobom pokračuje; jestli neni zaslepený ani prehnanou láskou k svojej vlasti ale ani vlastnou skromnosťou. A v skutku, mnohí opití šialenosťou k vlastným svojím pokleskom a šialení prehnanou nenávisťou brojá a vyzievajú svet proti všetkému čo katolíckeho. Pýtate sa asnaď na príčinu? Na krátko odpovedám slovami istého vehlasného španielskeho učenca, „alebo sháňajú sa po vlastnom osohu, alebo usilujú sa svoje chyby ďalej rozširovať“¹⁾. Títo páni, v takomto počínaní myslia nachodiť kameň múdrosti, toto držia za pokročilosť časoduchu, rádi sa volajú osvietencami nášeho veku, čo tým chcú dokázať, že tak riekajúce za cieľ si vystavili zo všetkých strán loďku Kristovu napádať, a dobré meno jej Bohom daného riditeľa bezzákladne a s istou umeleckou bezočivosťou przniť. Medzitým toto všetko sú len do povetria púšťané strely, bo vhodne poznamenáva istý učenec nášeho veku, keď hovorí: „Šialených ľudí nenávisť, pekelného nepriateľa úklady, kacierskych náčelníkov podvody, najmenejších panovníkov proti cirkve namierené strely vyvrátilo a zničilo Všemohúceho Boba neviditeľné rameno a vo vlastnom hluku zahynula pamiatka jejich.“

Avšak škoda času mrhať pri podobných z čiastky ešte nedozretých z čiastky ale už i vypršaných vtipkov splašených myslí, bo pravdu má slavný gróf de Maistre keď hovorí že „jedine prázdna pýcha brojí proti sv. stolici,“ ona avšak dla národného príslovia vždy úpadu predchádza. Preto radšej prikročím bližej k veci. Aby sme ale beh poťažných vecí vždy pred očima mať mohli nezaškodí myslím, keď dnes nahliadneme i do života oného muža, o ktorom sa tu vlastne jednať bude.

Jako známo, Galilei syn Vicenzov narodil sa v Píze dňa 18-ho febr. 1564. Velehlasný tento hvezdoslovec za mladu študoval lubomudretvo a lekárstvo a objavil veľmi skoro mnohé velavýznamné zvláštnosti. Z polybov lampy v sídelnom chráme pizánskom, utvoril zákony o

1) Melchior Canus: De Locis Theolog. Lib. IX. c. V.

hybadle, objavil zákony o páde a mnohé iné, a už vo veľkom chýre stal, keď miesto učbára z počtovedy v Píze zaujal. V Píze z čiastky svojou vinou pre obrazenie Jána Medici, z čiastky ale pre nápady svojich nepriateľov Aristotelistov opustiť musel cathedru. Odobral sa teda do benátskej republiky a obdržal cathedru v Padove. V meste Benátkach zostavil dalekovid, ktorého pomocou objavil družice Jovišové a škvrny na slnečnom kruhu. Tieto a podobné objavenia mali ho k tomu, za dobrú uznať sústavu koperníkovú do teraz nie koperníkovou lež Osiandrovú vinou ešte vždy len čo podmienku (hypothesis) považovanú, dľa ktorej slnko stojí a zem sa otáča. I stalo sa že, za nedlhý čas, keď už od medičejského Cosma III-ho povolaný nazpät do Píze, tu na cathedre slávne účinkoval, po mnohých skúškach, ktoré so svojím priateľom Salviatim činil, z výšej uvedenej príčiny spísal spisok „o škvrnách slnečných.“ V spisi tomto zastával sústavu koperníkovú a mienil ho i vydať. Preto r. 1611 odobral sa do Ríma, kde jak od pápeža tak i od ostatných cirkevných hodnostárov vďačne prijatý, predložil svoj spis tak zvanej Akademiji dei Lincei, ktorej pričinením spisok r. 1613 bol i tiskom vydaný. Táto okolnosť povzbudila slávneho hvezdoslovca na toľko, že teraz všemožne sa usiloval náhlady svoje rozšíriť. Lež týmto len vedeckých nepriateľov svojích Aristotelistov tým viacej proti sebe samému pobúril. Pre ktorú príčinu písal P. Castellimu list, v ktorom verejne bránil koperníkovú sústavu, usilujúc sa ju do súzvuku priviesť s poľahnými biblickými miestami (Josue X, 13.) i zo stanoviska bohosloveckého. Dominikan Cabacini ale narobil hluku o tomto liste, že totižto i so spisom prv menovaným (o slnečných škvrnách) obsahuje blúdy jak ľubomudré tak i bohoslovecké. K tomu dopomohli ešte i jeho nepriatelia a očernili ho pred súdom officii sacri v Ríme. Vec oddala sa zvlášťne ustanovenému výboru qualificatorum, ktorí vec čo blúd odsúdili a on v prítýtku kardinála Bellarmina 1616 pred zápisníkom a dvoma svedkama zaslúbil, *s určitostí* nič o tejto veci neučíť. Po tejto udalosti ubehlo 15 rokov v úplnej tichosti, po ktorých Galilei poštegľaný premenou osôb pri dvore rímskom, myslel, že teraz prišiel pre neho čas previesť učenie svoje. Preto vydal: Dialogo sopra i dui sistemi del mondo Tolemaico e Coperniano; Firenze 1632. (Rozmluva o oboch sústavách sveta ptolomejskej a koperníkovej). Táto rozmluva, v ktorej vystupujú dve osoby, jedna zaujatá za sústavu doterajšiu ptolomejovú, druhá ale za novejšiu koperníkovú s vífazstvom, zavdala príčinu opetného vyšetřovania teraz skrze rímské officium sacrum, ktoré tým vzalo svoj

konec, že Galilei s prísahou musel zavrhnúť svoje verejné učenie. Jadro teda čelej záležitosti činia oba súdobné výroky: prvší z roku 1616 a poslednejší z r. 1633. O oboch tehdy v budúcných svojích listoch pojednávať budem čiastočne, aby som dokázal že „infallibilita rímskej stolice nikoliv neodzvoni (jako to p. Č . . . uštipavo poznamenal) vtedy, keď inquisícia Galilei-ho mienku po mnohých vraj mučeniach slávneho muža zatratila.“ Dokážem teda najprv poťažne na súdobný výrok z r. 1616 a) že *súd ten ľahko mohol ba musel krivo súdiť*, b) že *jeho výrok jako i pozdejší z r. 1633 nijako nestojí v spojení s nepochybnosťou sv. stolice čili pápežovou, a spolu podvrátim závažnejšie nepriateľské lživé námietky*. Prv však než Vášnosti čo najskorej v tejto záležitosti písať budem, prosím Vás mať len trpelivosť a potom nestranné ponímať holú dejepisnú pravdu

Váš oddaný B.

II.

V O * * * dňa 29-ho apríla 1866

Poslednie slovo mojého predošlého listu odznievalo s „nestrannosťou.“ Túto zásadu, ktorú sám náš Spasiteľ prvý vyslovil¹⁾ v skutku tak vštepiť si nám treba do srdca, aby nás potom svedomie neuštiplo, keď vypovieme to velebné „cuique suum“. Preto ku obrane sv. stolici nie veľmi poslúžili tí etení spisovateli, ktorí z príliš svätej horlivosti, práve nepotrebné zbrane sa chopili, pripisujúc totižto Galilei-mu väčšie viny, nežli v skutku pravda. Nám však toho netreba, bo krem dostatočného svedoctva tehďajších okolností, stojá po našej strane i mnohé nepodvrátne žriedla čistej dejepisnej pravdy, ktoré nám celú túto záležitosť v jej opravdivom svetle predstavujú. Sú to, poťažne na prvé skúmanie záležitosti Galileiho, úradné zprávy Guiccinardiniho vtedy toškanského vyslanca pri rímskom dvore; zvlášte ale taktiež úradné listy Franka Nikolini roku 1633 podobne kniežatsko-toškanského poslanca v Ríme, najlepšieho to priateľa Galileiho, ktoré i s inými súdobnými písmami²⁾ vydal učený p. Venturi. Jestli teda s pomocou týchto zajiste spoľahlivých listín nekto celú udalosť chladnokrevne sprevádza, neomýľne *presvedčiť sa musí, že veru jak z jednej strany, nehrála hlavniu úlohu, jak sa mnohým o tom sníva, asnaď zatracovať žľznivá baživosť kacierských súdcov*,

1) Mat. XXII, 21.

2) Vid' Galileo Galiei u. d. röm. Verurtheilung v. Dr. Christian H. Cosen. Frankfurt a. M. 1865.

alebo jako p. dr. Wolff myslí osobná nenávisť „neukrotiteľných galileiových nepriateľov Jezovítov“¹⁾; tak z druhej strany „nežúrila tu žiadna v odpor sa stavajúca reformatorská zlosť a hnevivá zpupnosť“ samého veľhlasného hviezdoslovca.

Krátky tento úvod nestojí síce v užšom spojení s dnešným mojím pojednávaním, avšak vyhnúť som mu nemohol hneď v prvom alebo v druhom svojom liste zo zásady práve hore uvedenej. Chceme-li teda verní ostať svojej rozlohe, treba mi dúkazmi potvrdiť svoj hneď prvý výrok, že totižto: *súd z roku 1616 ľahko mohol ba musel krivo súdiť*; keď pozdvihnúc sa nad terajší stav vecí dôkladne uvážime okoličností *oného veku z tehďajšieho stanoviska*.

Jak máte pri rukách načasúci náučný slovník nazrite doňho a pod písmenou C. medzi ostatnými stojí i meno Cusa Mikuláš, o ktorom až len redaktor oného slovníka nezaznáva všetko čo jeho moderným protikatolíckym chůfkam sa nevidí, zaiste dočítate sa, že muž tento skoro celým stoeťím pred Koperníkom to isté prednášal z *rimskej cathedre* — ale uznajme len čo podmienku — čo neskôr Kopernik a po ňom Galilei s určitosťou tvrdil. Veď sám Libri, ktorý predať všetky možné klebety o Galilei ovi proti cirkvi posbieral aby sa tak nepriateľom katolicizmu milo zavďačil uznáva, že veď „už kardinálovi Cusovi dovolené bolo otáčanie zeme zastávať, jako i Koperníkovi teóriu tohoto otáčania uverejniť v jednom diele, ktoré bolo pápežovi venované.“ Medzitým len bojazlivosťou koperníkového priateľa Osiandra, ktorý obstarával tlač diela („O pohyboch nebeských telies“) už na smrteľnej posteli ležiaceho nábožného Koperníka stalo sa, že po smrti tohoto slavného učenca považovala sa celá táto jeho sústava len za podmienku, a krem Galileiho nikto neopovážil sa ju s určitosťou zastávať. To tým menej, čím mohutnejšej napádali ju priatelia sústavy Ptolomeovej v ten čas ešte za nepotvratnú držanej; týmto podali svoju pravicu i ľubomudrei pridržajúci sa merave systému Aristotelového, ktorý v tú dobu vŕvodil.

Ponevác práve tento odstavec je trochu prirodziahly a ktomu i dost suchý, preto stručnosti držať sa budem, abyech Váš s rozvetveným na všetky strany pojednávaním nenúdil. Čo však nevyhnutelno je treba, tomu ani nám nesloboda vyhnúť, a preto opeť s úctou zvem Vašu vytrvalú trpelivosť, než prez tieto trudoviny zas na nejakú stanicu k od-dychu dorazíme.

1) Dr. O. L. B. Wolff *Conservations Lexicon*, Leipzig. 2. B. str. 158.

Povedal som, že Aristotelisti boli tí najväčší nepriatelia sústavy koperníkovej, nasledovne i Galilei-ho κατ' ἐξοχήν. Oni v ten čas vývodili, na jích strane bolo víťazstvo; my však niesme jím veľmi povďační najviac asnáď naši otcovia, ktorých ináč učili jako nás, a zaiste jak Ptolomej tak i starý Aristoteles keďby ešte žil, (ktorý pravda vo svojom veku ľubomudréke svoje systema nad iné tým povýšil a zaslúženejším učil, že mu dal vedecký ráz a úplnú sústavnosť), osvojil by si náhľady skumatelov prírody nášeho veku. On avšak nerozdeľoval svoje ľubomudréke systema tak, jako my teraz, lež utvoril v ňom dva hlavné oddiele, totiž: πρώτη φιλοσοφία, θεολογική; a δεύτερα φιλοσοφία t. j. prírodoveda. Do prvej nás teraz nič, nechajme ju odpočívať; avšak do druhej nám treba nazreť, bo naši aristotelejskí ľubomudrci z 16-ho stoloetia nasledovali svojého patriarchu z ohľadu φιλοσοφίας δευτέρας (φυσικής), v ktorej on asi nasledovne rozumoval: Jednostajné premeny niesu nič iného nežli pohybovanie. Medzi rozličnými druhmi pohybovania najvýznamnejšie je pohybovanie v kruhu: preto úplný vzor kruhu majúce nebe pohybuje sa v kruhu. Ponevác teda v ustavičnom kruhu sa pohybuje, bez toho žeby miesto zamenilo: stred všetkého tohoto stojí nepohybné. Z toho nasleduje, že nepohybujúca sa zem je stredom sveta. ¹⁾

Tu máte hlavné zásady starovekého Aristotela v jeho φιλοσοφίᾳ δευτέρᾳ. Z tohoto stalo sa, že jako vidno, zvlášte proti tehďajším prírodovedeckým zásadám bolo namierené učenie Galilei-ho o koperníkovej sústave. Tak i úsudok oných kvalifikátorov odsúdil mienku Galilei-ho z toho istého stanoviska, na ktorom pevne stáli všetci učenci tehďajšieho veku. A toto jích konanie zaiste každý musí uznať za prirodzené a dôsledné, kto len nechce celú vec z prevráteného stanoviska posudzovať. Dôvodov je nadostač, ja ale len niektoré uvediem. Vtedy ešte nepoznali tú okolnosť, že vzdušné povetrie (atmosphära) podriadené je zákonom bremena a že ono práve tak, jako na zemeguľu prísno priliehajúce more pohybuje sa zároveň s pohybami našej zeme. Vtedy celý svetový priestor predstavovali si učenci naplnený povetím až ku samým končínám hviezd. Jak náhle teda stala sa reč o pohybovaní zeme — zavedení súc označeným ponímaním — nevedeli si vec ináč predstaviť, jako že toto pohybovanie stať sa môže jedine v povetrí, ktoré samo v sebe ticho spočíva, asi tak jako keď pláva ryba morskými vlnami, alebo jako keď vy-

1) Purgstaller József: „A bölcészet elemei IV köt: a bölcészet története.“ Pesten 1847. str. 52 a nn.

strelená guľa povetrím vízdí. Z tohoto stanoviska pravda odpovedali nepriatelja novej sústavy so starým Ptolomejom: Keďby pravda bola že sa zem pohybuje, tedy nutno by bolo pozorovať na zemi ustavičnú nepochopiteľnú silnú búru v povetrí. Bo vraj, keď vystrelíme malú guľku už i tá reže sa povetrím, pozorovať dá za sebou vízdot, tehdy nasledovne i toto nepochopiteľno rýchle polybovanie ohromnej zemegule, bezprestajne zapričiňovať-by muselo nad mieru ohromný hluk a hrmot. Pre túto neprestajnú búru — rozumovali ďalej — človek nemohol-by stáť na nohách, ani strom v zemi a ani stavanie na svojích základoch udržať by sa nemohlo. Všetko vraj museloby sa poprekacovať; ba tak hrozná búra v povetrí bola-by musela už dávno zo zemskej guľe, plochu utvoríť. Ponevác ale zrejmó je, že úkaze tieto sa nestávajú, tak je to vraj len najskveľší a najnepodvratnejší dôkaz o absolútne pokojnom spočívaní zeme v povetrí; a ten každodenný úkaz, že po dni nasleduje noc a po nej opeť deň, môže vraj jedine odtuď pochádzať, že skutočne a na vidom oči pohybuje sa slnce i s nebeskými telesami okolo zeme. Ďalej predniesli proti polybovaníu a otáčaniu sa zeme o svoju osu i to, že do povetria kolmo vyhodený predmet na to isté miesto padne, čoby sa vraj stať nemohlo, keďby sa zem polybovala. No ešte len jedno, a to je, že ešte i polovnícku skusenosť vedeli upotrebiť proti koperníkovej sústave; lebo keby táto bola pravdivou vtedy musela-by vraj každá strela svoj cíel pvyhbiť. Strela namierená ku severu alebo k juhu, padnúť by musela od cíelu na západ bo vraj cíel, do ktorého sa striela, za ten čas, než strela na svoje miesto doletela, polyboval sa so zemou na západ. — Z tohoto vidno, že nové ponímanie koperníkovej nasledovne i galilei-ové trebars v najlepšom súzvuku stálo s úkazami na nebi, predca protivíť sa zdálo každodennej skusenosti na zemi. ¹⁾

Už z tohoto dá sa celá vec dosť dôkladne posúdiť, čo Vám uctive ponechávam, a istý som o dobrom výsledku, ktorý zaiste znieť bude: že dľa práve uvedených okolností za prirodzený považovať musí každý nepredpojatý sudca výrok oných kvalifikátorov, ktorí Galileiho učenie čo absurdum et falsum in philosophia (t. j. *εν τή φιλοσοφία θεντέρα* čili v prírodovede) odsúdil. A to tým viacej, keď povážime, že Galilei nebol v stave všetky jich hlavné namietky dokonále podvrátiť, lebo až len jeho žiak Toricelli objavil tú skutočnosť, že bremä vzduchu (*atmosphæræ*) na našu zem v skutku účinkuje, s ňou naraz sa otáča a spolu i dosta-

1) Srov. Vosen, Galileo Galilei str. 10.

točne vysvetlil jakým spôsobom sa to deje, na čom vlastne stroskotaly sa všetky zdánlivé nesúzvučnosti novej sústavy, ktorú nám teraz už hneď v nižších školách spomínali. Trebars niektorí ešte i z našich otcov vysmievali sa nám vlastne ale naším zaslúžilým učiteľom, pretože vraj sa to oni tak neučili jako my, ale ináč, jako nás o tom vraj vlastní zrak presvedčuje. Táto vidomosť, s ktorou usilovali sa nás zavrútiť naši dobrí otcovia a ku ktorej pridružil sa ešte i spôsob obyčajnej mluvy („slnce vychádza, slnce už zašlo“) a myšlenia: nútila i sudcov z r. 1616-ho odsúdiť Galileim zastávanú, sústavu, *jestli len nechceli jednať proti svojému najpevnejšiemu presvedčeniu*. Keby si neкто myslel, že sú toto už asnáď všetky celkom vyčerpané príčiny, ten sa hneď presvedčí, že sa trochu prenáhlil v svojom úsudku, bo bolo ešte viac k tomu opravdu závažných príčin. Tu treba i to vedieť, že v tomto čase okrem uskočilého mnícha Giordana Bruna, ktorého zlé mravy a nákazlivé blúdy vyhnaly i z vürtembergskej university i z Frankobrodu, až konečne čo kacier spálený bol; a krem protestantského Keplera, ktorého, pre jeho z onej novej hvezdosloveckej sústavy čerpané náhlady, prenasledovali sami protestantskí pastori, obviňujúc ho z kacierstva ¹⁾: nikto nezastával slavným Galileim hájenú koperníkovú sústavu. Povážme však veci i z náboženského stanoviska a presvedčíme sa, že veru sotva kto má čo závideť oným bohosloveckým qualifcatorom ich tehďajšie polozenie. Poťažné biblické miesta (v kn. Job a Josua) nerobily jím tak veľké nesnádze — bo zaiste vedeli, že sv. písmo nikoliv nechce nás učiť prírodovedu alebo hvezdoslovie — ale iné významné okolnosti držaly jich v dosť úzkych rozpakoch. Vedť Galilei dal sa vykládať i bibliju, z ktorej myslel dokázať, že jeho hvezdoslovecké učenie na nej bazíruje, ba čo viacej „Galilei žiadal aby pápež a officium sacrum vyslovili, že sústava koperníková základ svôj má v bibliji“ ²⁾. Zajiste predca priveľmi smelá to požiadavka! Tejto smelej požiadavke, jestli i všetky iné dúklady opomineme, protivila sa vtedy i tá nie málo závažná okolnosť, že všeobecné kresfanské ponímanie o našom pomere k Bohu, ktorý uskutočnil sa vtelením Nekonečného, mlčky privyklo k tomu — jako to Vosen ³⁾

1) Dr. Wolff: Convers. Lexic. II. str. 377.

2) Úradná zpráva vyslanca toškanského Guicciardinia, ktorú medzi inými protestant Mallet du Pan uvádza. Viď, Secondo Franco: Populäre Antworten“ sv. 1. str. 291.

3) Na uvd. m. str. 14.

vhodne poznamenáva — považovať zem za hlavné miesto v celom vesmíre. Ťažko bolo sa spriatelíť s tou myšlienkou, aby sme totižto zem túto, ktorú Boh s tak veľkým vyznačením počtil, považovali byť zníženou až na tak maličkú čiastku celého vesmíru, jakú nám ju sústava koperníková objavuje, predstavujúc ju čo jednotlivú blúdicu z pomedzi možstva nebeských telies. A trebars i v skutku šírka a zdĺžka povrchnosti bludíc žiadny význam nemá na vieru v smilovavé zblíženie sa Boha ku nám tým, že sa stal človekom; predca i na tejto púde ujať sa mohlo mnohé pochybovanie u slabých. Starostlivosť a obavy bohoslovecké musely už vtedy predvídať neskorej vzniknutejšie pochybnosti vo viere oslablých myslí, ktoré zaobierajú sa s tou otázkou: Jako mohla sa stať zem hodnou toľkého zblíženia ku nám, táto malá blúdica, ktorá je natoľko nevýznamná v celom vesmíre? Jako mohla sa zdať byť hodnou tak veľkého a zvláštneho účastenstva božieho, jako ho kresťanstvo medzi nami a Vykupiteľom naším neprestajne poníma? Menovaní rímski bohoslodi zaiste tušiť museli, že na tento prípad koperníková sústava v slabých myšliach zatriasť by mohla so základmi celého kresťanstva.

Zrejme je, že vtedy múdra pastierska opatrnosť, nútila našich horlivých ochrancov viery obávať sa toho, pred čím my, ktorých nás s učením o koperníkovej sústave vchovali, teraz strachu mať nemusíme. Bo čo sa týka nevýznamnosti, malichernosti a chatrnosti našej zeme, ktoré túto predstavujú čo nehodnou vykúpenia, treba poznamenať, že sa jej toto podriadené polozenie len dľa ľudského porovnania dostáva a že pred Bohom, ktorý je Nekonečný, podobné stupňovanie v oboru konečného miesta nemá. Boh stará sa jednako, jak o najmenšie tak i o najväčšie predmety, lebo Jeho účinok není Mu prácou, Jemu treba jedine len chceť, a stane sa všetko, a pred Jeho Vsemohúcnosťou nič není patrné alebo nepatrné, nič mnoho alebo málo, nič veľkého alebo malého; pred nesmírnou hojnosťou Jeho moci všetko čo stvoril je rovné. Jeho všetko objímajúca láska naklonila sa v podstate milosrdenstva k hriešnemu človečenstvu na zemi, a On vykonal tajemstvo vykúpenia, trebars i dľa ľudského ponímania o vesmíru, zem čo jednotlivý atom nám pripadá ¹⁾.

Ráče teda dľa tohoto vyššej uvedenej okolnosti rozvážiť, nepustiac však zo zreteľu ani to, že práve tento čas bol tak bohatý na mnohé

1) Camille Flammarion: Die Mehrheit bewonter Welten, deutsch v. dr. Adolf Drechsler Leipzig. 1865. p. 274.

kacierstva, že práve teraz najviac ohlušoval náboženský sluch každého pravého kresťana hluk, ktorý zapríčinila tak zvaná reformácia: a ja istý som, že Vy vďačne a s Vami každý priateľ pravdy uznať musí, že ľudskému i najbystrejšiemu rozumu ťažko ba práve nemožno bolo ináč súdiť, nežli tak, jako to odsúdili známi qualificatores. A ja to opakujem, že veru nemáme jim ích polozenie čo závidieť, keď povážime jich úkol, ktorý bol skúšať podozrivé náhlady tak veľkého učenca, ktorý sám bol v rozpakoch, nevládajúc mienku svoju ani s obavami bohosloveckým teraz do úplného súzvuku priviesť, tým menej ale vyvrátiť ustálené už zásady tehďajšieho aristolelejského ľubomudretva, vlastne prírodovedy. Bo v skutku, zajiste s radosťou boli by si oní sudcovia v toľkých úzkostach oddýchli, keby už sam vehlasný Galilei bol býval tak šťastlivý a vec tak dokonále objasnil, jako pošfastilo sa to z čiastky až jeho žiakovi Toricelli-mu, jako som to už hore spomenul.

Na dnešok myslím s týmto úlohe svojej zadostučiniť, a preto žela-
júc si z Vašej strany záslužné uváženie týchto dôvodov, zvem spolu Vasu pecornosť k budúcemu pojednávaniu.

III.

V O*** dňa 13-ho mája 1866.

Keby tak pán Č . . . bol môj predošlý list prečítal, bezpochyby by bol i so svojími vrstovníci slavné victoria! vyvolal, a v prvom rozjarenom okamžení bol by asnád i moju prostosť obdivoval, že chcejúc obrániť nenarušenú nepochybnosť a autoritu rimskej sv. stolice; odzvonil som jej na krátko práve svojim dúverným odúvodnením celej záležitosti. Já však medzitým, abych verný ostal zásade nestrannosti z lásky ktorú som každému človekovi podľzný, prednesiem nižšej na krátko jako možno skrovným protilikom horúčku podobných pacientov ochladiť, objasniac záležitosť našu i z tohoto stanoviska.

V predešlom svojom liste, po dostatočnej obrane subjektívneho konania oných qualificatorum, vyznal som, že v skutku pri subjektívnej pravde objektívne predca chybyli, čo nikto tajiť nemôže. Z tejto skutočnej udalosti teda mnohí neprajníci, ktorým nepochybná autorita sv. rimskej stolice je trň v očiach s novovekým rozumkovaním zavierajú, „že tu už predca len odzvonili tej krásnoznejúcej infallibilite“. No, my len trochu shovievavosti osmelujeme sa od nich prosiť a úfať, bo ináč vyniesol nad nimi rozhodný súd pôvodca knihy „Prísloví“ (XII, 1.), kto-

rému nie je ľahko sa vymknuť, bo z nadchnutia Ducha sv. je on napísaný a stolaťia osvojili si ho. To dobre vedieť ráčite, že v našich časoch znamená to „vyššiu vzdelanosť“ a „bon ton“, jestli mladí ľudia, sotvy že ošúchali prach z gymnasiálnych lavíc, už na súboj vyvolávajú pokojných veriacich a mlúvia dve na tri, že katolismus je len pre sprostých a nevedomých ľudí, že učenee je sám sebe smerodajným, a preto nie veľmi ho myli jeli Boh a náboženstvo nejaké alebo nie. Pravda rozumný človek ich len poľutuje a opovrhne jich bohorúhavým chvastúnstvom, lebo jich zbroj je kolossálna nedoučenosť a bezočivá baživosť vystatovať sa, že oni všetky vedomosti pojedli, jich argumenta: puhé zapieranie; pramene dôvodov: protináboženské romány a časopisy, čo i sam p. Č . . . mimovoľne potvrdil, keď pri známej príležitosti v našej otázke odvolával sa na slobodno-zednícky časopis: „Gartenlaube“. V skutku povďační mu byť môžeme za túto dobrú službu, bo týmto mimovoľne označil pramene svojích dejepisných dôvodov. Z druhej strany ale so srdečným zármutkom ľutovať nam treba podobných učencov tejto slobodno-zedníckej zásady, zásady to takej spoločnosti, ktorá neobstojí ani pred súdom civilným, ani pred morálnym, ba ani pred vlastným jich svedomím; čo sama tým potvrdzuje, že bojí sa svetla a preto len vo tme potajemno účinkuje. O nej toto poznamenáva nevšednej učnosti vehlasný mainzský biskup: „Slobodné zedníctvo na celom svete jedine samo zaujíma podivuhodný výminečný stav, a už i zo svojej zásady robí naň nároky. Jedine o ňom nehovorí sa, s malými výminkami, vo verejných listoch a ani nechce aby sa o ňom hovorilo. Zakým kňaz o všetkých ostatných pomeroch, ktoré zaujímajú človeka, hovorí a súdi; kým kresťanstvo so všetkým svojím učením a veškerými ustanovizňami, država so všetkými svojimi právami a správami je predmetom posudzovania; kým i samé najvňútornejšie osobné ľudské pomery objavené bývajú: jedine samé slobodné zedníctvo tvorí dľa všeobecného evropejského usnesenia opravdivé „Netýkaj sa ma!“¹⁾. Ba keď zákázonosnej spoločnosti tejto jedine základné zásady, jej prvé credo — (ktoré dľa hlavného jej zákonníka „Die Jorker Urkunde“ zneje, že „jednu povinnosť má človečenstvo od počiatku, a tá je: množenie pohlavia, a jedno právo: všeobecné nároky na rovné požívanie všetkých zemských statkov“²⁾ —

1) Wilhl. Emanuel Freihr. v. Ketteler: „Freiheit, Autorität u. Kirche“ Volksausg. 122. c. 32.

2) Eckert: „Die Frage der staatlichen Anerkennung des d. Freimauer-Ordens in Österreich 2-te Aufl. Wien 1862. p. 26.

povážime, nemožno rozhorčenosť svoju udusiť, a svoje anathema nad ňou nevyvedeť. Abych Vás avšak s takýmito a podobnými nesmysly „osvietených myslí“ v tomto dosť dlhom intermezzo nenúdil, len to želám si ešte zo srdca, aby nasledujúce slová výšmenovaného slávneho cirkevného hodnostára a učenca, súhlas našli v srdci každého, koho sa týkajú: „My veríme, — hovorí na udatom mieste, že tento stav prestať musí a že katolíckemu časopisectvu predovšetkým tam treba účinkovať, aby slobodné zednfctvo prinútilo, z tejto tmy vykročiť a predstaviť sa svetlu“.

Ráčte mi malý tento prečin prehliadnuť, že som totižto mimovoľne prinútený bol už teraz ohlásiť sa proti týmto nešumným novovekým zásadám.

Z výšej udatej príčiny za dobre mám k poučeniu tých, ktorí to nevedia, zvlášte ale aby sme v našej otázke pravý úsudok docieliť mohli, hneď tu naznačiť, jako sa to s tou nepochybnou autoritou rímskej sv. stolice čili pápežovou vlastne má. My teraz o mnoho viac vieme o slnku nežli to svet vedel pred tromi stolytiami natoľko, že už i do porekadla prešlo, že „ani slnko bezo škvrín neni“. Jestli teda všetko časné podriadené je premenám a zkáze, keď ďalej i slnko má svoje škvrny, tehdy veru nikto tajiť nebude, že i pápež, jako ktorýkoľvek iný človek, podrobený je slabostam v obyčajnom behu svojeho ľudského života, a preto keď tvrdíme že Kristov námestník rímský pápež je nepochybný: „nepochybnosť túto na žiaden pád nezastávame všeobecne (v jakýchkoľvek vecach a okolnosťach) ale len v ustanovizňach dogmatických t. j. keď — jako sa to už dľa starodávnej obyčaje hovorí — mluví z prestolu (ex cathedra) t. j. keď čo hlava cirkve vydá dekret, ktorým predkláda nečo sfa od Boha zjavené držať, alebo čo k spaseniu potrebné zachovávať pod pokutou vyobcovania čili klatby, ponevác previdí nemožnosť svoláť všeobecný snem, alebo nedrží to zapotrebné urobiť, teda keď v mene celej cirkve súdi a rozhodňuje“¹⁾. Z tohoto stanoviska treba nám skúmať našu záležitosť. Že tu nepochybnosť sv. rímskej stolice ani len za mak na svojej sviežosti neutrpela, vysvitá už z toho, že celú túto záležitosť skúmal výbor tak zvaných qualifcatorum t. j. vo veci zbehlejších učencov, ktorým bolo uložené dľa tehďajších pravidiel celú záležitosť preskúšať a potom svoju dobrú alebo zlú mienku o nej vyslovíť, nie teda, jako sa neкто domnieva, osobu súdiť. Tak teda výrok

1) Schwetz. Theolog. Fund. ed. alt. Viennae 1854. p. 512.

Listy tieto písané sú pred tromi rokmi. Práve teraz veľký hľuk rachotí po svete, roznášaný

oných kvalifikátorov nebol súd žiadnej Boh vie jakej ukrutnej inkvizície, lež jedine jich osobný úsudok, ktorý mu — už i preto, že i zasadnutie tohoto výboru z úcty oproti Galilei-mu nedržalo sa verejne — oznámil jemu dobreprajúci kardinal Bellarmin osobytne vo svojom príbytku u prítomnosti jedného zápisníka a dvoch svedkov. On medzitým neodporoval ani najmenej a zaslúbil, budúce svoje učenie *čo určitú skutočnosť* verejne nehlásať. Že veľká krátkozrakosť a nedúslednosť protivnícka jest to, hovorí tu o mučidlách a žaliaroch — trebars by sme i nemali vlastnoručne listy Galilei-ho, v ktorých svojim priateľom s uznalosťou spomína to vľudné zachádzanie, ktorého bol v Ríme účastný — dokazuje to už i zdravý rozum, bo načože budú koho mučiť keď nemá sa k čomu priznávať, načo koho chytať uväzňovať, keď nikto neuteká, nenlí nebezpečný. Avšak keďby i samá tak zvaná congregatio officii sacri bola riešila už teraz túto záležitosť, s tým ani najmenšieho

nekatolíckymi novinármi, ktorí všetky živly svolávajú proti zrodil sa majúcemu strašidlu splašených myslí, ktoré má medzi smrteľných ľudí vystúpiť na ten pád, jestliby budúci všeobecný snem v Ríme, čo článok viery vyslovil nepochybnosť pápežovu, a snemovne zatratil sady zatratené „syllabom“. Tým uvalil by vraj bremeno na svedomie veriacich, podkopal by práva svetskej vlády a zrušil by doterajší pomer cirkve ku svetským mocnoslam. Pre uspokojenie všetkých „malej viery“ poznamenávam toto. Jestli by budúci všeobecný snem článkom viery vyslovil doterajšie učenie väčšej čiastky theologov o nepochybnosti pápežovej ex cathedra, zdáliž v skutku malo by tie následky jaké by mu nerozvažiti nepriatelia rádi podstrčili? Nijako! Čo sa prvého týka, to zaiste je pre veriacich veľkým dobrodením, jestli počas rozličných zbúrení, alebo pre prípad nemožnosti svolal pohlavárov, na všeobecný snem, neistotou a pochybovaním strápené duše uvedie Námesník Kristov do prfstavu istoty a pokoja tým, že po vyzvaní Ducha Sv. o pomoc a po všemožnej porade s inými pohlavormi a učenými cirkve, čo hlava tejže cirkve v článkoch viery a kázne zreteľne a určite sa vysloví: takto alebo ináč. Či to nenie uľavenie pre veriace srdce, že aspoň na takýto spôsob ostal môže v synovskom obcovaní se svojim otcem, jestli by sa tak jako teraz ruskému cárovi zaľúbilo i ostatným vladárom na krutom nepráve postavil nezlomné hrádze medzi otca a dievky a tak neoprávneným násilím odorvať synov od otca. A zdáliž je to v budúcnosti nemožné pri terajšom prúde ľudských vášni, ktorý žiadnej auctority či božskej či ľudskej neuznáva a oproti všetkému osobnému majetku stavá sa čo záhalkou vyhladnutý týger v oči svojej koristi. (Shromáždenie socialistov v Baseli začiatkom oktobra bež r.). Čo je teda dobrodením a čo bremenom? Zdáliž srdcom drancujúca neistota, alebo bezpečný prístav istoty a určitosti?

Za druhé. Jestli by budúci všeobecný snem zatratil medzi inými i sady týkajúce sa pomeru cirkve ku štátu už v „syllabe“ zatratené, *tak jako sú tam ony obsažené*, a vyriekol by nepochybnosť pápežovu článkom viery: preto nezmenil by sa nijako terajší pomer medzi cirkvou a svetkou vládou, z tej jednoduchej príčiny, ponevác tento článok nebude v sebe obsahovať žiadné jakékoľvek v svedomi zaviazujúce učenie, žeby pápež

neutrpi nepochybnost rimskej sv. stolice alebo papežová, bo každý vie, že vlastne žiaden katolík neprivlastňuje nepochybnost ani všetkým rimským kongregáciám.

Z tohoto teda môžete súdiť, že sa veci celkom ináč majú, nežli jich malebná obrazotvornosť našich nepriateľov umelkým štetcom vyvedené, ľahkovernému svetu pred oči stavá. Tu príležitostne jednoducho čo nezahálenú denunciáciu sv. stolice označujem to protivnícke špríhanie „že pápež a jeho nepochybnost vyhlásila Galilei ho za kaciera“. Činím to z tej jednoduchej príčiny, bo výrok oného povernictva práve ani najmenej nevzťahuje sa na našu náboženskú vieru, ponač, jako spomenuto, my katolíci podobným povernictvam neprivlastňujeme ani tú najmenšiu nepochybnost. Čo týka sa ale samých osôb oného povernictva, jich výrok, že učenie: žeby, slnko stálo, — je absurdum et falsum in

dľa božieho práva snád mal *absolútnu* moc a právo kráľov z jejich prestolov zložil a iných na to miesto posadiť; s ktorým strašidom obzvláštne teraz nepovolani a najvyšš nevedomi novinárski canonisti rádi by celý svet pobúriť proti budúcemu snemu. Oproti týmto splašeným fantásijám len toto poznamenávam. Zatratením sád v syllabe obsažených vindicuje sa jedine cirkvi prirodzená jej moc a právo; lebo cirkev, dľa jej božského poselstva má právo, ba potažne na svojich veriacich je jej povinnosťou, na základe božieho zjavenia, všetko skúmať a posudzovať, vo veciach viery a kázne svoj výrok vysloviť, ba ano i zákonom a účinkom svetskej vlády svoj úsudok venovať, a jestli by sa tieto svedomiu protivily, proti nim sa ozvať; konečne keby žiadna možná láskavost nič nespomáhala použiť i *duchovných* pokút oproti vladárom *svojej duchovnej moci podriadeným*. Jestli teda v sadách už v syllabe zatratených, tak jako sú tam vyslovené, zatraťuje sa podriadenie cirkve pod vládu svetskú, nečini sa tým nič nového, lebo ony čo také v cirkevnej theologii, už od jej systematického počiatku zatratené byly, ba i zatratené by musely. Toto opet z tej jednoduchej príčiny, ponač tá tendencija, jaká je každému patrná, jestli sa vystaví podriadenost cirkve pod svetskú vládu za ideal účinnosti štátnej a právnických dedukcii a takú nachádzame v zatratených syllabom sadách Nuitzových profesora v Turine — : je nielen božiemu ale i prirodzenému právu cirkve najodvážlivejším nepriateľom. A že poľahké sady, obzvláštne pre jich nielen nebezpečnú ale i najvyšš nespravedlivú tendenciju sú *jednoducho* zatratené, vysvitá už z toho, že oproti nim niesu vystavené žiadne iné, ktoré by byly jedine smerodajné. Zatratením poľahkých sád nečini sa teda oprávnenej samostatnosti a neodvislosti štátu v medzách jeho božieho práva a prirodzenej moci nižiadnej urážky. A kto má poctivé srdce, buď je on i iného vyznania, toho už i terajšia cirkevnia praxis vylicieť môže z nahneného mu strachu pred budúcim všeobecným snemom.

Zdálíž budúci snem článkom viery vyslovi dotejšie učenie väčšej čiastky theologov o pápežovej nepochybnosti alebo nie, musíme čekať. Jestli áno príjmemo výrok ten vďačne v tom presvedčení že Ten, ktorý dal cirkvi svojej poselstvo tu na zemi, jako to sám zaslúbil: zostáva s ňou po všetky časy. *Pozn. pôvodcová.*

philosophia ac sacrae scripturae contrarium, nasledovne haereticum; dá sa, jako som v predošlom mojom liste označil, z tehďajších okolností veľmi ľahko vysvetliť, jako tiež-i ten výrok, že domienka o pohybovaní zeme protiví sa prírodovede a že trebars i není kacierska, predca považovať ju treba *erroneam in fide*. Dľa všeobecnej už sv. Augustínom vyslovenej zásady držali sa oní *qualificatores* toho: *prísny význam slôv nejakej biblickej výpovede len vtedy opustiť, až keď nepochybné skutočnosti v prírode nás prinucujú dotyčnému ustálenému spôsobu mlúvenia a myslenia iný protivný smysel predpokladať*. Vtedy avšak neudal sa tento prípad, bo ani sám Galilei nepoznal ešte k tomu potrebných prostredkov, aby totižto oných poverníkov presvedčiť a k tomu mať bol vládval, pravdivú svoju zásadu: že sa zem pohybuje, za tak pevnú prijať; žeby jich táto pravda bola prinútila odchýliť sa od prísneho smyslu poťažných biblických slôv. Z tohoto stanoviska ponímajúc vec, celkom dúsledne mohli vyreknúť, že Galilei-ho zásada je „*scripturae contraria*.“ Preto aj mysleli, že tu čo neslušné zavrhnúť treba toto nové od prísneho významu slôv odchýlne vykládanie biblije, a to tým viacej, že v tejto krivo reformátorskej dobe „Galilei, v listoch na svojích priateľov, ktoré sa príležitostne v opisoch veľmi rozširovaly, *predovším chcel dokázať, že doterajší výklad sv. písma je chybný*“¹⁾; avšak bez určitého základu a vidomého dúkazu a rukojemstva za svoje protivné náhlady. A potom z uvedenej prämisse záverka už od seba nasledovala, že zapieranie pohybovania slnka vyhlásili za kacierské a tvrdenie, že sa zem pohybuje: za chybné vo viere²⁾. Bo tehďajšie okolnosti úplne oprávnily a i pred nami ospravedlňujú tú základnú obavu, žeby protivný výklad pri všeobecnom tehďajšom ponímaní veci, mnoho pohoršenia môhol bol natropiť.

Tu teda v našej záležitosti len samo seba označuje každé očerňovanie rímskej sv. stolice a svedoctvo vydáva samo sebe, že ten kto by tu rád našť hák, na ktorý zavesil by nepochybnosť rímskej stolice a vôbec onú katolíckej cirkve, buď mimovoľne buď zlomyseľne zabudol na počiatok a beh vecí a že ten výrok, ktorému dobrovoľne podzvolil sa slavný hvezdoslovec, bol jedine úsudok vo veci zbehľých učencov (*qualificatorum*). Že ale Galilei dobrovoľne podzvolil sa jích úsudku, bol znak, že on sám previdel, že veru nemôže svoje zásady s takou urči-

1) Libri, v tejto záležitosti zajiste nepodozrivý svedok; viď, Secondo Franco l. c. str. 292.

2) Srov. Vosen, str. 16.

tosťou hájiť jako že $2 \times 2 = 4$, a týmto svojím činom ukázal svojého velikánskeho genia, ktorého my teraz oslavujeme, bo „gloriam praecedit humilitas“¹⁾. On nám ukázal, že pravý veľiký duch není netrpezlivý proti protivným avšak dla okolností základ majúcim mienkam a pochopom, a zahambil naše XIX-té „osvietené stoloťie“ v ktorom obyčajne u nikoho nechceme uznať zdravý ľudský rozum jedine len u tých, ktorí s nami jednako smýšľajú. V skutku poľutovania hodná to ľudská slabosť.

Takto boli-by sme už s rokom 1616-tým na krátko hotoví. Nasleduje teda r. 1633, ktorý zdá sa byť väčšieho významu v našej otázke a preto i väčšie sú nápady nepriateľské. Medzitým buďme bez strachu! Ja aspoň práve teraz najviacej dúfam vo výdatnú podporu. Pýtate sa v jakú? Zaiste hneď uhádnete, keď Vám pripomenem, že práve teraz máme máj, mesiac to najsvätejšej Bohorodičky, ktorá obsypáva a bohatí ho množstvom a hojnosťou svojích nekonečných záslub a milostí. Ona je pomocnica kresťanov; pod jej záštitou najistejšie je víťazstvo.

IV.

V O *** dňa 3-ho júnia 1866.

Vysokoučený Abbé Ségur toto píše v predmluve ku svojému výbornému dielu²⁾: „Celý svet točí sa dnes viacej než inokedy okolo pápežstva. Je to obrovský boj zlého proti dobrému, a každý z nás musí, checeli sa mu alebo nie, brať v ňom účasť, keď i jedine asnáď len skrze cíty svojeho srdca, skrze svoje sympatije alebo antipatije.“ Tak menovaný vysoký učeneť; a že sme i my pravde tejto „amen“ privolať museli, dokazuje to skutočnosť, ktorou ani neviem jako dostali sa do označeného položenía. Naša pútka, bo bojom to pomenovať zdá sa mi primnoho, pravda bezprostredne týka sa dla mojého zdánia priveľkých (?) osôb a preto i zdánlivá uraženosť neprírodzenej ctižiadosti je veľiká, jako ste mi zdeliť ráčili. Mne, z mojej stránky neprichodí oným pánom nič iného pripomenúť, než to všeobecné že „pýcha pád predchádza.“ My v predošlom liste označili sme vyvolení sebe záštitu, a jestli v skutku hodní budeme jej najvýdatnejšej pomoci, naše je víťazstvo. Obyčajne stáva sa, že rozhorlený raz nepriateľ všetko použije k tomu, uskutočniť svoje zámere. Zvlášte ale stáva sa to s veľmi mnohými nepriateľmi ka-

1) „Slávu predchádza poníženosť.“ Príslov. XV. 33.

2) „Das Papsthum, seine Begründung und Bedeutung in der Kirche.“ Mainz 1862.

tolicismu, ktorí, jestli už žiadnej zbroje s nejakým výsledkom upotrebiť nevládzu, sahajú po tej najposlednejšej, pritom však vždy výdatnej, ktorú Boh v svojom desatore na ôsmom mieste zakazuje. Očernujú totižto jeho správcov, jeho hlavu, mysliac, že keď padne Goliath rozprehnú sa i ostatní Filištiňskí, a potom dobre vedia oni to Sokratové že: dobré meno je voňou čnosti. Avšak nám prisvedčujú celé stolia, že podobná zbraň hodí sa len do rúk zúfancov, a potom a quibusdam calumniari. . . Práve druhé toto vyslechanie Galilei-ho z r. 1633, o ktorom nám teraz pojednávať treba, poslúžilo i našim, quibusdam dobrou príležitosťou k podobným operáciám. O ktorých dnes niekoľko slov. Už tuším ten jich prvý „Baumeister“ pohanský to Busiris osvietil ich takým svetlom, že pre tohoto oslepujúce lúče, práve veľmi málo, alebo nič nevidia. Zato ale, nadšenia jim nikdy nechýba, v ktorom s archeontskými slovami odkliať chcú v rabstve „otrokov usmrťujúcej písmy“ upejúce človečenstvo, ale pravda len vtedy, „až keď príde ten čas, keď od Východu ku Západu, od Juhu ku Severu, vysoká idea človečenstva („Der Cult der Menschheit!!“) ocenená, jej kult všeobecne rozšírený bude! ¹⁾. Nekto by si myslel, že privlastňované jim kolosálne nesmysly a nešetrnosti prehnaté sú asnáď zo stránky katolíkov? No vieme my dobre, že obrana neobratného priateľa často viac škodí samej veci, nežli nepriateľské nápady; avšak na poťažnú pochybnosť zrovna záporne mi treba odpovedať, bo facta loquuntur. A ja obmedzím sa teraz jedine na jeden literálny výplodok, ktorý dostatočné svetlo vydá sám o sebe. Je to oné žriedlo z ktorého čerpal p. Č. dejepisné svoje dôvody, a nachodí sa v slobodozedníckom časopise „Gartenlaube“ ²⁾. Na novopohanský tento časopis odvolávam sa jedine pre p. Č. a jeho vrstovníkov, bo tu stoja jich zásady čierne na bielom. Čo týka sa nadrážky, že Galilei „skvelými dôkazmi oznámil mysliacemu svetu zlomiť járho blúdu,“ o tom môžeme byť istí, že to ani sami neveria. Veď nám zajiste veľa ani netreba svedoctva protestantského autora Mallet du Pan, ktorý nasledovne píše: „Známo je, že úplnú slobodu mal sa brániť. V skutku i bránil sa svojim obyčajným spôsobom, tým, že sudcom svojim nedokázal skutočnosť, že sa zem pohybuje, lež argumentoval z knihy Jób a Jozua. S tým stratil sa v labyrinte bohosloveckého rozumovania, čoby sa ani veriť nedalo, keby to jeho vlastnou rukou písaná apologia nepotvrdo-

1) Eckert: l. c. str. 45.

2) Jahrgang 1855 Nro 23 str. 297. u 298.

vala“¹⁾. My dostatočné dôvody toho máme v tehdajších okolnostiach, jako to v druhom mojom liste dostatočne dokázano. „Ale otroci usmrťujúcej písmy desia sa pred živým svetlom ducha, a s klatbou kromží mysliteľovi súd kacierský: alebo skončíš život tvôj hlboko medzi nocou obklúčenými stenami žaliaru!“²⁾. Sú to bombastické hromy metané na katolíckú cirkev; ony avšak ihneď odznejú jaknáhle chcely zarachotiť, bo životnej sily odjakživa nemaly. — Galilei sám zahaňbí týchto vysoko lietajúcich mysliteľov a svojích nevolaných nemotorných obrancov, a i sám dejepis ich milostive napomína, aby už raz prestali lož v tak krásnom odevu ľahkovernému svetu čo pravdu podstíkať pred oči. No prvý tento hromek celkom chybil sa svojeho cieľu, ponač práve vdruhý nám protivny tábor mal byť vyslaný, lebo my katolíci sami máme okrem písma ešte i nečo iného, a máme i božskú autoritu na ktorú smelo sa opreť môžeme. Ba či zavrhujú slobodomyselní (?) títo myslitelia autoritu vo vedách ľudských, ktoré jich učebný obzor prekračujú? Horký zavrhujú! Ba i dnes prisahajú na slova jedného, zajtra zase na slova druhého *s nimi rovno smýšľajúceho* autora, a toto potom má byť to „živé svetlo,“ ktoré tak blahonosne účinkuje na mravní stav človečenstva, že zakým toto predtým svôj základ a záštitu pred úpadkom malo aspoň v náboženskej viere, teraz už i túto usilujú sa celkom vytreť z ľudských sídc a na jej miesto stavajú velikánske — *nič*³⁾. Medzi tým konanie spomenutého vraj „kacierskeho súdu,“ ktorý sám pre seba ani najmenej nestojí v spojení s nepochybnosťou katolíckej cirkve vôbec a s onou rímskej sv. stolice zvlášte, dost nám vysvetlia tehdašie okolnosti, jako to svojím časom už poznamenano. Žeby však s Galileim zachádzali boli v Ríme jako s nejakým kacierom, „vlačiac ho po podzemských hlbokou nocou obklopených žaliaroch,“ je čirá v novších časoch bezočivo vymyslená lož. Bo keď Galilei po onej udalosti z r. 1616, po 15 rokoch, vydal svoj „Dialogo,“ ktorý jeho nepriateli, zvlášte učbár Scipione Chiaramonti pred pápežom v strašných farbách predstavil, Urban VIII ani najmenšie závažie nedal týmto osočovácim slovám, ba práve samého Galileiho upovedomil o zámeroch, ktoré jeho nepriateli proti nemu kujú⁴⁾. A keď následkom tohoto spisu, v ktorom v Ríme

1) Franco l. c. str. 293.

2) Gartenlaube l. c.

3) Srov. ktorúkoľvek deklamáciu v tak hojných teraz špatným communismom špi-kovaných socialistických shromáždzeniach. Pozn. pôvodc.

4) I Mallet du Pan udáva túto udalosť (Franco l. c.) trebars vklzlo sa mu pod

spravedlivo videli Galilei-ho majstrovský spôsob zrušiť svoj vyjavený sľub poslušnosti, pozvaný pred officium sacrum, prišol do Ríma, bol čo najčestnej od pápeža prijatý. Svedčia to dostatočne už spomenuté listy Frauka Nicolini-ho v ten čas toškánskeho vyslanca v Ríme, zasielané od Augusta 1632 po December 1633 na arcikniežatského tajomníka, tak že s vyslaneckou spoľahlivosťou celý dej processu tak rečeno zo dňa na deň stopujú ¹⁾. Jaknáhle dorazil Galilei do Ríma zostúpil v paláci spomenutého vyslanca, ktorý jeho príchod oznámil pápežovi. Že pápež nezachádzal s ním jako s kacierom ukazuje už tá výminka, bo tamtoho uistil, že Galilei počas zasadania súdobného výboru, môže ostať v dome vyslancovom, ktorú výminku nečinia žiadne čo jako vysokopostavené osobnosti. A v rozhovore so samým Galileim, jedine to mu predniesol pápež čo vinu, že sa previnil proti cirkevnej kázni (discipline) tým, poneváž podľnú poslušnosť nezachoval. Medzitým po dvoch mesiacoch svojeho bavenia sa v Ríme, na žiadosť dvoru toškánskeho, aby aspoň formálne zadosť učinil súdu; vstúpil do stavania Officii sacri na krátky čas, o čom Nicolini od 16-ho apríla nasledovne píše: „Galilei predstavil sa v útorok ráno povereníkovi sv. Officia, ktorý ho veľmi vlúdne prijal. Tento nedal mu vykázať žiadnu z oných zamknutých izieb, do ktorých obyčajno zatykávajú sa všetci nachádzajúci sa pod vyšetrovaním, ale bydllo pravotára sv. Officia a síce tak, že nielen s úradníci sv. Officia prebýva, ale i slobodne môže chodiť po dome a po dvore. Dovoľeno mu, žeby mu jeho vlastný sluha nastoloval a tam i prenocoval, aj aby mu moji ľudia priniesť mohli jedlá do izby, avšak ráno a večer domov sa vrátili“ ²⁾. Sám Galilei ale píše, že mu bolo určené bývanie pravotárové „s úplnou slobodou v prestranných zahradách sa prechádzať, zakým z rozmilého domu pána vyslanca a panej vyslancovej každodene mal som obsluhu, ktorí viacej sa starali o všetky moje pohodlia, nežli som toho potreboval“ ³⁾. Toto byly teda tie „nocou obklúčené hlboké žaliare“ toto tá „zožierajúca bieda žaliarovej noci, ktorá konečne zlomila v starcovi silu muža“ ⁴⁾. Muselo to byť ozaj pôl večnosti, keď teda v starcovi

pero slovíčko „potajomne,“ že totižto, pápež Urban VIII Galileiho tajne upovedomil.

1) Viď u dr. Vosen-a l. c. str. 22 a nn.

2) Srov. i Philarete Chasles: Galileo Galilei etc. v „Sokol“ III r. 1864 str. 138.

3) Alberi v svojom liste na protikatolícky turinský časopis „Opinione“, Franco str. 298.

4) Gartenlaube l. c.

silu muža zlomila tá zožierajúca bieda žaliarovej noci?! — Na tú otázku, jak dlho označené v skutku pohodelné a preto len formálne väzenie Galileiho trvalo, odpovedá opet vyslanec toškánsky, keď už 1-ho mája z novu píše: „Pána Galilei-ho mi včera večer do domu nazpät poslali.“

Jak verní sú dejepisu naši protivníci to dokazujú i skutkom aj v krásnom umení a umelstve. Na náboženských našich umelcov nemajú dosť súdu, hovoriac, že najvyš pohrešujú u nich „vzletavého tvorivého ducha“. Už neviem prečo, ale predca je tomu tak, že naše pochopy obyčajne celkom sa lišia od jejich pochopov. Dľa nášého ponímania maliarskému umelcovi jedine dejepis tvorí základ, bo tak rečono nákras k vyobrazeniu nejakej dejepisne istej, určitej udalosti. Dľa mnohých ale — radšej „vzletavým tvorivým duchom“ vedený štetec umelcov sám si má utvoriť dejepis a potom takéto dielo je dľa nich non plus ultra dejepisne verné ut figura docet. Na udatom mieste totižto, (v Gartenlaube) sa nachádzajúca, bez pochyby pre základnejšie vyčerpanie smyslu oných zaiste Irisou nadchnutých — „otrokmi ale usmrťujúcej písmy“ bohužial až do najnovších časov prostému svetu zabalených tajemství, — v skutku predca už len privela tvorivým duchom vyvedená ilustrácia: otvorí nám teprv naše zraky. Požiadajte p. Č . . . o tento jeho neoceniteľný dejepisný poklad a presvedčíte sa na vlastné oči. Malo-li by mu to byť medzitým asnaď nepríjemné, Vašnosti ale nie práve vhodné; naznačím Vám tu, trebas i toho umeleckého diela nehodný, uznám veľmi ďaleký stien, a i to len „v usmrťujúcich písmy“ a nie v živých farbách; bo jako Vám známo do umeleckého maliarstva rozumiem sa tolko, čo kresliteľ tohoto rebrantsko-umelského diela do dejepisu. Do kolo stojí v kruhu postavy prísne, jich infule a cirkevné rúcho označujú, kto sú Dvaja ostatním podobní ľahnú Galilei-ho za sebou, jeden za ľavé, druhý za pravé rameno. Tomuto, čo mučením a žaliarovaním zodranému starcovi prehybujú sa schradlé nohy, pod strašnými okovami, ktoré mu práve dvaja rozjašení šarhovia z nôh zvliekajú; on ale zatým odprisaháva, svoje náhlady „auf der geschändeten Bibel“¹⁾. A nás predca len neprenikne a nepokorí tento velikánsky výtvar „tvorivých duchov,“ ba lepšej povedano splašených mysí? Žial, že nie! Medzitým my tiež známe i našich nepriateľov zásluhy uznať a oceniť. Preto smelo môžeme tomuto a podobným v dejepisi tak umelsky bezočivo tvorivým duchom, vyvedeným dielam, prisúdiť veľký kríž aj s korunou rádu Don

1) Gartenlaube I. c.

Quixotte-ského, bo v celom ani za mak pravdy neni, krem toho, že Galilei svoje učenie odprisahal, o čom budúce.

V.

V O * * * dňa 10 júnia 1866.

Od 27-ho júnia takto píše Nicolini: „Pána Galileiho povolávali v pondelok ráno pred sv. officium, a on dľa rozkazu pobral sa ta v úterok ráno, aby slyšal čo budú od neho žiadať. On ostal tam, a v stredu priviedli ho do *Minervy* pred congregáčnych pánov kardinálov, kde mu výrok prečítali, a nehali ho svoju mienku odprisahať.“ Zásady ktorých držal sa teraz sudobný výbor sú tie isté, ktoré predniesli známi qualificatores hneď r. 1616 proti koperníkovej sústave, ku ktorým pripojilo sa ešte i obviňovanie Galileiho z neposlušnosti. Na základoch týchto uznali Galileiho čo vinníka, uložili mu odprisahať svoju mienku a vyniesli nad ním nasledujúci výrok: „Odsuďujeme ta „ad carcere formale“ sv. officia, na tak dlhý čas, dokial sa nám lubiť bude.“ Pravda keďby sme nič deju tu odstrihli a nestopovaly ju i ďalej: čudný pojem zrodil by sa v našej myšli. A ponevác je to zrejmá vec, že v skutku chybili sudcovia Galilei-ho, trebas len objektívne, môhol by neкто v svojej nestálosti začať sa klátiť a prisvedčovať asnáď i naším nepriateľom, ktorí z celého hrdla vyvolávajú že tu nepochybnosti rímskej stolice čili pápežovej zvlášte a i onej všeobecnej katolíckej cirkve vôbec „predca len raz odzvonili.“ Takéto vífazné plese avšak už v svojom zárode sú mrtvé, bo stavajú svoje vífazné brány na základe dvojakej nevedomosti. My vyslovili sme sa už toľkokrát, že ani jednej podobnej gongregácii alebo officiu, neprivlastňuje žiaden katolík nepochybnosť. Ustanovizne sv. rímskej kongregácie zavazujú síce v svedomí, ony nie sú jednoduché označenia alebo výraz osobnej mienky, ony sú mnohým viacej ustanovizne vo vlastnom smysle slova; sú skutočne výpovede a zákony, slovom, ony sú úradný výraz neodvislej vôle pápežovej počažne na spravovanie všeobecnej cirkve. *Lež túto platnosť rozumie sa majú len vtedy, keď jejich predbežné ustanovizne pápež potvrdí a čo vlastný svoj výrok je označí,* bo tieto všetky ustanovizne predbežne predloží tajomník počažnej kongregácie sv. otcovi, ktorý potom dá predošlému svoje návěštie ¹⁾. A potom „nepochybnosť pápežova“ — o ktorej sa tu vlastne

1) Srov. Abbè de Segur: Das Papsthum, str. 133.

jedná — „nezávisí ani od porady s rímským duchovenstvom, ani od onej s kardinálmi, bo *zvláštna výsada pripojená je k primatu*, a tak neodvislý je v jakejkoľvek prípadnosti (conditione)¹⁾. Z tohoto teda, kto len chce, každý sa môže presvedčiť, kedy a jakú moc privlastňujú katolíci podobným kongregáciám. Že ale nepochybnosť a vážnosť cirkve katolíckej, vlastne ale pápežova ani to najmenšie neutrpela na svojej prirodzenosti, je vec neodtajiteľná, bo pápež výrok officii sacri nepotvrdil, ba práve ihneď tým vyjavil omilostenie, že vypovedenú žaliarnú pokutu nedovolil uskutočniť a odsúdencomi ponechal, vrátil sa do vyslancového domu. Nikolini nasledovne píše na kniežatského tajomníka: „Pokutu väzenia jeho svätosť ihneď premenila v odkázanie čili internovanie na zahradu Trinita dei Monti, kam som ho v piatok večer odviezol, a kde sa teraz zdržuje.“ Aby však nepozdávalo sa, že sami si protimluvíme, treba vedieť, že kaštieľ Trinita dei Monti patril vtedy veľkokniežatu toškánskemu, nasledovne Galilei opeť len u svojého priateľa Nikolini-ho prebýval, ktorý čo toškanský vyslanec kaštieľ ten i so zahradou k svojim potrebám použil. Laskavosť Urbana VIII-ho ku Galileimu s týmto ešte nevypršala, bo po štyroch dňoch navrátil mu úplnú slobodu. Učený Alberi spomenutom už svojom dopisi na turinský časopis „Opinione“ poťažne na roztrusované lživé chýry o mukách Galileiho, píše nasledovne: „Jedine to sa tážeme, zdáľiž kto uprimne myslieť môže, žeby sedemdesiat ročný stavec, ktorého silná lamavka lomila, v tom páde, keby ho boli dnes mučili, vládval by zajtra ísť pešo do chrámu della Minerva, a tam niekoľko hodín klačať; a zdáľiž *po štyroch dňoch*, keď vracal sa do Toškány, bol by vládval *štyry míle ísť pešo vo veľmi zimnom počasí a pri najlepšom zdraví*, jako to on sam z Viterba na poslanca píše?“ Keď takto veci stojá, tedy v skutku len nadobýčajno nadehnutý tvorivý duch požaduje sa k tomu, aby sa nekomu s nocou obklúčených hlbokých žaliaroch a Boh vie jakých mučidlách snívať môhlo. Darma je, mnohý človek obetuje svojim chuťkam často i vlastný svoj život; a potom kto môže zato keď ku inému cielu určený smrtonosný nábitok pre neobratnosť strelcovú samému vysielateľovi býva smrtonosným? Na túto každodenniu skúsenosť zabudli naši nepriateli, keď tvorivým duchom svojim, utvoriac si najprv sami dejepis s perunovými hlasmi chcú nás ohlušit, keď proti nam vyvolávajú: „Wahrheit! Du muss deine Märtyrer haben; Ohne

1) Peronne: Praelect. Theolg. Ed. XXVIII Ratisbon. 1856 II p. 198. ad 6; Srov. i Schwetz. I. c. p. 512.

sie winket dir nimmer Sieg!“ (Gartlaub. l. c.) V skutku zlaté sú to slová, cieľ však, ktorý s nimi naši protivníci dosiahnúť sa snázili bohužiaľ celkom pochybili, lež jako sme videli, nechybily sa ony cieľu toho, ktorý jím dľa prirodzeného jich rázu je vykázany.

Po nestrannom uvážení celého behu našej záležitosti, kto len celkom neodvráti sa od puhej dejepisnej pravdy, prevideť musí každý, že nepochybnosť kat. cirkve vôbec a oná rímskej sv. stolice čili pápežová žvlášte ani to najmenšie neutrpela na svojej prirodzenej celkosti, čo myslím dostatočne je už dokázano. Tiež ale — trebars je toto jediný pád, krem ktorého dľa výpovede bohoslovcov na druhý poukazať nemožno, žeby rímské kongregácie v svojich súdobných výrokoch byly dakedy chybily, a trebars im nikoliv nepochybnosť neprivlastňujeme, ale na každý pád vo veľkej úcte máme a jich blahonosné účinkovanie na blaho a rozkvet našej sv. Cirkve s povďačnosťou vážiť si musíme — predca vyznať nám treba, že s lútosťou hľadíme na spletenie tehďajších okolností, *dľa ktorých prinutení boli tito sudcovia*, jako to i urobili, krivo súdiť. Príčin bolo dosť. Bo Galilei ešte i r. 1633 nevládal dostatočne odstrániť protivné námietky z oboru ľubomudrkeho t. j. prírodovedeckého. Veď ešte i v posledních svojích rokov nebol na čistom s určitosťou a nepodvratnosťou koperníkovej sústavy, o čom on sám vlastňoručné svedoctvo po sebe zanechal. Caesar Cantu ¹⁾ o ňom toto udáva: „V hojne bohatom archive Rinuccini vo Florenci, čítal som samopis (autograf) Galileiho z posledních rokov jeho života, v ktorom on neznam z jakej príčiny, o koperníkovej sústave pochybuje, a tie prírodovedecké dôvody prednáša, ktoré ho k tomu maly.“ — A opravdu, dodáva Cantu, byly ony (tieto prírodovedecké dôvody) také, že pre ne toto nové ponímanie žiadneho učenca vtedy uspokojiť nemohlo, práve tak jako dnes, keď máme pred sebou nepodvratné dôkazy, ktoré Galileiho vrstovníci nepoznali, nemožné by bolo, o pravdivosti oného ponímania pochybovať ²⁾.

1) Franco; str. 269.

2) A predca, vzdor všetkým teraz uznaným nepodvratným dôvodom a dôkazom i dnes v Prusku a v Anglicku útokom idú na koperníkovú sústavu. Tak medzi inými Zadkiel v svojom na bež. 1869 rok vydanom almanachu *bajkou* nazýva to učenie: že zemská gula, ktorej prúmer 25,000 míl obnáša, každú hodinu 68,000, nasledovne každú minutu 1130 míl obehne okolo slnka. A dodáva „keby nás v tejto hlúposti neboli vychovali, za pošetilého považovať museli by sme jednoho každého, kto by to tvrdil.“ Na čo i časopis „Daily News“ poznamenáva, že *jestli i v našom století takéto domnienky sa zjavujú, nemožno prá-*

Za druhé preneveril sa Galilei svojemu sľubu, ktorý, jako známo, učinil u sebe dobreprajúceho Bellarmína u prítomnosti jedného zápisníka a dvoch svedkov. Že v skutku *nie čo s domnenkou* — jako to on vysvetliť sa namáhal — vystúpil v svojom „Dialogo“ a i v ostatných svojích rozhovoroch, o tom nemohol nikto ani najmenej pochybovať, kto ho slyšal alebo jeho „Dialogo“ čítal. Táto okolnosť, že Galilei daný svôj sľub a z neho vyplývajúcu zaviazanosť tak majstrovským spôsobom zrušil, potom tým viacej účinkovala na mysle sudcov, ponevác hovorilo sa jakoby on svojim Dialoge, v osobe vysmiateho Simplicia bol znevážil práve panujúceho pápeža Urbana VIII, tým spôsobom, že známemu Simpliciovi kladie do úst také slová, ktoré predtým jeho dobreprajúci kardinal Barberini, teraz pápež Urban VIII v súkromnom rozhovore proti koperníkovej sústave mal predniesť.

Konečne boli tej mienky, že sa Galilei k odobreniu svojej knihy len tak prilúčil a použil ho jedine Rímu ku posmechu. Medzitým z druhej strany tiež i Galilei-ho konanie nakoľko sa dá, treba nám ospravedlniť. Zmena ktorá sa udala po roku 1616 na rímskom dvore nemohla ostať bez účinku na neho. Doterajšie totižto priateľské zachádzanie a nie veľmi odchylné náhlady Barbarini-ho, sviedly ho k vydaniu svojého „Dialoga“, v ktorom on nezpustil z očí preňho vždy ešte jestvujúci zákaz, a zachoval ho aspoň dľa slova, keď v ňom dôrazne trebárs darmo, usiluje sa predstaviť svoju sústavu čo domnenku; pravda urobil to len z ohľadu na onen s jeho sľubom spojený zákaz. Krem toho bol on opatrený i z druhej strany, bo prv nežby bol dal pod tlač dielo svoje, vymohol si preň krem iných štýr duchovenských odobrení, podobné i v Ríme u prvého censora kníh, u magistra sacri palatii. Pravda tu ho opet napádajú že si on toto odobrenie len tak prilúčil tým, že zamĺčal pre jeho osobnosť ešte vždy jestvujúci zákaz z r. 1616. Avšak, jako medzi iným vhodne poznamenáva dr. Vosen „či nevedel tento najvyšší censor kníh v Ríme o výsledkoch prvejších vyjednávani s Galileim v Ríme, alebo či nemal aspoň pôvodca s právom predpokladať, že

ve hneď klatbu vyreknúť nad Galileiho sudcami. (Religio r. 1868 č. 48). Zajiste! Jedine divným by byť mohlo dakomu, že p. Zadkiela a s ním rovno smýšľajúcich v našom 19-tom stolytí sotvy kto opovážil by sa pomenovať „otrokmi usmrtujúcej písmy,“ a rabmi duchovnej tmy, ktorí zachýtajú sa do rozbehnutého kola časoduchu;“ ba, že práve za pokročilých a osvietených platia? Hm! Veď títo pruskí a anglickí „pokročilci“ niesu veru ultramontani, no nepoviem jezovíti; a to teraz platí! — Pozn. z bež. roku 1869.

onen mocný cenzor zná jako věci stojí? Jestli ale predca censor nevedel to, čo mu vedieť bolo potreba, tak to predca skôr je chybou tohoto vysokého úradníka, nežli žiadateľovou“¹⁾. Konečne s určitostí sa to dokázať nedá — trebárs i mnohí medzi inými i Philarete Chasles tvrdia — že Galilei v osobe vysmiateho Simplicia v skutku chcel pápeža pohaniť, čo vraj z nasledujúcej vety vysvitá. Keď totižto „Simplicio — čili Urban VIII — na vyzvanie aby študoval prírodu, odpovedá: „Načo to? Čo ma po prírode? Já pridržujem sa pevne toho, čomu učili nás otcovia. Hovorím jako oni, teším sa pri kludnom spánku. Dostačuje to, byť dobrým kresťanom. Nábožná nevedomosť je požehnaním, a nestojí to ani za želanie, odhaliť závoj“²⁾. Nemožnosti tu není, lež i pevný počestný ráz a pravokatolícke svedomie Galileiho zdá sa tomu odporovať, aby tak nevďačný bol býval proti sebe dobreprajúcemu a tak blahosklonnému pápežovi, o ktorom on v svojich listoch až príliš so svätou vážnosťou hovorí. Potom ale pravdou by tiež ostať muselo, že pápež „sám seba poznal v Simpliciovi a tak rozhorčený pre nezaslúženú urážku povolal satyrika do Ríma“³⁾. Tomuto ale opet protiví sa zvláštna náklonnosť možno povedať obľuba pápežová k novej sústave (srov. Vosen str. 29), jako i jeho zvláštne šlechetné a vludné chovanie sa ku Galileimu, jako sme to v predošlom liste dostatočne videli. — Povedať musíme: obe stránky, i sudcovia i Galilei, v jedno druhom pochybily a predca poklesky každej nie sú také, žeby sa zhola ospravedlniť nedaly.

Ráete odpustiť, treba mi list zkončiť, budúce však ešte nektoré hlavnejšie poznámky.

VI.

V O *** dňa 17-ho júnia 1866.

Prv nežbych svoje listy dokončil, nemôžem len jednoducho mlčaním preminúť jednanie odprisabania. Čo týka sa protivníckych snôv o nešlechetných prostriedkoch, o mučení totižto a hrozbe, ktorými súd mal prinútiť Galileiho k odprisahaniu: na tie mnoho je už i toho, čo sme v tomto ohľade povedali. Na otázku ale jako sa to so svedomím Galilei-

1) „Galileo Galilei“ str. 29 et 30

2) Srov. „Sokol“ r. 1864 str. 139.

3) Tamže.

ho srovnáva, že proti vlastnému presvedčeniu zaprisahal svoju mienku, vhodne odpovedá nám dr. Christian Vosen: „Dostatočná odpoveď leží v čistej povinnosti mysliaceho katolíka, nadprirodzenej totižto autorite zjaveného slova podriaďovať naše mienky, ktoré zdajú sa byť prirodzene základné. Čo mysliaci človek znal Galilei, že možno chybiť i pri najlepšom skúmaní. Čo učenec znal on v prítomnej otázke doteraz ešte nerozlušiteľnú nejednotu medzi hvezdoslovím a prírodovedou. Čo kresťan znal on nadprirodzenú nepochybnosť zjaveného slova. Tu teda vec rozhodnúť na neho bolo odkázané. . . Nedá sa teda tajiť, že oné odprisahanie ťažko muselo prísť tomuto duchaplnému mužovi. Avšak pri tejto jasnej vedomosti viery a povinnosti, zvíťazila zdravá rozumnosť a veriacca pokora, táto najväčšia okrasa a poklad tak veľkého učenca. Galilei jasno si bol povedomý, že jednal síce proti vedecko závažným zásadám svojích náhľadov, ale nie proti svojému vierou osvietenému svedomiu. Celá bytnosť tohoto veľkého muža núti nás v jeho odprisahaní poznať skutok z viery vyvierajúcej pokory, ktorý vysokú mravnú silu požaduje.“

Toto predniesť držal som preto za potrebné, aby ste sa ráčili presvedčiť, jak nepotrebnéj zbrane lapajú sa niektorí ctení hajiteli tejto záležitosti, nie tak zo zlej vôle, jako z neopaternej trochu horlivosti, keď sa domnevajú, že v inom smysle (*restrictio mentalis* asnáď?) pravdivé boly pre Galilei-ho slová, s ktorými odprisahal. Škoda prirodzenú krásu inými neprirodzenými zastieňovať; veru zbytočno je pravdu v sebe nepodvratnú neistými domnenkami chceť podpierať. Krásu, trebars i nepriateľmi zaznanú, vždy i doma najdu, a konečne „pravda predca zvíťazí.“

Galileiho sudcovia objektivne chybili, ale ani Galilei nebol bez viny, čo len subjectivnej. Tehdajšie časové okolnosti avšak vylúvajú pred nami vinu prvých, a obmívajú onú posledného. *A na šťastie zastala si medzi obe stránky autorita pápežová, skrze ktorú neškodnými sa staly strely protivné, práve tak jako keď z rozbúrených mračien, bez uškodenia dakomu, kto nachádza sa v dome, zvedie hromosvod v tichosti protivnú smrtonosnú hromovinu; o na sama ale — k veľkej nevôli protivníkom — nenarušená vykročila z pomedzi tejto búre, v prvopočiatočnej svojej sviežosti.*

Já myslím, že vec nestranno súdiť, znamená, pravdu v jej prirodzenom stave nechať samu za seba hovoriť. Toto stanovisko snážil som sa všemožne zachovať; jako som tomu zodpovedal, to ponechávam Vašému rozsudku. Pred naším rozlúčením na teraz, upozorniť Vás ešte musím na často hlásanú katolícku netrpelivosť oproti inovercom, a jejich

uznania hodnú (?) trpelivosť oproti nám. Pravda, počiatkový kresťanský, v nové pohanstvo vyvíňujúci sa protestantizmus, v povedomí svojej slabosti, všetkým sektám privoláva: pravou cestou kráčate, pokiaľ s nami zároveň držíte sa oživujúceho svetla rozumu; jako keby i všetky blúdivé svetielka doviedna vzaté, stať sa mohli len jedinkou lúčou pravého svetla. Avšak vynímajú cirkev katolícku zo svojého obzoru, čo pre nás bez významu ostať nemôže. Čo teda tomu môže byť príčinou? Dľa mo-
jého presvedčenia nič iného, nežli to, že táto povedomá si je svojého božského pôvodu, a pokiaľ pravda je len jedna, tedy všetko, čo je proti nej, nemôže byť za ňu. Na dogmatickom poli, ale jedine len tu, netrpí cirkev katolícka žiadneho protivníka; toto naša netrpelivosť. Naši protivníci ale ani na vedeckom poli nechcujú naše dejstvom uznať; toto je jich trpezlivosť! Ovocím tejto jich zvláštnej trpezlivosti; potažne i na náš predmet, je časté, jedine z náboženskej nenávisti pochádzajúce horlenie proti tehďajším rímskym strážcom viery, s ktorým týchto konanie vyhlasujú čo: katolíckú nevedomosť, ktorá vraj hatí pokrok v umeniach, zavazuje kriedla bystrým myšlienkam, a zachytá sa do rozbehnutého kola času (p. Č. . ., srov. Gartenlaube I. c.). Podobné z najvyššieho zúfalstva a prehnanej zlosti vyplývajúce nesmysle nezaslúža nič iného, nežli spravodlivé opovrzenie. Tu dostatočné bude predložiť nasledujúce otázky: Kto bol a čo učil kardinal Cusa,? kto kanonik Koperník,? kto Galilei,? kto vychoval Descartesa? Jaké zásady mal v tomto ohlade výchylný anglický Baco Verulam,? jaké dánsky Tycho de Brahe? Prečo, a kto za kaciera vyhlásil a prenasledoval tiež protestantského Keplera? — Jestli si naši nepriateli s dobrým svedomím, t. j. aby sme jejich usum loquendi zadržali, s počestnosťou na tieto otázky odpovedia, není možno, aby sami pred sebou nezardeli sa pre svoju nerozvažitosť, s ktorou náruživým myšlienkam a skutkom svojím kriedla rozvazujú. Čudní ľudia! V jakéj barve chcujú cirkev katolícku ľahkovernému svetu pred oči postaviť, tak barevné okuliare kladú mu na nos; ba práve dľa slôv istého *protestantského* učenca dovedli to títo moderní osvietenci so zedníckym kladivom tak ďaleko, „že z ľudí morákov porobili, ktorým miesto červenej plachty len jezovítov treba pred oči podstrčiť, aby jich besná vzteklosť napadla“¹⁾.

Čo týka sa samých jezovítov v otázke Galileiho, jakoby on bol býval obetou „týchto svojích neukrotiteľných nepriateľov“ jako to ne-

1) Eckert op. c. Einleitung p. X.

priatelia katolíctva s dr. Wolffom ²⁾ rozhlasujú; v tom poznať jedine, jestli nie holi nevedomosť, aspoň čudnú jích nepredpojatosť. Veď najväčšia časť jezovítov neveľmi lámala si hlavu nad tým, to alebo oné hvezdoslovecké objavenie skúmať, lež na kazatelni a vo spovedenicách venovali oni svoju horlivú účinnosť dušnému blahu človečenstva. A tých niekoľko, ktorí čo učbári zapodievali sa s prírodovedeckým a zvlášte s hvezdosloveckým badánim, jedine to konali, čo ostatní učenci toho veku; alebo zastávali doterajšiu sústavu, alebo osvojili si nové ponímanie, alebo nevyslovili sa *rozhodne* ani za doterajšie ale ani proti novému učeniu, jako to vtedy najviac učencov učinilo.

Za časov Bossuetových, v periode francúzskeho gallicanisma „keď francúzko myslelo, že ono samo je v cirkvi, že tam všetko je dokonále, že francúzko musí viesť Rím a pápež podľa jeho nôty tancovať“ ³⁾, prešlo to až do porekadla, že vraj „netreba nam byť katolíckejšími nežli je sam pápež.“ Chcel to byť tuším nejaký vtip, avšak záverka z neho len tá nasleduje, že ovšem menšími katolíckmi byť nemáme, ale na každý pád takými jaký je pápež. A teraz? — Tak jako na prvopočiatku, hriešna pýcha vŕvodí. — Náboženská ľahostajnosť zo dňa na deň pohltuje nesčíselné obety; lebo ľudia, bohužiaľ, kladú náboženstvo národním svojím záujmom za chrbät, a mnohý zpohanštelý katolíck nedbal by vyniesť výrok smrti nad Píom IX, a radšej videť na Capitóli obnovené pohanstvo pod kriedlami snívanej, žiadneho zákona neuznáajúcej „unitnej“ italskej slávy, nežli v Ríme ohnísko a studnicu všetkej kresťanskej osvety. Avšak jako zavrátili r. 503 francúzki biskupi, na jich čele sv. Avít vienne-ský, od nadutej pýchy nespokojných kňazov talianskych, ktorí jakési nadprávo chceli v svojej pošetilosti konať nad pápežom Symmachom: tak i teraz, ubi advenerunt dies probationis zavrátia verní synovia cirkve katolíckej, keď bude treba i s mečom v ruke, všetky násilnosti, právo v surovej moci hľadajúcich šľapateľov všetkého čo božského. My aspoň veríme a dúverujeme v najsvätejšiu spravodlivosť božskú, a keď pán Boh s nami, kto proti nám? *)

„Cirkev nás znovu zrodila, ona nás chovala so svätým náboženstvom,

2) Wolf, Convertat. Lex. l. c.

3) Abbè de Ségur, das Pasthum str. 40.

*) Dnes po dvoch rokoch so žalmistom možno tu vyvolať: „V Tebe Pane som dúfal a nezostal som v haňbe!“ A dalby milostivý Boh, žeby v každom kresťanskom srdci *Mentana* navždy ostala spásonosným mementom. —

ona nás vychovala a vyučila, ona milostive nás prijala a nám pastierov ustanovila, ktorí nás vyučujú, bo i týchto kojila mliekom pravdy, a vychovala jich k dokonalým kresťanským mužom“ hovorí remešský Hin-kmar, a nám čo ostávala? Skutkami zplácať svoj synovský dlh matke svojej sv. našej katolíckej cirkve, bo jestli dľa možnosti nesúčastníme sa v boji za jej slávu a víťazstvo svätého práva jej hlavy rímskeho pápeža z jednej, a proti jej potupeniu a nespravedlivým nadvládnym nápadom z druhej strany: tedy naša povinná láska je práchnivá a v našich útrobach ozývať sa bude žalostivý ale prísny hlas nášeho svedomia: oh vy nešťastlivý, oh vy poľutovania hodní! Hlas ten, ktorým Gratra každému hvezdoslovcovi privoláva: „Nemalo-by li do tvojeho hvezdoslovia prístup mať, básnietvo, nie ľubomudretvo, nie náboženstvo, nie mravouka, nie nádej, nie tušenie večného života; memal-li by si tu veriť proroctvu Petrovému: I bude nové nebe a nová zem; nie vo výpoveď Kristovú: A bude len jeden pastier a jeden ovčinec; vtedy, oh vtedy zaplačem nad tebou!“ (Flammarion op. c. p. 276).

S Bohom teda za pravdu a vec svätú!

Váš ctiteľ

Pavel Blaho

bohoslovec

NA NEKTORÉ OTÁZKY
O PÁPEŽOVI ZVLÁŠTNE ĆO KRÁLOVI,

ODPOVEDA

VINCENT J. HAVLÍĀEK,

OSTRIHOMSKÝ POSLUCHÁĀ BOHOSLOVIA NA R. IV.

I.

Keď už celý svet len o pápežovi hovorí: *kto je tedy pápež?* Pápežom nazývame hlavu katolíckej Cirkve. Cirkev táto má iba jednu hlavu a táto je sám J. Kristus na nebi; na zemi avšak má táto nebeská hlava svojho viditeľného zástupcu, svojho miestodržiteľa námestníka a správu svojej duchovnej moci. A tento námestník J. Krista, tento najvyšší kňaz katolíckej Cirkve je pápež, biskup rímsky a nástupca svätého Petra.

Cirkev je božské vojsko, ktoré tu na zemi so svetom o nebeský raj bojuje. A jako každé vojsko spravuje síce hlavný náčelník; jeho opravdivý pán, a vodca je ale Cisár, tak aj pápež spravuje síce a rídí kresťanov na tomto svete; jejich opravdivým pánom a kráľom, avšak je sám J. Kristus. — Keď si tedy vážime a ctíme pápeža, vážime a ctíme si samého J. Krista; keď si tedy klakáme pred pápežom a prosíme ho o sväté požehnanie, neklakáme si pred nim, nám rovným jednoduchým človekom, lež v prítomnosti jeho klakáme pred samým Ježišom Kristom ktorého je on námestníkom.

To by nás avšak pri ďaleko viedlo, keď by sme tu všetky vlastnosti pápežovej vlády pospomínať chceli. Na krátko iba tolko povieme, že pápež v náboženských vecách tou najvyššou mocou vládze, a že je každému katolíckemu človekovi na tomto svete, bars zlatou korunou alebo neslýchaným rozumom a umom obdarenému prísne zakázané a to skrze samého Spasiteľa nášho J. Krista, aby sa tejže pápežovej najvyššej moci opovážil protiviť.

A ponevác je pápež akožto miestodržiteľ Spasiteľa nášho všeobecným otcom všetkých nás kresťanov, všetko tedy čo sa jeho týka, týka sa aj nás a nasledovne všetkých kresťanov, katolíkov.

Cirkev nemôže byť bez hlavy. Prečo?

Ponevác je telo a to k tomu ešte živé telo. A kdeže už kto videl živé telo bez hlavy? Cirkev je živé telo; a každý jedon kresťan katolík je údom tohoto tela, všetci však do hromady, tvorime to sväté sjednotenie, ktoré sa sv. rímsko-katolícka Cirkev nazýva.

Kristus Ježiš Bôh a človek spolu je prirodzeným spôsobom hlavou

tejto svätej spoločnosti. Čo mu nikto na tomto svete odškriepiť nemôže. On je pre celú Cirkev ako aj pre jej najmenší úd to, čo je hlava pre naše telo, totiž život.

A bez tejto hlavy by Cirkev bola iba kus tela bez všetkého cieľu alebo skorej, iba hromada roztrúsených údov; netvorila by ona už viacej jednu čelad, jedno vojsko, jedno stádo. Bo veď nás to už každodenná skúsenosť učí, že v ktorej rodine chýbä hlava, rozumie sa gazda, tam sa zehrí čeliadka tam je už po gazdovstve, v ktorom vojsku chýbä vôdca tam to každý bez všetkého riadu a skladu iba po svojom rozume tiabne, až na posledy z celého vojska neostanú ani kabáty; a kde niet pastiera, tam sa rozleze stádo a prídu divé zvery a znivočia ho. Celý život a všetka sila väzí iba v hlave. A najkrajšie sa nám to už ukazuje v našej rímsko-katolíckej Cirkvi. Jej život a sila vyvierajú zo svojho žriedla, zo svojej božskej hlavy z Ježiša Krista totiž, ktorý ju z výšin nebeských spravuje a naplňuje duchom svätým. Mohol by sa avšak niekto pýtať: a ktože ustanovil J. Krista za hlavu našej Cirkve? No na to je už ľahko odpovedať. Netreba iba sväté písmo otvoriť a tam sám svätý Pavel Apoštol hovorí, že otec nebeský ustanovil Spasiteľa nášho J. Krista za hlavu celej Cirkve. Následkom čoho je naša svätá Cirkev jeho telom a on Spasiteľ náš totiž, je jej hlavou; a ponevác už, ako to každý zdravého rozumu človek, keď len chce, dobre previdieť môže, každé živé telo musí mať svoju hlavu: tak aj naša svätá rímsko-katolícka Cirkev, akožto živé telo, nemôže byť bez hlavy, a takúto aj má na nebi Spasiteľa nášho Ježiša Krista a tu na zemi jeho miestodržiteľa rímskeho totiž svätého Otca.

II.

Keď už má Cirkev jednu hlavu na nebi *načo že jej je ešte druhá na zemi?*

A ktože to hovorí, že má Cirkev dve a to ešte rozličné hlavy? Viditeľná hlava, ktorá tu na zemi v Ríme sídli, je iba miestodržiteľ a námestník jedinej a nevyditeľnej hlavy J. Krista, ktorý kraľuje v nebesách. A potom veď je naša svätá Cirkev viditeľná, musí mať tedy aj vyditeľnú hlavu. Bo jaké že by to bolo telo, keby sme mu hlavu nevideli?

Keď teda musí mať Vaša Cirkev hlavu, nech si ju má, hovorí doktorí mudrák preto ale nepotrebuje, aby ju mala na zemi a to ešte v Ríme, bo vraj veď že je Kristus tak človek ako aj Bôh, môže tedy aj sám tú svoju Cirkev spravovať. No na takúto múdru námičku odpovie

jim už sv. Thomáš, nasledujúcim spôsobom: „Kristus Ježiš bár je aj Bôh a človek spolu nemôže byť iba sám jediný hlavou Cirkve. O tom síce nemôžeme pochybovať, že iba on všetko koná, že je to on, ktorý krstí, ktorý hriechy odpúšťa, že je on ten skutočný kňaz, ktorý sa každodenne na kríži našich oltárov za nás obetuje; pokiaľ avšak nemal s jeho veriacimi v svojej telesnej a viditeľnej podobe zotrvať, (tak jako volakedy na tomto svete, príduc ho vykúpiť, žil a u prosried národa židovského v tele ľudskom jako Učiteľ a Vykupiteľ sveta obcoval) vyvolil si sluhov, aby skrze týchto mohol kresťanom sviatosti vysluhovať; a už práve z tej príčiny, že nemal so svojimi veriacimi v jeho telesnej podobe jakožto človek sotrvávať a telesne oddialil sa od svojej Cirkvi, musel si vyvoliť človeka, ktorýby v jeho mene jakožto miestodržiteľ riadil a spravoval celú Cirkev.

A potom veď si to len rozvážiť načím: naša rímska katolícka Cirkev podobá sa jednej veľkej ríši, ktorá má svojich poddaných tu u nás v Europe, tam za stredozemným morom v Azii, v Afrike zas potom v Amerike, slovom neni toho kúska zeme kdeby nebolo kresťana. Nuž a jakože by už takáto náramná ríša mohla byť bez viditeľnej hlavy bez viditeľného kráľa alebo panovníka, ktorý by ju jakožto miestodržiteľ J. Krista v jeho mene tu na zemi rídil a spravoval? Ku komu by sme sa my v našich záležitostiach uchádzali? K farárovi? a farár k biskupovi? a biskup? No aby sme sa už tedy v našich cirkevných záležitostiach mali ku komu obrátiť, aby sme jednotu našej viery udržať mohli; aby konečne blúdne ovce mal kto nazpäť do ovčince priviesť, keď už Kristus ako človek musel túto zem opustiť, aby ako Bôh kraľoval v nebesách: zanechal na zemi na svoje miesto svojého viditeľného a telesného miestodržiteľa a námestníka. Moholby mi avšak niekto podotknúť veď Kristus neumrel, veď je on vždy pri svojej Cirkvi, veď ju on vždy svojou božskou milosťou napomáha; načo že je ešte aj ten miestodržiteľ. Pravda je síce, že Spasiteľ náš J. Kristus opravde neumrel, lež žije v nebesách, prečo aj nepotrebuje žiadneho nástupcu, ktorý by po jeho smrti po ňom nasledoval, ako to býva pri našich kráľoch, že keď umre otec nasleduje po ňom syn alebo iný z príbuzných a tento potom celú krajinu neodvisle rídí; lež potrebuje viditeľného miestodržiteľa; a práve z tej príčiny, že nechcel utvoriť viditeľné telo bez viditeľnej hlavy, práve z tej príčiny pravím ustanovil svojho miestodržiteľa, skrze ktorého on svoju Cirkev primeraným spôsobom dľa svojich božských súdov voždy rídí a rídif bude.

No a z tohoto vysvitá, že to veru súrna potreba, aby naša Cirkev za hlavu mala človeka a to človeka takého, jako sme my, ktorý by sa s nami rozprával, nás vyučoval, sviatosti nám vysluhoval a konečne jakožto duchovný panovník tú veľkú svätú spoločnosť, ktorú my cirkvou zoveme, biskupov totiž, kňazov a veriacich rídil a spravoval.

III.

A veď v evanjeliume neni ani zmienky o pápežovi. — Čo sa toho týka, či je to tam aká zmienka o pápežovi v sv. evanjeliume, to je to najmenšie; meno najsvätejšej Trojice tam tiež nikde nestojí, ačpráve sa to tam o nej veľmi, veľmi mnoho pohovorí. Tak je to aj s pápežovým menom. Toto meno evanjelium nikde nezpomína, ačpráve sa všetko hovorí o jeho hodnosti a o jeho božskom poslaní! Sv. Matúš hovorí vo svojom evanjeliume: že keď prišol Ježiš do kraju Cesarei Filipovej a pýtal sa učedelníkov svojích, reknúce: za koho majú ľudia syna človeka? A oni riekli: nektorí za Jána Krstiteľa, iní ale za Eliáša, iní ale Jeremiáša, alebo za jedného z prorokov. Praví jím Ježiš: vy ale za koho ma držíte? Tu predstúpil Peter, osvietený duchom sv. a v mene všetkých v mene celej tehďajšej a budúcej Cirkve odvetil Pánovi: Ty si Kristus syn Boha živeho. Tu pohladnul naň láskave Ježiš, a odpovedajúce rekol mu: blahoslavený si Šimone synu Jonášov: bo nie telo, a krv zjavilo to tebe, ale otec môj ktorý je v nebesách. A ja pravím tebe že ty si Petor (skala) a na tejto skale vystavím Cirkev moju a brány pekelné nepremožu ju. A tebe dám kľúče kráľovstva nebeského. A čokoľvek zaviazesh na zemi, bude zaviazano i na nebi, a čokoľvek rozviazesh na zemi, bude rozviazano i na nebi. No a rozmyšľajme už na chvíľku nad tymito slovni.

Spasiteľ náš Ježiš Kristus vyvolil si Šimona, alebo jako ho už pomenoval Petra. On si ho vyvolil, dal mu prednosť pred druhými a povýšil ho nad všetkých a obrátiv sa k nemu vymenoval ho za pápeža, vymenoval ho za hlavu svojej Cirkve. „A ja pravím tebe“ ja syn boží, tebe, môjmu miestodržiteľovi, ja sám, tebe samému, ja večná hlava Cirkve, opravdivý Kristus, ja pravím tebe, môjmu miestodržiteľovi „že ty si Petor totiž skala.“ Ako som ťa za môjho miestodržiteľa, za môjho námiestníka vyvolil, premenil som aj tvoje meno, a už sa viac nebudeš volať Šimonom lež Petrom. Ty si mi povedal, že som ja Kristus, totiž uholný kameň a ja ti hovorím, že si ty Petor, že si ty skala spolu aj somnou, vo mne podobne, jako aj ja. Ja Ježiš som ten uholný kameň na ktorom všetko spočíva; a ty budeš s pomocou mojej milosti tiež

taká pevná skala, jako ja. Sám od seba si síce iba Šimon a si slabý, skrze mňa avšak stal si sa Petrom totiž skalou „a na tejto skale vystavím Cirkev moju a brány pekelné nepremôžu ju.“

Moja Cirkev na mne spočíva, ponevác si už avšak jedno so mnou, keď ňa už za môjho jedinného námestníka, za môjho splnomocníka, za môjho najprvšieho sluhu na tejto zemi vymenúvam, prenášam ju na teba. Keď tedy moja Cirkev na tebe spočíva, to je práve tak ako keby na mne spočívala, prečo už každý človek ľahko môže vedieť, kde sa moja Cirkev, moja pravda, moja cesta, môj život nachádza.

Lež prečo už Spasiteľ náš Šimona nazval Petrom? Aby sme vedeli na túto otázku odpovedať, zapamätajme si: čo znamenajú tie slová: Ty si Petor. Ony tolko znamenajú jako že: „ty si mojim námestníkom, na tebe vystavím Cirkev moju.“ Ježiš premenil Šimona na Petra iba z tej príčiny, aby môhol znášať bremeno jeho celej Cirkve. Aby to však tým ľahšej môhol znášať, dodal mu takej sily, že ho ani celé peklo nepremôže. A už veru peklo nič nevyriadi proti Cirkvi, bo ona stojí na Petrovi, na pevnej skale vystavená, ktorú už nič nezrúti, o ktorú sa ale všetko ztroskotať môže. Čistota a trvácnosť viery, nepoškvrnená svätosť mravov, osveta, vláda, víťazstvo všetko ale všetko sverené je Petrovi a skrze tohoto Cirkvi, Petra však a jeho a Kristovej Cirkvi nezmocnia sa ani vzteklosť besných židov ani početilá horlivosť zúrivých prenasledovníkov a krvožíznivých katov, aniž lstivosť rozkolníkov ani moc ukrutných vladárov. Nezmocnia sa ho ani krivé nauky ani falošní bratia, ni Judáši, ni Kaifáši, nie Piláti, nie Herodovci, ni Nerovci, ni slabosti a poklesky ľudskej prirodzenosti a krehkosti slovom nič ale nič! sa ho nikdy nezmocní, bo Spasiteľ náš Ježiš Kristus na veky s ním prebýva. Ježiš, večné a nekonečné slovo, prebýva v ňom on nám skrze neho hovorí; on zaňho bojuje on pre neho a skrze neho víťazí!

Aby avšak Peter akožto námestník a miestodržiteľ Ježiša Krista jakožto hlava celej Cirkve, tento svoj svätý úrad zastávať mohol, dal mu Kristus najvyššiu duchovnú moc. A preto, ako to vo sv. evanjeli-
ume čítame, keď ho už za svôjho námestníka vymenoval, pokračoval ďalej a povedal mu: „A tebe dám kľúče kráľovstva nebeského. A čokoľvek zaviazješ na zemi, bude zaviazano i na nebi; a čokoľvek rozviažeš na zemi, bude rozviazané i na nebi.“

O jak veliká to moc, nad ktorú väčšej už ani sám Bôh otec nemohol dať svojemu jednorodenému synovi. Tebe dávam kľúče, pravil mu, a jako ja vždy s tebou sotrvávať, ako to vždy ku sláve môjho

otca a ku prospechu mojej Cirkve vo všetkých vecách napomáhať budem, tak všetko, čo ty povieš práve toľko platí, jako keby to ja bol povedal; prečo ja aj v nebesách všetko prijímam, čo som na zemi skrze teba rozhodnul. V tom okamžení, jako ty niečo rozkážeš, odsúdiš a sviažeš na zemi, rozkážem, odsúdim a zaviažem to aj na nebi; všetko, čokoľvek ty rozviažeš a odpustíš na zemi, rozviažem a odpustím aj ja na nebi. A takouto mocou vystrojený sv. Peter rídi v mene a na miesto Krista všetko a všetkých na tomto svete. Moci jeho podrobení sú ostatní Apoštolia tak dobre, jako veriaci: kniežatá tak dobre, jako jejich poddaní. Toto je obsah moci pápežovej.

Je to už nad slnce jasnejšie, že je to iba sv. Peter, ktorého si Spasiteľ náš medzi druhými učedníkmi vyvolil, aby bol po jeho nanebevstúpení viditeľnou hlavou jeho Cirkve. Je to už tedy od bieleho dňa jasnejšie, že nám aj sv. evanjelium o tomto božskom vyvolení svedčí, a že nám sv. Petra jakožto viditeľnú hlavu Cirkve, jakožto najvyššieho pastiera Kristového stáda, jakožto námestníka syna božieho, slovom jakožto prvého pápeža predstavuje. Môžu už potom tí novomódni mudrci rozumkovať, ako jim to už len jích rozum káže, my dobre vieme čo všetko Spasiteľ náš Ježiš Kristus ustanovil my dobre vieme, čo učí naša sv. Cirkev, my dobre vieme, že prvým pápežom bol sám sv. Petor. Ako človek on sice zomrel, lež ako pápež v osobe rímskych biskupov, svojich to nástupcov ešte voždy žije.

IV.

A či bude pápež až do konca sveta?

Ovšem až do konca sveta; bo keď Kristus naložil Cirkvi, aby evanjelium kázala všetkým národom, prislúbil jej, že bude s ňou sotrvávať až do konca sveta. A toto jej prislúbil ten, jehož slová sa nikdy nepominú. Katolícka Cirkev tedy, bude trvať, kým len tento svet stáť bude a ponevác, je pápež hlavou Cirkve, tak dokial trvá Cirkev, dotial musia byť aj pápežia. Bo veď by Cirkev prave tak nemohla byť bez pápeža, jako živé telo bez hlavy. Ani keby nebolo pápeža, nebolo by pravej Cirkve, keby nebolo pravej Cirkve, nebolo by pravého kresťanského náboženstva.

Pápež bude tedy až do konca sveta, kým len nepríde ten antikristus. Terajší Pius IX-ty sice zomre, lež papež neumre nikdy.

V.

A či môže ktokoľvek byť pápežom?

Čo by sme akýkoľvek ústav alebo jakúkoľvek spoločnosť povázili; ani jedna sa na tolko na pospolitosti nezakladá, jako naša Cirkev. Tu v tejto každý občan každý veriaci môže byť k veslu vlády povolaný. Ktorýkoľvek katolícky kresťan, keby hneď aj ešte ráz z tak nízkeho rodu pochádzal, môže sa stať kňazom, biskupom, kardinálom áno aj pápežom.

No a toto slovo že vraj môže byť tým a tým, môže byť aj pápežom, neni iba na papieri, jako sa to obyčajne na tomto svete stáva, lež je to aj skutočná a presvedčená vec, v ktorej nám už každý list dejopisu svedčí. Obozrime sa len trochu do minulosti. Z pomedzi našich 250 pápežov, výše sto jich pochodilo z obecného ľudu a iba málo a veľmi málo narodilo sa jich v grófskych a kniežatských palácoch. Predchodca nášho terajšieho sv. Otea Rehor XVI pochádzal z nepatrnej a chudobnej rodiny; a ten veľký pápež Sixtus V. pásaval stádo za mladý. Coelestín V. bol chudobný mních; a čo sa už chudoby týka, tu jich bolo viacej takých, čo sa prvému pápežovi galilejskému rybárovi totiž sv. Petrovi celkom rovnali.

A keď vezmeme biskupov do povahy, viacej ako tretina pochádzala z mešťanského rodu ano niektorí sa i zo samého obecného ľudu vyšvihli. Takto už istý znamenitý arcibiskup kardinál ešte po dnes veľmi rád spomínava mlýn v ňomžto až do dvaciateho roku slúžil. A to iste platí aj o iných našich cirkevných hodnostároch.

To avšak každý musí uznať, že sa nikto tolko okolo ľudí nenachodí, jako kňaz. Ako sa narodí nejaké dieťa, zaraz idú s ním ku kňazovi, keď podrastie, učí ho kňaz, keď vyrastie a má nejakú potrebu, ide ku kňazovi, keď chce vstúpiť do stavu manželského, hlási sa u kňaza, aby bol podľa zákonov a predpisov Cirkve sozdaný, keď sa zostarí ide ku kňazovi, keď mu konečne nohy službu vypovedia, keď zalahne a cíti, že sa blíži jeho hodinka, tedy volá ku sebe kňaza; keď už dušu vydal, keď po sebe už iba bezdušné telo zanechal, kto mu vykoná tú poslednú službu? kto mu zaspieva, to posledné: ať odpočíva v pokoji? — — kňaz. A tak to ide po celom svete. Nikto sa tolko nenachodí s ľudom a vôbec so všetkými veriacimi, jako kňazi, biskupi a pápež. Prečo Boh, pred ktorým chudobný roľník len tolko platí, jako ten najbohatší hodnostár, aby v kňazovi, biskupovi, jedonkaždý už či chudobný

či bohatý svojeho ochranca, svojeho otca našol, rovnako a bez všetkého rozdielu povoláva z každej triedy aj k tým najvyšším hodnostám, tak že to už ktokoľvek keď len k tomu má potrebné a povolanie vlastnosti môže byť kňazom, biskupom. (Pápežom môže byť iba talian; lebo taliani žiadneho cudzieho panovníka netrpia; tedy ani pápeža ktorý je spolu zemským panovníkom. Voľakedy mohli byť aj cudzí jako to aj bývalo.) Pápežom to už ktokoľvek môže byť, len žena nie. Hovoria sice, že to kedysi už aj žena pápežom bola, no toto je už avšak iba vymyslená lož, ktorú si akýsi nepriateľ katolickej Cirkve z prsta bol vycical. A tomu už teraz ani sami protestanti neveria. Naša katolícka Cirkev môže mať iba pápeža, a tento už môže byť tak z panského jako aj zo sedliackeho rodu nech len má k tomu schopnosti a povolanie od Pána Boha.

VI.

Veď svätý Peter, ten najprvší pápež bol iba chudobný rybár, z kadial že tedy tí terajší pápežia nabrali toľko statkov, ako to už prišli ku celému kráľovstvu?

To je sice pravda, že svätý Petor bol iba chudobným rybárom a že tí najprvší pápežovia nebývali hned v takých palácoch ako dnes. Z toho avšak nenasleduje, že si tie statky, to kráľovstvo, ktorým teraz vládu a z ktorého jích už zväčšiny ozbíjali, nejakým nepravým spôsobom nadobyli. No naši pápeži takým riadom nedostali kráľovskú korunu. A keď skúmame dejepis nestraune, tak ako sa to na kresťana patrí, musíme uznať že pápežská zemská vláda nepovstala náhodou, ani kto vie z akej už veľkomyselnosti; a božiu ruku už aj v tomto musíme poznať.

Bo keď už naša kresťanská viera skoro celý svet opanovala, keď sa po 300 ročnom prenasledovaní už ráz aj slnce pokoja nad ňou povznieslo; keď sa aj sám pohanský cisar Konštantín veľiký na ňu obrátil, cirkev naša tedy teprv zaujala také miesto v ľudskej spoločnosti, aké jej už skrze samého Ježiša Krista vykázané bolo. Keď V. Konštantín cisar ostal kresťanom a kresťanské náboženstvo tak rečeno v celom mocnárstve uvedené bolo, no to potom veriaci s najväčšou rúznosťou pospiechali cirkvi a pápežom ku pomoci. Jedni jích napomáhali svojími poklady, iní zase svojími pozemkami. A v prvom rade stál už sám cisar Konštantín veľiký. Tento a po ňom jeho synovia ako i najmajetnejší rimanskí veľmožovia obdarovali rimských pápežov nezčíselný-

mi majetky okolo Ríma v južnom Taliansku, ako aj po iných stranách ríše rimanskej. K tomu jím spomenutý cisar ešte aj všetky po čas prenasledovania shabané statky navrátil. A tieto veľké majetky nazvali potom Petrovým dedictvom, na znak toho, že je to vlastnosť celej cirkve. Takýmto spôsobom stali sa pápežia najmocnejšími zeme pánmi Talianska. Dľa rimanského práva súdili a volili po svojich rozsiahlych statkoch úradníkov, držali vojsko k obrane. Cisari akoby neviditeľnou rukou uháňaní opustili prastaré mesto, aby ho ponechali prastarej cirkvi. A Konštantín veľiký ako keby bol cítil, že tam kde pán Bôh svôjho miestodržiteľa zanechal, iný panovník panovať nemôže, svoje cárske sídlo preniesol do Byzantu, ktorý sa aj od tých čias nazýva Carihradom. Od tejto doby vplivali už nástupci svätého Petra do osudu tak starobylej Romy ako aj celého Talianska; to nadovšetko počas veľkých nerástí, ktoré nerozumné panovanie cisarov, pád ríše západno rimanskej, a vpády rozličných divých národov boly natropily. Uznali oni síce voždy nadpanstvo carihradských cisarov, usilovali sa jím ochrániť jejích pozemia, prosili jích, aby už prišli a oslobodili Taliansko. Lež všetko na darmo, neteční panovníci nevládali ku pomoci prispieť Taliansku, ba skorej ju zapredať volili. Divými hordami spustošená, od vlastných panovníkov opustená Talianská nevedela tedy ani ku komu patrí, zubožený ľud len že nezúfal. V takýchto porobných okoličnosťach čo bolo robiť? Pápeži bár aj nevoľky, aby len ulevili porobné bremäno, pod nímžto upel nevinný ľud talianský, jali sa vládneho vesla a s otcovskou pečov starali sa o všeobecné dobro. I ovšem! v prosred tých najväčších neporiadkov v prosred všeobecného zmätku, iba pápeži nadechýňali do ľudu smelosti, starali sa o obranu, upevňovali tvrdze, vysielali vyslancov k cudzým panovníkom, jednali sa s nimi, slovom znášali celé bremeno vládarstva prv nežli by čo len meno kráľa boli uživali. Tak keď hunský kráľ Attila, jehožto pre veľkú ukrutnosť bičom božím nazvali, svoje divé hordy pred Rímom postavil, a mu zkazou hrozil, iba pápež Leo I mal toho ducha postaviť sa mu do očí, a svojou dojímavou rečov k návratu ho pohol. Tenže uprosil o tri roky neskôr ukrutného kráľa vandalského Genserika. Neskorej opet pápež Pelagius odstranil od mesta gotského kráľa Totillu; Zakarias oproti longobardskému kráľovi Luitprandovi. Lež čoby to už všelijaké cudzé a zlopestvné mená mal spomínať. Dost na tom, že Talianská čo len dobrého kedy zažila, za to sa iba pápežom môže poďakovať. Tak že ako sa to jeden významný protestantský spisovateľ (Müller) vyslovil „bez pápeža by Rím viacej nestál.“

Podme avšak ďalej. V osmom stoeťí svitly konečne tie časy, že sa nástupcovia svätého Petra celky vyslobodili z takého neistého a pohromného stavu, a dožili sa takej neodvislosti, akej nikdy indy pred tým. Po tento čas oborili sa totiž na Taliansku ukrutní Longobardovia; plenili a pustošili čo jím len do očí padlo, a podrobili celú krajinu svojemu železnému žeslu. Čo urobiť v takýchto strašných okoličnosťach? Luď nevinný ako inokedy upel pod nesnesiteľným brämenom divého otroctva, a nebol kto by ho bol hájil, kto by ho bol vyslobodil. Boli cí-sari, tí sa však ibatedy hlásili, keď bolo treba dane vybierať a trávili v rozkošach svoje neblahé dni. Nad Talianskou zavisly čierne oblaky. Pomoci nebolo z kaďal očakávať. Tu sobral sa pápež Štefan II, nešetřil ľažkosťi zdlhavej cesty, a s nebezpečenstvom vlastného života prebil sa prez nepriateľské vojská. Ta šol do Francúzskej ku Pipinovi po ten čas kráľovi francúzskemu, a prosil ho aby bez meškania ponáhlal sa utrápenému ľudu a utrápenej cirkvi ku pomoci. A Pipin aj zaraz sobral svoje zmužilé voje, prerazil prez Alpy, rozohnal zpupných Longobardov a roku 754 daroval svätej stolici skoro všetko pozemie medzi Ravennou a Rimom. A keď si nasledujúceho roku Longobardi nestáli slovu, prišol aj po druhé, a kľuče zaujatých miest, spolu aj s listinou, v nejžto toto všetko na veky ako vlastnosť odovzdal pápežom, položil na hrôb svätého Petra. Takto tedy prišli pápeži ku kráľovstvu. Daro už potom modlíkal récky císar, aby mu tieto jeho nekďajšie pozemky zpiatky navrátil, darmo mu svety sluboval, zmužilý a horlivý Pipin odvetil mu: „Nebojoval som ja žiadnemu človekovi k vôli, lež z úcty a ľasťky oproti svätému Petrovi a za odpuštenie mojých hriechov. Ani by ma to už tuším k tomu všetky svetské poklady nenaviedly, aby ja to odobral svätému Petrovi čo som mu raz bol daroval.“ Neskorej zase Karol Veliký a Matilda toškanská markgrafka rozmnožili pápežské pozemky, kým konečne roku 1216, za pápeža Inocenca III samé mesto Rím, ktoré sa ešte voždy v císarských rukách nachodilo, cirkvej vládě pripadlo.

Tu som už na krátko vyložil, ako to pápežové kráľovstvo povstalo. Z tohoto sa kaďdý nepredpojatý môže presvedčiť, že niet takého trônu v Europe, a ani na celom svete, jehož pôvod by tak ďaleko do svätej starobyľosti sial, ako trôn pápeža kráľa. Toto už aj samí protestanti uznajú, bár o našej cirkve nebars po priateľsky myslia. Medzi nezčíselnými spomeneme iba jedného; (Gibbon) hovorí: najkrásnejšie nároky (práva), ktoré pápeži na vládarstvo robia, je slobodná

voľba zo stránky národu ktorý oni z otroctva vyslobodili. Kto tedy na padá tieto jejich práva, ten napadá celý spoločenský poriadok a keď sa už panovníci cez prsty dívajú na to, ako jich kadejakí prešibalí svetári z jejich najspravodlivejších majetkov olupujú; keď jim ešte aj sami pomáhajú, no to už iba sami seba podkopávajú. Veď dobre o tom svečí dejopis, v ňomžto spravodlivá a nestranná ruka ničoho nevynechala, že keď sa pápežov tron kláti, tedy sa iné všetky váľajú, a že ktoré búrky príjdu ponad prestolom svätého Petra skoro bez všetkeho šľaku; iným donašajú večnú záhubu. Tento tron, tron to svätého Petra, bár aj tými najskrovnejšími hmotnými prosriedky vládne, svojou pevnosťou všetky iné prevyšuje. Panstvo svoje šíriť, cudzé krajiny podmaňovať on nikdy nehľadel, lež ani sám nikdy podmanený nebol. Videl on kolísky všetkých na teraz panujúcich rodín; videl on kvitnúť a hynúť národy; videl dvíhať sa a padať ríše, a predca po osemnásť storočom krutom boji navzdor neľudským prenasledovaniám ešte po dnes vóždy pevne stojí. A kolko razi jasaly už nad jeho domnelou zkazou jeho krvožízniví nepriatelia? Kolkorazí zatiabli mu už umieračkom? Žinka avšak toho istého umieračka zakosidlila sa na jejich krku: a tak zatrhali len sebe.

VII.

Načo že je pápežovi to pozemské kráľovstvo.

Tato otázka zaobiera teraz celý svet, veľkého tak ako malého; múdreho tak ako sprostého. Čo je už avšak najviac počudovania hodného u týchto ľudí, čo sa tak radi o druhých starajú a čo tak radi na seba zabývajú, je to, že všetci, ako by jich najal, silou mocou tvrdia: že pápež nepotrebuje tu zemskú vládu to pozemské kráľovstvo, že vraj aj bez toho môže byť hlavou Cirkve: a preto že mu ho načím odobrať.

No, to je už ozaj novosvetské rozumkárstvo! Keď pápež nepotrebuje pozemske kráľovstvo, nuž mu je ono preto na škodu, alebo mu je celkom zbytočné, bez ktorého sa zaobísť môže: načím mu ho odobrať! No smejte sa ľudkovia boží! — Nuž či smieme nekomu jeho majetok odobrať, len preto, že ho nepotrebuje? To práve tak vypáda, ako keby nejaký vyšibanáý svetár nejakému slovenskému gazdovi tak po priateľský povedal: „Načo sú tebe dva domy aj v jednom obстоjíš, v druhom sa ja usádlím. Ty nepotrebuješ tolko peňazi, môžeš byť aj s menej spokojný, čo ti zbyva, daj mne, to už pretrovím já. No to je už ozaj pekný pokrok, krásna osveta. Nekdy a neni tomu ešte tak dávno Iudia takéto balamutiny ani len počuť nechceli, a teraz v tomto století všeo-

becnej osvety, vyhlasujú jich už po všeliakých novinách, a tak rečeno nekde i zo samých kráľovských prestolov jako tie najmúdrejšie zásady a nauky. Ale veru nech si dajú pozor ti rázni širitelia takéhoto práva, až sa im ho ti jejich žiaci nepreučia, bo by to najsamprv oni horko zaplatiť môhli.

Kde sa jedná o tom, čo je moje, a čo je tvoje, to tu už není otázka o tom: či to potrebujem alebo nie? lež či som si to spravodlivo nadobil. A už nech nám tí páni, čo chcú rímskeho otca z jeho kráľovstva olúpiť, odpovedia, či svätý rímsky Otec Pius IX spravodlivo vládol svojím kráľovstvom, v ňomžto až do roku 1860 akožto kráľ neodvysle panoval? Povedia-li, že nie; nech nás o tom presvedčia; a keď nám to už nemôžu preukázať, bo nevedia, tedy nech uprimne vyzuajú, že prišly zbijať.

No žeby takéto svedoctvo zo seba vydali, to im ani len na rozum neprijde. Na miesto tohoto idú v svojom pokrytstve ešte ďalej a nehaňbia sa ešte aj to povedať, že sa vraj svetská vláda s evanjelickým duchom nijako neznáša, že vraj čo je pápežovi v jeho vznešenom povolání iba na závade, a že aj samému náboženstvu len to vraj škodí než osoží. — Oh čože sa starajú o blaho a pokroky našej Cirkve, tí nepovolani mudrci. No nebude avšak škodiť, keď jim raz tak ľahko neuveríme, slova su síce Jakubové lež ruky su Ezauové. A čo stojí naša Cirkev, nepohoršil sa ešte nikto nad pápežovým svetským kráľovstvom, iba toľ nedavno práve títo spravodliví a múdri páni. Naši otcovia, čo len slnko kresťanstva u nich zasvietilo, pápeža vždy iba ako kráľa ako panovníka poznali, ktorý nikomu podrobený není. Nuž a my by sme už ináč mali smyslať. Ba čo viac, dnes sme ešte lepšej predsvedčený, dnes ešte pevnej veríme ako inokedy, že svetská vláda nie len že sa neprotiví duchu svätého evanjeliuma, a vznešenému povolaniu nášho najvyššieho pastýra, lež že mu je, aby v svojom svätom stave slobodne a s dobrým výsledkom účinkovať mohol, aj nevyhnutelne potrebná.

VIII.

Pápež, aby dľa božského nariadenia ku blahu cirkvi účinkovať môhol, musí byť slobodný a neodvislý.

Pápež je duchovná a cirkevná hlava všetkých kresťanov, je miestodržiteľom samého Ježiša Krista. No na Kristového námestníka by sa to len už nijak nepatrilo, aby nejakému panovníkovi podrobený bol, ba jakožto pastýr a hlava veriacich musí byť slobodny a nesmie závisieť od žiadneho svetského kráľa. A veď sú aj samí panovníci v du-

chovnom ohlade, len tak pápežovi poddaní, len tak sú jeho duchovní synovia, ako ten najposlednejší žobrák! A aby poddaný nad pánom, syn nad otcom panoval, to sa nijak nesluší. Aj je to kresťanskému duchu celky protivné, aby ten bol nekomu podrobený, ktorému odovzdané sú klúče brán nebeských, ktorý keď čo na zemi zaviaže alebo rozviaže, hneď je to zaviazané alebo rozviazané aj na uebi. A ktorý vladár by sa už opovážil i samého božského námestníka svojemu žeslu podrobiť? Väčšej hodnosti neni na tomto svete ako námestníkom byť Spasiteľa nášeho Ježiša Krista; — a preto by to aj nehodná vec bola, keby ten, ktorý túto hodnosť zastáva, inému podriadený bol, ako samému pánu Bohu. A o tomto už dobre boli presvedčení nekdajší cisári a panovníci, tak ako aj iní horliví kresťania, a preto sa aj dobrovolne zrekli ako celého mesta Ríma, tak aj jeho okolia, preto aj pápeža toľkými statkami obdarovali, aby tam ako kráľ slobodne a neodvisle panoval a nikomu podrobený nebol iba pánu Bohu. Neskôr avšak, keď náboženský duch pomálo vyhášal, našli sa aj takí bezbožní panovníci, ktorí ako len môhli sahalí bezbožnou rukou aj na Petrové dedičstvo, a Kristovému námestníkovi hladeli už aj ten kúsek zeme odobrať, na nejj jeho trón stál neporušený prez stá a stá rokov. A takíto nesvedomití vladári bohužial aj za našich dní sa nachádzajú, ktorí Kristovho námestníka chcú z jeho majetku olúpiť, ktorí by ho nedbali do Vatikánu až do malej záhradky popri tomto vtisnúť, tak aby svet o ňom ani len neočul. No kresťanský ľud svojho najvyššieho pastýra, svojho otca ani na okamžik neopustí, kresťanský ľud to už nikdy nedopustí, aby Kristov námestník, aby viditeľná hlava cirkve nejakému kráľovi podrobená bola. Prečo aj keď ho dnes napadne zbojnícka sberba, keď ho dnes z jeho kráľovstva z jeho bydla vyženú, zajtra soberú sa zmužilé tlupy kresťanských junákov, zaženú preč každého lúpežníka a Kristov námestník vtiahne zase slavne do svojho sídla. Ozbíjajte tedy Kristovho námestníka vy jakíkoľvek lúpežníci. Dni vaše počítané sú, a vaša moc v prúdoch katolíckej lásky musí sa zlomiť. Nepostojíme, neoddychneme si, kým nevidíme, že pomazaný Pána už celky slobodný je; volíme račej svoju krú obetovať, než keby sme nášeho svätého otca Pia IX mali vidieť zneváženého, a pod železným žeslom nejakého zemského panovníka.

Povedali sme, že pápež aby svojmu vysokému povolaniu za dost učinil môhol, musí byť neodvislý. I ovšem! Bo veď, keby už od nejakého kráľa závisel, to by ho tento dla svojej lúbsti môhol v rídení

Cirkve prekážať, môhol by tak rečeno múr postaviť medzi ním a celým jeho stádom; môhol by ho uväzniť alebo preč do vyhnanstva zahnať, keďby nechcel ani nemohol plniť jeho bezbožné rozkazy. A potom by si aj samí veriaci môhli myslieť, že vraj ten pápež preto tak a tak hovorí, bo sa to tomu alebo tomu kráľovi, v jehož krajine býva tak ľúbi. A to by takým činom bolo po pápežskej hodnosti, jeho slova a rozkazy by nemaly viac tej váhy u veriacich, jakú majú mať, keď hovorí zo stolice Petrovej. No a to už len každý vidí, žeby takto pápež nemohol slobodne a prospešne rídiť Cirkev Kristovu. — Živý príklad toho máme v XIV stoly, keď pápeži prez viacej rokov prebývali vo francúzskom meste Avignone. Boli oni síce ajtedy neodvislí, lež len tak na oko; opravde stáli v moci a pod vplyvom kráľov francúzskych. A čo z toho nasledovalo? Bolo po hodnosti, bolo po dôvere; národy sa počaly nenávideť, v celom kresťanstve povstaly samé zpory a rozkolníctva, tak že týchto 70 rokov so všetkým právom môžeme babylonským zajatím pomenovať; bo to ozaj čo sa cirkve týka, boly tie najsmutnejšie časy.

No a keď umenšenie pápežskej hodnosti ešte aj v sredoveku môhlo mať trúchlé následky, kde celá Europa vierou zahárala; čo teraz, keď už aj samé vlády náboženstvo si alebo nevšimnú, alebo čo viac ho prenasledujú? Tak na príklad vykupitelia sjednotenej Talianskej vykričali teraz zásadu: „slobodná cirkev v slobodnom štáte.“ Veď to ozaj pekne zneje pomyslí si ne jeden, lež ako sa to má rozumieť, to nám ukáže terajšia zkrpatelá Talianská. Bezbožní pôvodci (Cavour a druhovia) povýšspomenutej zásady si to aspoň tak vykladajú: kňazom statky odobrať, všetky cirkevné statky shabať, všetkých mníchov a mníšky z kláštorov povyháňať, zaslúbiť jím síce čo náhradu niekoľko krajcarov denne, tieto jím avšak nevyplatiť; biskupov z jejích stolíc vyhnať alebo do žalárov pozavierať. Takto si oni to vykladajú a ukazujú skutkom, toto je tá slobodná cirkev v slobodnom štáte v Talianskej.

Vezmime si avšak ešte jeden príklad. Náš svätý otec vydal roku 1864, 8-ho Decembra obežník v ňomžto všetky bezbožne po teraz panujúce zásady a nauky zatracuje. I samí protestanti uznali a to verejne po novinách, že pápež týmto obežníkom veľmi poslúžil pravde a ľudskej spoločnosti. Lež čo sa stalo? Nektoré vlády a to ktomu ešte aj katolícke ako n. p. francúzska, zakázaly biskupom ohlásiť tento obežník. Bo pravda mnohým nadovšetko panovníkom veľmi hlavu prebija. Keby už pápež nebol slobodný, keby takému vladárovi bol podrobený, či by môhol každému, bez všetkého ohladu do očí povedať, čo je pravda a

čo nie? Či by sa nenashladávali všelijakých zádrapok, aby len takémuto nemilému učiteľovi usta zavreť a ruky sviazať môhli? Je to tedy vsuktu potrebná vec aby bol pápež naozaj aj svetským vladárom.

IX.

Načo sú pápežovi peniaze; čo sú to tie Petrové haliere?

Jeden každý ľahko pochopí, že ku riadeniu nejakej krajiny mnoho, veľmi mnoho peňazí treba. Je síce pravda, že je pápežová vláda, čo do jej cieľu a pôvodu duchovnej povahy, pokiaľ avšak jestvuje na zemi: bez zemských a hmotných prosriedkov ju pápež nemôže vykonávať. I sám Spasiteľ náš Kristus Ježiš mal so svojimi apoštolmi spoločnú kassu, ktorá bola Judášovi sverená. Jerusalemskí kresťania popredavše svoje statky, utržené peniaze zložili k nohám apoštolov; za ktoré sa potom doista zväčša božie služby vykonávaly. I v prvých stoliatiach mala cirkev svoje stavania, svoje statky, zlaté a srieborné nádoby, ako to zo skutkov mučedníkov známe. A tedy ešte kresťanstvo nebolo natoľko rozšírené. Teraz avšak keď už všade kde sa len obrátíme svetlo kríža svieti, keď sa počet veriacich nezčíslelne rozmnožil, rozmnožily sa aj ťažkosti a starosti s akými jich spravovať treba, prečo sú aj tým potrebnjšie rozličné hmotné prosriedky. Tak má k. p. pápež po boku kardinálov a rozličných vyšších kňazov, s ktorými sa v hlavnejších veciach radieva, s pomocou ktorých rídí celý svet. On sa musí nadovšetko starať, aby svetlo sv. evanjeliuma zasvietilo aj v tých najtmavších končinách sveta, musí preto vychovávať a rozposielať na všetky strany misiónárov, ktorí by ohlasovali slovo božie, a to ho tiež nejedon grajciar stojí; musí ďalej v rozličných krajinách vydržiavať svojich vyslancov, akého aj vo Viedni máme. A čo keď ešte spomenieme tie rozličné kongregácie, tie nezčíselné súdne stolice, iné všelijaké ústavy, kostole, tie skovstné služby božie? Čo toto všetko stojí? Čo, keď spomenieme tie hrozitanské tlupy ubiedených, ktorým pápež každodenne vyhoveť musí? Toto všetko hrúzu peňazí stojí, ačpráve sám pápež veľmi jednoducho žije a medzi všetkými vladármi najmenej stroví na svoju osobu. Na toto všetko potrebuje pápež peniaze.

Prehovorme avšak nečo aj o tých Petrových halieroch. Ako každá spoločnosť tak sa aj naša cirkev musí o spôsobe starať, ako má svoje údy rídiť. K tomuto cieľu založené je už to dedičstvo sv. Petra. Kým Pius IX kráľovstvom svojím v pokoji vládol, z jeho dôchodkov ľahko môhol aj všetky potreby, aké riadenie celého katolíckeho sveta sebou

donáša zapravovať. Ako ho ale z väčšej časti jeho zemí ozbójali, aby cirkev po všetkých stranách ako pred tým rídil môhol, prinútený bol obrátiť sa k obetovavosti a k milosrdenstvu svojích veriacich. A katolíci XIX storočia, porozumeli slovu svojho v núdzi postaveného otca, rozpomenuli sa na Petrove haliere, ktoré nekdy jejích otcovia na skvostný rímsky kostol obetovali, a jednodušie skladali svoje dobrovolné dary a za šesť rokov (1860—1866) obetovali jeden a dvacať millionov zl. r. č. A od tých čias obetovavosť a zaujatosť za svätého otca zázračné pokroky robí. Povedali sme už síce načo sú pápežovi tolké peňáže, aby to avšak každý srozumel vyložíme to ešte raz na krátko síce, lež dôkladnej ako nasleduje: dôchodky terajšej pápežskej svetskej vlády obnášajú ročite $5^3|_{10}$ millionov seudov (toliarov): výdavky oproti obnášajú $10^3|_{10}$ millionov seudov, bo len na úroky od samých štátných dlžôb výde do $5^4|_{10}$ millionov seudov; ročitého deficitu, úbytku je tedy $5^4|_{10}$ millionov seudov, asi 11 millionov zl. na našich peňazoch. Aby si už avšak niekto nemyslel, že vraj v Ríme musia zle gazdovať, keď jím tolko peňazí chýbajú. Že je pápežská pokladnica v takom zlom položení, tomu sú neni ani pápež ani jeho úradníci na príčine, lež ano na príčine sú tomu, ten bohapráznik, Garibaldi aj so svojou zbojnickou rotou; na príčine su tomu kráľ talianský Viktor Emanuel, a všetci tí panovníci a štátnici, ktorí sa lahostajným okom dívajú ako sa rota lotrovská rúti na statky Kristovho námestníka. Keby nebolo revolúcie, keby nebolo tých bohapráznych odbojcov, pápež by ešte doposiaľ svojím celým kráľovstvom neporušene vládol, nebol by musel až do roku 1866 ešte aj tie dlžoby zplácať, ktoré na tie zeme pripádali, v nichžto od roku 1860 piemontská vláda nemilobohu hospodári; nemusel by sa starať o tisíce a tisíce rodín, ktoré pred tým v jeho službe postavené, skrze odbojcov avšak bez všetkej podpory zo služieb prepustené boli; nebol by musel, keď Petrove haliere iba $2|_5$ ročitého deficitu zaprávaly, nebol by musel pravím nových šesť millionov zl. požičať. Lebo že pápežská pokladnica nestála pred tým na tak slabých nohách ako teraz, to nám zrejme dokazuje tá okoličnosť, že roku 1859 cirkevná vláda mala viacej príjmov ako výdavkov; čo je už za našich časov veľmi zriedkavá vec.

No a keby sme všetko toto čo sme do teraz spomneli ani do povahy nebrali, čo to stojí pápeža, že mu tot nedávno tí nenasítení Garibaldiisti poznov prez hranice uderili, keď sa vystrájali, že vypália Rím, že jeho samého zavraždiť musia. Aby takéto pekefné dielo prekazil, musel poznov nové čaty zostaviť, musí jích vydržiavať, a ako to urobí,

ak si aj samí veriací nedajú na tom záležať. My katolíci jednoduše veríme, že je pápež naším duchovným ocom, nuž a či by sme akožto synovia svojho otca v núdzi opustiť môhli? O nie! Tak ukrutné srdce už v žiadnom katolíkovi nebije, takého skutku svojmu rodu verný Slovák nezná. Hor sa tedy vy bratia slovenskí! Hor sa vy spanilé dcery veľkej Slavie! za vieru a pravdu obetujte čo posledniu kvapku vašej šlechetnej krve, veď ju iba za toho obetujete, ktorý nekdy svoju obeťoval za vás na dreve kríža.

X.

Prečo chcú odobrať pápežovi svetskú vládu?

Aby sa mali na čom pást! Každý človek ak sa do nejakých nepríjemných okolností zapletie, hladí sa z ných vymotať a vyhovára sa, už alebo spravodlivo alebo lže. K tomuto poslednému remeslu sa najlepšej rozumia tí talianskí osvietení, ktorí ako len jazykom pohnú hovoria o osвете, o dobru ľudu, aby toto vraj docieľiť môhli v založení veľkého talianskeho kráľovstva. Aby už avšak takýmto nafúkanými a bezzákladnými rečami celý boží svet ohalabúšili, najmú a podplatia všetkých noviny, ktoré potom len aby sa peniažky lepšej sypaly ľzú a obracajú na ruby všetko. Keby to tedy všetko pravda bola čo takito novinári (no ale chvála pánu Bohu v slovenských to ešte nestojí) popíšu, to by sme už ozaj biele čiernym, psa medveďom, a medveďa fabianom museli volať. Predpokladne iba toľko hovoríme naším slovenským bratom, že to není všetko pravda, čo je na papieri vytlačené. Lež čo poriadného katolíka zaboľť musí, je to, že sa aj u nás takí nachodia, čo viacej veria takýmto špinavým zárodkom ľudského rozumu ako samému katekysmu. No ale keby sme to tak tých diablovým kabaňom osvietených pánov privreli, a pýtali sa jích, z akej príčiny už chcú toho pápeža ozbijať, to by sme až dostali strakaté odpovede. No očúvajme že jích tedy na chvíľu.

Jední hovoria že vraj talianský národ má právo sa spojiť, aby tým ľahčej na ceste osvety kráčať môhol; to sa avšak stať nemôže nebude-li Rím so všetkými zemami ku tvoríť sa majúcej veľkému talianskému kráľovstvu pripojený. — Tedy k vôli talianskému národu, majú odobrať pápežovi Rím aj so zemami, a pripojiť ho novému talianskému kráľovstvu? Ale veď Taliansko neobýva jeden národ, lež mnohé dľa pôvodu tak ako aj dľa nárečia různé národnosti, ktoré sa po priateľsky jedna

druhej ani len zblížiť nemôžu. A tieto rozličné národnosti by už mali jedno veľké kráľovstvo tvoriť? No a keby sa už aj toto malo stať, akým právom by si už tie talianske národy privlastniť mohli Rím, iba z tej príčiny, že jím v ceste leží, aby sa tým ľahčej vjedno spojiť mohli? Čo by už tí jejích apoštolia na to povedali, keby jím tak jeden druhý sused zavítal s takou rečou: pane vaše záhony mi veľmi ďaleko siahajú do mojích zemí, ja si chcem moje statky vyrovnaf, zaokrúhliť a preto si od dnes pripojujem a privlastňujem aj vaše záhony. Takýto pekny poriadok by už každý statočný človek iba za zbojstvo držal. No práve takto urobil Viktor Emanuel s pápežom. Pravda je len jedna. V tom okamžení ako uznáme že Viktor Emanuel má právo pápeža z jeho pozemkov ozbíjať, v tom istom okamžení môže tým istým právom ozbíjať aj nás komu sa len zapáči. Keď sa tedy Pius IX násiliu protiví, skrze to iba háji svätosť a nedotknuteľnosť svojho osobného práva, ktoré tvorí základ celého ľudského spoločenstva. Keď ďalej hovoria, že vraj talianský národ má právo na pápežské kráľovstvo to ozaj tiež nevedia čo hovoria. Bo veď čože je talianský národ oproti dve sto millionom katolíkov? A pápežské zeme nepatria len Talianom, lež celému katolíckému svetu. No a celý svet, dve sto millionov katolíkov len už preváži niekoľko Talianov? Nebude to teda škodiť keď všetko iba pri starom ostane. Pápež nech je kráľom ako aj predtým; nech sídli v Ríme a vládze celou svojou ríšou neporušene; talianský kráľ nech si tam pakuje nad Francúzskou, nad Tureckou, nad Nemeckou kde sa mu len páči, do toho nás nič, len do Ríma nech sa nestará, bo sa opáli.

Druhý opet tvrdia že vraj pápež zle rídi svojích poddaných. — Nuž a keby jich aj zle rídil, či preto nekto má právo zhodiť ho z jeho kráľovského prestolu? . . . Či smieme nekomu odobrať jeho majetok, iba preto že v ňom zle gazduje? . . . Takým riadom by už nikto nebol na svete istý. Dľa takejto zásady by tuším ani jeden mocnár na svojom trône neobstál. — Lepšej by urobili pápežoví nepriatelia, ktorí nekdy kvetúcu Talianskú celkom na vnivoč obrátili, keby vyhodili brvno zo svojho oka a nehladali v druhého oku slámky! Dokázano stojí už pred celým svetom, že pápežská vláda ani z daleka neni taká zlá ako ju hladní novinkári predstavujú. Pod pápežom sú aspoň menšie porcie ako v ktorejkoľvek, čo už hneď na samý vrchol osvetly vyšvihlej sa krajine. Prečo aj keď nedávno krivý Garibaldi vrazil s jeho červenákmi do pápežských hraníc, ľud si ho ani len nevšimol a ostal verný svätému otcovi, čím iba to zrejme dokázal, že je s pápežskou vládou

celkom spokojný, a že nechce byť účastný novosvetskej blaženosti pod talianskym kráľom.

Aj to namietajú nektorí, že sa vraj pápežská vláda neznáša s pokrokom, že je vraj pápež nepriateľom osvety. — Aj toto je iba špatné očernovanie, ktoré už najlepšej podvráca samé pápežové kráľovanie. Pod ktorým vladárom v Europe staly sa tak blahonosné premeny čo do riadenia poddaných ako pod našim slávne panujúcim Piom IX? Pod ktorým mocnárom na svete povstalo toľko a tak blahonosných ústavov ako pod týmto? V skutku svojim múdrym riadením ukázal on svetu, že neni nepriateľom osvety, nepriateľom pokroku; nech ho len v pokoji nehajú, a nech nežiadajú od neho nečo takého čo sa nesnáša s cirkevnými zákonmi, ako aby do svojej ríši uviedol civilné manželstvo. Takého pekného pokroku pápež nikdy nebude ani nemôže byť priateľom.

Ale tu zas vystúpa naši nepovolani reformatoria a otvorivše veľkú knihu dejin premúdre reknú a pravía. Tu hľa v dejopise to čítame, že svätý Petor nemal žiadnych statkov a predca sväto rídil celé kresťanstvo; a preto by aj pápež lepšej urobil, keby sa zriekol zemskej nádhery a lapil sa apoštolskej prostoty. — No na toto mi len toľko poviem, vaša múdrosť bračekovci na veľkú chybu trpí. Bo keď už tak prísne žiadate, aby sa pápež vo všetkom podobal sv. Petrovi, to by už každý pápež musel byť najprú rybárom, potom by musel umreť na kríži a to ešte dolu hlavou ako svätý Petor. No a keď nám už v tomto nečo popustíte, to nám musíte aj v druhom popustif. Že svätý Petor nevládal žiadnymi statky, z toho ešte nenasleduje to, žeby aj jeho nástupcovia nesmeli takymi vládnúť. Časy sa menia a s nimi aj jejich požiadavky; čo nekdy nebolo, to môže byť neskôr nevyhnutelne potrebné. Vy ste boli radi keď ste za mladý trochu mlieka mali, a chodili ste v košeli: a prečo že si už teraz žiadate aj kúsok mäsa, prečo že shladávate teraz vyšnorované mentieky? — No čudná to vec, poviete, ako už môže nekto žiadať od jednoho vyrasteneho človeka nečo takého, čo iba dieťaťu patrí? — A dobre máte; lež vy si žiadate, aby sa cirkev práve tak rídila teraz, keď už celý svet opanovala, ako kedysi za jej mladosti po čas zázrakov — a to je ešte čudnejšia vec!

Že sa na pápeža a na jejich prvých nástupcov odvolávajú, to s tým ešte nič nedokazujú. Ba oproti, keď sa trochu hlbej ponoríme do knihy dejin práve z časov najprvších pápežov môžeme sa presvedčiť, aký nevyslovný dar boží je tá cirkevná sústava. — V prvých troch stoliach po čas prenasledovania žili pápežia najviacej v tak rečených ka-

takombách a skoro všetci umreli pod katovým mečom. A či snáď to žiadajú naši dobroprajníci, aby pápežia i teraz v nejakej katakombe chlíveli, alebo aby svôj život v temnici alebo práve na popravišti dokonali? Naposledy by ešte nedbali celý kresťanský svet do Betlehenských jaslí osúriť, aby mu potom keď sa jím zapáči, na jednu ranu hlavu odtať môhli, ako to aj Herodes chcel urobiť, lež chvála buď Bohu nepodarilo sa mu to. — Je síce pravda, že medzi prvými pokrstenými cisármi, boli aj takí, ktorí si cirkevnú hlavu nadovšetko vážili. Lež medzi takýmito podarenými Joziašmi našli sa aj nepodarení Acháci, ktorí potom svätú cirkev a jej verných sluhov na smrť prenasledovali. Takýto bol k. p. Konstans cisár, ktorý poslal pápeža Liberia do vyhnanstva; takýto bol Zeno, ktorý svojími svevolnými rozkazmi prenasledoval Simplicia a Felixa III-ho; taký bol Justinian cisár, ktorý násilím povolal Agapeta do Carihradu a nútil ho aby kacíra Antimusa do lônu cirkve prijal. Svätý Silverius pápež opät obžalovaný bol v Carihrade a skrze Belizára vodcu cisárského vyhnaný do mesta Patara; jeho nástupca Vigilus násilím dopravený bol do Carihradu, kde sa v kostole oborili naň krvožízniví vojáci; darmo sa utíka ku svätým oltárom, darmo obejma rukama jejích stĺpy, sedem rokov musel predca vysedeť v tom najtvrdšom väzení. Svätého Martina dal Konštantín cisár z kostola vyviešť a poslal ho do vyhnanstva.

No takýto bol osud pápežov, kým boli druhým poddaní. My už len myslíme, že je to teraz lepšie, a že sa to aj prvej s božou vôľou snáša, keď je pápež samostatným kráľom. Pápež je teraz samostný vládár; je dosť pevný, aby ako kňaz môhol byť neodvislý, a spolu omnoho slabší, než žeby sa na neko ho oboriť môhol. Svetská vláda je iba poistenie jeho pápežskej neodvislosti. Není preto kráľom aby kraľoval, lež preto kraľuje, aby bol neodvislý. Za našich časov to už vždy majú čo hovoriť o akejsi slobode a neodvislosti nášho náboženstva; čo sa nás katolíkov týka sloboda a neodvislosť nášho náboženstva závisí od slobody a neodvislosti pápežovej, závisí od toho či je panovníkom alebo nie. Bo keď není panovníkom musí byť poddaným; a keď je ráz poddaným nemôže byť neodvislý, keď avšak on není neodvislý, tedy není neodvislé ani naše svedomie. —

No aby sme už všetko spomenuli, čím tí naši nepriatelia oproti pápežovej svetskej vláde vystupujú, aby sme ešte neko ho naposledy neobrazili, že tu vraj o jeho ustanovení ani len nešuchneme, i to podotkneme, že sú aj takí na tom milom božom svete, ktorí hovo-

ria, že to vraj nikde nestojí v katekysme ani v biblii, aby pápež vládol svetským kráľovstvom. — Ovšem to je pravda, že to nestojí ani v biblii ani v katekysme, bo sa pán Bôh o cirkevnú neodvislosť i inak môhol postarať, ponač sa mu avšak tak zapáčilo, a založil k tomuto cieľu pápežskú svetskú vládu, to ju už len aj my musíme za potrebnú uznať. A potom veď sa poslušnosť, akú sme našej cirkvi podľní nezahuje iba na to, čo v biblii alebo v katekysme stojí, lež na všetko čo len k jej dobrému slúži. — Aby pápež ako kráľ kraľoval nad celou krajinou, to už ozaj nestojí v katekysme, ale tam oproti stojí: „siedme nepokradneš.“ A ďalej zase: „aniž požiaď domu blížneho tvojeho, ani role, ani služobníka, ani dievky, ani vola, ani osla, ani ničeho, čo jeho jest.“ Čo nám to už osoží, keď mi uznáme tieto príkazy a neplníme jích iba z tej príčiny, že to pán Bôh po jednom tak neprikázal? . . . No ale keď už príjmeme túto zásadu: to nestojí v katekysme, aby pápež kraľoval nad Romagnou, pošlem ta tedy Ciprianiho; to nestojí v katekysme, aby pápež panoval nad Markami a nad Umbriou pošlem ta tedy Cialdiniho; to nestojí v katekysme, aby pápež panoval nad Rímom pošlem ta tedy Garibaldiho — to už takým činom aj túto zásadu musíme prijať: to nestojí v katekysme, aby si ty mal tento dom, pošlem tedy Rajnohu až ti ho podpáli; to nestojí v katekysme, aby si ty mal toľko turákov pošlem ti tedy na ne Janošika; to nestojí v katekysme, že si ty potrebný na tomto svete, že ty musíš hlavu medzi pleci nosiť tedy — dolu s ňou pod sekeru! —

Ktorí sa opeť proti dedičstvu svätého Petra s tymito slovami nášho Spasiteľa pachoria: „kráľovstvo moje není z tohoto sveta“, tí zase urážajú po prvé nezkalené naše presvedčenie, a po druhé ani nevedia čo hovoria. Kristus povedal tieto slova pred Pilátom; a keď vezmeme celú osnovu do povahy chcel s tým asi toto povedať: Ovšem ja som kráľom, dobre si povedal; účel avšak mojeho kráľovstva není sláva židovského národu, akú židia od svojho Messiaša očakávajú, a teraz ma žalujú u teba ako by ja búril proti cisárovi; účel môjho kráľovstva je udržiavať a ohlasovať božie zákony; ani ono nepochádza z tohoto sveta, lež z druhého, a preto je aj od kadejakej svetskej vlády celky neodvislé. Kráľovstvo moje, praví Pán, není z tohoto sveta, lež o tom nikde nehovorí, že ono není na tomto svete; a kde že by už ozaj inde môhlo byť Kristove kráľovstvo, ak nie na zemi?

Ani o tom nikde nestojí, žeby jeho cirkev, aby sa došla svojich vznešených cieľov, nsmela aj hmotných prosriedkov upotrebiť. Len te-

dy by môhly tieto slová proti svetskej vláde pápežovej uviesť, keby sa ony na celý svet vzťahovali. — Pápež avšak nechce panovať ani nad Nemcom, ani nad Francúzom ani nad Angličanom, on chce iba nad svojimi zemami kralovať. Ani neni preto pápežom, že je kráľom; lež je preto kráľom nad jednou malou krajinkou, aby ako pápež neodvislý bol nad celým svetom. A keby už pápež nebol neodvislý, to by až potom jeho kráľovstvo nebolo z tohoto sveta. Keby nebol neodvislý, podriadeny by bol nejakému vladárovi, a tento by už potom aj moc a hodnosť pápežskú, iba čo ku kadejakým nekludným politickým cieľom nadužíval. A tak by sme na miesto pápeža kráľa dostali, naposledy aj cisára za pápeža.

Čokoľvek už prednesú naši nepratelia proti dedictvu svätého Petra, sloboda nášeho svedomia, na osemstoročom dejepise založená neodvislosť cirkve už len to žiadajú, aby bol pápež spolu aj neodvislý kráľom. Darmo mu tedy namietajú, aby sa z lásky k pokoju zriekol svojho kráľovstva, aby po priateľsky podal ruku Viktorovi a Garibaldi. Naš slavne panujúci pápež Pius IX svojim zbojníkom ruky nikdy nepodá! Nie on jich, lež oni napadli jeho, nech sa oni vporovnajú, nech mu vrátia z čoho ho orabovali, a on jim rozhrešenie doista neodopre. On sa svojich zemí nikdy nezreče ani zriecť nemôže. Bo ony nie jemu samému lež celému katol. kresťanstvu patria. Keď zaujal svoj pápežsky prestol prísahou potvrdil, že kráľovstvo svoje proti divým lupežníkom svedomite hájiť bude; no a Pius deviaty už prísahu svoju nikdy nezruší!

XI.

Či sme aj my povinní pápeža brániť a napomáhať?

Kruté krvavé boje širia sa celým svetom, predmetom týchto bojov, heslom jejich je Rim! Nevďačná a krutá Európa, ktorá v lone cirkve došla terajšej veľkosti, ktorá svoju vzdelanosť svoje lepšie zákony, slovom všetko, čo len vznešeného je, iba pápežom ďakovať môže, — ako márnokratný syn opúšťa materinske nádra, a dedictvo svoje proti vlastnej matke obracá. Zdalo sa, že pápežstvo už celky vytrené je z pamäti ľudskej, nevážili si ho, zákony jeho neplnili, a aj sami lepší katolíci nezdali sa o ňom, priam najlepšej rozmýšľať. A hľa! toto pápežstvo o ktorom hovorili, že už iba otrusiny z neho pozostaly, že zahynie v nevládnej starobylosti, teraz poznov skveje sa v celých silách; Pán poznov hroznými prípady ohlašuje, že niet spásy na zemi, ani na druhom svete, ako v cirkvi Kristovej, ktorá založená je na skale. Čokoľvek nenie v spojení s touto skalou, to neni pravda a nemá trvácnosti, a každý

kto sa útokom na túto skalú ženie, rozrazi sa o ňu. Krížom a tedy aj terčom nepriateľských streliiek sa stalo pápežstvo v rímskej otázke; svet mu síce veriť nechce, lež kríž ten vede k večnému víťazstvu. Víťazstvo avšak nemôže byť bez zápasov, sláva nemôže byť bez trápenia. Pius IX. „cruce de cruce“, ako to nekdajší biskup Malachiás bol prorokoval; „kríž od kríža,“ je tým veľkým znakom, a v tomto znaku zvíťaziť musíme! On zakúsil všetky trpkosti kríža, aby všetkých jeho zásluh, a celej jeho slávy stal sa účastným. — Hosannu ktorou ho z počiatku privítali už davno zahlušili slova ukrižuj ho. Neporozumeli mu jako námestníkovi Kristovmu na zemi. Očierňovanie, nenávisť, vyhnanstvo, sú jeho trpký kalich. Viac ako jeden Judáš ho zapredal, viac ako jeden Annáš a Kajfáš ho odsúdili. Pilát a Herodes spriatelili sa, aby ho vysmiali a odsúdili. Bičovali ho prekliňaním, žľou nenávisťi ho napájali, a z posmechov trňovu korunu na hlavu mu uplietli. Už od rokov nosí na pleciah ťažký kríž trápenia a teraz — teraz keď vzťahujú svoju bezbožnú ruku na pozostatky dedičstva Petrovho, rozdelujú si rucho jeho a hádzajú oň kocku.

Katolíci! Slováci! ak nevyhasla ešte vo vašich nádrach poslednia iskra statočnosti a spravodlivosti, či sa môžete divať na všetko toto bez pohnutia? Či nevyvoláte s jedným zmužným generálom: (Lamoricieri) „Pápež je mojim otcom, nad jeho hlavou svíra sa nešťastie, akým by ja bol synom, keby som si otca opustil v nebezpečí?“ — Nie, ktorý katolík díva sa lahostajne na nebezpečie v akom nachodí sa hlava našej cirkve, ten nezaslúži mena katolíka. Ktorý úd sa neozve, keď mu hlavu rania, ten neni s ňou v živom spojení, ten je zaspalý alebo hádam aj mrtvý . . .

Nikto nesmie v tom pochybovať, že každého katolíka, ktorý chce toto meno s dobrým svedomím nosiť, svatou povinnosťou je brániť a napomáhať pápeža dľa spôsobu, kým len trvajú dni trápenia. Len to je už otázka, ako ho máme napomáhať?

Aby sme tejto otázke zadosť učiniť mohli, musíme vedieť čo potrebuje najviacej pápež v terajších okoličnostiach?

Potrebuje on poprvé všemohúcu božiu pomoc; a po druhé, aby svoje svetské kráľovstvo udržal a celú cirkev náležite rídiť mohol, za potreby sú mu aj hmotné prosriedky.

Čo sa už božej pomoci týka, o tom sme istí že tá nevystane, bo ju verný vo svojich slúboch Kristus na veky zaslúbil. Pritom avšak žiada všemohúci Pán Boh, aby sme prosili aj o túto pomoc, ako o voz-

dajší chlieb. Jeho nevyzpytateľná múdrosť aj nás povoláva, aby sme s jeho milosťou účinkovali na veľkom diele nášeho spasenia. Prečo aj, keď chce prozreteľnosť božská nejaké veľké dielo ku prospechu ľudu previesť, pošle najprv ducha modlitby, ducha svätého totiž, ktorý nadchne srdcia vyvolených, aby túto pripravenú božiu milosť modlitbou, pôstom a dobrými skutky od Pána Boha vyprosili. Čím viacej a vrúcej modlíme sa za našu utrápenú cirkev, tým istejšie je víťazstvo, tým skorej približa sa k nám dni pokoja.

Toto už nikto viacej a lepšej necíti, ako sám Pius IX. „Dajte mi modliace vojsko“ — takto povedal raz k svojim, keď sa radili, ako mu pomôcť? A kto pevne verí, že prúdy vôd len tak sú v rukách Pánových, ako srdca kráľov; že ďalej modlitba spravodlivého najviacej vy-môže, ten sa nebude nad tým čudovať, že si Pius IX. iba modliace vojsko žiada, a prečo ďalej svojích veriacích rozličnými odpustkami, rozličnými mimoriadnymi pobožnosťami jednoducho k modlitbe ponúka.

Prečo aj, ako keď Herodes svätého Petra uväzneného držal v žalári: „celá cirkev bez prestania modlila sa za neho ku Pánu Bohu,“ tak je aj teraz našou svätou povinnosťou, aby sme sa za utrápenú hlavu našej cirkve modlili. Takouto pomocou ktokolvek, aj ten najposlednejší žobrák môže každodenne príspeť svätému otcovi; bo veď modlitba prostých srdce ako premnoho váži na vážkach spravodlivosti! Svet tomu síce veriť nechce, lež uvidíme nekdy v posledný deň súdny, uvidíme ako to istý múdry muž (Möhler) hovorí, v akom spojení stojí tajný činiteľ kresťanstva s jeho vonkajším dejepisom, uvidíme, že nejedna ubohá starká väčšmi oplývala na dejepis sveta, ako nejeden čo na trône sedel, alebo na čele stál zmužilých vojakov.“ I ovšem keď ruka božia dvoch najvzteklejších pápežových nepriateľov vedela zroniť, keď jednoho (Cavour) nenadále povolala z tohoto sveta; a keď druhý (Garibaldi) svoje bezbožné heslo: „Rím alebo smrť“ pri Aspromonte s krivou nohou a pri Mentáne s hanobným útekem začaral; keď čierny úmysel sprisahalcov: vyhodiť totiž do povetria hrad anjelský, zbúrať Rím, zamordovať svätého otca, — šťastlivo je prekazený; keď Pius IX ešte voždy sídli vo večnom meste, ačpráve sprisahalci od osmi rokov všetko upotrebili k jeho odstráneniu: komu máme toto všetko privlastňovať, ak nie sporej duchovnej sile „modliaceho sa vojska?“ —

Pápež potrebuje po druhej hmotné prosriedky totiž peniaze, nie avšak pre seba, lež aby svoje kráľovstvo udržal a svätú cirkev rídil môhol.

Už sme spomenuli kde a jako sa mňajú tie Petrove haliere, ktoré mi svätému otcovi obetujeme. Teraz iba tolko povieme, žeby sme asi dvanásť millionov zlat. rak. ročite museli obetovať k potrebám cirkevnej vlády. Tohoto avšak nech sa nikto nelaká že to hneď dvanásť millionov robí. Neni to tak ťažko ako sa nám to zdá byť. Po celom svete je 200 millionov katolíkov, keby z týchto iba polovička totiž 100 millionov mesačne len po 1. krajciari obetovali, už by sa nasbieralo dvanásť millionov. Cirkevním potrebám by tedy veľmi ľahko bolo vyhovieť len pevnej vôle načím. Nečakajme tedy mimoriadných znakov a zázrakov tam, kde nám pán Bôh prirodzené prosriedky dal. Slováci! katolíci! urobte každý čo len môžete; skladajte sa po jednom; až každá obec donese svoje obete na oltár všemohúceho; i uvidíte že svätému otcovi, že potrebám našej katolíckej cirkve odpomôžeme, že zahaňbíme našich nepriateľov. Vezmime si príklad od iných národov; v malej krajinke, v Holandsku, kde je iba 300,000 katolíkov, podpísali pápežovi 930,000 toliarov, a ako má na vojsko potrebu, vystavili a na svoje útraty vydržiavajú dve tisíce dobrovoľných zuavov. Z Francúzskej hrnú sa kniežatskí, grofskí synovia a vstupujú do vojska pápežského jako obecní vojáci; jednotlivé obce, okresy a dekanáty skladajú sa a vydržiavajú niekoľko zuavov. To isté sa robí v Belgicku, v Nemeckej, Anglickej, slovom po celom božom svete. Aj u nás sa už počína láska k svätému otcovi skutkami ukazovať; nedávno veľkoveradinský biskup 10,000 frankov podpísal k vydržaniu 20 zuavov, a šesnásť kanonikov tejže kapitule podpísali jeden a jeden 500 frankov každý k vydržaniu jedného vojáka. Bár by tento šlechtný príklad verných nasledovníkov i na našom Slovensku našol. Tejto svojej svätej povinnosti hodľajú budúci mladí bojovníci Kristoví vydánim prítomného „pamätníka“ aspoň čiastočne zadosťučiniť, s jakým prospechom — sám Boh zná. — Hor sa tedy nezlomnej vôle Slováci! hor sa katolíci! ukážme svetu čo môžeme, zahaňbime tých čo nás z nevery, znekatolíctva ľúbä obviňovať. Hor sa za vieru a pravdu! našimi modlitbami, našimi obetami, ba i vlastnou krvou pospiechajme pod nezlomné prápory svätého kríža jednohlasne volajúc: nech žije Pius IX kráľ večného Ríma, všeobecná hlava celého katolíctva!

Záverka i úvod.

isíc už drahých rokov treba bolo k tomu,
Oživiť vďaky cit dlhou uspatý nocou,
By nezmyzla viacej zo slovenského domu
Pamiatka apoštola svojích otcov!

Chrámy stavať múzam, rozmaru a zábave
My tiež s inými o závod specháme;
Pre tých, čo zrúcali bôžkov sochy neblahé, —
Ni malej kapličky ešte nemáme! —

Národe môj, pýtaš sa, kto je toho vinou,
Že Svätých Tvojích nemáš hodný pomník?
Sám ty nie — utíš sa — prijmi od synov
Záloh lásky k Ním: „*Cyrillský pamätník.*“

OBSAH.

	Strana
Venovanie.	3
Sem sa.	5
Ode ad Papam. Od <i>M. H.</i>	7
Životopis svätých apoštolov slovanských Cyrilla a Methoda. Od <i>Jána Tencera.</i>	11
Cyrill a Method. Od <i>J. G.</i>	17
Initia religionis christianae apud Slavos. Od <i>Štefana Kankovského.</i>	19
Na deň 11. Apríla 1869. (Pejma nábožná). Od <i>P. Blaha.</i>	25
Životopis pápeža-kráľa Pia IX. Od <i>Richarda Osvalda.</i>	29
Prozretelnosť božia a Pius IX. Vo dvoch jednaniach. Složil <i>F.</i> <i>V. Sasinek.</i>	63
Tri koruny víťazstva Pia IX. Od <i>Vojtecha Osvalda.</i>	77
Drievne písmo kresť. Slovanov; školstvo a spisovateľstvo na Slo- vensku. Od <i>Ignáca Capka.</i>	81
Písmo sv. Cyrilla. Od <i>Andreja Čížmaroviča.</i>	93
Svätí Cyrill a Method zakladatelia školstva a spisovateľstva na Slovensku. Od <i>Jána Ďatela.</i>	99
Na Pia IX. Od <i>M. V.</i>	109
Pápež otec slobody. Od <i>J. Z.</i>	113
Galileo Galilei. Od <i>P. Blaha.</i>	131
Na nektore otázky o pápežovi zvláštne čo kráľovi, odpoveda <i>V.</i> <i>J. Havlíček.</i>	163
Záverka i úvod. Od <i>P. B.</i>	191

